

T.C.
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

AL-UQYÂNÛSU 'L-BASÎT FÎ TARCAMATİ
'L-ĞÂMÛSİ 'L-MUĞÎT - "KEF" MADDESİ
(*al-ka 'ka^u - al-makzuba^{tu}*)
GİRİŞ – METİN - SÖZLÜK – DİZİN

Yüksek Lisans Tezi

Hasgöl DOĞAN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Faysal Okan ATASOY

Erzincan 2014

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalının Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalında jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman / Jüri : Yrd. Doç. Dr. Faysal Okan ATASOY

Jüri : Doç. Dr. Faruk GÜRBÜZ

Jüri : Prof. Dr. Süleyman TÜLÜCÜ

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. ... / ... / ... 31.01.2014

Prof. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK
Enstitü Müdürü

**AL-UQYÂNÛSU 'L-BASÎT FÎ TARCAMATÎ 'L-ĶÂMÛSÎ 'L-MUHÎT -
“KEF” MADDESİ (al-ka`ka^u - al-makzuba^u)
GİRİŞ – METİN - SÖZLÜK – DİZİN**

Hasgöl DOĞAN

**Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi
Ocak 2014
Yöneten: Yrd. Doç. Dr. Faysal Okan ATASOY**

ÖZET

Muhammed Mecdü'd-din Ya'kûb Fîrûzâbadî tarafından hazırlanmış olan Al-Kamûsü'l-Muhît Türkçeye *Al-Ukyânûsu 'l-Basît fî Tercemati 'l-Ķâmûsi 'l-Muhît* adıyla Mütercim Âsım tarafından çevrilmiş olup *Kâmûs Tercümesi* olarak tanınmaktadır. Eser, Arapçadan Arapçaya bir sözlük olup aslından daha fazla kelime ihtiva etmektedir ve ayrıca Türkçe için de önemli bir söz varlığı kaynağı niteliğindedir.

Bu çalışmada amaç iki bin kitaptan yazılmış olan ve altmış ciltlik aslının kısaltılmış şekli olan “*Al-Ukyânûsu 'l-Basît fî Tercemati 'l-Ķâmûsu 'l-Muhît*” adlı eserin yarım kalmış yayımına kaldığı yerden devam etmektir. Sözlük daha önce Hüseyin Atay - İbrahim Atay ve Mustafa Atay tarafından *Arapça Türkçe Büyük Lugat* (C. I. Ankara 1964; C. II. Ankara 1968; C. III. Ankara 1981) adıyla başka sözlüklerden katkılarla çevirilerek yayımlanmaya başlanmış; ancak gayin maddesinde kalmıştır.

Tez çalışması Babu'l-elif, faslu'l-kef ve babu'l-bâ, faslu'l-kef fasıllarında yer alan “*al-ka`ka^u*” kelimesinden “*al-makzûba^u*” kelimesine kadar olan (bu kelimeler de dahil) on iki sayfalık bölümü ele almaktadır. Bu sayfalar sözlüğün 1887 (h. 1305) yılında yapılan III ciltlik baskısının I. cildinin 46-50 ile 241-247 sayfalarını kapsamaktadır. Çalışmamın metin kısmı okunduktan sonra yayınlanmış olan Mustafa Koç'un ve Eyüp Tanrıverdi'nin yaptığı yayımla karşılaştırılmıştır.

Türkçe söz varlığı açısından çok önemli bir yere sahip olan ve birçok kelimenin etimolojik kökeni hakkında bilgi veren bu eser *tarama yöntemi* kullanılarak incelenmiştir. Tezin kapsamı içinde sayfalar taranarak kef (ك) harfiyle başlayan Arapça kelimeler tespit edilip bu kelimeler ve Türkçe açıklamaları transkripsiyon (yazıçevirimi) ile aktarılmıştır. Sözlüğün metin kısmı oluşturulup bundan sonraki aşamada metinde yer alan Arapça ve Türkçe kelimeler için dizin hazırlanmıştır. Bir değerlendirme kısmı oluşturulup kullanımı nadir olan kelimeler hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar sözcükler: Al-Kâmûsü'l-Muhît, Kâmûs Tercümesi, Fîrûzâbadî, Mütercim Âsım, Sözlük, Söz Varlığı

**AL-UQYÂNÛSU 'L-BASÎT FÎ TARCAMATÎ 'L-ĶÂMÛSÎ 'L-MUHÎT - KEF-
(ك) ENTRIES (*al-ka'ka*^u – *al-makzuba*^u)**

INTRODUCTION –TEXT - VOCABULARY- INDEX

Hasgöl DOĞAN

**Erzincan University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish
Language and Literature**

Master Thesis, January 2014

Thesis Supervisor: Assist. Prof. Dr. Faysal Okan ATASOY

ABSTRACT

Al-Kamûsü'l-Muhîṭ is known under the Turkish name of “Kamûs Tercümesi” wicḥ was translated by Translator Āsım with the names of “*Al-Ukyânûsu 'l-Basîṭ fî Tercemati 'l-Kâmûsi 'l-Muhîṭ*” and it was prepared by Muhammed Mecdü'd-din Ya'kûb Fîrûzâbâdî. This book is a dictionary from Arabic to Arabic and it has actually more words moreover it is also special value for Turkish.

In this thesis the goal is, continuation to broadcast of the book wicḥ was written and all from two thousand books and it's abbreviated from is “*Al-Ukyânûsu 'l-Basîṭ fî Tercemati 'l-Kâmûsi 'l-Muhîṭ*” and also it's origin is sixtieth bound books. This dictionary, before, was translated and published by Hüseyin Atay – İbrahim Atay and Mustafa Atay with the name of “Arapça Büyük Lugat” (V. I Ankara 1964; V. II Ankara 1968; V. III Ankara, 1981) but it remained of ğayn clause.

It handles the section of twelve pages from the word “*al-ka'ka*^u” to the word “*al-makzuba*^u” (also including two of them) wicḥ take part in sequences of Babu'l-elif, faslu'l-kef and babu'l-bâ, faslu'l-kef. These pages embreces 46-50 and 241-247 of the first bound from three bounds wicḥ was printed in 1887 (h. 1305) of the dictionary. After creating the text part of my work published, Mustafa Koç, and his work was compared with Eyüp Tanrıverdi.

The books has a distinct value for Turkish about it's etymology and it has been examined by using the “scanning method”. The paper in this study were scanned and the Arabic words begining with Kef (ك) have been detected these words and their Turkish explanation have been transferred by transcription. The text section of the dictionary has been created and through further phase, for words in Turkish and Arabic an index has been prepared. A valuation section has been put together to inform about the words wicḥ one rarely used.

Key words: Al-Kâmûsu'l-Muhîṭ, Kâmûs Tercümesi, Fîrûzâbâdî, Mütercim Āsım, Dictionary, Vocabulary.

ÖNSÖZ

Muhammed Mecdü'd-din Ya'küb Fir'üzâbadî tarafından hazırlanmış olan Al-Kamûsü 'l-Muhît Türkçeye Kıadıyla Mütercim Âsım tarafından çevrilmiş olup *Kâmûs Tercümesi* olarak tanınmaktadır. Eser, Arapçadan Arapçaya bir sözlük olup aslından daha fazla kelime ihtiva etmektedir ve ayrıca Türkçe için de önemli bir söz varlığı kaynağı niteliğindedir.

Babu'l-elif, faslu'l-kaf ve babu'l-bâ, faslu'l-kaf fasıllarında yer alan “*al-ka'ka'u*” kelimesinden “*al-makzûba*” kelimesine kadar olan (bu kelimeler de dahil) on iki sayfalık bölümü ele almaktadır. Bu sayfalar sözlüğün 1887 (h. 1305) yılında yapılan III ciltlik baskısının I. cildinin 46-50 ile 241-247 sayfalarını kapsamaktadır. Eserin aslı esas alınarak bu sayfaların transkripsiyonu yapıp Arapça sözlüğü ve Türkçe dizini hazırlanmıştır.

Bu çalışmada amaç iki bin kitaptan yazılmış olan altmış ciltlik aslının kısaltılmış şekli olan “*Al-Ukyânusu'l-Basît fî Tercemati 'l-Kâmûsi 'l-Muhît*” adlı eserin yarım kalmış yayımına kaldığı yerden devam etmektir. Sözlük daha önce Hüseyin Atay - İbrahim Atay ve Mustafa Atay tarafından *Arapça Türkçe Büyük Lugat* (C. I. Ankara 1964; C. II. Ankara 1968; C. III. Ankara 1981) adıyla başka sözlüklerden katkılarla çevirilerek yayımlanmaya başlanmış; ancak gayin maddesinde kalmıştır.

Türkçe söz varlığı açısından çok önemli bir yere sahip olan ve birçok kelimenin etimolojik kökeni hakkında bilgi veren bu eser *tarama yöntemi* kullanılarak incelenmiştir. Bir değerlendirme kısmı oluşturulup kullanımı nadir olan kelimeler hakkında bilgi verilmiştir.

Yüksek lisans eğitimimin ve hazırlamış olduğum tezimin her aşamasında bilgisi, sabrı, fikirleri, güler yüzü ve samimiyeti ile desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve akademik kimliğimin gelişmesinde çok büyük ve kıymetli katkıları olan hocalarıma, Yrd. Dr. Doç. Fayşal Okan ATASOY'a ve çalışmam boyunca desteklerini esirgemeyen Kadir YAĞIZ ve Nazan ATICI'ya bütün içtenliğimle teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL TUTANAĞI.....	HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
ÖNSÖZ	IV
KISALTMALAR	VII
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ.....	VIII
I. GİRİŞ.....	1
a. Konu.....	1
b. Sınırlar	1
c. Yöntem	1
II. MÜELLİFİN HAYATI VE ESERLERİ	3
A. Fîrûzâbâdî (ö. h.817/m.1415)	3
B. Eserleri	3
1. Sözlük ve Dil.....	3
2. Tefsir	4
3. Hadis	4
4. Fıkıh-Akaid	4
5. Biyografi	4
III. MÜTERCİMİN HAYATI VE ESERLERİ	6
A. Mütercim Âsım Efendi (ö. h.1235/m.1819).....	6
B. Eserleri	7
IV. SÖZLÜKBİLİM TARİHİNE BAKIŞ	8

A. SÖZLÜK DÜZENİ VE SÖZLÜK ÇEŞİTLERİ	10
V. İNCELENEN ESER HAKKINDA BİLGİ	11
VI. KĀMŪS'TA SÖZCÜK ARAMA	15
VII. METNİN OKUNUŞUNDA KULLANILAN YÖNTEMLER.....	16
VIII. ARAPÇA SÖZLÜĞÜN OLUŞTURULMASINDA KULLANILAN YÖNTEMLER	18
IX. TÜRKÇE DİZİN-SÖZLÜĞÜN OLUŞTURULMASINDA KULLANILAN YÖNTEMLER	20
X. DEĞERLENDİRME	22
XI. METİN	29
XII. ARAPÇA SÖZLÜK.....	50
XIII. TÜRKÇE DİZİN-SÖZLÜK	63
XIV. KAYNAKÇA.....	147

KISALTMALAR

a. : ad

anat. : anatomi

Ar. : Arapça

bağ. : bağlaç

bk. : bakınız

bs. : baskı, basım

bot. : botanik

c. : Cilt

ç. : Çokluk

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

e. : edat

ed. : edebiyat

esk. : eski dil

f. : fiil

Far. : Farsça

gr. : Gramer

İt. : İtalyanca

Lat. : Latince

mdn. : maden

mec. : Mecaz

Moğ. : Moğolca

Öz. : Özel ad

Rum. : Rumca

s. : sayfa

sf. : sıfat

T. : Türkçe

TDK : Türk Dil Kurumu

ünl. : ünlem

vb. : ve buna benzer

Yun. : Yunanca

zf. : zarf

zm. : zamir

/ : Referans numarasındaki cilt ve sayfa numarasını satır numarasından ayırır.

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ا	e, a, ā	ض	ž, d
ب	b	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	š	غ	g
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	h	ك	k, g, ğ
خ	ħ	گ	ŋ
د	d	ل	l
ذ	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ü, ū, o, ö
س	s	ه	h, ę, a, i
ش	š	ي	y, ı, i, ī, è
ص	š		

I. GİRİŞ

A. KONU

Bu çalışma *Fîrûzâbâdî* adlı Arap dil bilgininin *Al-Kâmûsu 'l-Muhîṭ* adlı eserinin *Mütercim Âsım* tarafından Türkçeye çevirilen *Al-Ukÿânûsu 'l-Basîṭ fî Tercemati 'l-Kâmûsi 'l-Muhîṭ* adlı çevirisinin aşağıdaki bölümlerini konu almaktadır.

Bābu'l-elif, faslu'l-kaf ve bābu'l-bā, faslu'l-kaf fasıllarında yer alan “*al-ka'ka^u*” kelimesinden “*al-makzūba^u*” kelimesine kadar olan (bu kelimeler de dahil) on iki sayfalık bölümü ele almaktadır. Bu sayfalar sözlüğün 1887 (h. 1305) yılında yapılan üç ciltlik baskısının I. cildinin 46-50 ile 241-247 sayfalarından ibarettir. Eserin aslı esas alınarak bu sayfaların transkripsiyonu yapılmış Arapça sözlüğü ve Türkçe dizini hazırlanmıştır.

B. SINIRLAR

Babu'l-elif, faslu'l-kaf ve babu'l-bā, faslu'l-kaf fasıllarında yer alan “*al-ka'ka^u*” kelimesinden “*al-makzūba^u*” kelimesine kadar olan (bu kelimeler de dahil) on iki sayfalık bölümü ele almaktadır. Bu sayfalar sözlüğün 1887 (h. 1305) yılında yapılan üç ciltlik baskısının I. cildinin 46-50 ile 241-247 sayfalarını kapsamaktadır. Eserin aslı esas alınarak bu sayfaların transkripsiyonu yapılmıştır bununla birlikte Arapça ve Türkçe sözlüğü hazırlanmıştır. Bu çalışmalar yapılırken metnin içindeki Arapça cümlelerin çevirileri tezin sınırları dışında tutulmuştur.

C. YÖNTEM

Al-Ukÿânûsu 'l-Basîṭ fî Tarcamati 'l-Kâmûsi 'l-Muhîṭ Arapça sözlüklerde görülen bāb-fasıl tekniğine göre dizilmiştir. Sözlükte kelimeler son harflerine göre hazırlanmış ve bāb adı verilen ana başlıklar altında ilk kelimeler bābu'l-hemze adlı alt başlık altında sonu elif ile biten kelimeler dizilmiştir. Bu bābda Arap alfabesine göre 28 fasıl vardır. Fasıllar faslu'l-elif, faslu'l-bā, ...şeklinde adlandırılmıştır. Bābu'l-hemze'nin faslu'l-hemze adlı bölümünde elif ile başlayıp elif ile bitenler, faslu'l-bā adlı alt bölümde bā harfî ile başlayıp elif ile bitenler ... şeklinde dizilmiştir. Arap sözlük sisteminde buna lugat tanziminde kafiye usulü denmektedir. Bu tez çalışmasında sözlüğün kafiye usulüne göre tertip edilmiş olmasından dolayı çalışmakta olduğum harfle başlayan kelimeler farklı bābların içindeki fasıllardan taranarak sayfaları tespit edilmiştir, kelimeler ve açıklamaları bu sayfalardan alınarak metin oluşturulmuştur. Bu yüzden bu çalışmada “tarama yöntemi” kullanılmıştır.

Tezin kapsamı içindeki sayfalar taranarak kef (ك) harfiyle başlayan Arapça kelimeler tespit edilerek bu kelimeler ve Türkçe açıklamaları transkripsiyon

(yazıçevirimi) ile aktarılacak sözlüğün metin kısmı oluşturulacaktır. Bundan sonraki aşamada metinde yer alan Arapça ve Türkçe kelimeler için dizin hazırlanmıştır.

II. MÜELLİFİN HAYATI VE ESERLERİ

A. FİRŪZÂBÂDÎ (Ö. H.817/M.1415)

Asıl adı Muhammed'tir. Kısa künyesi Ebu Tahir, lakabı Mecdüddin'dir. Fîrûzâbâdi nisbesiyle tanınıp meşhur olmuştur. Soyunun Hazreti Ebubekir'e (ra) dayandığı belirtilmektedir. Künyesi *Ebu Tahir Mecdüddin Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed el-Fîrûzâbâdî* şeklindedir.

Muhammed, Rebûlâhir veya Cemâziyelâhir 729'da (Şubat veya Nisan 1329) İran'da Şîraz'a bağlı Kâzerûn kasabasında doğdu. Şîrâzî nisbesiyle de anılır. Fîrûzâbâdî, 20 Şevval 817 (2 Ocak 1415) tarihinde Zebîd'de vefat etti ve Cebertiyye tarikatının kurucusu Şeyh İsmâil b. İbrahim el-Cebertî'nin türbesine defnedildi.

Ailesi hakkında fazla bir bilgi mevcut değildir. Ancak, babası Ya'kûb'un dil ve edebiyat alimi olduğu bilinmektedir. Çocukluğunu memleketinde geçirdi. İlk derslerini babasından aldı. Henüz yedi yaşındayken Kur'an-ı Kerim'i ezberleyerek hafız oldu. Bir yıl sonra da Şîraz'a gitti. Burada hem babasından hem de diğer alimlerden Arap dili ve edebiyatı derslerini aldı. Bunun dışında diğer ilim dallarında da eğitim gördü.

On dört ve on beşinci asrı görmüş büyük İslâm âlimlerindedir. Arapça'dan Arapça'ya olan büyük sözlük çalışması "*Al-Kâmûsu'l-muhît*" adlı eseri ile meşhur olmuştur. Dil, edebiyat, hadis, fıkıh ve tefsir alimidir. Uzun ve bereketli bir ömür yaşamış, çok sayıda yerleşim yerini gezmiştir. Gittiği her yerde alimlerle bir araya gelmek suretiyle fikir ve bilgi alışverişinde bulunmuştur. Kadılık yapmış, çok sayıda talebe yetiştirdiği gibi muhtelif ilim dallarıyla alakalı olarak bir çok eser yazmıştır.

B. ESERLERİ

Fîrûzâbâdî'nin yetmişden fazla eserinden söz edilmektedir. Bunlardan yarıya yakın bir kısmının günümüze ulaşmadığı sanılmaktadır. Eserlerinin yaklaşık yirmi dördü dille, dokuzu tefsîrle, on biri hadîsle, sekizi biyografiyle, sekizi coğrafyayla, altısı akîdle ve fıkıhla, altısı da tarihle ilgilidir. Eserleri ilgili en kapsamlı bilgi TDV İslam Ansiklopedisi'nde vardır¹. Başlıca eserleri şunlardır:

1. Sözlük ve Dil

a) al-Kâmûsu'l-muhit

b) Tahbîrû'l-muvaşşin fi't-ta'bîri (fîmâ yukâlu) bi's-sîn va's-şîn

¹ SÖNMEZ, Mehmet Ali;«Fîrûzâbâdî»*DİA*, c. 13, s.143-144.

c) ed-Dürerü'l-mübessese fi'l gureri'l müsellese (el-Gurerü'l-müsellese ve'ddürerü'l-mübessese, el-Müsellesât)

d) Celîsü'l-enîs fi esmâ'i (tahrîmi)'l-handervis

e) al-Feraid

f) Risâle fi me'âni ba'zi'l-hurûf

g) İ'tirâzâtü sâhibi'l-Kâmûs 'ale'l-Cevherî

h) Tarîku'l-esel fi esmâ'i'l-'asel

2. Tefsir

a) Besâ'iru zevi't-temyîz fi leta'ifi'l-kitâbi'l-'azîz

b) Tenvîrû'l-mikbâs (mikyâs) min Tefsîri İbn 'Abbâs

c) Tefsîru fâtihati (Teyîsîru fa'ihati) 'l-ihâb (iyab) bi-tefsîri Fâtihati'l-kitâb

d) Nugbetü(Bugyetü) 'r-reşşâf min hutbeti'l-Keşşâf

3. Hadis

a) Sifrü (Süferü)'s-sa'âde:

b) es-Sılâtü ve'l-büşer fi's-salâti 'alâ hayri'l-beşer

c) al-Ehâdisü'z-za'ife

d) Ed'ıye me'sûre mervıyye 'ani'n-nebî

e) Urcûze fi mustalahi'l-hadîs

4. Fıkıh-Akaid

a) *al-İs'âd bi'l-is'âd ilâ dereceti'l-ictihâd*

b) İbnü'l-Arabî ile ilgili risâleleri.

5. Biyografi

a) al-Bulga fi terâcimi e'immeti'n-nahv ve'l-luga

b) İsâretü'l-hacûn ilâ ziyâreti'l-Hacûn

c) Tuhfetü'l-ebîh fi men nüsibe ilâ gayri ebîh:

d) al-Mirkâtü'l-vefiyye fi tabakati'l-Hanefiyye

e) al-Megânimü'l-mutâbe fî me'âlimi Tâbe

III. MÜTERCİMİN HAYATI VE ESERLERİ

A. MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ (Ö. H.1235/M.1819)

1755 yılında Gaziantep'te doğmuştur. Babası, şehrin ileri gelenlerinden Osman Husûlî Efendi'nin oğlu, Ayıntâb mahkemesinin baş kâtibi Cenânî Efendi'dir.18.yüzyılın son dönemi ile 19.yüzyılın başlarında önemli bir ilim ve kültür merkezi olan Gaziantep'in kültür yaşamı içinde yetişmiştir. Âsım Efendi Arapça ve Farsça'yı bu dillerde şiirler söyleyecek derecede öğrenmiştir.

Bir vakit, Antep mîrimîrânı Mehmet Nuri Paşa'nın divan kâtipliğini yapar. Paşa'nın, padişaha isyan ettiği gerekçesi ile kendisine îdam fermanı çıkarılmasından sonra, İstanbul'dan Gaziantep şehrine gönderilen askerler şehri yağmalar ve büyük hasarlar verirler. Bu kargaşa ortamında da Mütercim Âsım kütüphanesini ve mal varlığını yitirir ve bazı âlimlerin yardımıyla Kilis'e kaçar. Kilis'te maddi olarak büyük sıkıntı ve borçların içine girdikten sonra eşini ve çocuklarını tekrar Gaziantep'e göndermek zorunda kalır.

1790 yılında İstanbul'a gider. III. Selim dönemine denk gelen bu zamanlarda devlet adamları ve ulemâ arasında bir rekabet baş göstermiş durumdadır. Âsım Efendi, Tebrizli Hüseyin bin Halef'in *Tıbyan-ı Nâfi der Tercüme-i Burhân-ı Katı* adındaki eserini başarıyla Türkçe'ye çevirdikten sonra III. Selim'e takdim eder. Sultân III. Selim kendisine üç yüz kuruş maaş bağlatır, ayrıca ev halkını Gaziantep'ten İstanbul'a getirmesi için de para yardımında bulunur. Fakat bu sırada Mısır Vak'ası çıkmış olduğundan ailesini İstanbul'a getiremez. Yakın bir zaman sonra da, sultânın yardımı ile yerleşmiş olduğu evinin bulunduğu mahallenin yanması ile yeniden bütün malvarlığı kül olur. Fakat sultânın yardımı ile tekrar maddi durumu düzelir.

III. Selim'in maddi desteğiyle Hacca gider. Âsım Efendi, Hac dönüşü ailesini de yanına alarak İstanbul'a gelir ve Üsküdar Nuhkuyusu'ndaki evine yerleşir. Tuhfe-i Âsım adlı eserini III. Selim'e sunduktan sonra vak'anüvislik (resmî tarih yazarlığı) görevine atanır.

19.Yüzyılın başlarında Mütercim Âsım'ın şöhreti iyice artar. Özellikle Arapça'dan ve Farsça'dan yaptığı tercümelerle cilt cilt eserler kaleme alır. Bu eserlerle lugat ilminde büyük bir merhale kaydettiğini ispat eder. Bu vakitten sonra da *Mütercim Âsım* lakabıyla anılmaya başlar.28 Kasım 1820'de İstanbul'da vebâ hastalığı dolayısıyla vefât eder. Mezarı Karacaahmet Mezarlığı'nda bulunmaktadır.²

---

²Ömer Asım AKSOY; *Mütercim Asım*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962

B. ESERLERİ

TDV İslam Ansiklopedisi'nde eserleri ilgili en kapsamlı bilgi vardır³

1. Burhân-ı Kâtî' Tercümesi (Tibyânı-ı Nâfi' der Terceme-i Burhân-ı Kâtî)
2. Kāmûs Tercümesi (al-Ukyânûsu'l-basit fî tarcamati'l-Kāmûsi'l-muhît)
3. Tûhfe-i Âsım
4. Târih
5. Merahu'l-meâlî fî şerhi'l-Emâli
6. Terceme-i Siyer-i Halebî
7. Makâle-i İstîfsâr-âmiz der Beyân-ı Âmeden-i İngiliz

---

³ KAÇALİN, Mustafa S.; «Mütercim Asım Efendi» *DİA*, c. 32, s. 200-201.

IV. SÖZLÜKBİLİM TARİHİNE BAKIŞ

“Dil insan topluluklarını bir araya getirip, millet olma bilincini veren en önemli araçlardan biridir. İnsanın millet olma bilinçlerini devam ettirmeleri, medeniyetlerini gelecek nesillere aktarabilmeleri için dillerinin iyi muhafaza etmeleri gerekir. Dilin muhafaza edilmesinin başında ise söz varlığının, yani kelimelerin anlamlarının ve kullanım amaçlarının kayıt altına alınması gerekir.⁴” Bu amaçla sözlükler oluşturulur. Sözcüklerin en sağlam şekilde nesilden nesile aktarımı ve korunması sağlanır.

Sözlük; “Bir dilin ya da birden çok dilin, sözvarlığını, söyleyiş biçimleriyle, yazımıyla veren, bağımsız biçim birimleri temel alarak, bunların başka öğelerle kurdukları söz öbekleriyle birlikte anlamlarını, değişik kullanımlarını gösteren söz varlığı kitabıdır.⁵” Sözcükbilim (Leksikoloji) ise “Bir dilin ya da karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin sözvarlığını sözlük biçiminde ortaya koymaya yönelik, bu amaçla yöntemler koyarak uygulama yollarını gösteren bir dilbilim dalıdır.” (Aksan, 2007, s.69)

“İnsanların ne zaman konuşmaya başladıkları kesinlikle bilinmediği gibi, ne zaman bir yabancı dil öğrenmek zorunda kaldıkları da bilinmemektedir. Dünyada ilk sözlüğün nerede hazırlandığı, hangi dili temel aldığı konusunda da bilgi bulunmamaktadır. Bugünlere benzer ilk sözlük olarak İskenderiye Müzesi Kütüphanecisi Bizanslı ARISTOPHANES’in (yaklaşık olarak İ.ö. II. Yüzyıl) hazırladığı yapıt anılır⁶. Yunancada seyrek kullanılan ve açıklanması güç kimi sözcükleri bir araya getiren bu çalışmada tanımlara da yer veriliyordu. İ. s. I. Yüzyılda İskenderiyeli PAMPHILUS’un, daha önceki çalışmalara dayanan, 95 kitaptan oluşan Yunanca sözlüğü, Latinlerde Marcus Verrius FLACCUS’un yapıtı, anılması gereken örneklerdendir.” (Aksan, 2007, s.69)

“Sözlük terimi (Lat. *Dictionarium*) 1925’te John GARLAND tarafından ilk kez kullanılmış, bu yüzyıla gelinceye değin birkaç önemli kökenbilgisi sözlüğü de hazırlanmıştır. Batıda, sözlükçülükteki gelişme daha sonraki yüzyıllarda olmuştur.” (Aksan, 2007, s.70)

“Doğu dünyasında, eski, köklü bir sözlükbilim geleneğinin yerleşmiş olduğuna tanık sayılan önemli sözlükler hazırlanmıştır. X. Yüzyılda yaşayan Fārâblı İsmail CEVHERÎ, SİHÂH adlı çok önemli bir Arapça sözlüğün yazarıdır. XIV.-XV. Yüzyıllar arasında yaşamış olan Firüzâbâdî’nin *El Kâmusü’l Muhit* (Okyanus

⁴ELBİR, Bilal - YILDIZ, Hasan, “Türkçe Öğretiminde Sözlük Kullanımı ve Sözlükçülük”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, s:11, Ocak 2013, s.249.

⁵ AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil*, TDK yay. Ankara 2007.

⁶*Encyclopedia Americana*, 1968, 7/87.

Sözlüğü) adlı, çok büyük boyutlu Arapça sözlüğü de bu arada anılmalıdır ki, bu yapının Türkçeye çevirisinin, kendisi de büyük bir sözlükbilimci olduğu anlaşılan Mütercim ĀSIM tarafından yapıldığını (XVIII. yüzyıl) görüyoruz.” (Aksan, 2007, s.70)

“Türk dilinin ve kültürünün çok önemli bir kaynağı olan, XI. yüzyılda KĀŞGARLI MAHMUT’un kaleme aldığı *Dīvān ü Lugāt-it Türk*, Arapça olarak Türkçenin söz varlığını inceleyen, gerektiğinde, sözcüklerin içinde geçtiği yazın parçalarını gösteren, aynı zamanda bir dilbilgisi kitabı niteliği taşıyan bir çalışmadır” (Aksan, 2007, s.70)

“Batıda sözlükçülükte önemli bir gelişme, Rus Çariçesi II. Katerina’nın buyruğuyla Alman gezgini P.S. PALLAS’ın yaptığı inceleme ile sağlanmıştır. Aslında dünya dillerinin tanınması ve karşılaştırılmasına yönelik olan bu çalışmada Pallas, Rusya sınırları içindeki dillere ilişkin gereçlerden de yararlanmış, 285 kavramı temel alarak 200 Asya ve Avrupa dilinde bu kavramların karşılıklarını vermiş, böylece aynı zamanda çok dilli sözcüklerin örneğini de göstermiştir.” (Aksan, 2007, s.70)

“Sözlükçülükte en önemli aşama, XIX. Yüzyılda olmuştur. Almanyada sözlükbilimin kurucusu sayılabilecek olan Jacop GRIMM ile kardeşi Wilhelm GRIMM, ilk cildi 1854’te, Leipzig’de yayımlanan Alman Sözlüğü’nü (Deutsches Wörterbuch) hazırlamaya başlamışlardır. 16 büyük cilt olarak çıkarılması düşünülen bu büyük oylumlu yapıt, birkaç cildi yayımlandıktan sonra, birçok bilginin çabasıyla ancak 1961’de bitirilebilmiştir. En eski kaynaklardan başlayarak bir sözcüğün, geçtiği metinlerdeki biçimini ve anlamını değişik lehçe ve dillerdeki değişikliklerini her türlü kullanımını ve içinde geçtiği söz öbeklerini veren bu çalışma, bundan sonraki çalışmalara örnek olmuştur.” (Aksan, 2007, s.71)

“Fransız dilcisi (aynı zamanda düşünür ve fizikçi) Emile LITTRÉ’nin otuz yıllık çabası sonucunda ortaya çıkan Fransız Dilinin Sözlüğü (Dictionnaire de la Langue Française) de son derece geniş ve aynı zamanda derinliğine bir inceleme ürünüdür.” (Aksan, 2007, s.71)

“GRIMM ve LITTRÉ sözlüklerinin türünde hazırlanmış, İngilizlerin ünlü İngilizce sözlüğü (The Oxford English Dictionary) de böylece yazılmış olup 1933’te 13 cilt halinde The Philological Society tarafından bastırılmıştır.” (Aksan, 2007, s.74)

A. SÖZLÜK DÜZENİ VE SÖZLÜK ÇEŞİTLERİ

Bir sözlük hazırlanırken kullanım amacı doğrultusunda bazı yöntemler kullanılır. Hazırlanan sözlüklerin düzenlenmesinde şimdiye kadar farklı yöntemler kullanılmıştır. Sözlük tertibinde uygulanan stiller arasında en yaygın olarak kullanılanı alfabetik sıralama (Abc sırası bakımından) şeklinde hazırlananlardır. Bir de kelimelerin yazımının ters çevrilip son harflerine göre A' dan Z'ye sıralanarak hazırlanmış tersine sözlük stilleri de vardır. Bundan başka ünlüler ve ünsüzler şeklinde tasnif edilenler (ünlü ile başlayanlar-ünsüz ile başlayanlar), hece sayısına göre tertip edilenler; kökenine göre kelimeleri ele alıp tertip edenler; sözcük türüne göre (gramatikal indeks sırası) tertip edilenler. *Kutadgu Bilig* indeksinde olduğu gibi kelimeler isim; fiilana başlıkları altında ele alınıp alfabetik ve gramatikal sıraya koyarak, madde başlarını manalandırma biçiminde kendini göstermektedir. Bir başka şekil de içeriği, konusu bakımından hareket ederek tertip etmedir.⁷

Bilinen ilk sözlükten bu yana kullanım amaçları bakımından çok farklı sözlükler ortaya çıkmış ve farklı ihtiyaçlara cevap vermiştir. Bugün sözlük denen kaynaklar, hazırlanış amaçları ve taşıdıkları nitelikler bakımından çok çeşitlidir. Aksan (2007, s.75-76) Bu farklılıkları Aksan, şu şekilde açıklar:

1. Bir ya da birden çok dilin sözvarlığını işleme bakımından:
  - a) Tekdilli, b) Çok dilli sözlükler
2. Abece sırasının temel alınıp alınmamış olmasına göre:
  - a) Abecesel sözlükler, b) Kavra (ya da kavram alanı) sözlükleri.
3. Ele alınan sözvarlığının niteliğine göre:
  - a) Genel sözlükler (ortak dil, yazı dili sözlükleri, ansiklopedik sözlükler)
  - b) Lehçebilim sözlükleri.
  - c) Eşanlımlı, eşdallı, tersanlımlı öğeler sözlükleri.
  - d) Yabancı öğeler sözlükleri.
  - e) Tarihsel sözlükler.
  - f) Kökenbilgisi sözlükleri.
  - g) Uzmanlık alanı sözlükleri (terim sözlükleri).
  - h) Argo sözlükleri.
  - i) Deyim ve atasözü sözlükleri.
  - j) Anlatımbilim sözlükleri.
  - k) Sanatçı ve metin sözlükleri.
  - l) Yanlış yerleşmiş öge sözlükleri.
  - m) Tersine sözlükler ve başka sözlük türleri.

---

⁷GÖÇER, Ali, “Türk Dili İle İlgili Sözlüklere Genel Bir Bakış ve Günümüz İlköğretim Sözlükleri”, *Türk Dili*, S 598, s. 388-403, 2001.

V. İNCELENEN ESER HAKKINDA BİLGİ

Tam adı *al-Kāmûsu'l-Muhît va'l-Kabasu'l-Vasîtu al-Câmi' limâ Zahaba min Lugati'l-'Arab Şamâtî't* tir. Fîrûzâbâdî'nin (ö. 817/1415) Arapça'dan Arapça'ya sözlüğüdür. Fîrûzâbâdî, altmış cilt tutacağını tahmin ettiği *al-Lâmi'u'l-Mu'lemü'l-Ucâbu el-Câmi' beyne'l-Muhkem ve'l-'Ubâb* adıyla bir sözlük yazmaya başlamıştır. Yaklaşık beş cildini kaleme almış; ancak daha sonra bunun pek kullanışlı olmayacağını dikkate alarak düşüncesinden vazgeçmiştir. Bunun yerine iki ciltlik muhtasar bir sözlük hazırlamıştır. Kāmûs (okyanus) kelimesi eserin şöhret bulmasından sonra “sözlük” anlamında da kullanılır olmuştur. Fîrûzâbâdî eserine bu adı vermekle Arap dilinin bütün kelimelerini kapsadığını iddia etmişse de Cevherî'nin *aş-Şihâh*'inde yer alan 40.000 kelimeye 20.000 daha ekleyerek kelime sayısını 60.000'e çıkarmakla birlikte daha önce yazılan 80.000 kelimelik *Lisânu'l-'Arab*'ın gerisinde kalmıştır. Fîrûzâbâdî eserin ön sözünde Cevherî'nin Arapça kelimelerin en azından yarısını ihmal ettiğini, bunları kendisinin tamamladığını söyler. Halbuki Cevherî mukaddimesinde, Buhârî'nin hadis ilminde yaptığı gibi sadece kendisine göre sahih olan, yani yaygın biçimde kullanılan kelimelere yer verdiğini söylemiştir.⁸

“813(1410) Yılında tamamlanan *al-Kāmûsu'l-Muhît*'te kelimeler Cevherî ekolüne göre dizilmiştir. Şairlere kafiye, nâsirlere seci bulma kolaylığı sağlayan bu sistemde son harfi aynı olan kelimeler bir araya toplanır. Kelime köklerinin esas alındığı dizimde kökün son harfi “bâb”, ilk harfi ise “fasıl” adıyla ve alfabetik sıraya göre dizilir. Ortada kalan harfler de alfabetik sırayı takip eder. Çok sayıda şerhle de ikmal edilmiş lügatin iki tertibi var. Birinci tertip alfabetik, ikinci tertip ise özellikle manzum nesre düşkün olanların ihtiyacına cevap verecek vasfı haiz olan ve kelimelerin asli harfleri olan sülasi mücerred masterların son harflerine göre bablara ayrılan, o babın içinde ilk harfe göre de fasillara ayrılan alfabetik sırayı izleyen tertiptir. Türemiş kelimeler ilgili köklerin altında açıklanır. Fîrûzâbâdî Arap sözlükçülüğünde ilk defa bazı kısaltmalar kullanmıştır: “ ”çoğul, “ ”eyer adı, “ ”şehir adı, “s” köy adı, “ ”mâruf gibi. *Al-Kāmûsu'l-Muhît*, çok beğenilip kullanılmış olmakla birlikte mukaddimede açıklanan ilkelere tam uyulmaması, iç düzeninde belli bir sistemin bulunmaması, bazan tanımların anlaşılacak derecede kısa ve muğlak olması, birçok durumda kelimenin eş anlamlısının veya karşıtının zikredilmesiyle yetinilmesi, sözlükle doğrudan ilgili olmayan tıbbî bilgiler ve özel isim açıklamalarına yer verilmesi, *aş-Şihâh* üzerine yapılan ilâvelerde garîb, müvelled ve zayıf kelimelerin sıhhat derecelerine işaret edilmemesi ve *aş-Şihâh*'a yönelttiği eleştirilerde Fîrûzâbâdî'nin de hataya düşmesi gibi sebeplerden dolayı eleştirilmiştir.”

“Kalküta (I-IV, 1230-1232), Bombay (1272/1884), Tahran (kenarında Farsça tercümesiyle birlikte 1277), Bulak (1289), Leknev (1885) ve İstanbul'da (I-IV, 1304) defalarca basılan *al-Kāmûsu'l-Muhît* üzerine şerh, hâşiye, ihtisar, ikmal (müstedrek), tenkit ve tercüme türü birçok çalışma yapılmıştır (bu çalışmalar için bk. Hüseyin

⁸ KILIÇ, Hulûsi; «El-Kāmûsü'l-Muhît» *DİA*, c. 24, s. 287.

Nassâr, II, 599-638; Ahmed Şerkâvî İkbâl, s. 222-225, 234-241; Ahmed Abdülgafûr Attâr, s. 207-215, 220-232.”

“Eserin şerh ve hâşiyeleri arasında en önemlisi Murtazâ ez-Zebîdî'nin *Tâcü'l-'arûs (min cevâhiri'l-Kâmûs)* adlı eseridir. Zebîdî bu çalışmasını 100'den fazla eserden yararlanarak hazırlamıştır. Bu bakımdan *Tâcü'l-'arûs* hem şerh, ikmal, tashih ve tenkit özelliği taşımakta hem de aş-Şihâh'ı savunmaktadır. On dört yılda tamamlanan ve 120.000 kelime ihtiva eden eser, 1306-1308 (1888-1890) yıllarında Kahire'de on cilt halinde harekesiz olarak basılmıştır. Eserin ilmî neşri, Abdüsettar Ahmed Ferrâc başkanlığında bir heyet tarafından yapılmakta olup baskısı devam etmektedir (I-XXVI, Kûveyt 1385/1965).”

“*Al-Kâmûsü'l-muhît*'in birçok muhtasarı vardır. Tâhir Ahmed ez-Zâvî, önce eseri köklerin birinci harflerine göre alfabetik olarak dizmek suretiyle *Tertîbü'l-Kâmûsü'l-muhît 'alâ tarîkati'l-Misbâhi'l-münîr ve Esâsi'l-belâğa* adıyla yayımlamış (I-IV, Kahire 1378/1959), daha sonra bunu *Muhtâru'l-Kâmûs* ismiyle bir cilt halinde ihtisar etmiştir (Kahire 1964).”

“Sözlük Türkçe'ye iki defa tercüme edilmiştir. Bunlardan ilki olan Merkezzâde Ahmed Efendî'nin *Bâbûs fî tercemeti'l-Kâmûs'u (al-Bâbûsü'l-vasît fî tercemeti'l-Kâmûsi'l-muhît)* henüz basılmamıştır. Mütercim Ahmed Âsım Efendî'nin *Kâmûs Tercümesi* diye de bilinen *al-Ukyânûsü'l-basît fî tercematil-Kâmûsi'l-muhît* adını taşıyan eseri hem tercüme, ikmal, tashih ve tenkit, hem de aş-Şihâh'ı müdafaa özellikleri taşımaktadır.”

“Bu eserin başlıca özellikleri şunlardır:

Al-Kâmûs'ta yetersiz olan hareke zaptı tamamlanmıştır. Açıklama ve delillendirme amacıyla âyet, hadîs, şiir vb.den şevâhid ve misaller eklendiği gibi *el-Muhkem*, *el-'Ubâb ve et-Tâc* gibi kaynaklardan yeni kelime ve anlamlar eklenmiştir. Kelimelere Türkçe karşılık bulmakta büyük titizlik gösteren Âsım Efendî, bu hususta sadece yazı diliyle yetinmeyip halk ağzından da yararlanmıştır. Bu yönleriyle müstakil bir telif sayılabilecek olan *Kâmûs Tercümesi*, ilk defa II. Mahmud'un iradesiyle mütercimin büyük oğlu Hamid'in nezâretinde basılmıştır (I-III, İstanbul 1230-1233). Eserin daha sonra yine İstanbul'da (I-III, 1268-1272; I-IV, 1304-1305) ve Mısır'da (I-III, 1250) basımları gerçekleştirilmiştir. Ahmed Lutfi Efendi, *Kâmûs Tercümesi*'ndeki kelimeleri alfabe sırasına göre düzenleyerek 53.000 kelimelik *Lugat-ı Kâmûs'u* hazırlamıştır. Aslı Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan eserin elif ve bâ harflerini ihtiva eden ilk iki cüzü basılmıştır (1282, 1286). *al-Kâmûsü'l-muhît* Farsça'ya da birkaç defa çevrilmiştir. Yahyâ b. Muhammed Şefî-i Kazvînî'nin *Tercümânü'l-luğa'sı* bunlar arasında yer alır (*al-Kâmûs* kenarında, Tahran 1277, ayrıca Tahran 1303-1308).”

“Şerh, hâşiyeye ve tercümelerinde yer yer eleştirilen *al-Kâmûsü'l-muhît* hakkında müstakil tenkit eserleri de yazılmıştır. Muhammed Sa'dullah b. Nizâmeddin el-Hindî el-Murâdâbâdî, *al-Kavlu'l-me'nûs fî sıfâti'l-Kâmûs* adlı eserinde (Râmpûr 1287/1870) *al-Kâmûs'u* otuz beş yönden eleştirmiştir. Ahmed Fâris eş-Şidyâk da *el-Câsûs 'ale'l-Kâmûs*'unda (İstanbul 1299) sözlüğü yirmi dört noktada tenkit etmiştir. Ahmed Teymur Paşa *Tashîhu ağılâtı'l-Kâmûsi'l-muhît* (Kahire 1343) ve Kara Dâvud

İzmitî *ed-Dürrü'l-lakit fî aġlâti'l-Kāmûsi'l-muhît*(nşr. Mustafa Kılıçlı, Erzurum 1990) adıyla birer eser kaleme almışlardır.”⁹

Ömer Âsım Aksoy'a göre Mütercim Âsım'ın *Kāmûs* çevirisini üstün eser yapan özellikler şunlardır:¹⁰

1) Âsım, eserin Arapça aslını çevirmekle yetinmemiş, Müellif'in *Besa'ir*'deki açıklamalarından ve başka sözlüklerden de yararlanarak maddelere gereken bilgileri eklemiştir.

2) Şârih'in şerhini satır satır izlemiş, maddeleri daha çok aydınlatmak için, Şârih'in özel düşüncelerini katmıştır.

3) Bunlarla da yetinmemiş, “*Mütercim der ki*” sözüyle başlayarak kendi düşüncelerini ve madde ile ilgili bilgileri eklemiştir.

4) Maddeler üzerinde çok dikkatle durmuştur: Şârih, Müellif'in bir açıklamasını tenkid etmişse, kendisi ikisi arasında bir yargıcılık yapmış, kimin haklı olduğunu belirtmiştir.

5) Bazen, Şârih'in ilişmediği bir maddede Müellif'i kendisi tenkid etmiştir.

6) Bazen Şârih'in eklediği bir düşünceyi tenkid etmiştir.

7) Bütün bunların üstünde Arapça sözcüklere öz Türkçe karşılıklar göstermiştir ve bu karşılıkları çok titizlikle seçmiştir.

8) Arapça sözcüklere tam karşılık bulmaya o kadar büyük önem vermiştir ki genel yazı dili Türkçesinden karşılık bulamazsa Antep'te halk arasında kullanılan sözcükleri karşılık göstermekten çekinmemiş ve bunu bazan “*Bizim diyarda ... tâbir olunur.*” gibi cümlelerle açıkça belirterek, bazan “*bizim diyarda*” sözünü bile söylemeyerek yapmıştır. Yirmi otuz yıl öncesine kadar konuşma dilinde bile kullanmaya utandığımız ve kullanılmalarını bugün dahi bazı kimselerin alayla karşıladıkları bölge sözcüklerini, o zamanın daha geri düşünüşte olan çevresine karşı hiç çekinmeden, bilimsel bir esere geçirmesi, Âsım'ın sözlükçülük anlayışının ne kadar ileri olduğunu gösterir.

9) Anlamları açıklarken kullandığı dil de oldukça sadedir. Bundan dolayıdır ki Namık Kemal bir yazısında: “Mütercim Âsım ve Âkif merhumlar belâgatte (süslü, sanatlı söz söylemede) eslâfi (geçmiştekileri) unutturdular. Lisanımızda yeni bir çığır açılmak kabil olduğunu gösterdiler.” demiştir.

Ziya Paşa da *Şiir ve İnşa* (nazım ve nesir) adlı yazısında: “Bizim doğal nesir yolumuz Âsım'ın *Kāmûs* çevirisinde tuttuğu yazı yoludur” sözlerini söylemiştir.

Ancak, Âsım başka eserlerinde sade bir dil kullanmadığı için, Fuat Köprülü yukarıdaki düşüncelere tamamiyle katılmamakta, haklı olarak şöyle demektedir: “Âsım'ın lûgat tercümelerinde oldukça sade bir dil kullanması zarurî idi ve daha evvelki Osmanlı lûgatçileri de böyle yapmışlardır. Lâkin diğer eserlerinde Âsım'ın

⁹ KILIÇ, Hulûsi; «Cevherî» *DİA*, c. 24, s. 287-288,.

¹⁰ AKSOY, Ömer Asım; *Mütercim Asım*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962, s. 22-24.

lisanı fazla muğlak ve oyuncaklı, üslûbu da tatsız ve ağırdır... Mamafih Âsım'ın bilhassa Tarih'inde, ifadesinin ekseriyetle ağır ve tatsız olmasına rağmen ara sıra çok canlı ve kuvvetli tasvirleri ve tabîî üslûbu ile, edebî nesrimize çok güzel sayfalar bıraktığı muhakkaktır.”

10) Âsım'ın gerçekten geniş bir sözlükçülük anlayışı vardır. Bazı müelliflerin nezakete aykırı sayarak kullanmadıkları ve yerine dolambaçlı anlatımlarla başka sözler yazdıkları Türkçe sözcükleri de hiç çekinmeden kullanmıştır.

11) Kamûs'un aslında, ancak ansiklopedilere girebilecek yer, kişi adları, hattâ zamanlarında ün kazanmış bazı hayvanlara takılan adlar vardır. Bu genişlik çeviriciye sınırı daha da aşma yolunu açmıştır. Âsım, çeviriye eserin aslında bulunmayan, konu ile ilgili birtakım lâtifeler, hikâyeler, daha ileri giderek açık saçık fıkralar eklemiştir. Bazı maddelerde kendi kişiliğinden ve özel hayatından satırlar bile vardır.

Yukarıda sayılanların dışında Kâmûs Tercümesi hakkında yapılan birçok çalışma vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: KUŞ, Bahri; *Kâmûs Tercümesi: Transkripsiyonlu Metin (I. cilt /s. 66-130)*, YL Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum ~ YAZICI, Numan; *Mütercim Asım Ve Kamus Tercümesi (Hadis İlimleri Yönünden Değerlendirme)*, YL Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya ~ TÜRKMEN, Dursun Ali; *Mütercim Asım Efendi Ve Tuhfe-i Asım*, YL Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun ~GÜLER, Kemal; *Kamûsu'l-Muhît Tercümesi'ndeki Türkçe Hayvan İsimleri*, YL Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 1988 ~TURHAN, Emin Ali; “*Kamûs-ı Okyanus'ta Nebat Adları*”, YL Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 1988 ~KİRİŞÇİOĞLU, M. Fatih; *Mütercim Âsım Efendi'nin Kâmûs Tercümesi'ndeki Uzun İsimleri*, YL Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 1988 ~MARZOUK, Taher; *Mütercim Âsım'ın “Kâmûs Tercümesi”ne Eklediği Türkçe Kelimelerin Etimolojik Açısından İncelenmesi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2012

VI. KĀMŪS'TA SÖZCÜK ARAMA

Bildiğimiz sözlüklerde olduğu gibi, *Kāmūs*'ta sözcükler, baş harflerine göre değil, köklerindeki son harflere göre sıralanmıştır. Alfabenin her harfi içinde bulunan sözcükler ise baş harflerine göre alfabe sırasına konulmuştur. Bundan dolayı *Kāmūs*'ta bir sözcüğü bulmak için:

a) Öncelikle kelimenin kökünü düşünmek gerekir. (Arapça, bükümlü bir dildir; sözcükler, kökün başına, ortasına, sonuna birtakım harfler eklenerek kelimeler türetilir.)

b) Sözcükler, köklerindeki son harflere göre alfabe sırasına konulmuş olduğundan, *Kāmūs*'tan alfabenin bu bölümü açılır. (Her bölümde aynı harfle biten sözcükler bulunmaktadır.)

c) Bu bölümlerde sözcükler, bildiğimiz sözlüklerde olduğu gibi sıralanmıştır. Yani sözcüklerin kökündeki baş harflere göre bir alfabe sırası gözetilmiştir. Bu sıra izlenerek aranan sözcük bulunur.

Bu açıklamaya göre *Kāmūs*'ta “kitāb” sözcüğünü bulalım:

a) Sözcüğün kökü “k t b”dir.

b) Bu kökün sonunda “b” vardır. “b”alfabede ikinci harftir, öyle ise *Kāmūs*'ta ikinci harfin yeri olan, “Bābū'l-bā” (sonu “b” olanlar bölümü) kısmını açacağız.

c) Bölümdeki sözcükler, baş harflerine göre alfabe sırasıyla “fasıl”lar (ayrılımlar), içinde toplanmış olduğundan, “Faslū'l-kaf” (“kaf” harfiyle başlayanlar) kısmına bakacağız. Burada “k t b”nin türevlerini ve bunlar arasında “kitāb”ı göreceğiz.

Sözcüklerin böyle sıralanmış olması, aynı kökten gelen sözcüklerin bir arada gösterilmesi gibi bir kolaylık sağlamaktadır. Mütercim Asım bunu “ahsen-i nizam” ve “ecmel-i intizam” (en güzel sıralama yolu) diye anlatmaktadır.¹¹

---

¹¹AKSOY, Ömer Asım; *Mütercim Asım*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962, s. 25

VII. METNİN OKUNUŞUNDA KULLANILAN YÖNTEMLER

Arap harfli metin, Latin harfli metine çevrilirken Arap harfli metnin harekesiz olması bazı kelimelerin doğru aktarılmasında sorun teşkil etmiştir. Bu sorunları gidermek için gerekli sözlüklerden faydalanılmış ve tam bir yardımcı kaynak görevi üstlenen Firûzâbâdî'nin *Al-Kâmûsu'l-Muhît* adlı eserinin Beyrut, 1406/1986 baskısının ilgili bölümleri incelenerek madde başlarının doğru harekelendirilmesi yapılmıştır.¹²

Metindüzenlenirken her satır için bir referans numarası verilmiştir. Referans numarası oluşturulurken önce cilt numarası, sonra sayfa numarası, sonra da satır numarasının yer aldığı bir sıra yapılmıştır. Örneğin 1244/31. referans numaralı satırda ilk rakam olan 1, cilt numarasını; 244, sayfa numarasını; 31 de satır numarasını göstermektedir. Her sayfanın başında cilt ve sayfa numarası da köşeli yay içinde [I-244] şeklinde verilmiştir.

Metindeki fasıl başlarını ifade eden “**Faşlu'l-kâf**” bölümleri **kalin**, *italik* 12 punto ile yazılmıştır. Madde başları kalın 12 punto ile ve Arapça cümlelerin başında bulunan **yukâlu**, **tağûlu**, **fayukâlu** kelimeleri kalın 12 punto ile yazılmıştır. Arapça madde başları asıl metinde parantez ( ) içerisinde yazılmışken çeviri yazıda parantezler kaldırılarak **kalin** harfle gösterilmiştir. Metinde geçen Arapça kelimeler, tamlamalar, cümleler, ayetler, hadisler, özel adlandırmalar, şiirler ve vezin adları ve vezinler *italik* yazılmıştır. Metinde geçen kişi isimleri *i t a l i k* ve 6nk aralıklı, eser isimleri ve yer isimleri *i t a l i k* ve 3nk aralıklı yazılmıştır.

Metin oluşturulurken birbiri ile eş anlamlı olmayan her madde başı satır başı yapılarak paragraflar oluşturulmuştur. Aslına sadık kalmak ve metnin aslına ait özellikleri korumak amacıyla metin TDK imla ve noktalama kurallarına göre değil metindeki anlamlandırmaya göre düzenlenmiştir.

Arap dilinin söyleyiş özelliklerine göre yazım ve okunuşta farklılığa sebep olan harf-i tariflerden sonra gelen şemsî harflerin söylenişine göre değil, yazılışına göre çevrim yapılmıştır. Mesela bu çalışmada yazımı “*al-salâm*” şeklinde tercih edilen (السلام) sözcüğü yaygın okunuşta ve Türkçe’de “*as-salâm*” şeklindedir.

Yazmada “güzel he” (ه) harfi ile yazılan /e/, /a/, /i/seslerinin çevriyazıdaki karşılıkları /e/, /q/, /i/ işaretleri ile gösterilmiştir:

“^{1047/02} *terē, tirek ve Türki’de şu terēsi ve şu kerdēmesi dedikleri nebâtdır.*”

Yazmada “ elif ve ye” (ا, ي) harfleri ile yazılan /e/harfleri /é/şeklinde gösterilmiştir.

“^{1047/13} *Ve yumurtqnuñ üst kabuğınq dēnür.*”

“Peltek se” (س) harfi /t/şeklinde gösterilmiştir.

“^{1047/37} *Ketret-i ta ‘āmdan tulum gibi mümtelī olan kişiye dēnür.*”

¹²FİRÛZÂBÂDÎ; *Al-Kâmûsu'l-Muhît*, Beyrut, 1406/1986.

“Zı harfi” bazen /d/ve /z/harfleri ile gösterilmiştir.

«^{1048/07}. *Mitl ve nazīr ma nāsınadır.*”

Ünlülendirme (hareke)yi gösterirken *zamma* (ötre) için “u” ünlüsü; *fatha* (üstün) için a ünlüsü; *kasra* (esre) için “i” ünlüsü kullanılmıştır.

VIII. ARAPÇA SÖZLÜĞÜN OLUŞTURULMASINDA KULLANILAN YÖNTEMLER

Arapça sözlüğün hazırlanmasındaki amaç metin içinde geçen madde başlarının sadece metin içinde oluşturdukları anlamlar dikkate alınarak sade bir çeviri ile tekrar oluşturulup metnin anlaşılmasının kolaylaştırılmasını sağlamaktır. Bu amaçla üç sütun hazırlanmıştır. Birinci sütunda madde başlarının bulunduğu bir liste mevcuttur. Bu liste alfabetik sıraya göre değil arzu edildiğinde orijinal metinde bulunmasının kolaylığını sağlamak için metinde geçen sıralama ile düzenlenip Latin harfli transkripsiyonu ve hemen yanına madde başının geçtiği sayfa ve satır numarası yazılarak oluşturulmuştur. (ka'ka'a 1046/22.)

İkinci sütunda madde başlarının Arap harfli yazımı mevcuttur. Orijinal metinde harekesiz olarak yazılan madde başları okunuşuna uygun olarak harekelendirilmiştir.

kizb 1246/04.	(كُذِبْ)	bk.. kazb
kazba 1246/04.	(كُذِبْ)	bk.. kazb
kizba 1246/04	(كُذِبْ)	bk.. kazb
kizāb 1246/04	(كَذَابْ)	bk.. kazb
kizzāb 1246/05	(كَذَابْ)	bk.. kazb

Üçüncü sütunda madde başının sadeleştirilmiş çevirisi bulunmaktadır. Eser, Türkçe, Arapça, Farsça çatısı altındaki Osmanlı Türkçesi ve başka dillerden az sayıdakelime ile oluşturulmuştur. Bu zengin yapıları ve söz birleşimlerini çevirmekteki amaç günümüz türkçesiye anlamını vermektir. Bu sebeple sadece metinde kullanılan anlamlar dikkate alınmıştır. Metinde madde başı açıklanırken anlatılan gramer yapıları, ve öbür müelliflerin görüşleri çıkarılarak kelimenin metinde geçen anlamı ya da anlamları ile Arapça sözlük oluşturulmuştur.

Madde başının anlamını oluşturan her kelime metinde verilmek istenen anlamı göz önüne alınarak incelenmiştir. Günümüz Türkçesine çok yakın ifadeler aynen yazılmıştır. ^{1046/29} *Ve sık ve gür şakallu kişiye dênür.*” Çevirisi, “Sık ve gür sakallı kişi.”

Bazı madde başlarının daha anlaşılır olması için kendi bütünlüğü içinde anlamları genişletilmiştir. ^{1047/36} *Keşret-i* ^{1047/37} *ta'āmdan tulum gibi mümtelī olan kişiye dênür.*” Çevirisi, “Çok fazla yemek yemekten tulum gibi şişen kişi.”

Birden çok anlamı olan kelimeler metinde verilen anlam sırasına göre numaralandırılıp yazılmıştır.

kamma'u 1050/02 (كَمَا) 1. Mantar satan kimse. 2. Yerden mantar toplayan kişi.

Müellifin madde başını açıklarken yaptığı bazı yorumlar anlamın daha ayrıntılı açıklanmasına katkıda bulunduğundan bu yorumlar da verilmek istenen anlamın devamına eklenmiştir.

kala'u 1049/11 (كَلَا) **1.** Çayır. « Şārih'in çayıra *kala'u* demesinin sebebi çoğunlukla oranın korunulan bir yer olmasındandır.

IX. TÜRKÇE DİZİN-SÖZLÜĞÜN OLUŞTURULMASINDA KULLANILAN YÖNTEMLER

Al-Ukyânûsu'l-Basît fî Tercemati'l-Kâmûsi'l-Muhîṭ'in Türkçe sözlüğünün oluşturulduğu bu çalışmada izlenen yol şöyledir:

Arap harfli orijinal metin Latin harfleri ile transkripsiyonlu şekilde okunduktan sonra metnin içinde bulunan Arapça cümleler, ayetler hadisler çıkarılmıştır. Geriye kalan metinde kullanılan ve sözlük değeri olan her kelime ana madde olarak alınıp alfabetik olarak sıralanmıştır. Arapça madde başları da harf-i tarifleri kaldırılarak Türkçe dizin içinde sıralanmıştır.

Madde başları tam alfabetik olarak dizilirken; ara madde, deyim ve birleşikler ilgili madde başının içinde kalmak kaydıyla belirli bir düzende sıralanmıştır. Türkçe olanlarda yalın biçimlerden ekli biçimlere doğru bir sıralama; Farsça ve Arapçalarda ise alfabetik sıra gözetilmiştir. Sıralamada Arapça *hemze* (') ve *ayın* (') harfleri dikkate alınmamış, söz konusu *ayın* ve *hemzenin* aldığı hareke ile kazandığı ses değerine göre sıralama yapılmıştır. Harflerden hemen sonraki harfe göre sıralama yapılmıştır. Harflerin aksan işaretleri de sıralamada göz önünde bulundurulmamıştır.

Türkçe dizin, kelimelerin metin içinde kaç kez tekrarlandıklarını, tekrarlandıkları yerlere göre kazandıkları anlamları ve bu anlamlarda kullandıkları yerleri gösteren referans numaraları ile oluşturulmuşlardır.

ağçe a. Bir paranın üçte biri kıymetinde, gümüşten yapılmış, eski Osmanlı sikkesi.

a.+ den 1049/19

Arapça madde başlarının ve iştikaklarının, Arapça vezin isimlerinin anlamları Türkçe diziniçerisinde verilmemiştir. Kendilerinden sonra “*” ibaresi konarak Arapça sözlükte açıklanmış olmalarına atıfta bulunulmuştur. Sözcüklerin isim, sıfat, zarf vs. olduklarını belirtmek için “*”ibaresinin ardından “*Ar. a.*”, “*Ar. s.*”, “*Ar. zf.*” ibareleri eklenmiştir.

ikbāb* *Ar.a.-1-*

a. 1241/35

Arapça madde başlarının anlamı olan kullanımları ile sadece hareke bildiren vezin şekli olan kelimeler aynen yazılmıştır. ^{1050/15} **al-ikā'** *ikāma* vezninde ve **al-ikā'atun** *ikāma* vezninde. ^{1050/16} Murād olunan nesne den bir emr-i fecāyı zuhūruyla kōrkup ric'at eylemek ma'nāsınadır.” “*ikama*” sözcüğü anlam bildirmemektedir; kendisinden önceki sözcüğün harekesinin nasıl olacağını göstermektedir.

Ana maddelerin altında ve içerden dizilen ara maddelerde, Farsça izâfet-i maktûlar, vasf-ı terkîbiler, birleşik sıfatlar, birleşik adlar, kısa çizgi (-) işareti ile yazılan bütün birleşikler, Arapça nisbet sıfatları, ön takılar ve harf-i cerlerle kurulu yapılar, Türkçe birleşik yapılar, kalıplaşmış sözler, yardımcı fiillerle kurulu

birleşikler, bazı unsurları Türkçe olan ama Arapça, Farsça kurallarla oluşturulan tamlamalar bulunmaktadır.

Ara maddeler, ana maddenin altında alfabetik olarak sıralanmıştır.

Ara maddelerden sonra, madde başı kelime ve ara maddelerin ikinci ve daha sonraki unsur olarak geçtiği yapılara, asıl madde veya ara maddelerin altındaki satırda göndermeler yapılmıştır. Böylece bir kullanım kolaylığı doğduğu gibi deyim, birleşik vb. çok unsurlu yapılarda karşılaştırma yapılması sağlanmıştır. Atıf düzeni içinde göndermeye konu olan kelime, ilk harfi ve bu harfin ardından gelen nokta ile gösterilmiştir.

Madde başı oluşturulurken madde başlarından sonra kelimenin dilimize en son hangi dil üzerinden geçtiğini göstermek için o dilin kısaltması [*Ar. Far. İt. vs.*] ve ardından kelimenin türü italik olarak yazılmıştır.

“**beyāz**   *Ar. a. Aklık*”

Türkçe ve Türkçeleşmiş olduğu kabul edilen kelimelerde köken kısaltması yapılmamıştır.

Kelimelerin türleri gösterilirken fiiller kendi başlarına bir bütün oluşturduklarından ve ardlarından kısa çizgi (-) ile gösterildiklerinden ayrıca gösterilmemişlerdir.

Fiil kök ve gövdelerine mastar eki yerine kısa çizgi (-) işareti kullanılmıştır; fakat sözlüğün sıralanmasında bu ek dikkate alınmamıştır.

Metinde geçen bütün değişik okuyuşlar değişik yazıma sahip kelimelerin biçimleri asıl halleri ile sözlükte yer almıştır. Bazı kelimelerin önce günümüz Türkçesindeki halleri yazılmış ardından parantez içinde eski şekilleri gösterilmiştir.

“**et-(éd)**”

Kelimelerin anlamları yazıldıktan sonra kelimenin geçtiği herhangi bir yerin cilt, sayfa, ve satır numarası kaydedilmiştir.

Kelimelerin anlamları belirlenirken *Türkçe Sözlük* esas alınmıştır. Türkçe sözlükte bulunmayan kelimeler için, kaynakçada belirtilen öbür sözlüklerden faydalanılmıştır.

Kelimelerin anlamları metinde kullanıldıkları anlamlar dikkate alınarak yazılmıştır. Bir sözcük eğer metin içinde birden fazla anlamda veya farklı türlerde kullanılmışsa ayrıca belirtilmiştir. Bir kelimenin sözlükteki karşılığı metindeki karşılığıyla anlamı tamamlamıyorsa metindeki anlamı yazılmıştır.

Kimyasal madde adlarının tarifleri yapılmadan aynen yazılmıştır.

“**şu**   *a. Su.*”

X. DEĞERLENDİRME

Muazzam bir eser olan “*Al-Ukyânûsu 'l-Basît fî Tercemati 'l-Kâmûsi 'l-Muhît*”, içinde Türkçemiz için pek çok zenginliği bulundurmakla beraber Arapça Farsça dillerindeki kelimelerin çeşitliliği ile de adeta bir dil deposudur. Eserin incelemiş olduğum on iki sayfasında bu özelliğini her satırında görmek mümkündür. İncelemem sonucu elde ettiğim bazı bilgiler şunlardır:

Bir Arapça kelimenin anlamı verilirken onu tanıttak eş anlamlı iki veya üç kelime kullanılmıştır.

^{1046/28.} *sinda* 'vu vezninde. Dayangan ve metîn ve şedîd erkek deveye dênür

^{1048/01.} Ve bir nesneye miti^{1048/02.} ve mânend olmak, mümâtelet ma 'nâsınadır

Bazı kelimelerin kökeni hakkında etimolojik bilgi verilmiştir.

^{1047/01.} **al-kaṭ'atu** tamrā vezninde ve **al-kasât** kanât vezninde. Circîr isimdir ki Fârisîde ^{1047/02.} terē, tirek ve Türkî'de şu terēsi ve şu kerdemēsi dedikleri nebâtîdir. 'Alâ kavlin, anıñ yabânî nev 'ine dênür.

al-kâtib^{1244/11.} *Kitâbet* den ism-i fâ 'ildir ki yazıcıya dênür. Fârisîde *debîr* dênür

Mütercim Asım bazı kelimeleri açıklarken ayrıntılı gramer tarifleri yapıp başka sözlüklerden başka yazarlardan ve onların eserlerinden faydalanmıştır.

Bir kelime açıklanırken bazen Arapların o kelime veya o durum için yaptıkları adlandırmaları ekleyerek esere zenginlik katmıştır.

^{1047/25.} **al-kusū** 'ku 'ūd vezninde. Bir nesnenin gērüsine ve ardına dênür. Cem 'i *aksā* gelir. Ve 'arablar, ^{1047/26.} falān kişi kafâsı üzerē düşdi diyecek yerde, «*rakaba kas 'ahū*» dērler.

İçinde pek çok Türkçe kelimenin bulunduğu *Al-Ukyânûsu 'l-Basît fî Tarcemati 'l-Kâmûsi 'l-Muhît* 'te 1.cilt 46-50 ile 241-247 sayfaları arasındaki günümüzde kullanımı sınırlı bazı Türkçe kelimeler şunlardır:

tutruk: Ocak, soba vb. şeyleri tutuşturmak için kullanılan çalı çırpı, çıra gibi kuru yakacaklar. (DS, X, 4001)

^{1241/33.} *Ve kubb dedikleri şeceri tutruk edüp yakmak ma 'nâsınadır.*

avrulmak (abrulmak): Birinin üzerine eğilmek, yaslanmak, abanmak. (DS, I, 31)

^{1242/01.} *Ve bir nesne üzere kapanur gibi yüzi koyun eğilip “avrulmak” ma ‘nāsınq* ^{1242/02.} *isti ‘māl olunur.*

dürüşmek: Çalışmak, devamlı meşgul olmak. (DS, I, 1637)

^{1241/40.} *Ve ikbāb, bir işe ašlā münfek olmamak* ^{1241/41.} *vechi üzere naşb-ı nefis ile müdāvemet ederek “dürüşmek” ma ‘nāsınq isti ‘māl olunur.s*

ugrı: Hırsız, yolkesen. (DS, XI, 4027)

^{1046/26.} *Ve uğrınıñ kaçup gitmesi hāletineğ dēnür.*

dernek: deri, déri. (DS, IV, 1436)

^{1242/34.} *Gövdeşi dērneklü, yumru cütteğlü, topac adamq dēnür.*

yasdamak: Yaslamak. (DS, XI, 4192)

^{1247/03.} *Nebātātı soğuk çalmağla, yerē yaşdayub öylece yapışı komak ma ‘nāsınqdır.*

tirşe: Sepet örmek için fındık, söğüt vb. ağaç dallarından çıkarılan şerit biçimindeki lif. (DS, X, 3940)

^{1244/08.} *Şol şırımq ve tirşeğe dēnür kī anuñla tulum ve kırbaq mağūleşi nesne dikilür.*

karamtık: Karamsı, karaya çalar. (DS, VIII, 2651)

^{1241/26.} *karamtık nesneğe dēnür kī* ^{1241/27.} *tasqlu kimseniñ çeħreşi gibi olur.*

çapul: Yağma. (DS, III, 1078)

^{1244/34.} *düşman* ^{1244/35.} *üzere çapul eden bir bölük süvārī ‘askereğ dēnür*

tüleg: Okun arkasına yerleştirilmiş tüy. (DS, X, 4007)

^{1245/08.} *Ve katb, şaydıñ kātibeşi rāmīniñ tülegineğ gelmek ma ‘nāsınqdır.*

alak: Bataklık yer. (DS, I, 189)

^{1245/19.} *Ve dağlar aralığında olan çukurca oturaklı yerē dēnür kī alak ta ‘bīr olunur.*

puğur: damızlık deve, buğur. (DS, IX, 3484)

^{1246/10} *Ve 'arablar, nāḳq poğur aşdıḳdan şonrā...*

ürpermek: Korkmak.(DS, XI, 4070)

^{1046/33} *Ve yerden nebāt ürperüp çıḳmak yāḥūd geregi gibi neşv ü nema bulmağla uzayup* ^{1046/34} *şık ve güir şarmaşık olmak ma'nāsınqdır.* (Metinde korkmak anlamı ile kullanılmamıştır.)

tere /tîrek: 1.Ağaç. Sebze, sebzevat.(DS, X, 3937)

^{1046/27} *Şu terēsi ve şu kerdēmeşi ta'bîr olunan nebātā şebîh bir nebāt adıdır.*

yelmek: Koşmak, şıtap etmek, acele yürümek, esmek. (DS, XI, 4238)

^{1047/11} *Yelmek, 'adüv ma'nāsınqdır*

alaçuk: göçebe çadırı.(DS, I, 178)

^{1048/09} *şukkayā dēnür ki alaçuk ta'bîr olunan kıl çadırıñ eñşe tarafına çekerler; yāḥūd şol kilime dēnür ki izār gibi alaçuk* ^{1048/10} *üzerē atup zemîñe kadar çeküp bürürler.*

devşürmek (dirşirmek, deşürmek, dirşürmek, dişürmek, değşürmek (I), devşirmek, devşürmek, divşürmek, divşirmek, döğşürmek, döşürmek: Toplamak, bir araya getirmek. (DS, IV, 1519)

^{1050/03} *Ve yerden mantar dērüp, dēvşüren kimsēye dēnür.*

paşmak (başmak): Ayakkabı.(DS, IX, 3406)

^{1050/03} *paşmak içre aşınup* ^{1050/04} *fersüde olmaḳ ma'nāsınqdır.*

İki bin kitaptan yazılmış olan altmış ciltlik aslının kısaltılmış şekli olan *Al-Ukyânûsu 'l-Basît fi Tarcamati 'l-Kâmûsi 'l-Muhît* sadece bir sözlük değildir. İçersinde müellifin kendi dönemine ve Şārih'in kendi dönemine ait yer adları, kişi adları, eser adları, hayvan adları, bitki adları ve özel adlandırmaları barındıran mükemmel bir kaynaktır. *Al-Ukyânûsu 'l-Basît fi Tarcamati 'l-Kâmûsi 'l-Muhît*'in 1.cilt 46-50 ile 241-247 sayfaları arasındaki incelemelerde karşılaşılan yer adları, kişi adları, eser adları, hayvan adları, bitki adları ve özel adlandırmalar şunlardır.

Kişi Adları

1- **Şārih** ^{1050/06} Bu adlandırma ile kast edilen kişi Zebîdî'dir.

2- **Müellif** ^{1047/14} Bu adlandırma ile kast edilen kişi Muhammed Mecdü 'd-din Ya'ḳub Fîrüzâbadî'dir.

- 3- **İbn-i Kemal**^{1243/14}. “*Kemalpaşazade*” (ö. 940/1534) Asıl adı *Şemseddin Ahmed*. Osmanlı şeyhülislâmı ve tarihçisi.¹³
- 4- **Cevherî**^{1244/24}. “*Ebū Nasr İsmāil b. Hammād el-Cevherî*” (ö. 400/1009’dan önce). *Tācū’l-luġa (eş-Şihāh)* adlı sözlüğüyle tanınan, aslen Türk olup Fārāb’da doğan Arap dil âlimi.¹⁴
- 5- **Beşşar**^{1246/28}. “*Ebū Muāz Beşşar b. Bürd el-Ukaylî*” (ö. 167/783-84). Şiirleri örnek (şâhid) olarak kullanılan son Arap şairi.¹⁵
- 6- **Ahfeş**^{1246/35}. Bazı Arap dili âlimlerinin lakabıdır. “*Hafeş*” kökünden türetilerek “*iyi göremeyen küçük gözlü kimse*” anlamında kullanılan Ahfeş, gözlerindeki bir görme bozukluğu sebebiyle on’dan fazla âlime lakap olarak verilmiştir. Hemen hepsinin müşterek özelliği Arap dili alimi olmalarıdır. Ahfeş denince yaygın şöhretinden dolayı hatıra ilk *Ahfeş el-Evsat* gelir yine de ahfeşlerin çeşitli kaynaklarda birbirine karıştırıldıkları görülür.¹⁶
- 7- **Aliyyü’l-kārî Şeyh Nüre’ d-dîn al-‘Useylî**^{1246/37}. “*Ebū’l-Hasen Nürüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kārî al-Herevî*” (ö. 1014/1065). Tanınmış hanefî fakihî, muhaddis, müfessir ve kıra’at âlimi.¹⁷
- 8- **Ebū ‘Aliyyü’l Fārisî**^{1247/02}. “*Ebū Alî Hasen b. Ahmed b. Abdilgaffār el-Fārisî*” (ö. 377/987). Basra mektebine mensüb Nahiv âlimi.¹⁸
- 9- **Müseylime**^{1247/26} “*Müseylimetü’l-Kezzāb*” *Ebū Sümāme Rahmanü’l-Yemāme Mesleme b. Sümāme b. Kebîr (Kesîr) el-Hanefî el-Vāilî* (ö. 12/633). Resül-i Ekrem devrinde peygamberlik iddiasında bulunanlardan biri.¹⁹
- 10- **Esved**^{1247/26}. “*Esved el-Ansî*” Abhele b. Kāb b. Avf el-Esved el-Ansî (ö. 11/632). Resül-i Ekrem’in sağlığında peygamberlik iddia edenlerden biri.²⁰
- 11- **Hazret-i Musa**^{1243/26} *İbrani* peygamber ve liderdir. *İslam, Hıristiyanlık, Yahudilik ve Bahailik*’te peygamber kabul edilir.
- 12- **Hazret-i Yūsuf**^{1245/41}. Ya‘kūb’un (İsrail) on iki oğlundan en küçüğünün (Bünyamin) bir büyüğüdür. İsrailoğullarını meydana getiren on iki boydan birinin başıdır. Büyükbabası İshak, büyük-büyükbabası İbrahim’dir. Ya‘kūb’un en sevgili eşinden olan en sevgili oğludur. *Kur’an*’da Yūsuf Suresi’nde hayat hikâyesi anlatılır. İslamiyete göre peygamberdir.
- 13- **Hazret-i Ömer**^{1246/13}. (581-644) İslam Devleti’nin *Ebu Bekir*’den sonraki hükümdarı (634-644).Dört *Raşit Halife*’nin (*Hulefa-i Raşidin*) ikincisidir.

¹³ TURAN, Şerafettin; «Kemalpaşazade» *DİA*, c. 25, s. 238.

¹⁴ KILIÇ, Hulûsi; «Cevherî» *DİA*, c. 7, s. 459.

¹⁵ MUHTAR, Cemal; «Ebū Muāz Beşşar B. Bürd El-Ukaylî» *DİA*, c. 6, s. 8.

¹⁶ KANDEMİR, M. Yaşar; «Ahfeş» *DİA*, c. 1, s. 524.

¹⁷ ÖZEL, Ahmet; «Ali El-Kārî» *DİA*, c. 2, s.403.

¹⁸ ÖZBALIKÇI, Mehmet Reşit; «Ebū Ali El-Fārisî» *DİA*, c. 10, s. 88-89.

¹⁹ ÖNKAL, Ahmet; «Müseylimetülkezzāb» *DİA*, c. 32, s.90.

²⁰ ALGÜL, Hüseyin; «Esved El-Ansî» *DİA*, c. 11, s. 440.

- 14- **İbn-i Abbas**^{1245/4}. “*Ebū’l-Abbās Abdullāh b. El-Abbās b. Abdūlmuttalib El-Kureşī*.” Hz. Peygamberin’in amcasının oğlu, tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadis rivayet edenler arasında yer alan sahābī.²¹
- 15- **Zemahşeri**^{1246/32}. “*Ebu’l-Kasım Cârullah Mahmud b. Ömer b. Ahmed el-Zemahşerī*”²⁷ Recep 467 (= 8 Mart 1075) Çarşamba günü Hârizm ilçelerinden Zamahşar’da doğdu. Çok kuvvetli bir medrese öğrenimi görmüş olan Zemahşeri, önce, Hârizm âlimlerinden şeyh Ebû ‘Ali ed-Darir el-Edib’den edebî bilgileri, imâm Rükneddin Mahmūd el-Uşûli ve imâm Mansûr’dan ilm-i usûl ve şeyh Sedid el-Hayyati’den fıkıh öğrendi.²² Devrin hükümdarı Atsız’dan iltifat gördü ve yazdığı Mukaddimetü’l-edeb adlı eserini ona ithaf etti. Arefe gecesini 538 (= 14 Haziran 1144)’de Ürgenç’de öldü.²³
- 16- **Râgıb**^{1243/04}. *Ebū’l-Kāsım Hüseyin b. Muhammed b. El-Mufaddal er-Râgıb el-İsfahānī*”. Müfessir, Arap dil âlimi ve ahlâk felsefecisi.²⁴
- 17- **İbn-i Esir (Kesir)**^{1246/32}. “*Ebu’s-Seādāt Mecdüddin El-Mübârek b. Esîrüddîn Muhammed b. Muhammed Eş-Şeybânî El-Cezerî*” Hadis ve tefsir âlimi, edebiyatçı ve biyografi yazarı.²⁵

Eser Adları

- 1- **al-Sihâh**^{1050/04}. Cevherî’nin yazmış olduğu ve Arap sözlükçülüğü tarihinde tertîb itibari ile yeni bir çığır açmasının yanında sahih kelimeleri ihva etmesi bakımından ayrı bir özellik arz eden kıymetli bir eserdir.²⁶
- 2- **al-Esas**^{1050/10}. “*Esasü’l-belāga*” Kur’ân-ı Kerîm’in anlaşılabilmesi için Arapçanın Feshat, belâgat, mecâz ve diğer incelikleri ile bilinmesi gerektiğini söyleyen Zemahşerî’nin, kelimelerin tertip halinde kullanımlarını esas alarak düzenlediği Arpça mecazlar sözlüğüdür.²⁷
- 3- **Basâir**^{1241/36}. “*Besâ’iru zevi’t-temyîz fi leta’ifi’l-kitâbi’l-‘azîz*” Fîrüzâbâdî’nin tefsiri.
- 4- **Tevrat**^{1243/27}. Allah tarafından Musapeygambere indirilmiş kutsal kitap.
- 5- **Misbâh**^{1246/07}. “*El-Misbâh*” Muttarizî’nin (ö. 610/1213) Arap grammerine dair eseri.²⁸

²¹ ÇAKAN, İsmail L. - EROĞLU, Muhammed, «*Abdullāh b. Abbās b. Abdūlmuttalib*» *DİA*, c. 1, s. 76.

²² SÖNMEZ, Selami; “Ebū’l-Kasım Mahmūd Zemahşerī ve Eseri Mukaddimetü’l-Edeb’in Didaktik Değeri”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 40, s.149-150, Erzurum 2009.

²³ YÜCE, Nuri, *Mukaddimetü’l-edeb*, neşr. Nuri Yüce, AKDTY, TDK Yayınları 535,Ank. 1988 s.6.

²⁴ KARA, Ömer; «Râgıb El-İsfahānī»*DİA*, c. 34, s. 398.

²⁵ KOÇKUZU, Ali Osman; «İbnü’l-Esir, Mecdüddin» *DİA*, c. 19, s. 28.

²⁶ KILIÇ, Hulûsi; «Cevherî» *DİA*, c. 7, s. 459.

²⁷ KILIÇ, Hulûsi; «Esāsü’l-Belāga» *DİA*, c. 11, s. 357.

²⁸ ÇÖĞENLİ, M. Sadi; «Misbah»*DİA*, c. 30, s. 177.

- 6- **Fā'ik**^{1246/32}. «*El-Fāik Fī Garibi'l-Hadis*» *Zemaşeri*'nin hadislerde geçen nādir kelimelere ait eseridir. Hadislerde görülen anlaşılması güç veya birden fazla anlama gelen kelimeleri açıklamak üzere yazılmış lugattır.²⁹
- 7- **Nihāye**^{1246/32}. Mecdüddin İbnü'l-Esîr 'in Garîbü'l-Hadîs'e dair eseridir.³⁰
- 8- **Müfredât-ı Râgıb**^{1247/06} «*El-Müfredât Fī Garîbi'l-Kur'an*» *Râgıb el-İsfahani*'nin (ö. V./XI. Yüzyılın ilk yarısı) Kur'an'daki garib kelimelere dair sözlüğüdür.³¹
- 9- **Mebşüt**^{1244/18}. «*El-Mebşüt*» *Serahsî*'nin (ö. 483/1090) Hanefi fıkhına dair eseri.³²
- 10- **Gararu'l-hasâ'îş**^{1244/28}. Arapça ahlak kitabı.³³
- 11- **Suyûfî, Müzhir**^{1245/27}. Arapça dilbilim kitabı.³⁴

Yer adları

- 1- **Basra**^{1049/35} Irak'ın güneyinde bir kent.
- 2- **Hicaz**^{1242/39}. Arap Yarımadası'nda Mekke ile Medine şehirlerinin bulunduğu coğrafya.
- 3- **Sarfâ**^{1242/39}. Hicaz'da bir yer ismi.
- 4- **Arafat**^{1242/40}. Haccın icaplarından olmak üzere Kurban Bayramının arefe-sindeusûlüne göre vakfeye durulan ve Mekke civarında bulunan mukaddes dağ.³⁵
- 5- **Yemen**^{1245/16}. Arap Yarımadası'nın batı-güney tarafını oluşturan bölge.
- 6- **Bahreyn**^{1245/16}. İki deniz, biri Akdeniz, öteki Umman denizi.³⁶
- 7- **Necd**^{1245/22}. Suudi Arabistan'ın doğu mıntıkası.³⁷

Kabile adları

- 1- **Bacile kabilesi**^{1243/02}.
- 2- **Tayy'i kabilesi**^{1245/08}.
- 3- **Benū Hanife kabilesi**^{1247/25}.
- 4- **Benū Anes kabilesi**^{1247/26}.

²⁹ BAŞARAN, Selman; «El-Fāik Fī Garîbi't-Hadîs» *DİA*, c. 12, s. 102.

³⁰ HATİPOĞLU, İbrahim; «En-Nihāye» *DİA*, c. 33, s. 100.

³¹ KARA, Ömer; «El-Müfredât» *DİA*, c. 31, s. 504.

³² KAYA, Eyyüp Said; «*El-Mebşüt*» *DİA*, c. 28, s. 214.

³³ *Gurerü'l-Hasaisi'l-Vâziha ve Uurerü'n-Nekaisi'l-Fazîha*, Ebû İshak Burhaneddin el-Kütübi Vatvat. - Beyrut : Dâru Saab, 496 s.

³⁴ *Al-Muzhir fī Ulūmi'l-Luġa ve Envāiha*, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyuti, 911/1505 ; Tahkik Muhammed Ahmed Cadelmevla Bek, Ali Muhammed El-Bicavi, Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim . Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1. c. (651 s.).

³⁵ DEVELLİOĞLU, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat (Eski Ve Yeni Harflerle)*, Yayına Hazırlayan: Aydın Sami Güneçal, 17. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara 2000.

³⁶ PARLATIR, İsmail; *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınları, 3. Bs., Ankara 2011.

³⁷ YEĞİN, Abdullah - BADILLI, Abdülkadir - HEKİMOĞLU, İsmail - ÇALIM, İlham, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lugat*, Sebat Yayınları, İstanbul 2006.

Hayvan adları

- 1- **Deve**^{1046/28.}
- 2- **Karga**^{1047/09.}
- 3- **Koyun**^{1048/39.}
- 4- **Keçi**^{1048/39.}
- 5- **Koşu atları**^{1242/14.}
- 6- **Fere (at)**^{1242/19.}
- 7- **Kısrak**^{1243/19.}
- 8- **Nāka (dişi deve)**^{1243/22.}

Bitki adları

- 1- **Tere, su teresi, su kerdemesi**^{1046/27.}
- 2- **Hurma**^{1047/17.}
- 3- **Kebere (kedi tırnağı otu)**^{1047/21.}
- 4- **Bādiye eşcarı (çöl ağaçları)**^{1047/21.}
- 5- **Hıyar**^{1047/28.}
- 6- **Acur**^{1047/28.}
- 7- **Ot**^{1049/09.}
- 8- **Çayır**^{1049/11.}
- 9- **Mantar**^{1049/38.}
- 10- **Yer elması**^{1049/38.}
- 11- **Buğday**^{1242/33.}
- 12- **Kuyruklu biber**^{1242/41.}
- 13- **Üzüm**^{1244/38.}
- 14- **Koruk (üzüm)**^{1245/32.}
- 15- **Hırsım (üzüm)**^{1245/32.}

XI. METİN

[I-46] 1046/22. **Faşlu'l-kāf**

al-ka'ka'a ^{1046/22.} (*Zalzala* vezninde.) Bir nesneden hafif eylemekle kışınlayup gèrü dönmek ma'nāsınadır. ^{1046/23.} **yuḳālu ka'ka'a'r-raculu izā naḳaşa va cabuna.** Ve birirmek, tecemmu' ma'nāsınadır. **Yukālu ka'ka'a'l-ḳavmu izā tacamma'a.**

al-taka'ka'a (*Tazalzul* vezninde.) ^{1046/24.} **ka'ka'a** ma'nālarıdır. **yuḳālu taka'ka'afulānun izā naḳaşa va cabuna va yuḳālu taka'ka'a'l-ḳavmu izā tacamma'a.** Ve tekellümden haşr ve 'āciz olup dil ^{1046/25.} ḫolaşmak ma'nāsınadır. **yuḳālu taka'ka'a'r-raculu fī kalāmihi izā 'ayya.**

al-ka'ka'u (*Salsal* vezninde.) Ḥabansızlık *cebīn'i-hali'a* ma'nāsınadır. ^{1046/26.} **yuḳālu bihi ka'ka'a aycubnu hali'a.** Ve uğrının ḳaçup gitmesi hāletine dènür.

al-mutaka'ki' ^u *mutacāhil* vezninde. Ḳışa boylu, bodur ^{1046/27.} kişiyē dènür.

al-ka't'a ^{tu} (*Tā-yı fevḳiyye ile tamra* vezninde.) Şu terēsi ve şu kerdēmesi ta'bīr olunan nebāta şebīh bir nebāt adıdır.

al-kinta'vu ^{1046/28.} (*Sinda'vu* vezninde.) Dayangan ve metīn ve şedīd erkek devye dènür. *Cemel-i şedīd* ma'nāsına, burada *al-ḫablu's-şadīdu* nüşhaları ^{1046/29.} ḡalatdır. Ve şık ve gür şakallu kişiyē dènür. *Kattu'l-lihyā* ma'nāsına, 'alā ḳavlin hoş ve mu'tedil ve muntazam şakalluyā dènür. ^{1046/30.} **yuḳālu raculun kinta'vun ay al-azīmu'l-lihyāti'l-kattuhā avi'l-ḫusnihā.**

al-ka't'a (*Kāf*ın fethi ve *tā-yı* mütelleḫeniñ sükūnuyla.) Sūd şuyun yüzine ^{1046/31.} ḳıkup şu sūdün altında şāfī ḳalmak ma'nāsınadır. **yuḳālu katta'a'l-labanu kas'an mina'l-bābi't-tālītu izā irtafa'a favḳa'l-mā'i vaşafa'l-mā'i min** ^{1046/32.} **taḫtihi.** Ve ḡalayān üzere olan tencerē küflenüp köpüklenmek ma'nāsınadır. **yuḳālu ka't'atu'l-ḳadaru ay azbadat.** Ve tencerēden küf almak ^{1046/33.} ma'nāsınadır. **yuḳālu kas'a'l-ḳadaru izā aḫaza zabadaha.** Ve yerden nebāt ürperüp ḳıkmak yāḫūd gereḡi gibi neşv ü nema bulmaḡla uzayup ^{1046/34.} şık ve gür şarmaşık olmak ma'nāsınadır. **yuḳālu ka't'a'n-nabāt izā ḫala'a av kaḫifa va ḡaluza va ḫala va iltaffa.** Ḳazalik şakal ḳoḳ ^{1046/35.} ve gür ve uzun olmak ma'nāsınadır. **yuḳālu ka't'ati'l-laḫyatu izā ḫalat va kaḫurat.**

al-tak'ti'a (*Taf'ilā* vezninde.) *Ka't'a* ma'nālarıdır ki zikr ^{1046/36.} olundu. *Şāriḫ* dèr ki: takatt'i'a laban ve ḳırdı isti'māl olunmaz. Gerḳi *Mü'ellif* ta'mīm eyledi lākin; taşriḫ-i e'imme lūgāte muḫālifdir. *İntahā.*

al-kutt'a ^{1046/37.} (*Kāf*ın fethi ve zammı ve *sān*ın sükūnuyla.) Sūd yüzine dènür ki ḳaba vaż' olunup durduḡdan şonra yāḫūd ḳaynarken ^{1046/38.} tuttuḡı ḳaymaḡtan 'ibāretdir. 'Alā ḳavlin, taḫāvesine dènür ki dibine ḳökmeyüp yüzine ḳıkmak nesnedir. Metelā şu ḳatılıp ^{1046/39.} ḳaynar iken yüzine gelen dūsümet gibi.

al-tak'ti' (*Taf'il* vezninde.) Zikr olunan ka't'ayi yemek ma'nāsınadır. **yuḳālu ka't'a'r-raculu** ^{1046/40.} **tak'ti'an izā akala'l-ka't'ata.** Ve şakal uzun ve şık ve firāvān olmak ma'nāsınadır. **yuḳālu ka't'atu'l-laḫyatu izā ḫalāt va kaḫurat.**

al-kanta'a ^{1046/41}. (*Nunla, dahracq* vezninde.) Şakal şık ve uzun ve firāvān olmak ma'nāsındır. **yuḳālu** *kanta'ati'l-lihyatu izā talāt ve katurat*.

al-kinta'u ^{[I-47] 1047/01}. (*Sinda'vu* vezninde.) *Kinta'vu* ma'nāsındır ki zikr olundu.

al-kat'atu (*Tamrq* vezninde.) Ve **al-kasāt** (*kanāt* vezninde.) Circir ismidir ki Fāriside ^{1047/02}. terē, tirek ve Türkī'de şu terēsi ve şu kerdemēsi dedikleri nebātür. 'Alā ḳavlin, anıḳ yabānī nev'ine dēnür.

al-kad'a (*Kāfiḳ fethi* ^{1047/03}. ve *dāliḳ sükünüyla*.) ve **al-kudū'** (*ku'ūd* vezninde.) Nebātātı şoḡuḳ çalmaḡla, yerē yaşdayub öyleç yapışı ḳomak ma'nāsındır. ^{1047/04}. **yuḳālu** *kada'a'l-nabātu va kadi'a kad'an av kudū'an mina'l-bābi't-tāliḳi va'r-rābi'i izā aşābahal-bardu falbadqfi'l-arzi*. 'Alā ḳavlin şusuz ḳalmaḡla ^{1047/05}. bitmeyüp gecikmek ma'nāsındır. **yuḳālu** *kada'a'l-nabātu vakadi'a izā aşābahu'l-aḫşu fabta'a nabtuhū va*

kad'a. Ekini şoḡuḳ urmaḡla çıkmış ^{1047/06}. iken yine gērü yerē redd eylemek ma'nāsındır. **yuḳālu** *kada'a'l-bardu'z-zar'u kad'an mina'l-babi't-tāliḳi izā raddahū fi'l-arzi*.

al-takadda' ^{1047/07}. *tef'ilet* vezninde. *Kad'a* ma'nāsındır. **yukālu** *kada'a'l-bardu'z-zar'u takadda'atun bima'nā kada'tu*.

al-kādi'a şol arzā dēnür ki topraḡı mayālu ^{1047/08}. ve ḳutlu olmamaḡla ekini ve sār nebātı geç bitirür ola. **yuḳālu** *arzun kādi'atun ay baḫ'atu'l-inbāti*.

al-kada'u (*Fethateynle*.) *Ḳarḡanun* ^{1047/09}. sesi boḡuḳ olmaḡla kay'a ve istifrag eder gibi öter olmak ma'nāsındır. **yuḳālu** *kada'a'l-gurābu kad'an mina'l-bābi'r-rābi'i izā şāra kā'annahū* ^{1047/10}. *yaki'u fi şaḫiḫihī*. Ve terē ve sebze maḳūleşinin yeri şoysuz olmaḡla boylanmayup bodur ve fenā ve tebāh olmaḡ ma'nāsındır. **yuḳālu** *kada'a'l-baḳlu* ^{1047/11}. *izā ḳaşara va ḫabasa*.

al-kava'a (*Havḳalq* vezninde.) Yelmek, “aduv” ma'nāsındır. **yukālu** *kavda'a'r-raculu kavda'atun izā'adā*.

al-kinda'u ^{1047/12}. (*Sinda'vu* vezninde.) *Galīzu'l-cütte*, dızman erkek deveçē dēnür.

al-kirsi'u (*Sā-yı mütellete ile, zibric* vezninde.) *Ḳat kat, şıḳı ve yüksek* ^{1047/13}. olan saḫāba dēnür. Ve yumurtanun üst ḳabuḡına dēnür. *Ḳayzu'l-bayz* ma'nāsına, gerçē ḳayz muhtelifdir netē ki maddesinde mübeyyendir.

al-karssa'a ^{1047/14}. (*hā* ile *ḳāfiḳ fethiyle* de luḡatdır.), **al-karssa'a** Şık ve birbirine şarmaşık gür ve firāvān nebātā dēnür.

al-karssa'a (*dahracq* vezninde.) ^{1047/15}. Bir nesne gür ve cem'iyetlü ve firāvān olmaḡ ma'nāsındır. **yukālu** *karsa'a şa'rahū va ḡayrahu ay kasura va tarākama*.

al-takarsa'a (*tadahraca* vezninde.) **karsa'u** ^{1047/16}. ma'nāsındır. **yukālu** *takarsa'a ş-şay'u bima'nā karsa'a*.

al-karisa'u (*kanisa'u* vezninde.) ve

al-kara'sā'a (*samansā'a* vezninde.) Kemālini bulmuş hoş^{1047/17}. ve şirin, taze hurmaya dēnür. **yuḳālu** *busrun kari'sa'u va kara'sa'u ay tayyibun naḍicun*.

al-kirfi'u (*fā ile, zibric* vezninde.) **kirsi'** ma'nālarınadır ki^{1047/18}. zikr olundu.

al-karfa'a (*dahraç* vezninde.) Çömlek ğalayāna başlamakla yüzi küflenmek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *karfa'atu'l-kıdrü izā^{1047/19} azbadat lilğaly*. Ve *karsa'ahu* ma'nāsınadır ki zikr olundu. Ve muhtelî olmak ma'nāsınadır. **yuḳālu** *karfa'a'l-kavmu izā ihtalaṭū*.

al-takarfa'u (*takarsa'u*^{1047/20}. vezninde.) mürādifidir ki zikr olundu. **yuḳālu** *takarfa'a şay'u bi-ma'nā takarsa'a*.

al-kirfi'a (*kāfiñ* kesriyle) *şacaratu's-şafallā* ismidir ki^{1047/21}. keberē yemişiniñ nebātı olaçakdır; yāhūd bādiyē eşcārından bir şecerdir ki meyvesi siyāh zengi kelleşine şebih olur.

al-kas'a (*kāfiñ*^{1047/22}. fethi ve *sīniñ* sükūnuyla) *tābi'* ve peyrev olmak ma'nāsınadır. **yuḳālu** *kasa'ahū kas'an mina'l-bābi' t-tāliṭu izā taba'ahu*. Ve *ṭavarı* *kaṭār* gibi biri biriniñ^{1047/23}. ardında sürüp götürmek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *kasa'a'd-dābbatu izā sākahā 'alā iṭriuhrā*. Ve *huşūmet* bābında, *āhara* ğālib olmak^{1047/24}. ma'nāsınadır. **yuḳālu** *kasa'a'l-kavmu izā ğalabahum fi'l-ḥusūmati*. Ve *kılıçla* urmak ma'nāsınadır. **yuḳālu** *kasa'ahū bi's-sayfi izā zararabḥū bihī*.

al-kusū'^{1047/25}. (*kāfiñ* zammı ve *sīniñ* sükūnuyla) ve **al-kusū'** (*ku'ūd* vezninde.) Bir nesneniñ gērüsine ve ardına dēnür. Cem'i *aksā'* gelür. Ve *'arablar*,^{1047/26}. *falān* kişi *kaḫāsı* üzere düşdi diyecek yerde, «*rakaba kas'ahū*» dērler. **fayyuḳālu** *rakaba kas'ahū ay vaḫa'a 'alā kaḫā'in*.

al-kas'u (*kāfiñ*^{1047/27}. fethi ve *sīniñ* sükūnuyla) geçden bir bölüğe ve bir miḳdāra dēnür. **yuḳālu** *marra kas'un mina'l-layli ay kad'atun minhu*.

al-kaş' (*kāfiñ* fethi^{1047/28}. ve *şin-i* mu'cemeniñ sükūnuyla) Bir nesneyi *hıyar* ve *'acur ekl edēr* gibi *kaṭır kaṭır* ve *çaṭır çaṭır* ekl eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *kaş'ahū kaş'an*^{1047/29}. *mina'bābi' t-tāliṭi izā akalahū akla'l-kıṭṭa'i va nahvuhū*. Ve *kebāblık* ve *kaṭırmalıık* eti biryān edērken yāhūd *kaṭıru* iken geçürüp^{1047/30}. *kaṭıru* eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *kaşa'a'l-laḫmu ay tavvahu ḥatta yabis'a*. Ve bir nesneniñ *kaḫuğını* soyup çıkarmak ma'nāsınadır.^{1047/31} **yuḳālu** *kaşa'a's-şay'u izā kaṭarahū*. Ve *kılıçla* *çalup kesmek* ma'nāsınadır. **yuḳālu** *kaşa'ahū bi's-sayfi izā zararabḥū bihī va kaṭa'ahū*. Ve *cimā'* eylemek^{1047/32}. ma'nāsınadır. **yuḳālu** *kaşa'a'l-mar'atu izā cāma'ahā*. Ve

kaşa', (*fethateynle*) *ta'āmi* *çuğa* gitmekle *ṭulum* gibi mümtelī olmak ma'nāsındadır.^{1047/33} **yuḳālu** *kaşā mina't-ta'āmi kasa'an va kasā'anmina'l-bābi'r-rābi'i izā imtala'a*. Ve *ṭulumuñ* ve *kaṭıranıñ* *bükümleri* üzere *kaḫması* mümted olmağla^{1047/34}. *kaṭıru* *beşerēsi* soyulduğundan iç yüziniñ ince *zarı* açılıp *belürmek* ma'nāsınadır. **yuḳālu** *kaşa's-sakā'u izā bānat*^{1047/35}. *Adamatuhu min başaratihī*. Ve el yarılıp *çaṭlamak* ma'nāsınadır. *'Alā* *kaṭlin*, *elin derisi* *ğaluzatlanup* *munḫabız* olmak ma'nāsınadır.^{1047/36} **yuḳālu** *kaş'at yadahū izā taşaḫkaḫat av ğaluza cilduhā va taḫabbaza*.

al-kaşî' (*katif* vezninde) ve **al-kaşî'** (*amîr* vezninde.) Ketret-i ^{1047/37.} ta'âmdan tulum gibi mümtelî olan kişiye dênür.

al-ikşâ' (*hemzenin kesriyle*) Bu dañi eti kuruyunca kadar kavurmak yâñud ^{1047/38.} kebâb eylemek ma'nâsınadır. **yuğâlu** *akşâ'a'l-lañmu izâ şavvâhu hatta yabis'a.*

al-takaşşu'u (*tafa'ul* vezninde.) Bir nesnenin kabuğı şoyulmak ^{1047/39.} ma'nâsınadır. **yuğâlu** *kaşa'a'ş-şay'u fatakaşşa'a ay kaşarahû fatakaşşara.* Ve ta'âmı çoğâ gitmekle mümtelî olmak ma'nâsınadır. **yuğâlu** *takaşşa'a* ^{1047/40.} *mina't-ta'âmi izâ imtalâ'.*

zû kaşâ' (*sahâb* vezninde.) Bir mevzi'dir.

al-kuş'u (*kâfin* zammıyla.) 'Ayb ve nakışa ma'nâsınadır. **yuğâlu** ^{1047/41.} *biñi kuş'atun ay'aybun.*

al-mukâfa'at (*mu'âmalât* vezninde) ve

al-kifâ' (*kitâl* vezninde.) Mücâzât eylemek ma'nâsınadır ki bir adamın, şun' ve fi'line ^[I-48] ^{1048/01.} mukâbil ve mesâvî' avz ve cezâ vermekten 'ibâretidir. **yuğâlu** *kafa'ahu 'alâ'ş-şay'i mukafa'atun va kifâ'an ay câzâ'ahu.* Ve bir nesneye miñl ^{1048/02.} ve mânend olmak, mümâtelet ma'nâsınadır. **yuğâlu** *kafa'a fulânân izâ mâşalahu.* Ma'nâ-yı evvel ve **tânî kafa'u** maddesinden *mufâ'alq*dır ki bir nesneye ^{1048/03.} kıdr ve menziletde müsâvî olmağtır, *kamâ sa-yuzkaru.* Ve

mukâfa'at bir nesneyi gözetmek, murâkabê ma'nâsınadır. **yuğâlu** *kafa'ahû ay râkabahu.* Ve müdâfâ'a ^{1048/04.} ma'nâsına isti'mâl olunur. **yuğâlu** *kafa'ahû ay dâfa'ahû.* Ve bir bahâdır kişi, iki fâris meyânına girüp mızrağıyla bir beriyê ve bir öteyê ^{1048/05.} dürtêrek anları def' ve ber-ıaraf eylesê "kâfa'a bayna fârisayni bîramñihi" dêrler.

al-kifâ' (*kitâb* vezninde.) Fi'l-aşl maşdardır. Ba'dahû ^{1048/06.} bir nesneye müsâvî olan miğdârda isti'mâl olunmuşdur. *Va minhu kavluhum al-ñamdu lillâhi kifa'l-vacibi ay mâ yakûnu mukâfi'an lahu.* ^{1048/07.} *ay qadarun mâ yakûnu mukâfa'an lahû va kifâ'.* Miñl ve nazîr ma'nâsınadır ki bir şey'e kıdr ve menziletde berâber olan nesnedden 'ibâretidir. ^{1048/08.} Ve şol perdeyê dênür ki 'arab çadırlarının eşşê taraflarının yuğarisından aşığısına kadar çekilür. 'Alâ kavlin, şol ^{1048/09.} şukkayâ dênür ki alaçuk ta'bîr olunan kıl çadırın eşşê tarafına çekerler; yâñud şol kilime dênür ki izâr gibi alaçuk ^{1048/10.} üzere atup zemîne kadar çeküp bürürler.

al-kafâ'a^{tu} (*siñâbat* vezninde) ve

al-kafâ' (*samâ'a* vezninde.) İsimlerdir. Bir nesneye ^{1048/11.} müsâvîve mükâfî olmak hâletine dênür ki Türki'dê bektâşlık ta'bîr olunur.

al-kafî' (*amîr* vezninde) ve **al-kuf'** (*kâfin* zammı ^{1048/12.} ve fânın sükûnuyla) ve **al-kaf'** (*kâfin* fethi ve fânın sükûnuyla) ve **al-kif'** (*kâfin* kesriyle) ve **al-kufû'** (*ku'ud* vezninde.) Miñl ^{1048/13.} ve hem-tâ ma'nâsınadır ki bir nesneye kıdr ve menziletde mesây olan nesnedden 'ibâretidir. Türki'dê bektâş ta'bîr olunur. Cemi'leri ^{1048/14.} *ikfâ'* gelür. (*İ'mâl* vezninde) ve *kifâ'* gelür. (*Kirâm* vezninde.) **yuğâlu** *hâzâ kifâ'uhû kamâ sayuzkaru vakafi'uhu vakuf'uhu vakaf'uhu vakif'uhu vakufû'uhu.* ^{1048/15.} *ay miñluhû.*

al-kaf' (*kāfiḥ* fethi ve *fāniḥ* sükūnuyla) şarf ve tahvîl eylemek ma'nâsınadır. **yuḳālu** *kafa'ahū kaf'an mina'l-bābi't-tālītu*.^{1048/16} *izā şarafahū*. Ve bir nesneyi yüzi koyun tersine ḳapamak ma'nâsınadır. Tencereyi baş aşağı etmek gibi. **yuḳālu** *kafa'ahū ay kabбахu va ḳalabahū*. Ve tābi'^{1048/17}. olmak ma'nâsınadır. **yuḳālu** *kafa'ahū ay taba'ahu*. Ve mevāşī, dere yoluna girmek ma'nâsınadır. **yuḳālu** *kafa'atu'l-ḡanamu fi'ş-şi'bi izā dahālat*.^{1048/18} Ve ḳoḡmak, tard ve teb'îd ma'nâsınadır. **yuḳālu** *kafa'ahū izā taradahū*. Ve düşmeden münhezim olup yüz döndürmek ma'nâsınadır. **yuḳālu**^{1048/19} *kafa'a'l-ḳavmu ay inşarafū va inhazamū*. Vehadd-i i'tidâlden yâhūd rāh-ı rāsıtdan şapmak ma'nâsınadır. **yuḳālu** *kafa'a'l-ḳavmu*^{1048/20}. *'ani'l-ḳaşdi ay cārū*.

al-ikfā' (*hemzenin kesriyle*) Bir nesneyi yüzü koyun tersine ḳapamak ma'nâsınadır. **yuḳālu** *akfa'a'l-ana'us*^{1048/21}. *izā kabбахu va ḳalabahū*. Ve bir tarafa meyl edüp eğilmek ve ağmak ma'nâsınadır. **yuḳālu** *akfa'a'ş-şay'u izā māla*. Ve bir nesneyi bir tarafa mā'il^{1048/22}. eylemek ve ağdırmak imāle ma'nâsınadır. **yuḳālu** *akfa'ahū ay imālahū*. Ve bir nesnenin tersini çevirmek ma'nâsınadır. İcini taşra^{1048/23}. çevirmek gibi. **yuḳālu** *akfa'ahū ay kalbuhu*. Ve ehl-i 'arūz iştilâhında *ikfā'*, şā'ir ebyāt-ı şī'irinde olan ḳafiyelerin^{1048/24}. i'rāblarını biri birine muḥālif-i irād eylemekden 'ibāretdir. Metelā biri mensūb ve diğeri merfū' yā mecrūr eylemektir. Ve 'inde'l-^{1048/25}. ba'z, ḳafiyelerin ḥarflerini muhtelif eylemeğe dēnür. Metelā birini *rā'* ve diğeri *lām* eylemek gibi. Ve 'alā ḳavlin *akvā'* ma'nâsınadır *ki*^{1048/26}. *ḳavāfi-i şī'ir*, bir beytin ref'i ve beyt-i āhariḥ cerriyle muhtelif olmaḳdan 'ibāretdir; yâhūd *ikfā'*, muḥḳan ebyātın evāhirini taḡyir ve ifsād^{1048/27}. eylemekden 'ibāretdir. Ne ḡüne fesād ile olursa olsun ve iştilâh-ı mezbūr, ḳalb ve imāle ma'nâsına me'hūzdur. * Mütercim^{1048/28}. dēr *ki: Hazreciyē şāhibinin beyānına göre; ikfā'*, muḥarrek olan ḥarf rū-yı mahredde müteḳarib olan ḥarfē muḳārin olmaḳdan^{1048/29}. 'ibāretdir. İşbu * *ziyādatu'l-mar'u fi duniyāhi nuḳşānun * va raḥahu ma'a ziyā'u'l-umri iḥrāmūn ** beytinde olduğu gibi. Ve *akvā'* hareke-'i ḥarf^{1048/30}. rū-yı tiktetde müteḳarib olan harekeye muḳārin olmaḳdan 'ibāretdir *ki* bir beytdē zammē ve diğeri de kesre ile irād olunmaḳdır. *İntahā*.^{1048/31} Ve

ikfā', devenin dölleri firāvān olmak ma'nâsınadır. **yuḳālu** *akfa'atū'l-ibilu izā kaḩura natācuhā*. Ve devenin tüy ve süt maḳūleşi^{1048/32}. münāfi'ini bir kimseye ta'yin ve tefviz eylemek ma'nâsınadır. **yuḳālu** *akfa'a'r-raculu ibiluhū fulānan ay ca'ala lahū munāfi'uhā*. Ve ḥaymeye zikr olunan^{1048/33}. "*kiḩā*" dedikleri perde çekmek ma'nâsınadır. **taḳūlu** *akfa'atu'l-baytu ay 'amalat lahū kiḩā' un*.

al-iktifā' (*ifti'āl* vezninde.) Bu daḩı^{1048/34}. bir nesneyi yüzi koyun tersine ḳapamak ma'nâsınadır. **yuḳālu** *iktafa'ahū ay kabбахu va ḳalabahū*.

al-kaf'at (*kāfiḥ* fethi ve zammı ve *fāniḥ* sükūnuyla)^{1048/35}. Hurma ağacının bir senelik meyvesine dēnür. Ve "*kaḩ'atu'l-arzu*" tarlanın bir senelik zirā'at ve ḥāşılınā dēnür. Ve "*kaḩ'atu'l-ibilu*" devenin^{1048/36}. bir senelik dölüne dēnür. 'Alā ḳavlin, bir senē olmayup senē-'i ātiyede yâhūd andan ekterde ḥāşıl olan dölleri dēnür. * *Şāriḩ*^{1048/37}. dēr *ki: ekterī* develeri iki bölüg edüp bir bölüğünü bir senē ve o bir bölüğünü gelecek senede intāc ederler. "*Kaḩ'atu'l-ibilu*", ol^{1048/38}. senelerde olan döllerden 'ibāretdir. *İntahā*. Ve "*kaḩ'atu'l-ḡanamu*", koyun ve keçi kısmının bir senelik süd ve döl ve yük maḳūleşi münāfi'lerine^{1048/39}. itlāk olunur. **yuḳālu**

manaḥahu kaf'ata ḡanamihī ay vahaba lahū albānahā va avlādahā va aṣvāfuhā sanatan va radda 'alahu'l-amhāti. Ya'nī; falān kimsē^{1048/40}. aḡnāmının bir senelik menāfi-i mezkūreşini falanaḡ hibē ve taḡşiş ēdūp ol daḡı “*ba'de'l-intifa'*”, yine analarını şāhibinē redd eyledi.

al-kafī'^{1048/41}. (*amīr* vezninde) ve **al-mukaffa'u** (*mukarram* vezninde.) Bir 'arīza sebebiyle reng-i rūyī müteḡayyir ve kesīf olan kişiyē dēnūr. **yuḡālu** [I-49]^{1049/01}. *huva kafī'u'l-lavni va mukafa'u'l-lavni ay kāsifuhū mutaḡayyiruhū va kaf'u*. Dēreñiñ baḡınınā ve vasıḡınā itlāk olunur kī şuyū oradan cereyān^{1049/02}. ēder.

al-mukāfa'at (*mīm*in zammı ve *fān*in fethiyle) kī *mukāfa'at* dan ism-i mef'ūldür. Müsāvīyet ma'nāsınadır kī (*vāv*in fethiyle) bu daḡı ism-i^{1049/03}. mef'ūldür ve (*fān*in kesriyle) mukāfi'ā ism-i fā'ildir. Müsāvīye ma'nāsınadır. *Kamā fī ḡadīḡin 'al-'akīkatu'ani'l-ḡulāmi şātānun mukāfa'atan*³⁸”^{1049/04}. *bifathi'l-fā'i va yuksaru ay kullu minhumā musāvīyatun lişāhibatihā fi's-sinni*.

al-inkifā' (*infi'āl* vezninde.) Rücū' eylemek ma'nāsınadır.^{1049/05} **yuḡālu** *inkafa'a'r-raculu izā raca'a*. Ve bir kimsēniñ çehreşī müteḡayyir olmak ma'nāsınadır. **yuḡālu** *inkafa'a lavnuhū izā taḡayyara*

al-kif' (*kāfiñ*)^{1049/06}. kesriyle) Dēreñiñ baḡınınā dēnūr.

al-takāfu'u (*tafā'ul* vezninde.) Berāberleşmek, istivā ma'nāsınadır. **yuḡālu** *takāfa'a ay tasāvā*.

al-kal'u^{1049/07}. (*kāfiñ* fethi ve *lām*in sükūnuyla) **al-kila'at** ve **al-kilā'** (*kāflar*in kesriyle) ḡıfz ve ḡirāset eylemek ma'nāsınadır.^{1049/08} **yuḡālu** *kala'ahū kal'an va kilā'atan va kilā'an minā'l-bābi' t-tāliḡi izā ḡarasahū*. Ve urmaḡ ma'nāsınadır. **yuḡālu** *kala'ahū bi's-savḡi izā żarabahū bihī*.^{1049/09} Ve edā-yı deyn-i müte'aḡḡar olmak ma'nāsınadır. **yuḡālu** *kala'a'd-dīnu izā ta'aḡḡara*. Ve yerin otu çok ma'nāsınadır. **yuḡālu** *kala'atu'l-arzu*^{1049/10}. *izā kaḡura kalauha*. Ve bir nesneyē gözūyle muḡāfaza ēder gibi dōne dōne nazar eylemek ma'nāsınadır. **yuḡālu** *kala'a başarahū fi'ş-şay'i izā raddadahū*.^{1049/11} Ve 'ömür uzayup nihāyet ve kaşvāya erişmek ma'nāsınadır. **yuḡālu** *kala'a 'umruhū izā İntahā*.

al-kala'u (*cabal* vezninde.) Çayırā dēnūr. Uşb^{1049/12}. ma'nāsınadır. Gerek taze ve gerek yābis olsun ve *kali'a* maşdar olur. Yer çayırılık olmak ma'nāsınā, **yuḡālu** *kali'atu'l-arzu kal'an mina'l-bābi'r-*^{1049/13}. *rābi'i izā kaşura biha'l-kal'u*. Ve tavar çayır otlatmak ma'nāsınadır. **yuḡālu** *kal'atu'n-nāḡatu izā akalatu'l-kala'u*. * *Şāriḡ* dēr kī: çayırā^{1049/14}. *kala'u* itlākı, ekteri ḡıfz ve ḡimāye olundıḡı mülāḡazasıylaḡdır.

al-kalī'at (*fariḡat* vezninde) ve **al-makla'at** (*mazra'at* vezninde.)^{1049/15} Çayırı çok olan yerē dēnūr. **yuḡālu** *arzun kal'atun va makla'atun ay kaḡīratu'l-kal'u*.

al-kālī' (*lām*in kesriyle) ve **al-kul'atm** (*cur'at*^{1049/16}. vezninde.) Nasī'at ma'nāsınadır kī bir şey'i bahāsın şōñra vērnek şartıyla mün'aḡid olan mu'āmelēden

³⁸El-Kāsım b. Sellām, *Garibu'l-hadis*, II, 102, Matbaatü Dâireti'l-meârifî'l-Usmâniyye, Haydarâbâd, 1964; el-Hattâbî, *Garibu'l-hadis*, I, 604, Dâru'l-fıkr, Beyrut, 1982; ez-Zemahşerî, *el-Fâik fî garibi'l-hadis*, III, 267, Dâru'l-meârif, Lübnan, 2. Baskı trs. ; İbnü'l-Esîr, *en-Nihaye fî garibi'l-hadis*, IV, 181, el-Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, 1979.

‘ibâretidir. Vêreşiyê ta‘bîr^{1049/17} olunur ki naqid muqâbilidir. * *Qala’s-şârihu va minhu’l-hadîtu annahû’alayhi’s-salâmu* “nahyun ‘ani’l-kâlin bi’l-kâlî³⁹” ay annas’atu bi’n-nas’ati^{1049/18}. va *zalika an yaştara’r-raculu şay’an ilâ acalin faizâ halla’l-acalu lam yacid mâ yukzâ bihî. fayaqûlu* bi‘ aynihî ilâ acalin âharu biziyâdati şay’in^{1049/19}. *fabi‘ aynihî minhu valâ yarcî baynahumâ takâbazun* * Ve ‘arabûn ma‘nâsınadır ki medâr-ı in’ikâd ola. Pêşin akçeden ‘ibâretidir. Lisân-ı ‘avâm-ı^{1049/20}. Türkî’de pey ta‘bîr olunur. Metelâ kumaş yâ maşsül-i bağ ve mezra‘a gibi maşlubunu müşteriye şâhibi telsîm eyledikde bağıyyesini^{1049/21} aħz eder.

al-iklâ’ (hemzenin kesriyle) Yerin otu çok olmak ma‘nâsınadır. **yuqâlu** *akla’atu’l-arzy izâ kaşura kal’ahâ*.^{1049/22} Ve bir nesneyi selef ve selem tarîkiyle bey‘ yâhüd icâr eylemek ma‘nâsınadır. Metelâ “mezrû’ikable’l-idrâk”, pêşin bahâsıyla şatmak^{1049/23}. gibi. **yuqâlu** *akla’a fi’t-ta’âmi ay aslafa va aslama*. Ve ‘ömrü nihâyet akşâyâ erişdirmek ma‘nâsınadır. **yuqâlu** *akla’a umruhû ay anhâhu*.

al-istiklâ’^{1049/24}. yerin otu çok olmak ma‘nâsınadır. **yuqâlu** *istakla’atu’l-arzu izâ kaşura’l-kala’u bihâ*

al-takallu’ (*tafa’ul*^{1049/25}. vezninde.) Bir nesneyi vêreşiyê almak ma‘nâsınadır. **taqûlu** *takalla’atuhû ay aħazathu nas’atun*. Ve bir nesneyi selef ve pêşin ile almak^{1049/26}. ma‘nâsınadır. **yuqâlu** *takalla’a kalâtun izâ tasallamahâ*.

al-taklî’at (*taf’îl* vezninde.) Bir nesneyi vêreşiyê almak ma‘nâsınadır. **taqûlu**^{1049/27}. *kala’at fi’l-kavmi ay aħazathu bi’n-nas’ati va taklî’ vatakallu’*. Gemiye limana şokmak ma‘nâsınadır. **yuqâlu** *kala’a’l-kavmu safînatuhum*^{1049/28}. *ay atnuha mina’s-şattî*. Ve alıkomak, habs ve tevkiif ma‘nâsınadır. **yuqâlu** *kala’a fulânan izâ habisahû*. Ve sebk ve takaddum eylemek ma‘nâsınadır.^{1049/29} **yuqâlu** *kala’a fulânun ilayhi izâ takaddama*. Ve bir şey’e diğkat ve te’emmül ile bakmak ma‘nâsınadır. **yuqâlu** *kala’a fihi izâ nazara ilayhi muta’ammalan*.

al-iktılâ’^{1049/30}. (*ifti’âl* vezninde.) Selef ve pêşin ile şatun almak ma‘nâsınadır. **yuqâlu** *iktala’a kal’atun ay tasallamahâ*. Ve şakınup^{1049/31}. korunmak, ihtirâs ma‘nâsınadır. **yuqâlu** *iktala’a minhu ay ihtarasa*

al-kalû’ (*şabûr* vezninde.) Bir nesneye göz ile muhâfaza eder gibi^{1049/32}. döne döne nazar eden kimseye dênür. Bu ‘alâka ile “şadîdu’l-‘ayn” olup be-gâyet uykusuzluğa mütehammil olan kimseye “kulû’u’l-^{1049/33}. ‘ayn” itlâk olunur. **yuqâlu** *fulânun kulû’u’l-‘ayni ay şadidu’l-‘ayn lâ yağlibuha’n-navma*.

al-kalla’u (*kattan* vezninde.) İskeleye dênür ki^{1049/34}. gemilerin karargâhıdır ve limana da itlâk olunur. Hıfz ve hirâset ma‘nâsınadandır. **yuqâlu** *balağatu’s-safînatu kalla’a aymarfa’u*^{1049/35}. *vakalla’a*. Ve

kellâ’ *Başraq’dq* bir mevzi’ adıdır. Ve kelime-i mezbûra mü’ennef ve gayri munşarifdir. Ve tezkîr ve inşirâfi câ’izdir. Vech-i evvel vezni^{1049/36}. *fa’lâ’* olmağla ve

³⁹İbnü’l-Cevzî, *Garibu’l-hadis*, II, 297, Dâru’l-kütübü’l-ilmiyye, Beyrut, 1985. İbnü’l-Esîr, *en-Nihaye fi garibi’l-hadis*, IV, 194, el-Mektebetü’l-ilmiyye, Beyrut, 1979.

tānī fa‘‘āl olmağa mebnīdir. Ve *kalla*’a her nehriñ sâhiline iṭlāk olunur kī yalı ta‘bīr olunur.

al-mukalla’ ^{1049/37}. (*mu‘azzam* vezninde.) Bu dađı yalıya dēnür. Sâhil ma‘nāsına. **yuḳālu** *balagūl kalla’an nahru* va mukalla’hū ay sâhilahū.

al-kam’u (*kāfiñ* fethi ^{1049/38}. ve *mīm*ñ sükūnuyla) mantar dēdikleri nebāta dēnür kī yer elması andan bir nev’idir. Cem’i *akmu*’ gelür *aflas* vezninde ve *kam’at* gelür, ^{1049/39}. (*Tamrāt* vezninde) Kī ğayr-i kıyās üzerēdir. ‘Alā kavlin *kam’at* ism-i cem’idir yāhūd *kam’at* müfred ve *kam*’ cem’i cinsidir yāhūd “‘alā *ṭarīki*’l- ^{1049/40}. *iştirāk*” müfred ve cem’i olur.

al-makma’at(*mīm*lerin fethiyle) ve **al-makmū’at**(*mīm*-i tāniyeñin zammıyla) mantar biten yerē dēnür.

al-ikmā ^{1049/41}. (*hemzeñin kesriyle*) Yer, mantarlu olmağ ma‘nāsınadır. **yuḳālu** *akma’a’l- makānu izā kaṭura bihi’l-kamu*. Ve kocaltmağ, teşyih ma‘nāsınadır. **yuḳālu** ^{[I-50] 1050/01}. *akma’ atuhu’s-innu ay şayyahathū*. Ve bir kimsēye mantar yedirmek ma‘nāsınadır. **yuḳālu** *akma’a’l-ḳavmu izā aṭma’ahumu’l-kam’u*.

al-kam’u (*kāfiñ* fethi ^{1050/02}. ve *mīm*ñ sükūnuyla) bu dađı bir kimsēye mantar yedirmek ma‘nāsınadır. **yuḳālu** *kama’a’l-ḳavmu kam’an ay aṭma’ahumu’l- kam’u*.

al-kamma’ (*kattan* vezninde.) ^{1050/03}. Mantar şatan kimsēye dēnür. Ve yerden mantar dērüp, dēvşüren kimsēye dēnür.

al-kama’u (fethateynle).ayak paşmak içre aşınup ^{1050/04}. fersüde olmağ ma‘nāsınadır. **yuḳālu** *kama’a’r-raculu kama’an mina’l-bābi’r-rābi’i izā hafīya va ‘alayhi na’lun*. * Ş ā r i ḥ dēr kī: Siḥāh’da ve Lisānu’l-‘arab’da ^{1050/05}. “ay *hafīya va lam takun lahū na’lun*” ibāretiyle müfesser olmağla bunlara göre, yalın ayak yürimeğ yāhūd yalın yürimekten ayağı ^{1050/06}. aşınup fersüde olmağ ma‘nāsına olur. * M ü ’ e l l i f ’ iñ me’ḥaz ma’lüm degildir. *İntahā*. Ve

kama’, ayak yarılıp çatlamağ ma‘nāsına ^{1050/07}. isti’ māl olunur, gūyā kī mantar şeklinde olur. **yuḳālu** *kama’at raculun ay taşakkaḳat va havādīt*. Ve iḥbār maḳūleşini idrāk ve iz‘ān ^{1050/08}. eylemeyüp andan ğāfil ve bī-ḥaber ve bī-şu‘ūr olmağ ma‘nāsınadır. **yuḳālu** *kami’a fulānun ‘ani’l-aḥbāri izā cahilahā va ğabiya’anhā*.

al-takammu’ ^{1050/09}. (*tafa’ul* vezninde.) Bir işi pesend eylemeyüp kerih ve nāmaṭbū’ görmekle infī‘āl eylemek ma‘nāsınadır. **yuḳālu** *takamma’ahū ay takarraḥahū*. ^{1050/10}. Ve *Esās’dā* tekerrüh bir işi tārılarak, ister istemez eylemek ma‘nāsıyla müfesser olmağla bu maḳāma dađı mülāyimdir. Ve

takammu’ sefer ^{1050/11}. ve seyāhat üzere olan kimsē be-ġāyet ba‘īd gitmekle arz anı *kam’at* gibi nā-bedīd ēdüp bī-nām ve nişān eylemek ma‘nāsına isti’ māl ^{1050/12}. olunur. **yuḳālu** *takamma’at ‘alayhi’l-arzi izā ğayyabatuhū*.

al-kā’ (*medd* ile) ve **ka’at** (*hā* ile) ve **al-kay**’ (*kāfiñ* fethi ve *yāniñ* sükūnuyla) ve **al-kay’at** ^{1050/13}. (*hā* ile) Yüreksiz, *za’ifu’l-ḳalb*, ḳorḳak kişiyē dēnür.

al-kay’a ve **al-kay’at** kazalik, (*kāflarñ* fethiyle) ve **al-kav**’ ^{1050/14}. (*kāfiñ* fethi *vāviñ* sükūnuyla) yāhūd andan maḳlūb olarak *ka’v* ve bir nesnedēn heybetlenüp

korçmak ma'nasındır. **taḳūlu** ka'at^{1050/15}. 'anhu kay'an va kay'atan va kav'at kav'an kav'an 'ala'l-ḳalbi ay hibtuḥu vacabintu 'anhu.

al-ikā' (ikām vezninde) ve **al-ikā'at** (ikāmat vezninde)^{1050/16}. Murād olunan nesneden bir emr-i fecāyı zuhūruyla korçup rüç'at eylemek ma'nasındır. **yuḳālu** aka'ahū ikā'un av ikā'atun ay fa acba' ahū 'alā^{1050/17}. ta'ffat amrun arādahū fa-hābahū faraca'a 'anhu. Bu madde, **aka'a** maddesi zeylinde daḥı zıkr olunmuşdı.

[I-241] 1241/21 **Faşlu'l-kāf**

al-ka'b (kāfiñ^{1241/22}. fethi ve hemzeñiñ sükünuyla) ve **al-ka'ba^{tu}** (zarbā vezninde) ve **al-ka'ābat** (karāmā vezninde.) Hūzn ve endūh sebebiyle ğam-ġin ve şikeste^{1241/23}. -dil ve müteğayyiru'l-beşere ve muḫtaribu'l-hāl olmak ma'nasındır ki tasālu olmak ta'bir olunur. **yuḳālu** ka'aba'r-raculu ka'ban va ka'batan va ka'ābatan^{1241/24}. mina'l-bābi-'r-rābi'i izā şāra siy'u'l-hālu mağmūman munkasiran min ḥuznin.

al-ikti'āb (ifti'al vezninde.) Bir hūzn ve endūh sebebiyle^{1241/25}. tasālanmak ma'nasındır. **yuḳālu** akta'aba'r-raculu bima'nā ka'iba.

al-ka'ib^u (katf vezninde) ve **al-ka'ib** (ğarīb vezninde)^{1241/26}. ve **al-mukta'ib** (muḫtarib vezninde.) Vech-i mezkūr üzere tasālu olan kişiye dēnür. Ve **mukta'ib** ḳaramtıḳ nesneye dēnür ki^{1241/27}. tasālu kimseniñ çehreşi gibi olur. **yuḳālu** ramādun mukta'ibun ay ḳaribun ila's-savādi.

al-ik'āb (hemzeñiñ kesriyle) Maḫzūn^{1241/28}. ve tasālu olmak ma'nasındır. **yuḳālu** ak'aba'r-raculu izā ḥazana. Ve bir ḥatır ve mühlikeye uğramak ma'nasındır. **yuḳālu** ak'aba'r-raculu^{1241/29}. izā vaḳa'a fī halakatin. Ve bir sebeble bir adamı tasālu, ğam-ġin ve elemnāk eylemek ma'nasındır. **yuḳālu** ak'aba fulānan ay aḫzanaḥū.

al-kā'bā' (şahrā'u^{1241/30}. vezninde.) Tasāya dēnür. Hūzn ve endūh ma'nasınā. **yuḳālu** fī vachihī ataru'l-ka'abā'a ay al-ḥuznu.

al-kuabat^u (kāfiñ zammıyla Tuabā vezninde)^{1241/31}. ve mürādifidir ki ḥizy ve 'ār ve ḥacālete sebeb olan şey'e dēnür. **yuḳālu** mā bihī kuabatun ay tuabatun.

al-kabb'u (kāfiñ fethi ve bāniñ teşdidiyle)^{1241/32}. Bir kimsēyi yüzü üzere yerē yıḳıp ḳapamak ma'nasındır. **yuḳālu** kabbahū kaban mina'l-bābi'l-avvali izā ḳalbhū. Ve şur'a ya'nī 'alā vachihī^{1241/33}. ve bir nesne ağır ve taḳil olmak ma'nasındır. **yuḳālu** kubba'ş-şay'u taḳala. Ve

kubb dēdikleri şeceri tıtruk edüp yaḳmak ma'nasındır.^{1241/34}. Kamā sa-yuzkaru **yuḳālu** kabba'r-raculu izā avḳada'l-kubba. Ve eğrilmiş ipliği ve ipi yumak yumak eylemek ma'nasındır. **yuḳālu** kabba'l-ğazla^{1241/35}. izā ca'alahū kababan.

al-ikbāb (hemzeñiñ kesriyle) Bu daḥı yüz üzere yıḳıp ḳapamak ma'nasındır. **yuḳālu** akabba fulāna izā ḳalabahū va şar'ahū.^{1241/36}. Ve yüzü üzere yıḳılıp düşmek ma'nasına olmağla müte'addī ve lāzım olur. **yuḳālu** kabbahū fa akabba. Lākin bu, M ü ' e l l i f i ñ *Başā'ir'de* beyānına münāfidir.^{1241/37}. Zīrā *Başā'ir'de* *ikbāb* fī'lini hemān lāzıma ḥaşr edüp «vaakabba 'alā vachihī ay saḳata va ḥāzā mina'n-navādiri an yuḳāla af'alat ana^{1241/38}. va fī lun ḡayruhū» 'ibāretiyle irād eyledikten

sonra, işbu “*Akabbu ravahiluhum va ahalluhum ‘ala’t-tarīki*”⁴⁰” hadītinde vāki‘ *akabbu fi’lini hazf* ^{1241/39.} ve *işāl* bābinda kırup «*ca’alūhā mukibbatan ‘alā kat’i’t-tarīki ay lāzimatun lahū gayru ‘ādilatun ‘anhu*» ‘ünvāniyla te’vīl ve beyān eylemişdir. ^{1241/40.} Ümmühāt-ı sâ’ire’de dağı ta’diyēsinē ta’arruz olunmayup hemān lāzimiyyetiniē imzā olunmuşdur. Ve

ikbāb bir işē ašlā münfek olmamak ^{1241/41.} vechi üzere naşb-ı nefis ile müdāvemēt ederek “dürüşmek” ma’nāsınā isti’māl olunur ki “üzere düşmek” ve “mükibb olmak” ^{[I-242] 1242/01.} ta’bīr olunur. **yuqālu** *akabba ‘alayhi izā aqbalava lazima*. Ve bir nesne üzere kapanur gibi yüzi koyun eğilüp “avrilmak” ma’nāsınā ^{1242/02.} isti’māl olunur. Anaların veled üzere ve sühtelerin muṭāla‘a için kitāb üzere kapanup avraldıkları gibi. **yuqālu** *akabba lahū izā* ^{1242/03.} *tacānan*. Ba’zı nüshāda *hā-yi* mühmele ve «*yā-yi illā tahani*» ‘ünvānında mersüm olmağıla *Ş ā r i ḥ* anı taşvīb eylememişdir.

al-kabkaba^{tu} (*dabdabāt* ^{1242/04.} vezninde.) Bu dağı yüz üzere çevirüp yıkmak ma’nāsınadır. **yuqālu** *kabkabahū bima’nā kabbahū*. Ve bir nesneyi dēre ve kıyu gibi bir derin çukura ^{1242/05.} bırakup atmak ma’nāsınadır. **yuqālu** *kabkabahū izā ramāhu fi’l-havvati*. Ve **kabkaba**^{tu} ^{1242/05.} kelimesi *keb* lafzından mükerrer olmağıla derin çukura ^{1242/06.} bırakıldıkda güyā ki *marratan ba’de uhrā* münkebb olur ve

kabkabat biri birine munazzım ve müzdehīm guruh ve cemā’ate dēnür ki ^{1242/07.} *torṭop* yumak gibi olur.

al-inkibāb (*İnfi’āl* vezninde.) Yüz üzere kapanup düşmek ma’nāsınadır. **yuqālu** *kabbahū fa inkabba*. Ve bir işē naşb-ı ^{1242/08.} nefis ile hemişē dürüşmek ma’nāsınā isti’māl olunur. **yuqālu** *inkabba ‘alayhi izā aqbala ‘alayhi va lazimahū*.

al-kubb (*kāfiḡ* zammı ^{1242/09.} ve *bāniḡ* teşdīdiyle) Devē fākihēsinden ḡamz nev’inden bir şecer adıdır. Beḡāyet çabuk yanup tıtuşur. Müfredi *kabbq*’dır.

al-kabbat ^{1242/10.} (*kāfiḡ* fethi ve zammıyla) Cengde yāḡūd seḡirtmekde ve at koşmakda ‘askeriḡ bir uğurdan koşup yürüyüş etmeleri ḡaletine ^{1242/11.} dēnür. **yuqālu** *lahum kabbatub ay daf’atun fi’l-kiṭāli va’l-caryi*. Kazalik, düşman üzere birden ḡamle ve ḡücüm eylemeleri ḡaletine dēnür. Ve zihām, ^{1242/12.} ketret ma’nāsınadır. **taḡūlu** *laḡituhū fi’l-kabbati ay al-zihām*. Ve süvāriler atları birden kıparup yek-inām sürmek ḡaletine dēnür ki ^{1242/13.} bundan murād, yarış meydanında muḡavves üzere atları ihzār eyledikten sonra bir uğurdan kıparup koşmak olacağıdır. ^{1242/14.} Ve muḡavves, koşu atlarının öḡüne çekilen ipdir ki «*kable’l-iflāt*» tevsiyē ve ta’biyē için çekerler. ḡulāşā, bu ma’naların ^{1242/15.} mecmū’ında mecāzdır. Ve cengde iki ‘askeriḡ bir birine çatup çarpmaları ve toḡuşmaları ḡaletine dēnür. Burada *cīm* ile ^{1242/16.} *bayna’l-cabalayn* nüshası ḡalatdır. Şavāb olan *hā-yi* mu’cemē ve *yā-yi* tāḡtiyē ileḡdir. «*Ḳāla fi’l-asāsi kānut lahum kabbatun fi’l-ḡarbi* ^{1242/17.} *ay şadmatun va kabbatu’n-nāru şadmatuha va kabbatu’ş-şitā’i*» Kışıḡ şiddetle birden başup gelmesi

⁴⁰EI-Müttekī, *Kenzu’l-ummāl*, XV, 519 (42018), Müessesetü’r-risale, Beyrut, 1981.

hâletine dênür. **yuḳālu** *cā'at kabbatu* 'ş-şitā'i^{1242/18} *ay şiddat*. Ve bir kimseye yâ bir nesneyi bir 'amîk çukur içre atmağa dênür ve bu ma'nâda maşdar olur.

al-kubbat (*kāfiñ* zammıyla) Gürüh^{1242/19} ve cemā'atê dênür. Ve *Kubbat Ḳays Bin Ğavt* nâm kimsenin feresi ismidir. Ve eğrilmiş iplik ve ip yumağına dênür. Cem'i *kubab* gelür.^{1242/20} *Şurad* vezninde ve 'azîm olan deve sürüsüne dênür. Ve ağır ve taḳîl nesneye dênür.

al-kabkabat (*Zalzalât* vezninde.) Bir şey'i bir derin^{1242/21} çukura atmak ma'nâsınadır nete ki zîkr olundu ve bunda (*kāfların* zammıyla) da luğatdır. Zâhiren zammıyla ismidir ve **al-kibkibat** (*kāfların*^{1242/22} kesriyle) ve **al-kabkab** (*ğabğab* vezninde.) Bunlar da ol ma'nâyadır ki isimlerdir.

al-kubāb (*Ğurāb* vezninde.) Çok develere^{1242/23} ve çok koyunlara ve keçilere dênür. Ve toprak kümesine dênür. Ve özlü yapışkan çamura dênür. Ve yerin altında olan nemnāk^{1242/24} toprağa dênür. Terā ma'nâsına. Ve *kabāb*, bir dağın ve bir şuyun adıdır. Ve ruḫbetinden nāşî biri birine yapışıp toplanmış kumluğa^{1242/25} dênür.

al-kabāb (*sahāb* vezninde.) Şerhâlanmış ya'nî uzun uzun dilinmiş ete dênür. *Esās'da* kızartmak ve taḫḫ etmek^{1242/26} için ateş kori üzere kebb ve ilkâ olunan et ile müfesserdir ve muvazza' maddeyle daḫı bu evfaktır. **yuḳālu** *kababu'l-laḫma takbîban vahuva*^{1242/27} *mina'l-kabābi vahuva'l-laḫmu Ya'kūbbu'ala'l-camri'āyi yulakḳā'alayhi*. * *Pes, Mü'ellif*'in tefsîri "mā ya'ul" i'tibâriyle olur ve hâlâ bizim taḫḫ olunmuş^{1242/28} ma'hūd kebāba, kebāb itlākımız daḫı iki tefsîre göre de mecāz olur. * *Şārîh* dēr ki: ba'zı uşûlde *al-laḫm, al-musarracu, al-musviyyu*^{1242/29} ibâretiyle mersûm olmağa itlākımız ḫaḳîkât olur.

al-takbîb'u (*taf'îl* vezninde.) Eti kebāb yapmak ma'nâsınadır. **yuḳālu** *kabbaba'l-laḫma*^{1242/30} *izā'amala'l-kabābu*.

al-mikabb'u (*mîmin* kesriyle *mişn* vezninde) ve **al-mikbāb** (*miḫrāb* vezninde.) Yere çok nazar eden ya'nî sükût^{1242/31} ve tekellüm-i hînde başını egüp yere bakar olan kimseye dênür ki ba'zı adamın ḫuyu ve 'âdeti öyle olur. Aña "yere bakan" ta'bîr^{1242/32} olunur. Ekterî bed derün, mekkâr ve 'ayyâr kimsenin şıfatıdır. **yuḳālu** *raculun mikabbun va mikbābun ay al-kaḫîru'l-nazari ila'l-arzi*.

al-mukabbaba^{tu} ^{1242/33}. (*Mu'azamma* vezninde.) Bir nevi' buğday ismidir ki boz beñizlü olup ve sünbûleleri ğalîz ve şıḳı ve toḫ olur.

al-kubkub (*kāfların*^{1242/34} zammıyla) Gövdesi dërneklü, yumru cütteḫlü, toḫac adama dênür. **al-kubākib** (*ulābiñ* vezninde.) Ol ma'nâyadır. Ve *kubkub*^{1242/35} kelimesinin ve *kabākib* kelimesinin cemi'leri *kebākib* gelür. (*Kāfiñ* fethiyle) * *Şārîh* dēr ki: vâhidê şıfat olan her (*fa'ālal*^{1242/36} vezninin) cem'i, (*fāniñ* fethiyle) olmak muḫtaridendir. *Cavāliḳ* ve *cavālaḳ* gibi ve *kabākib*, bir dağın adıdır.

al-takabbub (*Tafa'ul* vezninde.)^{1242/37} Bir 'illet 'arızasıyla yüz üzere kapanup düşmek ma'nâsınadır. **yuḳālu** *takabbabatu'l-ibilu izā'şuri'at min dā'in*.

al-kabkāb (*Cabcāb*^{1242/38} vezninde.) Bir nevi' iri ve a'lā ḫurma ismidir.

al-kabkābat (*hāyla*) etine dolu, semüz ḫātuna dênür.

al-kabkab (*kāfların kesri* ^{1242/39} ve fethiyle) ‘Arab’a mahşuş bir nevi’ oyun adıdır. Ve *Hicāz’dā Şafrā*’ nām maħalldē bir mevzi’ ismidir.

kabkab (*Gābgāb* vezninde.) ^{1242/40}. ‘*Arafāt’dā* bir dağdır kī vukūfdā imāmın arkaşına qalur.

al-kabābāt (*Sahābat* vezninde.) Bir “devā-yı Şīnī” adıdır ya’nī *Çīn* diyārından ^{1242/41} gelür. Bir daru ismidir. Lisānımızda daħı *kabāba* ile ve *kabābiya* ile müte’arīfdır. Kıyırıklı büber daħı dērler ve ‘arabīde “*ħubbu’l-’arūs*” daħı ^[1-1243] ^{1243/01} dēnür.

al-kūbkūb ve **al-kūbkūbat** ve **al-kubkuba’ a^{tu}** (*kāfların zammıyla*) Biri birine şıkışıp dērtop olan gürüh ve cemā’atē ^{1243/02} dēnür. Ne olursa olsun **kaşs-ı kubba** (*kāfiñ zammıyla*) *Bacīle* kabīleşinden münşa’ib bir kabīle adıdır.

al-katb (*kāfiñ fethi* ^{1243/03} ve *tāniñ sükūnuyla*) ve **al-kitāb** (*kāfiñ kesriyle*) “Yazmak” ma’nāsınadır. **yuqālu** *katabahū katban va kitāban mina’l-bābi’l-avvali izā haṭṭahū*. Ve

katb ^{1243/04} kırba maqūleşini iki şırım ile dikmek ma’nāsınadır. **yuqālu** *kataba’s-sakā’u katban izā hazarahu bi-sayrayni*. * *Rāğīb’dan* müstefād olan ^{1243/05} budur kī aşıl **katb** ve **kitāb** iki meşīn ve saħtiyān maqūleşini iki şırım ile biri birine çatmak ma’nāsına mevzū’ ^{1243/06} olup ba’dahū ‘örfde yazı ile ħurūfu biri birine zamm ve cem’ eylemek ma’nāsına isti’māl olundu. Kazalık, elfāz ve kelimāti nazm ^{1243/07} ve ilşāk eylemekde isti’māl olundu. Ve itbāt ve taqdīr ve icāb ve farz *bi’l-kitābihī* maqāmlarında daħı isti’māl olunmuştur netē kī ^{1243/08} āyāt-ı *Ķur’āniyye*’de vārid olmuştur. Zīrā bir nesneye ibtidā, irāde, ba’dahū, kavil ve ba’dahū kitābet ta’alluk eylemege irāde mebdē ve kitābet müntehā ^{1243/09} olur. Ba’dahū mebdē olan murādīñ tevkīdi kaşd olunduğda andan müntehā olan kitābet ile ta’bīr olunur. *Kamā fi’t-tanzīl* ^{1243/10} «*kataba’llāhu lā galabna ana va rasūlī*»⁴¹ Al-āyat pes, me’ānī-i mezbūra “*mā yu’avvuliu ilayhi*” itibarıyla olur. Ve

kitāb lafzı kī maşdardır. Anuñla ^{1243/11} gāh *mektūb* olan ve gāhice *mektūbun fīh* olan ya’nī saħīfe-i mektūba irāde olunur. * Ve *Mü’ellif’in Beşā’ir*’de beyāni, *Rāğīb’in* beyānına ^{1243/12} muvāfiğdir. Ve burada “yazmak” ma’nası gerçē ħaķīkat-i luğaviyye olmağ üzere mütbet gibidir; lākin *Mü’ellif*, gāh ibtidā’an ħaķīkat-i ve gāh ^{1243/13} mecāzı zikr eylemek ‘ādetidir; teşviş-i ezhān etmek tabī’atidir. Bu şüretde “yazmak” ma’nası ħaķīkat olmağ lāzım gelmez. *İbn-i* ^{1243/14} *Kemāl’alayhi’r-rahmati* de’b-i *Mü’ellif* im’ān eylememek ħasebiyle şāhib-i *Ķāmūs* “yazmak” ma’nasını ħaķīkat-i luğaviyye olmağ üzere tebt ^{1243/15} eylemişdir deyu *Şeyh-zāde*’ye i’tirāz eylemiştir. El-ħāşıl **kitāb** kelimesi maşdardır. Anuñla mektūb tesmiyesi mübālağa içündür. ^{1243/16} Darbu’l-amīr, maḍrūbu’l-amīr ma’nāsınadır; yāħūd ma’nā-yı mezbūrdā kitāb ismidir; libās, melbūsuñ ismi olduğı gibi. ^{1243/17} Ve kitāb bi’l-fi’il mektūb olmağ lāzım değıldir. ‘Alāqa-yı evvelīye ile kable’n-nazm kelāmā da itlāk olunur, *İntahā*. Ve

⁴¹ Allah, Kur’an : “Allah şöyle yazdı: “Andolsun elbette ben galip geleceğim, ben ve peygamberlerim.” Şüphesiz ki Allah, çok kuvvetlidir, en üstündür. “(Mücadele suresi, ayet-21) Elmalılı Hamdi Yazır; *Kur’an-ı Kerīm ve Yüce Meāli*, Merve Yayınları, İstanbul 2002

katb dişi at ^{1243/18} ve devē maḳūleşi, hayvānıñ fercini erkek aşmasun deyu bağlayup mühürlemek yāhūd küpe tarzında dēnür. Yā baḳır ḥalkā ile ^{1243/19} kilidlemek ma'nāsınadır. 'Arablar küheyl olan kışrağı nā cinsinden muḥāfaẓa için ferclerini kilidledikleri meşhūdumuz ^{1243/20} olmuşdur. **yuḳālu** *kataba 'n-nāḳatu katban mina 'l-bābi 'l-avvali va 't-tānī izā ḥatama farcuhā av ḥazama biḥalkatin min ḥadīdin va naḥvihī*. Pek maḳbūl ^{1243/21} kışrağı altun kilid ile kilidledikleri menḳūldür. Ve

katb veledi helāk olmuş nāḳayı bevv dēdikleri şūret-i meşnū'aya ^{1243/22} yaḳdıḳda bevvı ḳoḳlamaḡla sūd vėrmekden imtinā' eylememek için burnunıñ deliklerini bir nesne ile ḥalkālayup bağlamak ma'nāsınadır. ^{1243/23} Ve bevv, yavrusu helāk olan nāḳaya yavrusu şekline düzdükleri şūret-i maşnū'adır; netē ḳi maddesinde mufaşşaldır. **yuḳālu** *kataba 'n-^{1243/24} nāḳatu izā zāaraha munḥarayha b-i-şay'in li'allā taşamma 'l-bavv*. Burada *al-bavva* yerine *al-bavlu* nüşḡası ḡalaṭ-ı mekrūhdur; ihtirāz olunā.

al-kitāb ^{1243/25} (*Hiṭāb* vezninde.) Maşdardır netē ḳi zıkr olundu. Ve **kitāb mā yaktubu fihi** ya'nī kendisine yazı yazılacak şey'e dēnür. Kaḡid ^{1243/26} ve deri ve levḥ gibi ve yazı yazılacak devāta ve ḥokḳaya itlāk olunur ḳi ālet-i kitābetdir. Ve ḥaşşeten *ḥazret-i Mūsā 'yā nāzil olan* ^{1243/27} *Tevrat* kitābına itlāk olunur. Ve yazı yazılmış şahīfeye itlāk olunur ḳi mektūb ta'bīr olunur. Fārisīde nāme dēnür. Ve *kitāb*, ^{1243/28} farz ve icāb ve ḳadēr ya'nī taḳdīr ve ḥüküm ve ḳazā' ma'nalarına isti'māl olunur netē ḳi zıkr olundu. *Ḳur 'ān-ı kerīm'de* on bir ma'nāya ^{1243/29} vürüdü. Ba'zı müfessirinden menḳūldür. *Ḳāla 'l-lāhu ta'ālā « kutuba 'alaykumu 'ş-şiyāmu⁴² » ay farzun «valav lā kitābun mina 'l-lāhi şabaḳa⁴³» ay ḥukmun* ^{1243/30} *ḳāla fi 'l-Esāsi*. * *Va ḥazā kitābu 'l-lāhi* Ay ḳadaruhū va is'alnī ba'zu 'l-muḡāribatu va naḥnu fi 't-tavāfi 'ani 'l-ḳadari faḳultu huva fi 's-samā' i maktūbun* ^{1243/31} *va fi 'l-arzi maksūbun*.

al-taktīb (*Taf'īl* vezninde.) Bu daḡı “yazı yazmak” ma'nāsınadır: lākin tektīri mütezammindir. **yuḳālu** *katabahū* ^{1243/32} *taktībān bima'nā katabahū*. Ve bir kimseye yazı ta'līm eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *kattaba fulānan izā a'lamahu 'l-kitābatu*. Ve alayı ve 'askeri yerli yerinde ^{1243/33} yaşayub tertīb ve tanzīm eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *kataba 'l-ḳatībatu izā hayya'aha*.

al-iktitāb (*İfti'āl* vezninde.) Bu daḡı “yazı yazmak” ^{1243/34} ma'nāsınadır. **yuḳālu** *iktatabahū izā ḥaṭṭahū*. 'Alā ḳavlin, *kataba* ve *kitābet* “yazı yazmak” ve *iktitāb*, istimlā' ma'nāsınadır ḳi bir kimseye ^{1243/35} “yazı yazdırmak” ma'nāsınadır ya'nī kendi ḳirā'at yāhūd taḳrīr edüp āḡarın imlā' eylemesini talebkār olmak ma'nāsınadır ḳi ^{1243/36} istiktāb ile mürādiftir. **yuḳālu** *iktatabahū ay istimlāh*. * *Mütercim* dēr ḳi: *Beyzāvī işbu «va ḳālū asāṭiru 'l- avvlīna iktatabahā fahiya*

⁴² Allah, Kur'an : “Ey İman edenler, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, sizin üzerinize de oruç farz kılındı. Belki korunursunuz.” (Bakara suresi, ayet-183) Elmalılı Hamdi Yazır; *Kur 'ān-ı Kerīm ve Yüce Meāli*, Merve Yayınları, İstanbul 2002

⁴³ Allah, Kur'an: “Eğer Allah Tarafında bir yazı geçmemiş olsaydı, aldığımız fidyeden dolayı size mutlaka büyük bir azap dokunurdu!” (Enfāl suresi, ayet-68) Elmalılı Hamdi Yazır; *Kur 'ān-ı Kerīm ve Yüce Meāli*, Merve Yayınları, İstanbul 2002

tamlī^{1243/37}. ‘*alayhi*⁴⁴ » Al-āyat-i kerīmesini *katabahā linafsihī* ve *istaktabahā* kelimeleriyle tefsīr eylemiştir. Buṅā göre *iktitāb*, “yazu yazmak” yāhūd kendi^{1243/38} için āhar kimse “yazu yazmasını taleb eylemek” ma’nāsına olur. Evvele göre vākı’an *muḳtaḳāy* bābıdır kī kitābet tekellūfünü der’uhde^{1243/39} eylemiş olmaḳdır. * Pes, *Mü’ellif*’in ḥaṭṭā kavli maddeye i’timād ile iktifā’ ḳabilinden olur kī “*ḥaṭṭahu linafsihī*” sebkinde olur.^{1243/40} Ve tātīye göre iḥicām ve iḳtiṣād bābından olur kī ḥaccām ve faṣṣādın kendisini ḥacāmet ve faṣd eylesini talebkār olmaḳ^{1243/41} ma’nālarıdır. Ve *Mü’ellif* daḳı “*anḳarībin katabahū*” lafzının tefsīrinde “*iktidābaka kitāban*” kavliyle *iktitāb*, bir kimse kendi nefsi için [I-1244] 1244/01. bir “yazu yazınmaḳ” ma’nāsına olduḳunu iş’ār eylemiştir kī intisāḥ mā’nāsına olur. Ve *iktitāb*, *ketb* gibi ḳırbā maḳūleşini iki^{1244/02} sırım ile ḳavuşdurup dikmek ma’nāsıdır. **yuḳālu** *iktataba’s-saḳā’u bimā’nā katabahū*. Ve bir kimse kendi ismini defter-i dīvān-ı sultāniye^{1244/03} ḳayd etdirmek ma’nāsıdır. **yuḳālu** *iktataba fulānun izā kataba nafsahū fi dīvāni’s-sultāni*. Defter-i sultāniye muḳayyed olmaḳā ṣāyān-ı^{1244/04} ḥidmet ve ‘amel izhār eylemekle gūyā kī ismini kendi yediyle ḳayd eylemiş olur. Ve bir adamın iḳerisi ḳabz olmaḳ ma’nāsına^{1244/05} isti’māl olunur. **yuḳālu** *iktataba baṭnuhū izā amsaka ya’nī ḥaşara*.

al-istiktāb (*İstif’āl* vezninde.) Bir kimse kendi için^{1244/06} bir kātibiñ “yazu yazmasını taleb eylemek” ma’nāsıdır kī murād aña yazu yazdurmaḳdır. **yuḳālu** *istaktabahū ay istimlāhū*. Gerçī imlā’ ve istimlā’^{1244/07} örfde ṭarīka-’i ma’hūde ile yazmaḳ ve yazdırmaḳ ma’nāsıdır: lākin burada ḥaḳīḳatleri murāddır neteḳ kī ḳarīben zikr olunur.

al-kutbat^{1244/08} (*Umdat* vezninde.) Şol sırımā ve tirşeye dēnür kī anuñla ṭulum ve ḳırbā maḳūleşi nesne dikilür. Ve ḳısrāḳıñ^{1244/09} ve nāḳanıñ nā cins erkek aşmamaḳ için ferclerini bend eyleyecek kilide dēnür. Ve ṭulum ve ḳırbā maḳūleşinde olan dikiş^{1244/10} direzinē dēnür.

al-kitbat (*Kāfiñ* kesriyle) nüṣḥası alınacaḳ kitāb ve mektūbu yazınmaḳ ḥāletine dēnür kī ismidir.

al-kātib^{1244/11} kitābetden ism-i fā’ildir kī yazıcıya dēnür. Fāriside debīr dēnür. Ve *kātib*, ‘ālim ve dānā olan zātā iṭlāk olunur. Selefde^{1244/12} kātib olan ‘ilm ve ma’rifetle muttaṣıf olduḳlarına mebnīdir. *Kāla fi’n-Nihāyati va fī kitābihī’alayhi’s-salāmu ilā ahli’l-yamani* (*ḳad ba’at*^{1244/13} *ilaykum kātiban min aṣḥābī*) *arāda ‘āliman summiya bihī li anna’l-gāliba ‘alā man kāna ya’rifu’l-kitābata anna ‘indahū’l-’ilmu va’l-ma’rifatu vakāna ‘indahum*^{1244/14} *‘azīzan vāḳı’an*. Kātib olan adam elbette ehl-i ‘ilm olmaḳ lāzımdır neteḳ kī fāriside debīr dēnür kī aṣlı düvīr idi. “İki ḳuvvetlü”^{1244/15} demekdir kī biri ḳuvvet-i ‘ilm ve biri ḳuvvet-i kitābet olaḳacaktır.

al-iktāb (*hemzeñiñ* kesriyle) “Yazu ta’līm eylemek” ma’nāsıdır.^{1244/16} **yuḳālu** *aktaba ṣabiyyan izā ‘alamahu’l-kitābati*. Ve bir kimseye kendi için bir yazu yazdırmaḳ ma’nāsıdır. **taḳūlu** *aktabanī ḥāzihi’l-ḳaṣidata*^{1244/17} *ay amluhā ‘alayya*. Ve imlā’, gerçī “yazmaḳ” ma’nāsıdır kī aṣlı imlāl idi. Ba’dehū ‘örf-i ḳudemāda bir

⁴⁴ Allah, Kur’an: ““Bu, öncekilerin masallarıdır. Onları yazdırmış, sabah akşam kendisine onlar okunuyor” dediler.” (Furkân suresi, ayet-5) Elmalılı Hamdi Yazır; *Kur’ân-ı Kerīm ve Yüce Meālī*, Merve Yayınları, İstanbul 2002

üstād yazılacak maddeyi ^{1244/18}. kendi takrîr edüp şakirdi taḥrîr eylemekde isti'māl olunmuştur neteḫ kî *Mebṣūṭ* ve ba'zı kütüb-i muḳaddimeḫ bu vecih üzere ^{1244/19}. te'lîf olunmuştur ve ol *Mü'ellif*'e daḫı imlā' itlāk edêrler idi. Āmāl' *İbn-i Hācib* gibi imlā' kelimesinin cem'idir. Miṭāl-i ^{1244/20}. mezbûrdā luḡavi ve 'örfisi irāde olunmak muḫaldır. Ve

iktāb kırbañıñ ve ṭulumuñ aḡzını baḡlamak ma'nāsınadır. **yuḳālu** *aktaba'l-kırbata* ^{1244/21}. *izā ṣadda ra'sahā*.

al-kuttāb (*Rummān* vezninde.) *Kātib* kelimesinden cem'idir. **yuḳālu** *hum kuttābun ay kātibūn*.

al-maktab (*Maḳ'ad* vezninde.) ^{1244/22}. İsm-i mekāndır. Kitābet ta'līm olunan maḫallē dēnür. Hāliyā mekteb-i ṣıbyān 'ilim ve kitābet ta'līmḡāhlarıdır kî Fārisideḫ debrīstan dēnür. ^{1244/23}. Yalnız 'ilim ta'līmḡāhına medreseḫ itlāk olunur. * Pes, ṣıbyān mektebi tevessü' üzerēdir ve mekteb itlākı mevzi'-i kitābet yāḫūd ^{1244/24}. mecma' olmaḫ i'tibāriyladır. Ve *Cevheri'niñ* kitāb ve mekteb bir ma'nāyadır ya'nī mektebeḫ kitāb daḫī dēnür. Cemi'i *kitātib* gelür. ^{1244/25}. Ḳavli ḡalaṭdır. * Mütercim dēr kî: *Cevheri'* ḡavl-i mezbûri *Leyṭ* ve sā'ir ba'zı e'immeden telakkī eylediğini *Şāriḫ* taṣriḫ eylemişdir. ^{1244/26}. Vāḳı'ā daḫı «*salama valadahū fi'l-maktabi va'l-kitābi va zahaba ṣ-ṣıbyānu ila'l-mukātebi va'l-kitātibī va ḳıla'l-kitābu ṣ-ṣıbyānu* ^{1244/27}. *lā'l-makānu*» ibāretiyle mersüm olduğundan başḡa *Şahāb 'alayhi'r-raḫma* kitābıñ, mekteb ma'nāsına vürūdunu «*Ġararu'l-ḡaṣā'ış nām* ^{1244/28}. *Kitābtan*» *Ebu'l-ayna* nām ṣā'iriñ işbu ḳıṭ'asıyla istiṣḡād eylemişdir. * *Taīsus zamānu laḡad atā bi'icābin* * *vamuhī rusūmu ḡ-ḡarfi* ^{1244/29}. *va'l-ādābi** *va atā bikitābin lav inbasāṭat yadī* * *fīhim raddatahum ila'l-kitābi** Evvelki kitābdan murād kātibūñ ve ṭānīden murād mekteb ^{1244/30}. dēmekdir. Al-ḡaṣıl mektebeḫ kitāb itlākı vārid olup lākin zāhiren ḡālliyyet ve maḡalliyyet 'alāḡasıyla mecāzdir. * *Mü'ellif*'iñ nefyi ḡaḳīḳate ^{1244/31}. maḡmüldür. Ve *kitāb*, eṭfālīñ ta'līm oḳı ta'bīr etdikleri temrensiz ve başı ṭopak küçük oḳā itlāk olunur. Dokunduḡı ^{1244/32}. niṣāna te'tīr eylemeyüp hemān yazu gibi çizdiḡi için.

al-muktavtib (*Mustav'ib* vezninde.) Ṭulum gibi şiṣkin ve dolgun ^{1244/33}. şey'e dēnür. İktītabdan ism-i fā'ildir. **yuḳālu** *ṣay'un muktavtabun ay muntafiḡhun mumtali'un*.

al-katībat (*Ġarībat* vezninde.) 'Askerē ve alayaḫ itlāk ^{1244/34}. olunur. Cem'iyetleri ḡasebiyle 'alā ḡavlin, 'asker-i 'aḡimden alarḡa olaḡarak bir semteḫ çekilmiş ṭop alayaḫ dēnür yāḫūd dūṣman ^{1244/35}. üzere çapul eden bir bölük süvārī 'askerē dēnür kî yüzden, biñ neferē ḡadar olaḡ. **yuḳālu** *cā'at katībatun ay al-cayṣu* ^{1244/36}. *avi'l-camā'atu'l-mustahīzatu mina'l-ḡayli av camā'atu'l-ḡayli izā ḡāratmina'l-mi'ati ila'l-alfi*.

al-takattub (*Tafa'ul* vezninde.) Her ṭarafdan ^{1244/37}. gelüp birikmek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *takattaba'l-ḡavmu izā tacamma'ū*.

banū katb (*Kāfiñ* fethi ve ṭāniñ sükūnuyla) 'Arabdan bir baṭındır.

al-mukattab ^{1244/38}. (*Mu'azzam* vezninde.) Ṣol üzüm salḡımına dēnür kî üzümün ba'zısı ekl olunmuş olaḡ. Tektībden ism-i mef'üldür kî ^{1244/39}. bināsı izale için

olmağla cem'iyeti mezāl olduğına mebnī itlāk olunmuşdur. **yuqālu** *unkuvun mukattabun izā kāna kad ukile ba 'dun mā fīhi*.

al-mukātabat ^{1244/40.} (*Mufā'alat* vezninde.) “Yazu yazışmak” ve “mektublaşmak” ma'nāsınadır. **yuqālu** *kātiban ay takātuban*. Ve

mukātabat kul cinsi kendisini ^{1244/41.} kitābetē kesdirmek ma'nāsınadır ya'nī kendi nefsi üzere efendisine bahāsını yazdırmak. Tā ki ne zamān edā edēr işē ^[I-245] ^{1245/01.} āzād ola, pes. Yazmak, iki taraftan hāşıldır ki efendisi şart-ı mezbūr vücūdunda vefā' ve kul dağı bahāsını ^{1245/02.} kazanup edā eylemek üzere yazmalarından ibāretidir. **yuqālu** *kātabahū 'abduhū mukātābatan vahiya an yukātibatun vahiya an yukātibahū 'alā nafsihī bitāminihī fa izā addāhu' ataka*. ^{1245/03.} *Ş ā r i h* dēr ki: kul ism-i fā'il ve ism-i mef'ul 'üvnāni dağı şahih olur; lākin ibtidā-i kitāb efendiden zuhūr eylemeğle ^{1245/04.} ism-i fā'il 'üvnāni anda evfākıdır ve *kitāb* dağı bu ma'nāyadır ki *mufā'ale'den* maşdar-ı tñānıdır ve ma'nā-yı mezbürda mütedāvil olan ^{1245/05.} kitābe tülātīden maşdardır.

al-kaṭb (*Kāfiñ* fethi ve *tā*-yı mütelleṭeniñ sükünuyla) Birikdirmek ma'nāsınadır. **yuqālu** *kaṭbu 'ş-şay'u* ^{1245/06.} *kaşban minā 'l-bābi 'l-avvali va 'ş-şānī izā cama'ahū*. Ve “birikmek” ma'nāsına olmağla müte'addī ve lāzım olur. **yuqālu** *kaṭbu 'l-kaṭmu izā ictama'ū*. ^{1245/07.} Ve şu maṭūleşini dökme ma'nāsınadır. **yuqālu** *kaṭbu 'l-mā'a izā şabbahū*. Ve girmek ma'nāsınadır. **yuqālu** *kaṭaba fīhi izā dahala*. Ve

kaṭb ^{1245/08.} *Tayy 'i kabīleşi*' ne maḥşuş bir derē adıdır. Ve

kaṭb şaydın kātibeşi rāmīniñ tüleğine gelmek ma'nāsınadır ki kātibeşden ^{1245/09.} me'hūz olur. **taḫūlu** *kaṭbuka 'ş-şaydu fa irmuhū ay umkinuka min kātibatihī*. * *Ş ā r i h* 'iñ beyānına göre *keṭb*, *kurb* ma'nāsınadır. “Kaşab” gibi ki ^{1245/10.} fethateynle. Kaldı ki şavāb olan bu maddē *if'āl* bābından olmağdır. Cem'i ümmehāt'da *if'ālden* olarak mersümdür. Hattā *Esās'da* ^{1245/11} *va akşabaka 'ş-şaydu fermihī ay amkanaka min kātibatihīkamā*. **yuqālu** *aḫkaraka ay umkinuka min fikārihī* 'ibāretiyle mütbetdir. Ve bir nesneyi baş aşağı ^{1245/12.} çevirmek ma'nāsınadır. **yuqālu** *kasaba kinanataḫhu ay nakabaha*. Ve bir kimşe üzere hamlē ve hücüm eylemek ma'nāsınadır. **yuqālu** *kaṭaba 'alayhi izā ḫamila* ^{1245/13.} *va kara 'alayhi*. Ve ḫayvāniñ südü çekilüp azalmağ ma'nāsınadır. **yuqālu** *kasaba labanu 'ş-şāhu izā ḫalla*.

al-kaṭab (Fethateynle) yaḫınlık ^{1245/14.} ma'nāsınadır. **yuqālu** *ramāhu min kaṭabin ay min ḫurbin*. Ve *kaṭab*, *Tayy 'i kabīleşi* diyārında ve bir mevzi' adıdır.

al-kaṭīb (*Amīr* vezninde.) ^{1245/15.} *Ḳum* yığınından olan tepeye dēnür. Cem'i ma'nāsındandır. Cem'i *ekṭibet* gelür ki ve cem'i *ḫilletid*dir. Ve *kuṭub* gelür zammateynle. Ve *kuṭbān* gelür. ^{1245/16.} (*Kāfiñ* zammıyla) ve *kaṭīb*, *Yemen* deñizi sāhilinde bir mevzi' ve baḫreyn ḫazāsında iki ḫaryē adıdır.

al-kuṭbat (*Zumrāt* vezninde.) Azça ^{1245/17.} şuyā ve azça süde dēnür. 'Alā ḫavlin, ḫab dibinde ḫalan bir yudumluk miḫdārcasına dēnür yāḫūd kāşē dolusuna dēnür. ^{1245/18.} Ve

kuṭbat, bir mevzi' adıdır. Ve bir küme ve bir yığın şey'e dendir. Gılāl ve ḥurma ve toprak ve sā'ir nesne olsun ve muṭlak azca azca ^{1245/19}. müctemi' olmuş nesneye dendir. Ve dağlar aralığında olan çukurca oturaklı yer'e dendir ki alāk ta'bīr olunur.

al-iktāb ^{1245/20}. (hemzenin kesriyle) Bir kimsneye kuṭba ya'nī zikr olunan şu yāḥūd süd içürmek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *akṭabahū izā saḳāhu kuṭbatan.* ^{1245/21}. Ve ḳarīb olmak ma'nāsınadır. **yuḳālu** *akṭabahū va akṭaba lahū va akṭaba minhu ay danā minhu va yuḳālu akṭabaka 'ş-şaydu fa irmuhū kamā zūkira.*

al-kuṭāb ^{1245/22}. (Ḡurāb vezninde.) Çok nesneye dendir. Ve *kuṭāb*, *Necd* ülkesinde bir mevzi' adıdır.

al-kuttāb (*Rummān* vezninde.) Yeleği ve temreni ^{1245/23}. olmayan oḳa dendir. nete ki *tā*-yı fevkiye ile kitāb daḳı dendir ve bunda (*şaddād* vezninde) daḳı luḡatdır.

al-kātībat (*Rātibat* vezninde.) ^{1245/24}. Atın omuzu başına dendir. Eger ḳaşının dibine gelür, rākibin binerken eli oraya başılır, cem'i *akṭāb* gelür.

al-kātīb ^{1245/25}. (*tā*nin kesriyle) bir mevzi' yāḥūd bir cebel adıdır.

al-kaṭbā' (*Kāfi*nin fethiyle) Topraḳa dendir.

al-takṭīb (*Taf'īl* vezninde.) Bir nense ^{1245/26}. azalmak ma'nāsınadır. **yuḳālu** *kaṭṣaba 'ş-şay'u takṭīban izā ḳalla.*

al-kitāb (*kitāb* vezninde.) Oḳ gibi atılacak nesneye dendir. ^{1245/27}. **yuḳālu** *mā ramāhu bi kitābin ay şay'un saḳmin va ḡayrihi.* Ve bu nefī makāmına muḥtaşdır nete ki *Süyüt-ī Müzehher'de* taşriḥ ve sehm-i şaḡir ile ^{1245/28}. tefsīr eylemiştir. * *Mü'ellif* ta'mīm üzere tefsīr etmiştir.

al-mukātabat (*Mufā'alat* vezninde.) Bir kimsneye pek ḳarīb olmak ma'nāsınadır. ^{1245/29}. **taḳūlu** *kāṭabatahum ay danavtu minhum.*

al-kaṭ'ab (*Ca'far* vezninde.) Feri iri ve yumru olan ḥātuna dendir ve bu ferce daḳı ^{1245/30}. vaş olur. **yuḳālu** *imra'atun kaṭ'atun kaṭ'abun ay zahmatu'r-rakabi va yuḳālu rakabun kaṭ'abun ay zahmun.*

al-kaṭnab' (*Nūnla ca'far* vezninde.) ^{1245/31}. Taş gibi şulb ve şedīd olan şey'e dendir. (*Nunun taḳdīmiyle*) *kaṭnab* daḳı luḡatdır.

al-kaḥb (*kāfi*nin fethi ve *ḥā*-yı mühmelenin ^{1245/32}. sükūnuyla) Ḳoruḡa dendir. Hışım ma'nāsınadır. Müfredi *kaḥb*edir. (*Hāyla*) ve *kaḥb*, dübür ve maḳ'ada dendir. Ve maşdar olur. Bir adamın ^{1245/33}. maḳ'adına urmaḳ ma'nāsınadır. **yuḳālu** *kaḥbuhū kaḥban mina'l-bābi' t-tāliṭu izā zararaba duburuhū.*

al-takḥīb (*Taf'īl* vezninde.) Aşma ḳoruklanmak. ^{1245/34}. 'Alā ḳavlin, dāneşi ya'nī ḳoruḡı çok olmak ma'nāsınadır. **yuḳālu** *kaḥḥabba'l-karamu takḥīban izā zahara kaḥbahū ay kaṭura ḥabbuhu.*

al-kāḥibat ^{1245/35}. çok nesnelere dendir. Te'nīti mevşūf i'tibāriyledir. **yuḳālu** *darāhimun kāḥibatun ay kaṭiratun.* Ve yüksek 'alevlī ateşe dendir. **yuḳālu** ^{1245/36}. *nārun kāḥibatun izā irtafa'a lahabuha.*

kavhab (*Cavhar* vezninde.) Bir mevzi' adıdır. **kaḥkab** (*Kāfla ca'far* vezninde.) Bir mevzi'dir.

kaḥkab^{1245/37}. (Ca'far vezninde.) Esāmī-i nāsdandır.

al-kadb (kāfiñ fethi ve dāl-ı mühmeleniñ sükünuyı) ve **al-kadib** (katif vezninde) ve **al-kadab**^{1245/38}. (fethateynle) ve **al-kudb** (kāfiñ zammı ve dālın sükünuyı) ve bunlarda zal-i mu'cemle ile de luğatdır. Genç ve tazey civānların tırnaklarında^{1245/39}. ya'nī tırnakları diblerinde olan beyāzā dēnür. Müfredleri hāyıldır.

al-kudayba bünye-i taşgīr ile kadib ma'nāsınadır.^{1245/40}. Ve kara'a İbn-i 'abbās rażiyallāhu 'anhumā, "Va cā'ū 'alā ḳamīshū bidamin kadibin." al-āyāti bi'd-dāli'l- muhmalati ay żaribun ilā'l-bayāzi^{1245/41}. ka'annahū damun kad attara fī ḳamīshihīlahikathi a'raduhu ka'n-naḳḱi 'alayhi yā'nī: Ḥazret-i Yūsuf'un gömleğini ihvānları üzerinde beyāz^{[1-1246] 1246/01}. çalar ḳan eteriyle getürdiler. Güyā ḳi ḳan gömleğe doḳunmağla ātār ve a'rāzi gömlek üstünde naḳḱ gibi görünüyor idi.^{1246/02}. Kadib lafzı bunda zikr olunan kadb, zaferden me'hūzdur.

al-makdubat (Maḥbūbat vezninde.) Şol dilber hātūna dēnür ḳi^{1246/03}. bedeni sīm-i şāfī gibi hāliş beyāz ola. **yuḳālu** imra'atun makdubatun ay an-naḳiyyatu'l-bayāzu.

al-kazib (zāl-i mu'cemle ile katif vezninde.)^{1246/04}. Ve **al-kizb** (kāfiñ kesriyle) ve **al-kazbat** (kāfiñ fethi ve āhirdē hāyıl) ve **al-kizbat** (kāfiñ kesriyle) ve **al-kizāb** (kitāb^{1246/05}. vezninde) ve **al-kizzāb** (cinān vezninde.) "Yalan söylemek" ma'nāsınadır. **yuḳālu** kazaba'r-raculu kaziban va kizban va kizbatan va kazbatan va kizāban^{1246/06}. va kizzāban mina'l-bābi' t-tānī izā aḥbara biḥilāfin mā huva va. **yuḳālu** kuziba'r-raculu 'alā binā'i'l-machūli izā uḥbira bi'l-kazibi. Ya'nī yalan^{1246/07}. söz ile aldanıldıkda, * Mişbāḥ'da dēr ḳi: kizb ḥuşuşunda 'amd ve ḥatā müsāvīdir. Zīrā ehl-i sünnet 'indinde şıdk ile^{1246/08}. kizb beyninde vāsıtā yokdır. Nihāyet günāh, 'amd ile söylenen kizbe ta'alluḳ edēr. * Ve Mü'ellif Başā'ir'de tef'ilden maşdar olaḳ^{1246/09}. **kizzāb** (ḳi kāfiñ kesri ve zalın şeddesiyledir). Ve **ukzūbat** (ḳi hemzenin zammıyıldır.) Ve **kāzibat** ve **makzūb** ve **makzūbat** ve **makzaba**^{1246/10}. ve **kuzbān** ḳi (ḡufrān veznindedir.) Ve **kuzbā** lafzını (ḳi buşrā veznindedir) ziyāde ḳılmışdır. Ve 'arablar, nāḳā poḡur aşdıḳdan şoḡra^{1246/11}. gebelik 'alāmeti olmaḳ üzere ḳuyrığını ḳaldurup gezdikden şoḡra gebe çıḳmadığı ḥinde "kazzibati'n-nāḳatu" dērler ve bundan^{1246/12}. isim taşarruf edērler. **Kamā sayacı'u** ve işbu **kizb** maddesi iki maf'ūlaḳta ta'diyē edēr. **yuḳālu** kazibahu'l-ḥadītu. Ve **kizb** kelimesi ḳi^{1246/13}. fi'l-i māzīdir. Ba'zan **vacaba** ma'nāsına isti'māl olunur. **Va minhu ḥadītun 'Umarun rażiya'llāhu 'anhu** "kaziba 'alaykumu'l-ḥaccu^{1246/14}. **kaziba** 'alaykumu'l-umratu **kaziba** 'alaykumu'l-cihādu **talātatu asfārin kazibna** 'alaykum⁴⁵" **ḳīla anna ma'nāhu vacaba** 'alaykum va. 'İnde'l-ba'z,^{1246/15}. bundan murād ba't ve āgrā ve terḡibdir. 'Arabların "kazibtahū nefsuhū" ḳablinden me'hūzdır ḳi bir kimsenin nefsi kendisine āmāl-i^{1246/16}. amīḳa ve me'tālib-i ba'ide'leri taḥyīl ve temenniye ileḳdür. Ve dirāz-ı emel ve emniye ile ḥulyālara ilḳā eyledikde, 'arablar "kazibtahū nefsuhū"^{1246/17}. dērler, pes. Bu maḳāmda dünyevī ve uhrevī āmāl ve ucūr-ı emniyesini müteḥayyileñizde taşvīr ve taḥḳīḳ ile zikr olunan esfār-ı^{1246/18}. telāte sizleri a'mālī cihetlerine teşvīḳ ve terḡib ve tenşīt eylesün demek olur. **Rażiye** ve

⁴⁵Ez-Zemahşerī, *el-Fâik fi garibi'l-hadis*, III, 250, Dâru'l-meârif, Lübnan, 2. Baskı trs. ; İbnü'l-Esîr, *en-Nihaye fi garibi'l-hadis*, IV, 158, el-Mektebetü'l-ilmīyye, Beyrut, 1979; el-Müttekî, *Kenzu'l-ummâl*, XVI, 229 (44270), Müessesetü'r-risale, Beyrut, 1981

rahime kelimeleri gibi *iḥbār*,^{1246/19} bima'nā inşa olur. Ve kaldı ki *ḥadīṭ*-i merķūmda vāki' *al-ḥac* kelimesi merfū' olmağla vech-i mezkūr üzerē te'vīl olundu.^{1246/20} Ve ba'zı muḥaddiṭin mensūba kırā'at eylediler. Buḡa göre 'alaykum lafzı ism-i fi'il i'tibār olunur ki "mūlāzemet ve mūdāvement kılqsız"^{1246/21} demek olur. Ve *kizb* kelimesinde ḥac lafzına rāci' zamīr-i ḡa'ib i'tibār olunur ki ḥac, zāhir müfesser olduğından nāṣī^{1246/22} mahzūf olmuş olur. Ve *alaykumu'l-ḥaccu* fıkrası cümle-'i uhrā i'tibār olunmağla *kaziba'l-ḥaccu ay vacaba'l-ḥaccu va alaykumu'l-ḥaccu ay*^{1246/23} *lāzimūhu* sebkinde olur yāḥūd ma'nen ḥac eger size lisān-ı ḥalle "ben sizin mesbūk olan zūnubınızı hādīm ve ol ḥuṣūṣa^{1246/24} kāfī degilim" der iş *kizb* eylemiş olur demek ola. Bu şüretde *kizb* kendi ma'nasında müsta'mel olur. 'Umre ve cihād fıkraları^{1246/25} daḡı buḡa kıyās olunur. * *Mütercim* der ki: ma'nā-yı evvele işbu **akzaba'n-nafsu izā ḥaddatatuḥā** miṭli muvāfıkdır ya'nī nefsiḡe "sen^{1246/26} emel ve merāmiḡa zafer yāb olaḡasın sen deyu" taḡdīt eylemeğē fütür ve kelāl gelmekle sa'yine māni' olur. Belki maḡsūda fevz^{1246/27} ve neyl ve bülūḡı tervīc ederek taḡdīt ve taḡyīl ve tehyic ile ki sa'y ve iḡdāma medār-ı tenṣīt olur ki himmet dedikleri^{1246/28} bu olaçakdır. Miṭl-i mezbūr cesāret ve iḡdāma ḡiṭ ve aḡrā maḡallinde zarb olunur. Ve *Beṣṣār'dan* su'āl eylediler ki eş'ār-ı 'arabdan^{1246/29} pek ma'nidār olan kaḡı ṣi'irdir. Cevābında: "*Lübeyd'in* işbu * *va akzaba'n-nafsu izā ḥaddatatuḥā* * *anna ṣadaḡa'n-nafsu yazrī bi'l-amali* *^{1246/30} beyti vicdānımda pek eş'ardır." dedi. Vāki'an cümle-i umūr ve āmāliḡ ḡuṣūlüne esās ve medārdır. Ve bunun muḡabilinde 'arablar "*ṣadaḡtahu*^{1246/31} *naḡsuhū*" derler. Ya'nī bir nesneḡin talebinde nefsi miḡnet ve 'aciz taḡyīl eylemekle "tebāṭi ve tekāsül etdi" demektir. Binā'en 'aleyh nefse *kuzūb*^{1246/32} iṭlāk ederler *Ve Zemāḡşeri'niḡ, Fā'ik'de ve İbn-i Etīr'in, Nihāye'de* ḡulāṣa-i beyānları üzerē *mū'ellif'in* taḡḡiki gibi *al-ḥac* kelimesi^{1246/33} *kaziba* fi'liniḡ fā'ili olmağ üzerē izmār olunmuşdır. Tānī delālet eylediḡi için ve 'alaykum ism-i fi'ildir. *Vacaba'l-ḥaccu* ve 'alaykumu'l-^{1246/34} *ḥaccu* taḡdīrindedir. Ve 'inde'l-ba'z murādına ḡiṭ ve aḡrādır. Ya'nī ḥac sizin taraḡdan kendisine ḡemāl-i meyl ve raḡbet ve ihtimām^{1246/35} zann eylemişdi lākin zanni kāzib oldu demektir. Ve *Aḡfeṣ* dedi ki: lafzı şüretā merfū' ve bi'l-ma'nā maḡşūbdır. Zīrā^{1246/36} murād ḥac ile emirdir netē ki "*amkanaka's-ṣaydu*" derler ki murād "*armiḡi*" demektir. Ve bundan mā'adā eḡādīt-i ṣerīḡa-i 'adidede *kizb*^{1246/37} kelimesi 'alaykum ma'nasına vārid olmuşdır. Kazalıklar kelām-ı 'arab'da keṭirdir ve miṭl mecrāsına cārī olmuşdur. Ve 'Aliyyu'l-kārī *ṣeyḡ*^{1246/38} *Nūre'd-dīnal-Useyli* nām fāzil mevṭūkdan rivāyet eder ki ṣecere-i neseb-i nebevī nüṣḡasında "*kaziba'n-nisābūna*⁴⁶" ḡadīṭi^{1246/39} ṣerḡinde meṣrūhdır ki *kizb* sıdḡ ma'nasına daḡı vārid olur. Şeml kelimesi gibi ki cem' ve tefriḡ ma'nasında ezdāddandır.^{1246/40} Pes. Eḡādīt-i merķūme bu ma'nadan taṣarruf olmağ ehven ve aḡrebdir. Ve kaldı ki *kizbiḡ* vūcūb ma'nasında isti'māl^{1246/41} tevessū'atı müsta'meldir. Zīrā mertebe-i tāniyedē *kizb*, nefis ve zamīrde taḡyīl-i emniye ma'nasına olup ve 'ādeta taḡaḡkuḡ ve lüzūm aḡa lāzim [I-1 1247] 1247/01. olmağla vūcūb ve lüzūm ma'nasında isti'māl olunmuşdır. Ve fi'linde isti'āre-i teb'iyye ile taṣvīr olunur. Ve *Ṣahāb'ın* beyānına göre^{1247/02} *kaziba* 'alaykumu'l-ḥaccu kavli *liyakzibuka* sebkinde olmağla *liyanṣituka* ve *yab'ātuka* 'alā ityāni'l-

⁴⁶Ebu'l-fidā İbnü'l-Esīr, *el-Bidaye ve'n-nihaye*, II, 246, Dāru ihyāi't-türāsi'l-arabī, Beyrut, 1988; es-Suyūtī, *el-Fethu'l-kebir*, II, 297, Dāru'l-fikr, Beyrut, 2003; el-Müttekī, *Kenzu'l-ummāl*, VII, 149 (18455), X, 218 (29157), XII, 441 (35511), Müessesetü'r-risale, Beyrut, 1981; el-Elbānī, *Silsiletü Eḡadisi'd-daīfe*, I, 228, Dāru'l-meārif, Riyād, 1992.

hacci demek olur ki mecāz-i bi-nev‘ayn olur ^{1247/03}. ve bunda iki vecih cā‘izdir. Biri, *kizb* fi‘lini harf-i isti‘lā ile müte‘addī olan bir fi‘il ile tazmīn eylemektir. *Vacaba* ve *lazama* ^{1247/04}. fi‘illeri gibi. Ve birisi, iki kelāmı mutezammin olmaqdır. *Güyā* ki *kaziba ay vacaba‘l-haccu liyarğabuka‘l-haccu huva vācibun ‘alayka* demek ^{1247/05} olur. Ve *Müfredāt-ı Rāğıb‘da vacaba ‘alaykum* ‘ibāretiyle müfesser olup ve bunun hakīkati hacın vakti gecikdiğinden ve sizin *be‘ā‘at* ^{1247/06}. üzere hareketinizden nāšī *fā‘at* hükmünde oldu demekdir ki *kaziba ‘alaykumu‘l-haccu kāda yakzibu ay yafūtu‘l-haccu* sebkinde ^{1247/07}. olup yine mecāz bi-mertebeteyn olur. Ve *Ebū ‘Aliyyū‘l-fārisī* dedi ki: *kaziba* kavlından bir nevi‘ olmağla *qavl* maddesinde cārī olan ^{1247/08}. ittisā ki ğayr-ı nuṭuk ma‘nāsında olan isti‘mālden ‘ibāretidir. *Kizb* maddesinde daḥī cā‘izdir. Ez cümle *qavl-i zarb ve ğalebe* ^{1247/09}. ma‘nalarında müsta‘mel olduğu gibi *kaziba* daḥī selb ve intifā‘ maḳūlesi ma‘nalarda müsta‘mel olur. Ve *Zemaḥşerī*, *Fā‘ik‘de ziyāde* ^{1247/10}. baş ve aġnā eylemiştir lākin hūlāşası vech-i meşrūhdır.

al-kāzib ve **al-kazzāb** (*Şaddād* vezninde) ve **al-tikizzāb** (*tāniy* ^{1247/11}. ve *kāfiy kesri ve teşdīd-i zalle tifi‘al* vezninde) ki fi‘il-aşlı (*tafa‘ulden*) maşdardır. Mübālaġa-i vaşf murād olunmuştur. *Zirā* ^{1247/12}. *tifi‘āl* vaşf olarak yokdur. Belki maşdar ve isim olarak vāridir.

al-kazūb (*şabūr* vezninde) ve **al-kuzūbat** (*hāyla*) ^{1247/13}. ve **al-kazbān** (*sarkān* vezninde) ve **al-kayzabān** (*fay‘alān* vezninde) ve **al-kayzūbān** (*zalıy zammıyla*) ve **al-kuzūbzub** (*kāfiy ve zalleriy* ^{1247/14}. zammıyla) ve **al-kuzzūbzub** (*zal-i evvelāniy teşdīdiyle ki fu‘ul‘ul* vezninde)dir.) ‘Ayniy mā ḳabline cinsi ziyāde ḳılınmıştır. Mübālaġa için. ^{1247/15}. Ve evvelkide iki ziyāde ve bunda *Cevherī* üzere üç ziyāde vardır. Ve

al-kuzabat (*Kāfiy zammıyla humazā* ezinde) ve **al-makzabān** ^{1247/16}. (*mīmīy ve zalıy fethiyle ki maf‘alān* vezninde) ve **al-makzabānat** (*hāyla*) ve **al-kuzūbzūbān** (*kāfiy ve zalıy zammıyla ki fu‘ul‘lān* ^{1247/17}. vezninde)dir.) Dört zā‘idi vardır. Bunlar mecmū‘u şifattır. Yalancıya dēnür ki doruġı ta‘bir olunur. Tefāvütləri şıġalarına ^{1247/18}. göređir.

al-ukzūbat (*Hemzeniy zammıyla*) ve **al-kuzba** (*buşrā* vezninde) ve **al-makzūb** (*maysūr* vezninde) ve **al-makzūbat** (*āhirdē* ^{1247/19}. *hāyla*) ve **al-makzabat** (*maşraba* vezninde) ve **al-kāzibāt** ve **al-kuzbān** (*ġufrān* vezninde) ve **al-kazāb** (*ġurāb* vezninde) İsimlerdir. Yalan ^{1247/20}. söze dēnür. * Lākin mü‘ellif, *Başā‘ir‘de* bunları daḥī maşdar olmağ üzere tebt eylemiştir. Netē ki zikr olundu.

al-ikzāb ^{1247/21}. (*hemzeniy kesriyle*) Bir kimşeyi yalancı bulmağ ma‘nāsınadır ki hemzeşi vicdān içündür. **yuḳālu** *akzaba fulānan izā alfāhu kāziban.* ^{1247/22}. Ve bir kimşeyi yalan söz söyletmek ma‘nāsınadır. **yuḳālu** *akzabahu izā ḥamalahū ‘ala‘l-kazibi.* Ve bir kimşeni yalanını meydana ḳıkarmağ ^{1247/23}. ma‘nāsınadır. **yuḳālu** *akzabahū izā bayyana kazibahū.* Ve bir kimşe çağırıldıkdā kendisini nā‘im şüretine ḳoyup sākit olmağ ma‘nāsına ^{1247/24}. isti‘māl olunur. **yuḳālu** *akzaba‘r-raculu izā sayyaha bihī vahuva sākitun yurā annahū nā‘imun.*

al-kuzūb ve **al-kuzūbāt** (*Hāyla*) nefsi-insāniye ^{1247/25}. itlāk olunur netē ki zikr olundu.

al-kazzabāniN (Tetniye bünyesiyle) iki yalancı demektir ki birisi, *Benū Hanīfe* kabilesinden ^{1247/26}. *Müseyleme* ve biri *Benū Anes* kabilesinden *Esved nām kezzāblardır*. *Zamān-ı sa‘adet avāhirinde nübüvvet iddi‘ā eylemişlerdir*.

al-mukazzib ^{1247/27}. (*Muḥaddit* vezninde) ve **al-kāzib** sol nākağa itlāk olunur ki erkek aşub bir vakit kıyırığını kaldırarak kendisini ^{1247/28}. gebe şüretinde gösterdikden sonra gebe zühür eylemeye güya ki bunlar aña şıfat-ı hāşşa olmuşlardır. **yuḳālu** *nākaḳtun mukazzibun* ^{1247/29}. *va kāzibun vahiya allatī yadribuha‘l-fahlu fataşulu tumma tarci‘u hā‘ilan va ḳad kazzabat takzīban va kazibat kizban*

al-takzīb (*taf‘īl* ^{1247/30}. vezninde.) Çok yalan söylemek ma‘nāsındır. **yuḳālu** *kazzaba takzīban bima‘nā kazība*. Ve nāka erkek çekildikten sonra bir müddet ^{1247/31}. kıyırığını kaldırıp kendisini gebe şüretinde gösterdikten sonra boş çıkmak ma‘nāsında isti‘māl olunur. **yuḳālu** ^{1247/32}. *kazzabatu‘n-nākaḳtu va kazzabat kamā zukira*. Ve ‘arablar, falan üzere ḳat‘an ḳavf ve endişe eylemeyerek ḳamle ve hücum eyledi deyecek ^{1247/33}. yerde “*ḳamala ‘alayhifamā kazzaba*” dēler ki lisānımızda gerçekden “ḳamle eyledi” ta‘bīr olunur. Güya ki ḳamlesini *kāzib* eyledi demek ^{1247/34}. olur nete ki şıdk daḳı bu mevki‘de müsta‘mel olur ve aḳlā tevakkuf ve tereddüd eylemeyüp falān işi işledideyecek yerde ^{1247/35} “*mā kazzaba in fa‘ala kazā*” dēler ve *takzīb* ve *kezzāb* bir işi inanmayup inkār eylemek ma‘nāsında isti‘māl olunur. **yuḳālu** *kazzaba* ^{1247/36}. *bi‘l-amri takzīban va kizzāban izā ankarahū*. * Şāriḳ dēr ki: *taf‘īl* bābının bināsı gāḳ *taf‘īl* ve gāḳ *fa‘āl* gelür. *Kezzāb* gibi gāḳ *taf‘īle* gelür. ^{1247/37}. *taf‘īle* gibi ve gāḳ *mufa‘il* gelür. Mumezziḳ gibi ve *takzīb* bir kimşeyi kelāmı yalandır deyu yalancılıḳla vaşf eylemek ve *kāzib* ^{1247/38}. çıkarmak ma‘nāsındır. **yuḳālu** *kazzaba fulānan izā ca‘lahū kāziban bi‘anna vaşfahū bi‘l-kizbi*. Ve ‘arablar bir kimşe murād ve mübāşeret eylediği ^{1247/39}. ‘amele aḳdām eylemeyüp andan ferāḳatla gērü dursa “*kazzaba‘an amrin ḳad arādahū*” dēler. Aḳcam ma‘nāsında ve bir kimşeye tasalluḳ ^{1247/40}. ve istilā ḳaydında olan bir ḳadīteyi yāḳūd bir āḳer kimşeyi andan redd ve men ‘eylese “*kazzaba‘an fulānundēler radda‘asnhu*” ^{1247/41}. ma‘nāsında. Güya ki ol muşallaḳ olaḳak tasalluḳı da‘vāsında *tekzīb* eylemiştir. Ve āḳer gibi bir vaḳşı cānavar nefretle...

XII. ARAPÇA SÖZLÜK

Transkripsiyon

Arapça Aslı Kāmustaki Anlam

ka'ka'a 1046/22	(كَأَا)	1. Bir şeyden korkup geri dönmek. 2. Birikmek, toplanmak, bir araya gelmek.
taka'ka'a 1046/23	(تَكَأَا)	1. bk. ka'ka'a. 2. Konuşmaktan aciz olup dili dolaşmak.
ka'ka'u 1046/25	(كَأَا)	1. Korkaklık. 2. Hırsızın kaçıp gitmesi hâli.
mutaka'ki ^u 1046/26	(مُتَكَأِيَا)	Kısa boylu bodur kişi.
kat'a ^{tu} 1046/27	(كَتَّأَهْ)	Su teresi denen bitkiye benzeyen bir bitki.
kinta'vu 1046/28	(كَتْنَوَاءُ)	1. Sağlam, dayanıklı, sert ve sıkı erkek deve. 2. Sık ve gür sakallı kişi. 3. Hoş ve düzgün sakallı kişi.
kaṭ'a 1046/30	(كَسَأَ)	1. Sütün, suyun üzerine çıkıp suyun, sütün altında saf olarak kalması. 2. Kaynamakta olan tencerenin küflenip köpüklenmesi. 3. Tencereden küf almak. 4. Bitkinin yerden ürperip çıkması ya da serpilip, gelişip, uzayarak sık ve gür sarmaşık olması. 5. Sakalın çok, gür ve uzun olması.
takattī'a 1046/35.	(تَكَتَّأَى)	bk.kaṭ'a
kutta'a 1046/37	(كُتَّأَى)	Sütün yüzü. Kaba konulduktan sonra ya da kaynarken tuttuğu kaymak. Bir rivayete göre dibine çökmeyip yüzüne çıkan yağ.
taktī 1046/39	(تَكْتَيْ)	1. Sütün kaba konulduktan sonra ya da kaynarken tuttuğu kaymaktan yemek. 2. Sakalın uzun, sık ve çok olması.
kanṭa'a 1046/40	(كَتْنَأَى)	Sakalın uzun, sık ve çok olması.
kinṭa'u 1046/41	(كِنْتَأَى)	bk.kinta'vu
kaṭ'atu 1047/01	(كَتَّأَهْ)	Su teresinin yabani çeşidi.
kasāt 1047/01	(كَسَأَهْ)	bk.kaṭ'atu
kad'a 1047/02	(كَدَأَى)	1. Bitkiye soğuşun vurması ile yere yapışıp öylece kalması. 2. Bitkinin susuz kalıp gelişmeyip geç büyümesi. 3. Büyüyen ekine soğuşun vurması ile ekinin tekrar yere girmesi.
kudū 1047/03	(كُدُو)	bk.kad'a
takadda 1047/06	(تَكَدَّأَى)	bk.kad'a

kādi' a 1047/07	(كَادِءٌ)	Toprağın verimli ve bereketli olmamasından dolayı ekinin ve ya başka bitkilerin geç büyümesi.
kada' u 1047/08	(كَدَأٌ)	1. Karganın sesinin boğuk olmasıyla kusar gibi ötmesi. 2. Tere ve sebze çeşitlerinin yerlerinin verimli olmamasıyla boylanmayıp bodur, kötü ve çürümüş olmaları.
kava' a 1047/11	(كَوَأٌ)	1. Koşmak, acele ve telaş ile yürümek. 2. Düşmanlık.
kinda' u 1047/11	(كِنْدَأٌ)	İri yapılı erkek deve.
kirsi' u 1047/12	(كِرْسِئٌ)	1. Kat kat sıkı ve yüksek olan bulut. 2. Yumurtanın üst kabuğu. 3. Sıcak yumurta.
al-karssa' a 1047/13	(كَرْسَاءٌ)	1. Sık, birbirine sarmaşık, gür ve çok bitki. 2. Gür, toplu ve bol olmak.
takarsa' a 1047/15	(تَكَرْسَاءٌ)	bk. karssa' a
karisa' u 1047/16	(كَرْسِئٌ)	Olgunlaşmış, hoş, şirin ve taze hurma.
kara' sâ' a 1047/16	(كَرَّأَسَاءٌ)	bk. karisa' u
kirfi' u 1047/17	(كَرْفِئٌ)	bk. kirsi' u
karfa' a 1047/18	(كَرْفَاءٌ)	1. Çömleğin kaynamaya başlamasıyla yüzünün küflenmesi. 2. bk.. karssa' a
takarfa' u 1047/19	(تَكَرْفَاءٌ)	bk. karfa' a
kirfi' a 1047/20	(كَرْفِئٌ)	Kebere meyvesinin bitkisi ya da meyvesi siyah zenci kafasına benzeyen çöl ağaçlarından bir ağaç.
kas' a 1047/21	(كَسَأٌ)	1. Tâbi olan, izinden giden. 2. Davarı katar gibi birbirinin arkasından sürüp götürmek. 3. Bir başkasını yenmek. 4. Kılıçla vurmak, kesmek.
kusū 1047/24	(كُسُو)	Bir nesnenin arkası.
kas' u 12047/26	(كَسَأٌ)	Geceden bir bölük ve bir miktar.
kaş' 1047/27	(كَشَأٌ)	1. Bir nesneyi hıyar ve acur yer gibi katır katır ve çatır çatır yemek. 2. Kebaplık ve kavurmalık eti büryan ederken ya da kavururken geçirip kupkuru yapmak. 3. Bir nesnenin kabuğunu soyup çıkarmak. 4. Kılıçla vurup kesmek. 5. İnsanların çiftleşmesi. 6. Çok yemekten ötürü çuval gibi şişmek. 7. Tulumun ve deriden yapılmış su kabının bükümlerinin üzerine kalması ve

		bundan dolayı uzamasıyla kuruyup derisi soyulduğundan iç yüzünün ince zarının açılıp belirmesi. 8. Elin yarılıp çatlaması. 9. Elin kabalaşıp çekilip, bükülüp daralması.
kaşy 1047/36	(كَشَى)	Çok yemekten tulum gibi şişmek.
kaşī' u 1047/36	(كَشِيًا)	bk.kaşy
ikşā' u 1047/37	(اِكْشَاءُ)	Eti kuruyuncaya kadar kavurmak ya da kebab yapmak.
takaşşu' u 1047/38	(تَكْشَأُ)	Bir nesnenin kabuğunun soyulması.
zū kaşā' u 1047/40	(ذُو كَشَاءٍ)	Bir yer adı.
kuş' u 1047/40	(كُشَأُ)	Ayıp ve noksanlık, eksiklik.
mukāfa' at 1047/41	(مُكَافَأَةٌ)	1. Cezalandırmak. Bir insanın yaptığı şeye ve eylemine karşılık gelen cezayı vermek. 2. Bir nesneye misal olmak, örnek olmak. 3. Bir nesnenin tencerede yüksek ateşte kaynaması. 4. Bir nesneyi gözetmek ve kontrol etmek. 5. Korumak.
kifā' u 1047/41	(كِفَاءٌ)	bk.mukāfa' at
kifā' u 1048/05	(كِفَاءٌ)	1. Bir nesneye eşit olan miktar. Denk ve benzer. 3. Arap çadırlarının ense taraflarının yukarısından aşağısına kadar çekilen perde. 4. Göçebe çadırı olarak bilinen kıl çadırın ense kısmına çekilen parça, şukka. 5. Göçebe çadırının üzerine atılıp zemine kadar çekilip bürülen peştemal gibi kilim.
kifā' a^{tu} 1048/10	(كِفَاءَةٌ)	1. Bir nesneye eşit olmak. 2. Türkçede akran, arkadaş.
kafā' u 1048/10	(كِفَاءٌ)	bk.kifā' a ^{tu}
kafī' u 1048/11	(كَفِيًّا)	1. Örnek, eş, denk. 2. Türkçede akran, arkadaş.
kuf' u 1048/11	(كُفًا)	bk.. kafī' u
kaf' u 1048/12	(كُفًا)	bk.. kafī' u
kif' u 1048/12	(كُفًا)	bk.. kafī' u
kufū' u 1048/12	(كُفُوًا)	bk.. kafī' u
kaf' u 1048/15	(كُفًا)	1. Harcamak, değiştirmek. 2. Bir nesneyi yüzükoyun tersine kapamak. Tencereyi baş aşağı etmek. 3. Tābi olmak. 4. Davar, koyun, keçi, inek ve öküz gibi hayvanların dere yoluna girmesi. 5. Kovmak. 6. Düşmana

ikfā' 1048/20	(اِكْفَاءُ)	<p>yenilip yüz döndürmek. 7. Denge sınırından, doğru yoldan sapmak.</p> <p>1. Bir nesneyi yüzükoyun tersine kapatmak. 2. Bir tarafa meyil edip eğilmek. 3. Bir nesneyi bir tarafa eğmek. 4. Bir nesnenin içini dışına çevirmek, tersine çevirmek. 5. Beyitlerin kafiyelerini çeşitli yapmak 6. Beyitlerin sonlarını değiştirip bozmak. 7. Nasıl bir bozuklukla olursa olsun daha önce adı geçen terime kalb (değiştirme) ve imâle (uzatma) anlamındadır. 8. Devenin döllerinin çok olması. 9. Devenin tüy ve süt çeşitlerinin fazla olanlarını bir kimseye bırakmak. 10. Çadıra söylenen «<i>kifā</i>» dedikleri «perde çekmek» işi.</p>
iktifā 1048/33	(اِكْتِفَاءُ)	Bir nesneyi yüzü koyu tersine kapamak.
kaf'at1048/34	(كَفَأُ)	<p>1. Hurma ağacının bir senelik meyvesi. «<i>Kaf'atu'l-arzu</i>»2. Tarlanın bir senelik ziraat ürünü. «<i>Kaf'atu'l-ibilu</i>» 3. Devenin bir senelik dölü. 4. Bir sene olmadan gelecek senede ya da ondan sonraki senede ortaya çıkan döller. 5. «<i>Kaf'atu'l-ganamu</i>» Koyun, keçi kısmının bir senelik süt, döl ve yük çeşidinin zıtlığı.</p>
kafī' 1048/41	(كَفِيًّا)	<p>1. Bir sıkıntı sebebiyle yüzünün rengi değişen, bozulan ve koyu hal alan kişi. 2. Derenin içi ve ortası.</p>
mukaffa'at1048/41	(مُكَفَّأُ)	bk.. kafī'
mukāfa'at1049/02	(مُكَافَأُ)	Birine denk olmak eşit olmak.
inkifā 1049/04	(اِنْكِفَاءُ)	<p>1. Geri dönmek, vazgeçmek, sözünden caymak. 2. Bir kimsenin yüzü değişmek.</p>
kif' 1049/05	(كِفَأُ)	Derenin içi.
takāfu'u1049/06	(تَكَافَأُ)	Beraberleşmek ve eşitlik.
kal'u 1049/06	(كَلَأُ)	<p>1. Korumak, gözetmek. 2. Vurmak. 3. Geciken borcu ödemek. 4. Yerdeki otu çok olmak. 5. Bir nesneye gözüyle korur gibi döne döne bakmak. 6. Ömrün uzaması.</p>
kila'at1049/07	(كِلَاءُ)	bk.. kal'u
kilā 1049/07	(كِلَا)	bk.. kal'u

kala' u 1049/11	(كَلَا)	1. Çayır. «Şārih'in çayıra kala'u demesinin sebebi çoğunlukla oranın korunan bir yer olmasındandır.» 2. Taze ot. 3. Yer çayırılık olmak. 4. Davarın çayırdaki otlatılması.
kali' at 1049/14	(كَلَا)	Çayırdaki çok olan yer.
makla' at 1049/14	(مَكَلَا)	bk.. kal'a
kālī' 1049/15	(كَالِي)	1. Bir şeyi ücretini sonra vermek şartıyla nakit olan işlem, veresiye. 2. Peşin akçe, pey.
kul' at 1049/15	(كَلَا)	bk.. kali'
iklā 1049/21	(اِكْلَا)	1. Yerdeki otun çok olması. 2. Bir nesneyi önceden teslim etmek yolu ile satmak ya da kiralamak. 3. Ömrü sonu.
istiklā 1049/23	(تَكَلَّ)	Yerdeki otun çok olması.
takallu 1049/24	(تَكَلَّ)	1. Bir nesneyi veresiye almak. 2. Bir nesneyi önceden peşin almak.
taklī' at 1049/26	(تَكَلِيَا)	1. Bir nesneyi veresiye almak. 2. Gemiye limana sokmak. 3. Tutuklamak, bir yere kapatmak, alıkoymak. 4. İleri geçmek, öncelik vermek. 5. Bir şeye dikkatlice ve düşünerek bakmak.
iktīlā' 1049/30	(اِكْتَلَا)	1. Önceden peşin olarak satın almak. 2. Sakınıp korunmak.
kulū 1049/31	(كُلُو)	Bir nesneye gözü ile korur gibi döne döne bakmak. «Bu ilgi ile “şadidu'l-‘ayn” olup uykusuzluğa dayanan kişi» “kulu'l-‘ayn”.
kalla' u 1049/33	(كَلَا)	1. İskele, gemilerin toplandığı yer, liman. 2. Korumak. 3. Basra'da bir yer adı. 4. Her nehirin sahili.
mukalla' 1049/36	(مُكَلَّ)	1. Yalı. 2. Sahil.
kam' u 1049/37	(كَمَا)	Yer elmasının bir çeşidi olan mantar.
makma' at 1049/40	(مَكَمَا)	Mantar çıkan yer.
makmū' at 1049/40	(مَكْمُوْء)	bk.. makma' at
ikmā 1049/40	(اِكْمَا)	1. Yerin mantarlı olması. 2. Kocaltmak ve yaşlandırmak. 3. Bir kimseye mantar yedirmek.
kam' u 1050/01	(كَمَا)	Bir kimseye mantar yedirmek.
kamma' 1050/02	(كَمَا)	1. Mantar satan kimse. 2. Yerden mantar toplayan kişi.

kama' u 1050/03	(كَمَا)	1. Ayağın ayakkabı içinde aşınıp yıpranması. 2. Yalın ayak yürümek. 3. Yalın ayak yürümekten ayağın yarılıp aşınarak yıpranması. 4. Ayağın mantar şeklinde yarılıp çatlaması. 5. Haber anlatan şeyleri bilmeyip, anlamayıp bu sebeplerden habersiz ve bilinçsiz olmak.
takammu' 1050/09.	(تَكَمُّ)	1. Bir işi beğenmeyip iğrenç ve tabiata uygun olmayan şekilde görerek gücenip darılmak. 2. Bir işi darılarak ister istemez yapmak. 3. Çok uzak bir yere sefere ve seyahate giden kişinin yeryüzünde bir daha görünmeyip, kaybolup isimsiz kalıp iz bırakması.
kā' u1050/12	(كَأ)	Korkak kişi.
ka' a1050/12	(كَأ)	bk.. kā' u
kay' u 1050/12	(كَيَا)	bk.. kā' u
kay' a 1050/12	(كَيَا)	1. bk.. kā' u. 2. Bir nesneden korkmak.
kaya' tu1050/13	(كَيَاة)	Bir nesneden korkmak.
kav 1050/13	(كَو)	bk.. kaya' tu
ikā' 1050/15	(اِكَا)	İstenen, dilenen bir şeyden kirişi çıkmış yayın ortaya çıkmasıyla korkup geri çekilmek.
ikā' atun 1050/15	(اِكَاة)	bk.. ikā'
aka' a 1050/17	(اِكَا)	bk.. ikā'
ka' b 1241/22	(كَاِب)	Üzüntü, gam, ızdırap ve sıkıntı sebebiyle kalbin kırılması.
ka' bat1241/22	(كَاِبَة)	bk.:ka' b
ka' āba 1241/22	(كَاِب)	bk.:ka' b
ikti' āb 1241/24	(اِكْتَاِب)	Üzüntü, gam, ızdırap ve sıkıntı sebebiyle kederli olmak .
ka' b^u1241/25	(كَاِب)	Üzüntü, gam, ızdırap ve sıkıntı sebebiyle kederli olan kişiye denir.
ka' ib 1241/25	(كَاِب)	bk.:ka' b ^u
mukta' ib 1241/26	(مُكْتَاِب)	bk.:ka' b ^u
mukta' ib 1241/26	(مُكْتَاِب)	Üzüntülü kişinin yüzüne benzeyen siyah nesne.
İk' āb 1241/27	(اِكَاِب)	1. Hüznü ve üzüntülü olmak. 2. Birine karşı saygı, sevgi duymak 3. Ürkütücü,

		tehlikeli, korkunç bir durum yaşamak. 4. Bir sebeple insanı üzüntülü, kederli ve ızdıraplı hâle getirmek.
kā' bā' 1241/29	(كَأْبَآغ)	Gam, üzüntü, keder ve ızdırap.
kuaba ^{tu} 1241/30	(كَأْبَةٌ)	1. bk.: al-kā' bā' . 2. Horluk, hakirlik ve utanmaya sebep olan şey.
kabb' ^u 1241/31	(كَبُّ)	1. Bir kimseyi yüzü üzere düşürmek. 2. Bir nesne ağır olmak. 3. Ağacı çıra haline getirip yakmak. 4. Eğrilmiş ipliği ve ipi yumak haline getirmek.
ikbāb 1241/35	(اِكْبَابُ)	1. Bir kimseyi yüzü üzere yıkıp düşürmek. 2. Bir kimsenin yüzü üzere düşmesi.
kabkabat 1242/04	(كَبْكَبَةٌ)	1. Bir kimseyi yüzü üzere çevirip düşürmek. 2. Bir nesneyi dere veya kuyu gibi derin bir çukura atmak. 3. Bir nesnenin derin çukura atılmasının ardından yüz üstü düşmesi.
kabkaba 1242/05	(كَبْكَبُ)	Birbirine sıralanmış dizilen pek sıkışık topluluk.
inkibāb 1242/07	(اِنْكِبَابُ)	1. Yüzü üzere düşmek. 2. Bir işte kendi için rütbe isteyerek daima çalışmak.
kubb 1242/08	(كُبُّ)	Deve meyvesinden ekşi bir türü veren ve çok çabuk tutuşan bir ağaç.
kabbat 1242/09	(كَبُّ/كُبُّ)	1. Savaşta veya sıçrayarak yakın bir yere doğru koşarken at üzerindeki askerin bir yoldan koşması. 2. Düşmanın üzerine birden hücum etmek. 3. Kalabalık, sıkışıklık, çokluk. 4. Süvarilerin atlarını birden ve güçlü bir biçimde başlayarak tek dizginle sürmesi. 5. Savaşta iki askerin birbirine çarpıp tokuşması. 6. Kışın şiddetle birden gelmesi. 7. Bir nesneyi veya bir kimseyi derin bir çukurun içine atmak.
kubbat 1242/18	(كُبُّ)	1. Topluluk. 2. Qays Bin Ğavt adlı kişinin atının ismi. 3. Eğrilmiş iplik ve ip yumağı. 4. Büyük olan deve sürüsü. 5. Ağır nesne.
kabkabat 1242/20	(كَبْكَبُ)	Bir şeyi derin bir çukurun içine atmak.
kibkibat 1242/21	(كَبْكَبُ)	bk.. kabkaba
kabkab 1242/22	(كَبْكَبُ)	bk.. kabkaba
kubāb 1242/22	(كُبَابُ)	1. Sayıları çok fazla olan deve, koyun, keçi. 2. Toprak kümesi. 3. Özlü, yapışkan çamur.

kabāb 1242/25	(كَبَابُ)	4. Yerin altındaki nemli , yaş toprak. 5. Bir dağın ve suyun adı. 6. Rutubetten dolayı birbirine yapışıp toplanmış kumluk.
takbīb 'u 1242/20	(تَكْبِيبُ)	Uzun uzun kesilip dilimlenmiş et.
mikabb 'u 1242/30	(مَكْبُ)	Eti kebab yapmak.
mikbāb 1242/30	(مَكْبَابُ)	1. Yere bakan, sustuğu ve konuştuğu vakit başını yere eğen kişi. “Bazı insanların huyu böyledir ve bundan dolayı o kişilere «yere bakan» denir”. 2. Kalbi kötü, hilekâr, düzenbaz ve kurnaz kişinin sıfatı.
mukabbaba 'u 1242/32	(مُكَبَّابَةٌ)	bk.. mikabb 'u
kubkub 1242/33	(كُؤْبُؤْبُ)	Açık toprak renkli olup başakları koyu, yoğun, sıkı ve yuvarlak olan bir buğday çeşidi.
kubākib 1242/34	(كُؤْبَائِبُ)	Gövdesi derili, şişkin ve yuvarlak cüsseli toparlak adam.
takabbub 1242/36	(تَكَبُّؤْبُ)	bk.. kubkub
kabkāb 1242/37	(كَبَابُ)	Sonradan olan bir sebepten dolayı yüz üstü düşmek.
kabkābat 1242/38	(كَبَابُ)	Bir çeşit iri ve güzel hurma ismi.
kabkab 1242/38	(كَبْكَبُ / كَبْكَبُ)	Şişman kadın.
kabkab 1242/39	(كَبْكَبُ)	1. Araplara mahsus bir oyun adı. 2. Hicaz'da Safra adlı yer.
kabābāt 1242/40	(كَبَابَاتُ)	Arafat'ta bir dağ adıdır.
kūbkūb 1243/01	(كُؤْبُؤْبُ)	1. Bir Çin ilacı adıdır yani Çin'den gelen bir ilaç. 2. Kuyruklu biber. Arapçada « <i>hubbu 'l-'arūs</i> ».
kūbkūbat 1243/01	(كُؤْبُؤْبُ)	Birbirine sıkışıp bir araya gelen topluluk.
kubkuba 'a 'u 1243/01	(كُؤْبُؤْبَةٌ)	bk.. kūbkūb
ḳays-ı kubba 1243/02	(قَيْسُؤْبُ)	bk.. kūbkūb
katb 1243/02	(كَتْبُ)	Bacīle kabilesinin kollarından bir kabile.
		1. Yazmak. 2. Deriyi, cilalı deriyi ve deriden yapılmış su kabı çeşitlerini iki sıırım ile dikmek 3. Gelenekte, yazı yazarak harfleri birbirine eklemek ve bir araya toplamak. 4. Sözleri, kelimeleri dizip birleştirmek. 5. Farz ve icap ve kader yani takdir ve hüküm ve kazā.

kitāb 1243/03	(کتاب)	1. bk.. katb 2. Bazen mektup olan bazen de mektubun içinde olan mektup sayfası. 3. Dövülmüş bey. 4. Kitap. 5. Söz.
katb 1243/18	(کتاب)	1. Dişi at ve deve türlerinde erkek olan hayvan dişisiyle çiftleşmesin diye dişi hayvanın avret bölgesini bağlayıp kapatmak veya küpe tarzında demir yahut bakır halka takarak kapatılıp kilitlemek. 2. Yavrusu ölmüş dişi deveye ölen yavrusu şeklinde bir şey düzüp onu yaktıklarında dişi deve gelip o sanatla yapılmış şekli koklayıp süt vermekten kaçınmasın diye burun deliklerini bir nesne ile halkalayıp bağlamak.
kitāb 1243/24	(کتاب)	1. Kendisine yazı yazılacak şey. 2. Kağıt, deri ve levha gibi şeylerin üzerine yazı yazmayı sağlayan divit ve mürekkep kabı. 3. Hazret-i Musa'ya inen kitap: Tevrat. 4. Yazı yazılmış sayfa. 5. Farz ve icap ve kader yani takdir ve hüküm ve kazā.
taktīb 1243/31	(تکتیب)	1. Yazı yazmak. 2. Yazı yazmayı öğretmek. 3. Alayı ve askeri düzenlemek. 4.
iktitāb 1243/33	(اكتتاب)	1. Yazı yazmak. 2. Bir kimseye yazı yazdırmak yani kişinin kendisinin okuyup veya anlatıp başka birinden bunları yazmasını istemesi. 3. Kan alan kişiden kendisinin kanın alınmasını istemek. 4. Deriden yapılmış su kabı çeşitlerinin iki sıırım ile birleştirilerek dikilmesi. 5. Bir kimsenin kendi ismini Defter-i Divan-ı Sultani'ye kayıt ettirmesi. 6. Kabız olmak, peklik.
istiktāb 1244/05	(استکتاب)	Bir kimsenin bir yazıcıdan kendisi için yazı yazmasını istemesi.
kutbat 1244/07	(کتاب)	1. Deriden yapılmış su kabı çeşitlerini ve tulumu dikmeye yarayan sırma. 2. Açık yeşil renk.
al-kitba 1244/10	(کتاب)	1. Kopyası çıkarılacak kitap. 2. Mektubu yazmak.
kātib 1244/10	(کاتب)	1. Yazıcı. 2. Alim ve bilgin olan kişi.
iktāb 1244/15	(اكتاب)	1. Yazı yazmayı öğretmek. 2. Bir kimseye kendisi için yazı yazdırmak. 3. Deriden

		yapılmış su kabı çeşitlerinin ve tulumun ağzını bağlamak.
kuttāb 1244/21	(كُتَّابٌ)	Katip kelimesinden çokluk: kâtipler,yazıcılar.
maktab 1244/21	(مَكْتَبٌ)	1. Yazı yazmanın öğretildiği yer.2. Çocukların eğitim/egzersiz oku diye adlandırdıkları temrensiz, başı topak küçük ok.
muktavtib 1244/32	(مُكْتَوِّبٌ)	Tulum gibi şişkin ve dolgun şey.
katība 1244/33	(كَتَيْبٌ)	1. Asker, alay. 2. Büyük bir askeri birliğin, bir bölgeye çekilmiş “top alayı”. 3. Düşmanın üzerine hücum edip yağmalayan, sayısı bin askere kadar olan bir bölük süvari asker.
takattub 1244/36	(تَكْتَبُ)	Her taraftan gelip birikmek.
banū katb 1244/37	(بَنُو كَتَبٍ)	Arabistan’da bir kuşak, bir nesil adı.
mukattab 1244/37	(مُكْتَبٌ)	Üzümlerinin bazıları yenmiş olan üzüm salkımı.
mukātabat 1244/39	(مُكَاتَبٌ)	1. Yazışmak, mektuplaşmak. 2. Kulların kendilerini yazıcılığa kestirmeleri yani kendileri için efendilerine ne zaman öderlerse o zaman serbest kalmak için kendinin maddi olarak değerini/ederini yazdırmak.
kaṭb 1245/05	(كَتَبٌ)	1. Biriktirmek, birikmek. 2. Su gibi şeyleri dökmek. 3. Girmek. 4. <i>Tayy</i> ’i kabilesine mahsus bir dere adı. 5. Avı kazanan kişinin saygınlık kazanması. 6. Yakınlık. 7. Bir nesneyi baş aşağı çevirmek. 8. Bir kimsenin üzerine hücum etmek. 9. Hayvanın sütü azalmak.
kaṭab 1245/13	(كَتَابٌ)	1. Yakınlık. 2. <i>Tayy</i> ’i kabilesi diyarında bir yer adı.
kaṭīb ’u 1245/14	(كَتَيْبٌ)	1. Kum yığınınından olan tepe. 2. Yemen deniz sahilinde bir yer ve Bahreyn kazasında iki köy adı.
kuṭbat 1245/16	(كُتْبَةٌ)	1. Az olan su ve süt. Kap dibinde kalan bir yudumluk suya ya da süte veya bir kâse dolusu suya ya da süt. 2. Bir yer adı. 3. Bir küme veya bir yığın şey. 4. Mahsul, hurma, toprak ve benzerleri ya da nesne olsun bunların mutlaka azca derli toplu olması. 5.

		Dağların arasında olan çukurca, oturaklı ve bataklık olan yer.
iktāb 1245/19	(اِكْتَابُ)	1. Su ya da süt içirmek. 2. Yakın olmak.
kuṭāb. 1245/21	(كُتَابُ)	1. Çok nesne. 2. <i>Neced</i> ülkesinde bir yer adı.
kuttāb 1245/22	(كُتَابُ)	1. Tüyü ve temreni olmayan oka denir. 2. Kitap.
kāṭibatu 1245/23	(كَاتِبَةُ)	Atın omuz başı. Eğer kaşının dibine gelir, binici binerken elini oraya basar.
kāṭib 1245/24	(كَاتِبُ)	Bir yerin ya da bir dağın adı.
kaṭbā 1245/25	(كُنْبَا)	Toprak.
takṭīb 1245/25	(تَكْتِيبُ)	Bir nesnenin azalması.
kitāb 1245/26	(كِتَابُ)	Ok gibi atılacak nesne.
mukāṭabat 1245/28	(مُكَاتِبُ)	Bir kimseye çok yakın olmak.
kaṭ'ab 1245/29	(كَتَابُ)	Vajinası iri ve yumru olan kadın.
kaṭnab'u 1245/30	(كَتْنَابُ)	Taş gibi katı ve şiddetli olan şey.
kaḥb 1245/31	(كَحْبُ)	1. Koruk. 2. Makat. 3. Bir adamın makatına vurmak.
takḥīb 1245/33	(تَكْحِيبُ)	Asmanın koruklanması tanesinin çok olması.
kāḥiba 1245/34	(كَاحِبُ)	1. Birden çok nesne. 2. Yüksek alevli ateş.
kavhab 1245/36	(كَوْهَبُ)	Bir yer adı.
kaḥkab 1245/36	(كَحْكَبُ)	Bir yer.
kaḥlab 1245/36	(كَحْلَبُ)	İnsan adı.
kadib 1245/37	(كَدْبُ)	Gençlerin tırnakları dibinde olan beyaz.
kadab 1245/37	(كَدْبُ)	bk.. kadb
kudb 1245/38	(كَدْبُ)	bk.. kadb
kudayba'u 1245/39	(كُدَيْبَا)	bk.. kadb
makdūbat 1246/02	(مَكْدُوبُ)	Bedeni saf gümüş gibi halis beyaz olan kadın.
kazib 1246/03.	(كَذْبُ)	1. Yalan söylemek. 2. Doğruluk, kalp temizliği. 3. Gerekli, mecburiyet, lüzum. 4. İnkâr etmek ve yararlanmak.
kizb 1246/04.	(كَذْبُ)	bk.. kazib
kazbat 1246/04.	(كَذْبُ)	bk.. kazib
kizbat 1246/04	(كَذْبُ)	bk.. kazib

kizāb 1246/04	(كَذَاب)	bk.. kazib
kizzāb 1246/05	(كَذَاب)	bk.. kazib
kāzib 1247/10	(كَاذِب)	Mübalağa nitelikli mastar.
kazzāb 1247/10	(كَذَاب)	bk.. kāzib
tikizzāb 1247/10	(تَكَذَّب)	bk.. kāzib
kazūb 1247/12	(كُذُوب)	Mübalağa.
kuzūbat 1247/12	(كُذُوب)	bk.. kazūb
kazbān 1247/13	(كَذِبَان)	bk.. kazūb
kayzabān 1247/13	(كَيْذِبَان)	bk.. kazūb
kayzubān 1247/13	(كَيْذِبَان)	bk.. kazūb
kuzubzub 1247/13	(كُذِبُذِب)	bk.. kazūb
kuzzubzub 1247/14	(كُذِبُذِب)	bk.. kazūb
kuzabat 1247/15	(كَذَب)	1. Yalancı. 2. Çok yalan söyleyen kişi.
makzabān 1247/15	(مَكْذِبَان)	bk.. kuzaba
makzabānat 1247/16	(مَكْذِبَان)	bk.. kuzaba
kuzubzubān 1247/16	(كُذِبُذِبَان)	bk.. kuzaba
ukzūbat 1247/18	(اُكْذِب)	Yalan söze denir.
kuzba 1247/18	(كَذِب)	bk.. ukzūbat
makzūb 1247/18	(مَكْذُوب)	bk.. ukzūba
makzūbat 1247/18	(مَكْذُوب)	bk.. ukzūbat
makzabat 1247/19	(مَكْذَب)	bk.. ukzūbat
kāzibāt 1247/19	(كَاذِبَات)	bk.. ukzūbat
kuzbān 1247/19	(كُذِبَان)	bk.. ukzūbat
kazāb 1247/19	(كَذَاب)	bk.. ukzūbat
ikzāb 1247/20	(اِكَذَاب)	1. Bir kimseyi yalancı bulmak. 2. Bir kimseye yalan söz söyletmek. 3. Bir kimsenin yalanını ortaya çıkarmak. 4. Bir kimsenin çağrıldığında kendisini uyuyormuş gibi gösterip sessiz kalması.
kuzūb 1247/24	(كُذُوب)	İnsanın nefsi.
kuzūbāt 1247/24	(كُذُوب)	bk.. kuzūb
kazzabāni 1247/25	(كَذَابَان)	İki yalancı demektir. Biri <i>Benū Halīfe</i> kabilesinden <i>Müseyleme</i> diğeri <i>Benū Anes</i> kabilesinden <i>Esved</i> adlı yalancıdır. Saadet

mukazzib 1247/26	(مُكَذِّبٌ)	zamanında peygamberlik iddiasında bulunmuşlardır.
		Erkeği ile çiftleştikten sonra bir müddet kuyruğunu kaldırıp kendisini hamileymiş gibi gösterip gezdikten sonra hamile kalan deve.
kāzib 1247/27	(كَاذِبٌ)	bk. mukazzib
takzīb 1247/29	(تَكْذِيبٌ)	1. Çok yalan söylemek. 2. Deveninerkeği ile çiftleştikten sonra bir müddet kendisini hamile gibi gösterip sonra hamile olmaması. 3. Hamle yapmak. 4. Bir işe inanmayıp inkâr etmek. 5. Bir kimseyi söylediğinin doğru olmadığı gerekçesi ile yalancılıkla nitelendirmek. 6. Reddedilme, yasaklanma.

XIII. TÜRKÇE DİZİN-SÖZLÜK

Arapça madde başlarının ve iştikaklarının, Arapça vezin isimlerinin anlamları Türkçe diziniçerisinde verilmemiştir. Kendilerinden sonra “*” ibaresi konarak Arapça sözlükte açıklanmış olmalarına atıfta bulunulmuştur.

a *zm.* Üçüncü teklik kişi zamiri
“o” -18-

a.+ ndan 1048/36, 1050/08,
1050/14, 1243/09, 1247/39, 1247/40
a.+ ndan bir 1049/38
a.+ nda 1245/04
a.+ nı 1050/11, 1242/03
a.+ nın 1047/02
a.+ nları 1048/05
a.+ nuñla 1243/10, 1243/15
a.+ ña 1242/31
a.+ ñā 1244/06, 1246/41,
1247/28

‘a.+ ın 1247/14

‘**āciz** *Ar. a.* Şaşırarak, ne yapacağını
bilememek. -1-

‘a. olup 1046/24

‘**acur** *a.* Bir tür hıyar.
a.1047/28

‘**acz** *Ar. a.* Güçsüzlük,
beceriksizlik, çaresizlik, kudret karşıtı.
‘a. 1246/31

açıl- Görünmek, ortaya
çıkma, āşikār olmak. -1-
a.- ub 1047/34

ad *a.* isim.-15-
a.+ ıdır 1046/27, 1049/35,
1242/09, 1242/24, 1242/36, 1242/39,
1242/40, 1243/02, 1245/08,
a.1245/14, 1245/16, 1245/18,
1245/22, 1245/25, 1245/36

adam *Ar. a.* İnsan, er kişi.-7-
a. 1244/14
a.+ a 1242/34
a.+ ı 1241/29

a.+ ın 1047/41, 1242/31,
1244/04, 1245/32

‘**ādet** *Ar. a.* Bir kimsenin yapmaya
alışmış olduğu şey, alışkı. -2-

‘a.+ i 1242/31

‘a.+ idir 1243/13

‘**ādeta** *Ar. zf.* Bayağı. Basbayağı,
hemen hemen, sanki. -1-

‘a.1246/41

‘**ādide** *Ar. s.* Çok, bir çok sayı, çok
şeyler. -1-

ahādīt-i şerīfē-i ‘a.+ de :
1246/36

‘**adüv** *Ar. a.* Düşman -1-

‘a.1047/11

aflas* *Ar. a.* -1-

a. 1049/38

ağaç *a. bit. b.* Ağaç. -1-

a.+ ın bir 1048/35

ağdıрмаğ Yük vb. şeyler bir yana
eğdirmek. -1-

a. 1048/22

ağır *sf.* Tartıda çok çeken, hafif
karşıtı.-1-

a. 1242/20

ağmağ Yük vb. şeyler bir yana
eğilmek. -1-

a. 1048/21

ağnā *Ar. sf.* Pek zengin. -1-

a. eylemiştir 1247/10

ağnām *Ar. ç.a.* Koyun ve keçi
başına alınan vergi, sayım vergisi. -1-

a.+ ın bir 1048/40

ağrā *Ar. a.* Rağbetlendirmek, teşvik
etmek. -1-

a. 1246/15, a. 1246/28, a.+ dır
1246/34

ağz (**ağz**) *a.* Kapların veya içi boş şeylerin açık tarafı. -1-
a.+ mı 1244/20

aḥādīt *Ar. ç.a.* Hadisler. -2-
a.-i merkūme 1246/40
a.-i şerīfe-i 'adīde 1246/36

aḥar *Ar. sf.* Başka, diğer, özge, gayrı. -1-
ā.+ a 1047/23

aḥcam *Ar. a.* Bir şeyden korkarak vaz geçmek, men olmak. -1-
a. 1247/39

Aḥfeş Kişi adı. -1-
A. 1246/35

āḥir *Ar. sf.* Son. -2-
ā.+ de 1246/04, 1247/18

āhu *Far. a.* Ceylan, karaca. -1-
ā. 1247/41

aḥz *Ar. a.* Alma, ele geçirme. -1-
a. 1049/21

aka`a* *Ar. a.* -1-
a. 1050/17

akabbu* *Ar. a.* -1-
a. 1241/38

aḳçe *a.* Bir paranın üçte biri kıymetinde, gümüşten yapılmış, eski Osmanlı sikkesi. -1-
a.+ den 1049/19

aḳdām *Ar. ç.a.* Ayaklar -1-
a. eylemeyüb 1247/39

akmu`* *Ar. a.* -1-
a. 1049/38

aḳreb *Ar. a.* En yakın (kimseler) -1-
a.+ dir 1246/40

aḳşā *Ar. s.1.* En son, uç, zirve. **2.** Çok uzak. -1-
a.+ ya 1049/23

aktāb* *Ar. a.* -1-
a. 1245/24

aḳvā` *Ar. sf.* Çok kuvvetli sağlam. -2-
a. 1048/25, 1048/29

‘alā ḳavlin *Ar.* Bir kavle göre, bir riveyete göre. -12-

‘a. 1046/29, 1046/38, 1047/02, 1047/35, 1048/08, 1048/25, 1049/39, 1243/34, 1244/34, 1245/17, 1245/34, 1048/36

‘alā vechī *Ar.* Bundan dolayı, bu yüzden. -1-
‘a. 1241/32

a`lā *Ar. sf.* En iyi, pek iyi. -1-
a. 1242/38

‘alā *Ar.zf* Üst, üzere, fevk. -1-
‘a. ṭarīki`l iştirāk 1049/39

alaçuḳ *a.* Göçebe çadırı, oba. -2-
a. 1048/09

alāk Bataklık yer. -1-
a. 1245/19

‘alāḳa *Ar. a.* İlgı, irtibat, münasebet. -3-

‘a. 1049/32
‘a.-yı evvelīye 1243/17
‘a.+ sıyla 1244/30

‘alāmet *Ar. a.* Remz, işaret. -1-
‘a.+ i 1246/11, 1047/04

alargā *İt. a. mec.* Geri çekilmek. -1-
a. olaraḳ bir 1244/34

alay *Yun. a.* Birçok asker, ordu, orta, fevc. -3-
a.+ a 1244/33, 1244/34
a.+ ı 1243/32

‘alaykum *Ar. cüm.* “Sizin üzerinize olsun” anlamında. -3-
‘a. 1246/20, 1246/33, 1246/37

aldan- Bir hileye, bir yalana kanmak. -1-

a.- ıldık 1246/07

ālet *Ar. a.* İş görmeye yardımcı aygıt. -1-

ā.-i kitābetdir 1243/26

‘alev *T. a.* Yanıcı maddelerin çıkardığı ışıklı huzme, alaz, yalaz, yalım. -1-

‘a.+ lī 1245/35

alıkomak (alıkoymak) Bir süre için bir yerde tutmak. -1-

a. 1049/28

alın- Alma işi yapılmak. -1-

a.- açak 1244/10

‘ālim *Ar. a.* Bilgin, bilgili kimse, bilgiç. -1-

‘a.1244/11

‘Aliyyü’l-kārī Şeyh Nüre’ d-dīn al-‘Useyli Kişi adı. -1-

‘a.1246/37

almağ 1. Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak. **2.** Satın almak. -4-

a. 1049/25

a.küf a. 1046/32

a.şatun a. 1049/30

alt *a.* Bir şeyin yere bakan yanı, zir, **üst** karşıtı. -2-

a.+ indā 1046/31

a.+ indā olan 1242/23

a‘māl *Ar. ç.a.* Ameller, işler. -1-

a.+ ī 1246/18

āmāl’ *Ar. ç.a.* Umular, umutlar, ümitler. -1-

ā. 1244/19

‘amd *Ar. a.* Niyet, kasıt. -2-

‘a. 1246/07, 1246/08, 1244/04

‘amel *Ar. a.* İş, eylem, kār, fiil. -1-

‘a. 1244/04

‘amele *Ar. ç.a.* Rençper, işçiler, ırgat, gündelikle çalışan adam. -1-

‘a. 1247/39

‘amīk *Ar. sf.* Derin. -1-

‘a. 1242/18

amīr *Ar. a.* -4-

a. 1047/36, 1048/11, 1048/41, 1245/14

ana *a.* Anne-2-

a.+ larıñ 1242/02

a.+ larını 1048/40

‘ār *Ar. a.* Utanma, çekinme, mahcup olma. -1-

‘a.1241/31

‘arab *Ar. öz. a.* Arap kavminin genel adı. -13-

‘a. 1048/08

‘a. eş‘ār-ı ‘a.+ dan 1246/28

‘a.+ dan bir 1244/37

a. kelām-ı ‘a.+ da 1246/37

‘a.+ a 1242/39

‘a.+ lar 1047/25, 1243/19,

1246/10, 1246/16, 1246/30, 1247/32

‘a.+ lar bir 1247/38

‘a.+ larıñ 1246/15

‘arabī *Ar. s.* Arapça. -1-

‘a.+ de 1242/41

‘arafāt *Ar. ç.a.* Kurban Bayramından bir gün önce vakfeye durulan yer ve Mekke yakınlarındaki dağ. -1-

‘a.+ da bir 1242/40

aralık (aralığ) *a.* Yer, boşluk, mekân. -1-

a.+ indā olan 1245/19

a‘rāz *Ar. ç.a.* İşaretler, nişanlar. -1-

a.+ ı 1246/01.çal-ar

ard *a.* Sırt, arka, geri, son, kış, pest, pes, ön karşıtı. -2-

a.+ indā 1047/23

a.+ inā 1047/25

‘arızâ *Ar. a.* Sonradan ortaya çıkan kusur. -1-
‘a.+ sıylâ 1242/37
‘a.1048/41

arķa *a.* Bir nesnenin sırt durumundaki yüzü. -1-
a.+ sına 1242/40

‘arûz *Ar. a. ed.* Hecelerin uzunluk ve kısalık esasına dayanan Arap, Türk, Fars, Efgan, Parkistan ve kısmen Hindistan şiir sanatında kullanılan vezin. -1-
ehl-i ‘a.1048/23

arż *Ar. a.* Yer, yeryüzü. -2-
a. 1050/11
a.+ â 1047/07

‘asker *Ar. a.* Erden en yüksek rütbeli subaya kadar ordunun bütünü oluşturarak herkes. -6-
‘a.-i ‘azîmden 1244/34
‘a.+ e 1244/33, 1244/35
‘a.+ i yerliyerinde 1243/32
‘a.+ in 1242/15
‘a.+ in bir 1242/10

aşl *Ar. a.* Gerçek. -3-
a.+ ı 1244/14, 1244/17
a. 1243/05

aşlâ *Ar. zf.* Katiyyen, hiçbir vakit. -2-
a. 1241/40, 1247/34

aşma *a. bot.* Asılı bir tarzda yetiştirilen üzüm ve benzeri bitki. -1-
a. 1245/33

aş - Erkek hayvan çiftleşmek amacıyla dişisinin üzerine binmek. -3-
a.- dıkdan 1246/10
a.- masun 1243/18
a.- ub bir 1247/27

aşağı *a.* Alt, alt taraf; **yukarı** karşıtı. -1-
a.+ sına 1048/08

aşın- Yıpranmak, köhnelenmek. -2-
a.- ub 1050/03, 1050/06

aşmamak Erkek hayvan çiftleşmek amacıyla dişisinin üzerine binmeme işi. -1-
a. 1244/09

at- Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak. -2-
a.- ılçak 1245/26
a.- ub 1048/10

at *a.* Atgillerden binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan, beygir, düldül. -6-
a. 1242/10, 1243/17
a.+ in 1245/24
a.+ ları 1242/12, 1242/13
a.+ larının 1242/14

ātār *Ar. ç.a.* Nişanlar, alametler. -1-
ā. 1246/01.çal-ar

āteş *Far. a.* Yanıcı cisimlerin tutuşması ile beliren ısı ve ışık, od, nār.-2-
a. 1242/26, 1245/35

ātī *Ar. a. esk.* Gelecek. -1-
senç-i a. 1048/36

atmak (atmağ) Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak. -3-
a. 1242/05, 1242/21
a.+ â 1242/18

avāhir *Ar. ç. a.* Son günler veya zamanlar. -1-
a.+ indç 1247/26

‘avām *Ar. ç.a.* Halk, herkes, **havās** karşıtı. -1-
lişān-ı ‘a.-ı Türkîde 1049/19

ayrul- Birinin üzerine eğilmek, yaslanmak, abanmak. -1-
a.- dıkları 1242/02

āvurulmak Birinin üzerine eğilmek, yaslanmak, abanmak. -1-
a. 11242/01

avz *Ar. a.* Karşılık olarak verilen şey, bedel. -1-
a. 1048/01

ayaq (ayağ) *a.* İnsan ve hayvanın yürümesine yarayan uzuv, kadem, pay. -4-
a.+ ı 1050/05
a. 1050/03, 1050/06
yalın a. 1050/05

āyāt *Ar. ç.a.* Ayetler. -1-
ā.-ı kūr'āniyye'de 1243/08

'ayb *Ar. a.* Ar, şeyn, utanacak şey, ayıp. -1-
'a. 1047/40

'ayn *Ar. a.* 1. Göz. **2.** Osmanlı alfabesinin yirmi birinci harfi. -2-
'a.kulū'u'1 'a.1049/32

'ayyār *Ar.a.* Hilekār, hilebaz, dolandırıcı, mekkār, desso, el çabukluğu, yapan adam. -2-
'a. 1242/32

az *sf.* Eksik olan cüz'ī, çok karşıtı. -4-
a.+ çā 1245/16, 1245/17, 1245/18

āzād *Far. sf.* Kurtulmuş, serbest olan, kimsenin kölesi olmayıp istediği gibi hareket eden. -1-
ā. ola 1245/01

azalmaq Miktarı düşmek, eksilmek. -2-
a. 1245/13, 1245/26

'azīm *Ar. sf.* Çok fazla. -2-
'a.'asker-i 'a.+ den 1244/34
'a. olan 1242/20
b. meṭāleb-i b.+ leri 1246/16
b. 1050/11

bā *a.* Arapça **b** harfinin adı. -2-
b.+ nıñ 1241/31, 1242/09

bāb *Ar. a. gr.* Fiillerin kök biçimi. -6-
b.+ ıdır 1243/38
b.+ ında 1241/39
b.+ ından 1245/10
b.+ ından olur 1243/40
b.+ ında 1047/23
b.+ nıñ 1247/36

Bacīle *Ar. a.* Kabile adı-1-
B. 1243/02

ba'dehū *Ar. çf.* Ondan sonra. -5-
b. 1048/05
b. 1243/06, 1243/08, 1243/09, 1244/17

bādiye *Ar. a.* Kır, ova, çöl, yazı, vaha. -1-
b. 1047/21

bağlamak Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak. -2-
b. 1243/22, 1244/20

bağ (bağ) *Far. a.* Üzüm kütüklerinin dikili bulunduğu toprak parçası. -1-
maḥsūl-i b. 1049/20

bağlı (bağlı) *sf.* Bir bağ ile tutturulmuş olan. -1-
b.- yub 1243/18

bahā *Far. a.* Kıymet, değer, fiyat. -3-
b.+ sını 1244/41
b.+ sını 1049/16
b.+ sını 1245/01

bahādır *Moğ.a.* Yiğit, cesur, kahraman, dilāver, battal. -1-
b. 1048/04

bahreyn *Ar. ç.a.* Yer adı. -1-
b. 1245/16

ba'īd *Ar. sf.* Uzak, irak. -2-

bağ- Bakışı bir şey üzerine çevirmek. -2-

b.- an 1242/31

b.- ar olan 1242/31

bağır *a. kim.* Bakır. -1-
b. 1243/18

bağıyye *Ar. a.* Artan, artmış olan. -1-

b.+ sini 1049/20

bağmaq Bakışı bir şey üzerine çevirmek -2-

b. 1049/29, 1241/33

Banū ‘Anes *Ar. a.* Anes oğulları. -1-
B. 1247/26

Banū Hanīfe *Ar. a.* Hanife oğulları. -1-

B. 1247/25

Banū Katb *Ar. a.* -1-
B. 1244/37

baş- Örtmek, bürümek, kaplamak. -1-

b.- ub 1242/17

Başā’ir *Ar. a.* Eser adı. -4-

B.+ de 1246/08, 1241/36,
1241/37, 1247/02, 1243/11.

başıl- Basma işine konu olmak veya basma işi yapılmak -1-

b.- ur 1245/24

basmaq Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak. -1-

b. 1050/03

Başra *Ar. a.* Irak’ın güneyinde bir kent. -1-

B.+ da 1049/35

B.+ de 1243/11

başt *Ar. a.* Genişletmek, açmak, yaymak. -1-

b. 1247/10

baş aşağı *zf.* Baş aşağı gelecek bir biçimde. -2-

b.+ ı 1245/11

b. etmek 1048/16

baş *a. anat.* İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser. -3-

b.+ ı 1244/31

b.+ ın 1245/24

b.+ ını 1242/31

başka *e.* “Ayrıca, üstelik, bir yana” anlamlarında -*den başka* biçiminde kullanılan bir söz. -1-

b. 1244/27

başlamak Olmak, oluşmak, ortaya çıkmak. -1-

b.+ la 1047/18

ba’t *Ar. a.* Gönderme, gönderilme. -1-

b. 1246/15

ba’tın *Ar. a. mec.* Soy, nesil, kuşak. -3-

b.+ dır 1244/37

b.+ ın 1049/01, 1049/06

ba’zan *Ar. zf.* Ara sıra, zaman zaman. -1-

b. 1246/13

ba’zı *Ar. sf.* Birkaç, birtakım. -8-
b. 1242/03, 1242/28, 1242/31,
1243/29, 1244/18, 1244/25, 1246/20
b.+ sı 1244/38

bed *Far. a.* Kötü, çirkin, yaramaz. -1-

b. dērūn 1242/32

beden *Ar. a.* Gövde, cisim, ten. -1-
b.+ i 1246/03

be-gāyet *Far. zf.* Son derece, pek ziyade. 1242/09
b. 1049/32-2-

bektāş *Far. a.* Akran, eş, muadil. -2-
b. 1048/13
b.+ lık 1048/11

belirmek (belürmek) İyice
görünür ve anlaşılır bir durum almak,
tebarüz etmek. -1-
b. 1047/34

belkî *Far. e.1.* İhtimal, muhakkak,
olabilir, umulur. **2.**Hatta. -2-
b. 1246/26, 1247/12

ben *zm.* Teklik birinci kişiyi
gösteren söz. -1-
b. 1246/23

bend *Far. a.* Bağlama, rabt. -1-
b. eyleyecek 1244/09

beñiz *a.* Çehre, yüz, rüy, veçh. -1-
b.+ lü olub 1242/33mużamma

berāber *Far. s.ve zf.* Birlikte
bulunan, yan. -1-
b. olan 1048/07

berāberleşmek Bir yerde
birleşmek, aynı çizgide olmak. -1-
b. 1049/06

beri *zf.* Bu tarafta, yakında, daha
yakın, **öte** karşıtı. -1-
b.+ ye 1048/04

ber-ṭarāf Etkisiz duruma
getirmek, ortadan kaldırmak, yok
etmek. -1-
b. eylesē 1048/05

beşere *Ar. a.* Derinin dış tabakası. -1-
b.+ si 1047/34

Beşşār *Ar. a.* Kişi adı. -1-
B.+ dan 1246/28

beṭā'et *Ar. a.* Ağırılık, yavaşlık, yavaş
dav-1-ranma, **sür'at** karşıtı.
b. 1247/05

bevl * *Ar. a.* -1-
b. 1243/24

bev *Ar. a.* Yavrusu ölen dişi deveye
yavrusu şeklinde yapılan suret. -2-S
b. 1243/21, 1243/23

bey' *Ar. a.* Küçük ticaret, satma,
satış. -1-
b. 1049/22

beyān *Ar. a.* Açıklama, bildirme. -8-
b. eylemiştir 1241/39
b.+ ı 1243/11
b.+ mā 1048/28, 1241/36,
1243/11, 1245/09, 1247/01
b.+ ları 1246/32

beyāz *Ar. a.* Aklık. -2-
b. 1245/41
b.+ ā 1245/39
b. olā 1246/03

beyt *Ar. a. ed.* İki dizeden oluşan
şiir parçası. -5-
b.+ de 1048/30
b.-i āhariñ 1048/26
b.+ i 1246/30
b.+ inde olduğu 1048/29
b.+ iñ 1048/26

beyn *Ar. a.* Düşünme gücü,
muhakeme. -1-
b.+ inde 1246/08
b. 1242/16

Beyzāvī Kişi adı. -1-
B. 1243/36

bıraḳ- Elde bulunan bir şeyi tutmaz
olmak. -1-
b.- ub 1242/05

bıraḳıl- Bırakma işine konu
olmak. -1-
b.- dıḳ 1242/06

bi- *Ar. e.* "İle" anlamı verir.

bī- *Far.* Türkçede "+sız eki" ile
karşılanır.

bī-ḥaber *Far.+Ar. sf.* Habersiz. -
1-
b. 1050/08

bi'l-fi'il Ar. *zf.* Fiilen, yaparak. -1-

b. 1243/17

bi'l-ma'nā Ar. *a.* Mana ciheti ile manaca. -1-

b. 1246/35

bī-ma'nā Far.+Ar. *sf.* Anlamsız, manasız. -1-

1246/19 b. inşā olur 1246/19

bī-mertebeteyn Ar. *a.* İki derece ile. -1-

b. olur 1247/07

bin- Yüksek bir şeyin veya bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak. -1-

b.- erken 1245/24

binā Ar. *a.* Yapı. -2-

b.+ sı 1244/39, 1247/36

binā'en' **aleyh**Ar. *zf.* Bundan dolayı, bundan ötürü, bunun için, bunun üzerine. -1-

b. 1246/31

bī-nām Far. *a.* Adsız, adı sanı olmayan. -1-

b. 1050/11

bi-nev'ayn Ar. *a.* İki çeşit ile-1- mecāz-i b. olur 1247/02

biḡ *a.* Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı. -1-

b. 1244/35

bir *sf.* Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren (sayı) -148-

b. 1048/35, 1048/40, 1244/34, 1048/36, 1049/38, 1244/37, 1247/38, 1242/40, 1242/10, 1247/27, 1048/37, 1050/02, 1243/22, 1242/09, 1047/15, 1047/15, 1048/06, 1048/06, 1048/34, 1048/34, 1048/36, 1048/36, 1241/32, 1241/32, 1242/37, 1242/37, 1244/01, 1244/01, 1244/06, 1244/06, 1049/35, 1244/35, 1048/37, 1047/21, 1047/27, 1242/41, 1242/04, 1247/41, 1244/16,

1241/40, 1243/41, 1048/10, 1247/40, 1242/36, 1245/17, 1048/26, 1247/07, 1247/35, 1048/20, 1245/20, 1245/25, 1247/21, 1048/38, 1047/41, 1048/02, 1048/07, 1048/13, 1048/30, 1049/16, 1243/34, 1246/15 1242/24 1245/18 1242/39, 1242/39, 1245/08, 1245/32, 1244/24, 1048/04, 1048/03, 1048/32, 1243/02, 1247/03, 1050/16, 1048/21, 1242/18, 1048/37, 1243/02, 1244/17, 1245/16, 1241/29, 1242/13, 1047/28, 1046/27, 1242/20, 1247/30, 1048/35, 1050/10, 1247/37, 1245/22, 1047/27, 1047/30, 1048/01, 1048/04, 1048/16, 1048/21, 1048/22, 1049/05, 1049/10, 1049/22, 1049/25, 1049/29, 1050/01, 1050/14, 1241/28, 1241/29, 1241/33, 1242/01, 1242/04, 1242/07, 1242/18, 1242/24, 1243/32, 1244/02, 1244/04, 1244/16, 1245/11, 1245/12, 1245/14, 1245/18, 1247/22, 1247/23, 1247/39 1046/22, 1047/25, 1047/38, 1047/40, 1048/41, 1049/25, 1049/26, 1049/31, 1050/09, 1241/24, 1242/20, 1242/33, 1242/38, 1242/40, 1244/05, 1245/25, 1245/28, 1245/36, 1242/18, 1246/31, 1245/25, 1247/40, 1243/08, 1048/24, 1244/15, 1247/03, 1048/25,

birbiri *zm.* Karşılıklı olarak bir diğeri-1-

b.+ neḡ 1047/14

birden *zf.* Ansızın. -3-

b. 1242/11, 1242/12, 1242/17

bir *zm.* Bilinmeyen bir kimse. -5-

b. 1047/22, 1247/26

b.+ niḡ 1047/22

b.+ si 1247/04, 1247/25

biribiri *zm.* Biri

öbürünü, diğeri-7-

b.+ neḡ 1048/24, 1242/06,

1242/15, 1242/24, 1243/01, 1243/05, 1243/06

birikdirmek Toplayıp, yığmak. -1-

b. 1245/05

birikmek Toplanıp, yığılmak. -3-
b. 1046/23, 1244/37, 1245/06

biryān *Far. a.* Tandırda susuz olarak pişirilen kebab. -1-
b. edêrken 1047/29

bī-şu'ūr *Far.+ Ar. sf.* Şuursuz bilinçsiz. -1-
b. olmak 1050/08

bit- Bitki, tüy, saç vb. şeyler çıkıp yetişmek. -2-
b.- en 1049/40
b.- meyüb 1047/05
b.- ür ola 1047/08

biz *zm.* Çokluk birinci kişi zamiri. -1-
b.+ im 1242/27

bodur *sf.* Pek kısa boylu, boyu uzun olmayan. -2-
b. 1046/26, 1047/10

boğuk *sf.* Boğulmakta olan bir kimsenin boğazından çıkan (ses) -1-
b. olmakla 1047/09

boş *sf.* İçinde üstünde hiç kimse veya hiçbir şey bulunmayan, **dolu** karşıtı. -1-
b. 1247/31

boy *a.* Bir şeyin tabanı ile en yüksek noktası arasındaki uzaklık. -1-
b.+ lu 1046/26

boylanma- Boyu uzamak. -1-
b.-yub 1047/10

boz *a.* Açık toprak rengi. -1-
b. 1242/33

bölük *a.* Bir bütünden ayrılmış olan parça, kısım. -5-
b.+ ę 1047/27
b.+ ini 1048/37
b.+ ini bir 1048/37
b. 1048/37, 1244/35

bu *s. 1.* Yerde, zamanda, veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz. *2. zm.* En yakında bulunan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan bir söz. -46-

b. 1047/37, 1048/33, 1049/02, 1049/32, 1049/37, 1050/02, 1050/10, 1050/17, 1241/35, 1241/36, 1242/04, 1242/14, 1242/18, 1242/26, 1243/13, 1243/31, 1243/33, 1244/18, 1245/04, 1245/10, 1245/27, 1245/29, 1246/17, 1246/24, 1246/40, 1247/34

b.+ dur 1243/05
b.+ ndan 1242/13, 1246/11, 1246/15, 1246/36
b.+ nda 1242/21, 1245/23, 1246/02, 1247/03, 1247/15

b.+ nlar 1242/22, 1247/17
b.+ nlarda 1245/38
b.+ nları 1247/20
b.+ nuş 1246/30, 1247/05
b.+ ņa 1246/25
b.+ ņa 1243/37, 1246/20
b. olacağıdır 1246/28

buğday *a. bit. b.* Buğday (*Triticum*)-1-
b. 1242/33

bul- Bir şeyi elde etmek-1-
b.- muş 1047/16

bulmak Bir yere, bir noktaya erişmek, ulaşmak. -1-
nemā b.+ la 1046/33
b. 1247/21

bunlar *zm.* Bu zamirin çokluk biçimi. -2-

b. 1247/28
b.+ a 1050/05

bura *a.* Bu yer. -5-
b.+ da 1046/28, 1242/15, 1243/12, 1244/07
b.+ dağal-bavva 1243/24

burun *a. anat.* Burun. -1-
b.+ unu 1243/22

buşrā* *Ar. a.* -2-
b. 1247/18
b. 1246/10

büber *a.* Biber-1-
b. 1242/41

büküm *a.* Bir şeyin bükülmüş yeri, kat, kıvrım-1-
b.+ leri 1047/33

bülüg *Ar. a.* Ergenleşme. -1-
b.+ ı 1246/27

bünye *Ar. a.* Vücut yapısı. -1-
b.-i taşgır 1245/39
b.+ siyle 1247/25

bürü- Sarmak, kaplamak, örtmek, basmak, istila etmek. -1-
b.- ürler 1048/10

cabal* *Ar. a.* -1-
c. 1049/11

cabcāb* *Ar. a.* -1-
c. 1242/37

ca'far* *Ar. a.* -4-
c. 1245/29, 1245/30, 1245/36, 1245/37

cā'iz *Ar. sf.* İşlenmesinde veya yapılmasında sakınca olmayan, uygun, mübah, müsaadeli, ruhsatlı. -3-
c.+ dir 1049/35, 1247/03, 1247/08

canavar *Far. a.* Hayvan-1-
c. 1247/41

cārī *Far. sf.* Kullanılan, tedavülde olan. -2-
c. olan 1247/07
c. olmuşdur 1246/37

cavālak* *Ar. a.* -1-
c. 1242/36

cavālik* *Ar. a.* -1-
c. 1242/36

cavhar* *Ar. a.* -1-
c. 1245/36

cebel *Ar. a.* Dağ, tepe, zirve. -1-
c. 1245/25 **cebīn'** *Ar. a.*
Cesaretsiz, korkak, yüreksiz. -1-
c.-i heli'a 1046/25

cem' *Ar. a.* Toplanma, biriktirme, devşirme, yığma. -7-
c. 1246/39
c. eylemek 1243/06
c.+ i 1244/24
c.+ ĩ1049/38, 1242/19, 1245/10, 1245/24

cemā'at *Ar. a.* Bir yere toplanmış insanlar, güruh, takım, bölük. -3-
c.+ e 1242/06, 1242/19, 1243/01

cemel *Ar. a.* Erkek deve. -1-
c.-i şedīd 1046/28

cemi' *Ar. sf.* Bütün, hep, kâffe, cümle. -5-
c.+ leri 1048/13, 1242/35
c. olur 1049/40
c. 1047/25, 1049/39, 1242/36, 1245/15
c.+ dir 1244/19, 1244/21
ism-i c.+ dir 1049/39
c.+ 1244/24, 1049/38, 1242/19, 1245/10, 1245/24

cem'ıyyet *Ar. a.* Topluluk, bir yere toplanma, bir araya gelme, perişanlık karşıtı. -3-
c.+ i 1244/39
c.+ leri 1244/34
c.+ lü 1047/15

cenk (ceng) *Far. sf.* Savaş, mücadele, vuruşma. -2-
c.+ de 1242/10, 1242/15

cereyān *Ar. a.* Akma, akıntı. -1-
c. edēr 1049/01

cerr *Ar. a.* Çekme, sürükleme. -1-
c.+ iyle 1048/26

cesāret *Ar. a.* Yiğitlik, cesurluk, cüret. -1-
c. 1246/28

cevāb *Ar. a.* Bir soruya karşı söylenen söz, karşılık, soru karşıtı. -1-
c.+ indā 1246/29

Cevherī Kişi adı.-3-
C. 1244/25
C. 1247/15
C.+ niġ 1244/24

ceza *Ar. a.* Suç, kabahat ve cinayet sahibine yasalara göre verilen hüküm, azap -1-
c. vermekden 1048/01

cihād *Ar. a.* Din uğruna savaşma. -1-
c. 1246/24

cihet *Ar. a.* Taraf. -1-
c.+ lerineġ 1246/18

cīm *a.* Osmanlı Türkçesi alfabesinin altıncı harfi olup **ebced** düzeninde üç(3) sayısının karşılıġıdır. -1-
c. 1242/15

ci mā *Ar. a.* İnsanda çiftleşme. -1-
c. eylemek 1047/31

cinān *Ar. a.* -1-
c. 1246/05

cins *Ar. a.* Hayvan ve bitki türünün çeşidi, nevi. -5-
c. 1244/09
c.+ i 1244/40, 1247/14
c.+ idir 1049/39
c.+ inden 1243/19

circīr Su teresi. -1-
c. 1047/01

civān *Far. a.* Genç, taze, adam, delikanlı, cevān. -1-
c.+ larıġ 1245/38

cümle *Ar. a.* Bütün, hep, birlikte. -2-
c.-i uġrā 1246/22
c.-i umūr 1246/30

cütte (cüsse) *Ar. a.* Gövde, ceset, beden, kalıp, çelim. -1-
c.+ lü 1242/34

çabuk *Far. zf.* Alışıldandan ve ya gösterilenden daha kısa zamanda, tez, yavaş karşıtı. -1-
ç. 1242/09

çadır *a.* Keçe, deri, kıl dokuma veya sık dokunmuş kalın bezde yapılarak direklerle tutturulan, taşınılabılır barınak, çerge, oba, otaġ. -2-
ç.+ iġ 1048/09
ç.+ larınıġ 1048/08

çaġırıl- Çaġırılmak. -1-
ç.- dık 1247/23

çal- Çarpmak, vurmak. -1-
ç.- ub 1047/31

çalmak (çalmaġ) *mec.*
Çarpmak, vurmak-1-
ç.+ laġ 1047/03

çamur *a.* Su ile karıştırılıp, bulaşır ve içine batırılır duruma gelmiş toprak, balçık. -1-
ç.+ aġ 1242/23

çapul *a.* Yaġma, talan, plāçka. -1-
ç. 1244/35

çarpma- *mec.* Darp, vurma, dövme. -1-
ç.- ları 1242/15

çat- Vurmak. -1-
ç.- ub 1242/15

çatır çatır *zf.* Sert bir şey kırılırken, yanarken, yerinden sökülürken, sıkıştırılırken veya yenirken çıkan ses.-1-
ç. 1047/28

çatlamağ Bir yüzeyde kırışıklar, çizgiler oluşmak.-2-

ç. 1047/35, 1050/06

çatmağ Birbirine tutturmak. -1-

ç. 1243/05

çayır a. Üzerinde gür ot biten, düz ve nemli yer. -4-

ç. 1049/13

ç.+ a 1049/11, 1049/13

ç.+ ı 1049/15

çayırılık a. Çayırı olan yer. -1-
ç. olmak 1049/12

çehre Far. a. Yüz. -2-

ç.+ si 1049/05, 1241/25

çek- Örtmek. -3-

ç.- erler 1048/09, 1242/14

ç.- üp 1048/10

çekil- 1. Kendini geriye çekmek 2. Çekme işi yapılmak. 3. Bir yere bir duruma geçmek. 4. Azalmak, yok olmak. 5. Örtmek. -5-

ç.- dikden 1247/30

ç.- en 1242/14

ç.- miş 1244/34

ç.- üp 1245/13

ç.- ür 1048/08

çekmek Örtmek. -1-
perde ç. 1048/33

çevir- Döndürerek hareket etmek. -1-

ç.- üp 1242/04

çevirmek Öteki yüzünü görünür duruma getirmek-3-

ç. 1048/22, 1048/23, 1245/12

çık- Bir şeyin yukarısına varmak veya yükselmek. Bir durumdan başka bir duruma geçmek. -4-

ç.- ub 1046/31

ç.- an 1046/38

ç.- madığı 1246/11

ç.- miş 1047/05

çıkarmağ 1. Çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak. 2. Bulmak ortaya çıkarmak. -3-

ç. 1047/30

ç. 1247/22, 1247/38

çıkmağ Oluşmak, olmak. -2-

ç. 1046/33, 1247/31

Çin Doğu asya topraklarında dünyanın en eski medeniyetine sahip milletin ve devletin adıdır. -1-

Ç. 1242/40

çiz- Çizgiler halinde belirlemek. -1-

ç.- diği 1244/32

ç. olmak 1049/21

çoğ sf. Sayı , nicelik, değer, güç ve derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı. -11-

ç. 1046/34, 1049/09, 1242/22,

1242/23, 1242/30, 1245/22, 1245/35, 1247/30

ç. olan 1049/15

ç. olmak 1049/24, 1245/34,

1049/21

çökme Dibe inmek. -1-

ç.+ yüp 1046/38

çömlek a. Toprak tencere. -1-

ç. 1047/18

çuğ Far. a. Su arkı. ?-2-

ç.+ a 1047/32, 1047/39

çuğur a. Çevresine göre ağsağı çökmüş olan yer. -5-

ç. 1242/18

ç.+ ca 1245/19

ç.+ a 1242/04, 1242/05,

1242/21

dağ / değ bağ. -13-

d. 1049/34, 1242/06, 1242/21, 1243/09, 1243/17, 1246/07, 1247/23, 1242/22, 1047/14, 1049/20, 1242/28, 1245/38, 1246/16.

dağ (dağ) *a.* Yeryüzünün en yüksek kesimi-4-
d.+ dır 1242/40
d.+ ın 1242/36
d.+ ın 1242/24
d.+ lar 1245/19
d. 1049/37

dağı *bağ.* Başka, gayrı, diğer, özge. -3-
d. 1047/37, 1048/33, 1048/40, 1049/02, 1050/10, 1050/17, 1241/35, 1241/40, 1242/04, 1049/37, 1242/26, 1242/28, 1242/41, 1243/07, 1243/31, 1243/33, 1243/41, 1244/19, 1245/01, 1245/03, 1245/04, 1245/23, 1245/29, 1245/31, 1246/25, 1247/08, 1247/09, 1247/20, 1247/34, 1050/02, 1244/24, 1244/26, 1246/39.

dağracı *Ar. a.* -3-
d. 1046/41, 1047/14, 1047/18

dāl *a.* Osmanlı Türkçesinde “d” harfinin adı. -3-
d.-ı mühmele 1245/37
d.+ ın 1047/03, 1245/38

dānā *Far. sf.* Bilen, bilici. -1-
d. olan 1244/11

dāne *a.* Tane.-1-
d.+ si 1245/34

darıl- (tarıl-) Gücenmek, kırılmak, alınmak. -1-
t.- arak 1050/10

daru *a.* darı. -1-
d. 1242/41

da‘vā *Ar. a.* İnsanın haiz olmadığı sıfat ve fazileti taşıdığını iddia etmesi. -1-
d.+ sında 1247/41

davar (tavar) *a.* Besili, semirir hayvan. -2-
t. 1049/13
t.+ ı 1047/22

dayangan *sf.* Dayanan, dayanıklı, mütehammil, táb-āver. -1-
d. 1046/28

dē- Söylemek, söz söylemek. -35-
d.- di 1246/30, 1246/35,
1247/07
d.- dikleri 1047/02,
1048/33,1241/33, 1243/21
d.- r 1046/36, 1048/28,
1048/37, 1049/13, 1050/04, 1242/28,
1242/35, 1243/36, 1244/25, 1245/03,
1246/07, 1246/25, 1247/36
d.- riş 1246/24
d.- rler 1047/26, 1048/05,
1242/41, 1246/11, 1246/17, 1246/31,
1246/36, 1247/33, 1247/35,
1247/39, 1247/40
d.- yecek 1047/26, 1247/32,
1247/34
d.- dikleri 1049/38, 1246/27

debīr *Far. a.* Kātip, yazıcı, sekreter. -2-
d. 1244/11, 1244/14

debristan *Far. a.* Büro, kalem odası. -1-
d. 1244/22

def *Ar. a.* Ortadan kaldırma, imha etme, bertaraf etme. -1-
d. 1048/05

defter *Ar. a.* Yazı yazmak üzere birlikte dikilip kitap şekline konmuş beyaz evrak. -2-
d.-i dīvān-ı sultānīye 1244./02
d.-i sultānīye 1244/03

değil (değil) *a.* Cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi aralarından bazılarının olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime. -2-
d.+ dir 1050/06
d.+ im 1246/24
d.+ dir 1243/17

delâlet *Ar. a. mec.* İz, işaret, -1-
d. eylediği 1246/33

delik *a.* Dar, küçük açıklık. -1-
d.+ lerini bir 1243/22

demek Söylemek, söz söylemek. -13-
d.+ dir 1244/15, 1246/35,
1246/36, 1247/06, 1247/25, 1246/31,
1244/30
d. olur 1246/18, 1247/02,
1247/04, 1247/33 d. olağ 1246/24
d. olur 1246/21
d. 1243/18

dên- 1. Ad vermek. 2.
söylenmek, sözü edilmek. -99-
d.- ür 1046/26, 1046/27,
1046/28, 1046/29, 1046/37, 1046/38,
1047/02, 1047/07, 1047/12, d.
1047/13, 1047/14, 1047/17, 1047/25,
1047/27, 1047/37, 1048/08, 1048/09,
1048/11, 1048/25, 1048/35, 1048/36,
1048/41, 1049/06, 1049/11, 1049/15,
1049/32, 1049/33, 1049/37, 1049/38,
1049/40, 1050/03, 1050/13, 1241/25,
1241/30, 1241/31, 1242/06, 1242/11,
1242/12, 1242/15, 1242/18, 1242/19,
1242/20, 1242/23, 1242/24, 1242/25,
1242/34, 1243/01, 1243/02, 1243/25,
1243/27, 1244/08, 1244/09, 1244/10,
1244/11, 1244/14, 1244/22, 1244/24,
1244/33, 1244/34, 1244/35, 1244/38,
1245/15, 1245/17, 1245/18, 1245/19,
1245/22, 1245/23, 1245/24, 1245/25,
1245/26, 1245/29, 1245/31, 1245/32,
1245/35, 1245/39, 1246/02, 1247/17,
1243/18

değiz *a.* Deniz. -1-
d.+ i 1245/16

dér top *sf. mec.* Bir araya
gelmek, toplu halde olmak. -1-
d. olan 1243/01

dér- *hlk.* Bir araya getirmek,
derelemek, toplamak, devşirmek. -1-
d.- ü 1050/03

derç *a.* Dere. -5-
d. 1245/08
d. 1048/17, 1242/04
d.+ niğ 1049/01, 1049/06

deri *a.* İnsan ve hayvan
vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla
kaplı tabaka, cilt, ten. -2-
d. 1243/26
d.+ si 1047/35

derin *sf.* Dibi yüzeyinden veya
ağızından uzak olan. -3-
d. 1242/04, 1242/05, 1242/20

dérnek *a.* Deri. -1-
d. 1242/34

der'uhde *Far. a. b.i.* Üstüne
alma, yüklenme1-
d. 1243/38

derün *Far.a.* Gönül, kalb, yürek. -1-
bed d. 1242/32

derz *Ar. a.* Yiv. -1-
d.+ inç 1244/10

derz *Ar. a.* Yiv. -1-
d.+ inç 1244/10

devâ *Ar. a.* İlâç. -1-
d.-y1 Çiniyyu 1242/40

devât *Ar. a.* Divit, kalem koymak
için uzun madenî sapı ve ucunda bir de
hokkası bulunan âlet-1-
d.+ ağ 1243/26

devâ-yı çinnî *Ar. a. + öz. a.* Çin ilacı.
-1-
devâ-yı ş. 1242/40

deve *a. hay. b.* Deve. -10-
d. 1242/09, 1242/20, 1243/18
d.+ lerç 1242/22
d.+ leri 1048/37
d.+ niğ 1048/31, 1048/35
d.+ yeğ 1046/28, 1047/12

dévşür- *sf.* Toplama, bir araya
getirme. -1-
d.- en 1050/03

deyn *Ar. a.* Borç.-1-
edā-yı d.+ i 1049/09

déyu Diye anlamında kullanılır. -4-
d. 1243/15, 1243/18, 1246/26,
1247/37

dırāz *Far. sf.* Uzun. -1-
d.-ı emel 1246/16

dızman *sf. hlk.* İri yapılı,
uzun boylu, şişman. -1-
d. 1047/12

diğer (diger) *sf. Far.* Başka, özge,
öteki, büyük. -3-
d.+ i 1048/24
d.+ ini 1048/25
d.+ inde 1048/30

dikil- Dikme işi yapılmak. -1-
d.- ür 1244/08

dikiş *a.* Dikme işi. -1-
d. 1244/09

dikkat *Ar. a.* Duygularla düşünceyi bir
şey üzerinde toplama, uyanıklık. -1-
d. 1049/29

dikmek Dikmek. -2-
d. 1243/04, 1244./02

dil dolaşmak (tolaşmak) Korku,
heyecan, hastalık, utangaçlık sarhoşluk
gibi sebeplerle şaşırarak söyleyeceğini
karıştırmak. -1-
dil t. 1046/24

dil *a.* Dil, lisan. -3-
d. 1046/25,
d. tolaşmak 1046/24

dil- Bir bütünü ince ve yassı
parçalara ayırarak kesmek. -1-
d.- inmiş 1242/25

dil *Far. a.* Gönül.
d. 1241/23

dilber *Far. b. sf.* Gönlü alıp götüren,
güzel-1-
d. 1246/02

dip (dib) *a.* Oyuk veya çukur bir
şeyin en alt bölümü. -4-
d.+ inde 1245/17
d.+ ine 1046/38
d.+ lerinde olan 1245/39
d.- ine 1245/24

dişi Dişi. -1-
d. 1243/17

dīvān *Ar. a.* Büyük meclis.-1-
defter-i d.-ı sultānīye 1244./02

diyār *Ar. a.* Memleket, ülke. -2-
d.+ mndan 1242/40
d.+ mnda 1245/14

doğunmak (doğunmağ) Hafifçe
değmek. -1-
d.+ la 1246/01.çal-ar

dolgun *sf.* Balıketli. -1-
d. 1244/32

doruk (dorug) *sf.* En yükseği,
en fazlası. -1-
d.+ ı 1247/17

dökmek Dökmek. -1-
d. 1245/07

döl *a.* Canlıların üremesi sonucu
ortaya çıkan yeni birey veya bireylerin
bütünü, zürriyet, nesil. -4-
d. 1048/38
d.+ leri 1048/31
d.+ lerine 1048/36
d.+ üne 1048/36
d.- lerden 1048/38

döndürmek Dönmesini sağlamak.-
1-
yüz d. 1048/18

döne döne Etrafında dönerek. -2-
d. 1049/10, 1049/32

dönmek Geri gelmek. -1-
d. 1046/22

dört Dört sayısının adı.-1-
d. 1247/17

dur- 1. Hareketsiz durumda olmak. 2. Uzak durmak. -2-

d.- duğdan 1046/37

d.- saç 1247/39

dübür *Ar. a.* K1ç, makat. -1-
d. 1245/32

dünyevî *Ar. a.* Dünyâyâ mensup, dünyâyâ ait, dünyâ ile ilgili. -1-
d. 1246/17

dürt- Ucu sivri bir şeyle veya elle hafifçe itmek. -1-
d.- ęrek 1048/05

dürüşmek Çalışmak, devamlı meşgul olmak. -2-
d. 1241/41, 1242/08

düsümet *Ar. a.* Yağ. -1-
d. 1046/39

düş- Düşmek. -1-
d.- di 1047/26

düşman *Far. a.* Birinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye çalışan kimse, hasım, antagonist, dost karşıtı. -3-
d. 1242/11, 1244/34, 1048/18

düşmek Yüksek çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek. -4-
d. 1241/36, 1241/41, 1242/07, 1242/37

düvîr *Far. a.* Kâtip, yazıcı. -1-
d. 1244/14

düz- Bir gereksinimi karşılamak amacıyla birçok şeyi birbirini tamamlayacak biçimde bir araya getirmek. -1-
d.- dükleri 1243/23

Ebū 'Aliyyü 'l-fārisî Kişi adı. -1-
E. 1247/07

Ebu 'l-aynā Kişi adı. -1-
E. 1244/28

ebyāt *Ar. ç.a.* İki mısradan meydana gelen manzum sözler. -2-

e.-i şî'irinde olan 1048/23

e.+ ıñ 1048/26

edā *Ar. a.* 1. Yerine getirme. 2. Borç veya borç gibi olan herhangi bir şeyi ödeme. -3-

e. 1244/41

e.-yi deyn1049/09

e. eylemek 1245/02

efendi *Yun. esk. a.* Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse. -3-

e.+ den 1245/03

e.+ si 1245/01

e.+ sinę 1244/41

eğril- İğ ile bükme, iğneden çekilip iplik yapılmak. -2-

e.- miş 1241/34, 1242/19

eğ- (**eg-**) Düz olan bir şeyi eğik duruma getirmek. -1-

e.- üp 1242/31

eğer (**eger**) *Far. bağ.* Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilir. -2-

e. 1245/24, 1246/23

eğil- Belirli bir yöne aç oluşturacak bir durum almak. -1-
e.- üp 11242/01

eğilmek Belirli bir yöne aç oluşturacak bir durum almak. -1-
e. 1048/21

ehl *Ar. esk. a.* 1. Sahip, mâlik, mutasarrıf olan. 2.

Peygamberimizle sahabelerine (dostlarına) itikatta uyanlar. -3-

e.-i 'arüz 1048/23

e.-i 'ilm 1244/14

e.-i sünnet 1246/07

ehven *Ar. sf.* En zararsız. -1-
e. 1246/40

e'imme *Ar. ç.a.*
İmamlar. -1-

e.+ den 1244/25
taşrîh-i e. 1046/36

ekin *a.* Tahılın tarlaya atıldığı andan harman oluncaya kadar aldığı duruma verilen ad. -2-
e.+ i 1047/05, 1047/08

ekl *Ar. a.* Yeme. -3-
'acur e. 1047/28
e. eylemek 1047/28
e. olunmuş ola 1244/38

eksâ' *Ar. a.* -1-
e. 1047/25

ekter *Ar. sf.* En çok, daha ziyâde. -1-
e.+ de 1048/36

ekterî *Ar. zf.* Eksere mensup, çok defa, çoğu-3-
e. 1048/37, 1049/14, 1242/32

ektibe* *Ar. a.* -1-
e. 1245/15

el *a. anat.* El. -3-
e. 1047/35
e.+ i 1245/24
e.+ in 1047/35

elbette *Ar. zf.* Kat'î olarak, mutlaka, behemehal. -1-
e. 1244/14

elem-nâk *Ar. a. +Far. e.* Sıkıntılı, izdiraplı, kederli. -1-
e. eylemek 1241/29

elfâz *Ar. a.* Kelimeler, sözler. -1-
e. 1243/06

el-hâşıl *Ar. e.* Sonuçta. -2-
e. 1243/15, 1244/30

elma *a. bot.* Elma. -1-
yer e.+ sı 1049/38

emel *Ar. a.* Umut, ümit. -2-
e. 1246/26
dirâz-ı e. 1246/16

emir *Ar. a.* **1.** Buyurma, buyruk, ferman. **2.** İş, konu, maslahat, keyfiyet.

-1-
e.+ dir 1246/36
e.-i fecâyı 1050/16

emniye *Ar. a.* Eminlik, korkusuzluk. -3-
e. 1246/16
tahyîl-i e. 1246/41
ucûr-ı e.+ sini 1246/17

endişe *Far. a.* Düşünce. -1-
e. eylemeyecek 1247/32

endüh *Far. a.* Gam, keder, tasa, kaygı, üzüntü, sıkıntı. -2-
e. 1241/24, 1241/30
e. 1241/22

eñşe *a.* Art, arka. -2-
e. 1048/08, 1048/09

erişdirmek Erişmesini sağlamak. -1-
è. 1049/23

erişmek Varılması zamana, emeğe bağlı olan veya uzakta bulunan bir amaca varmak, ulaşmak. -1-
è. 1049/11

erkek *a.* Yetişkin adam, bay, er kişi. -6-
e. 1046/28, 1047/12, 1243/18, 1244/09, 1247/27, 1247/30

esâmî *Ar. a.* Namlar, adlar. -1-
e.-i nâsdandır 1245/37

Esâs *Ar. a.* Eser adı. -4-
E. 1246/30
E.+ da 1050/10, 1242/25, 1245/10

esfâr *Ar. ç.a.* Seferler. -1-
e.-ı telâte 1246/17

esved *Ar. sf.* Siyah, kara. -1-
e. 1247/26

eş'âr *Ar. ç.a. ed.* Şiirler, manzum olarak kaleme alınmış eserler. -1-
e.-ı 'arabdan 1246/28

eş'ar *Ar. sf.* En güzel şiir söyleyen. -1-
e.+ dır 1246/30

eşcār *Ar. ç.a.* Ağaçlar. -1-
e.+ indan bir 1047/21

et *a.* **1.** Kasaplık hayvanlardan sağlanan kaslardan oluşmuş besin maddesi. **2.** İnsanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka. -6-
ilkā olunan e. 1242/26
e.+ e 1242/25
e.+ i 1047/29, 1047/37, 1242/29
e.+ ine 1242/38

et- Bir işi yapmak. -2-
tā'bir e.- dikleri 1244/31
tefsīr e.- mişdir 1245/28
tekāsül è.- di 1246/31

et-(éd) **1.** Bir işi yapmak. **2.** İsimlerle beraber kullanılan yardımcı fiil. ā-28-
nazar è.- en 1242/30
en bir 1244/35
taşarruf è- erler 1246/12
tutruk è - üp1241/33
haşr è- üp 1241/37
meyl è - üp 1048/21
takrīr è- üp 1243/35
üp bir 1048/37
nazar è.- en 1049/32
er 1047/09, 1047/28, 1049/10, 1049/21, 1244/41, 1246/12
cereyān è.- er 1049/01
muḥāfaẓa è.- er 1049/31
rivāyet è.- er 1246/38
ta'alluk è.- er 1246/08
müdāvemmet è.- er 1241/41
tervīc è.- er 1246/27
biryān è.- er 1047/29
ıtlāk è.- erler 1246/32
ıtlāk è.- erler 1244/19
intāc è.- erler 1048/37
nā-bedīd è.- üp1050/11

taḥşīş è.- üp ol 1048/40
takrīr è.- üp1244/18

etdirmek Başkasının yapmasını sağlamak. -1-
kayd e. 1244/03

eter *Ar. a.* Nişan, alamet. -1-
e.+ iyle 1246/01.çal-ar

etfāl *Ar. ç.a.* Çocuklar. -1-
e.+ in 1244/31

etine dolu *sf.* Şişmanca, tombul. -2-
d. 1242/38
d.+ suna 1245/17

Etīr *Ar. a.* Kişi adı.-1-
ibn-i E.+ in Nihāye.de 1246/32

etme- Etmek işi. -1-
e.- leri 1242/10

etmek Bir işi yapmak. -3-
e. 1243/13
başşağı e. 1048/16
taḥş e. 1242/25

evāḥir *Ar. ç.a.* Sonlar, ayın son günleri. -1-
e.+ ini 1048/26

evfaḳ *Ar. sf.* Çok elverişli uygun. -1-
e.+ dır 1242/26
e.+ dır 1245/04

evvel *Ar. sf.* **1.** Önce, ilk, birinci, ibtidā, başlangıç. **2.** *z.f.* Eski, geçmiş, geçmiş zamanda. -6-
vech-i e. 1049/35
e.+ e 1243/38
ma'nā-yı e.+ e 1246/25
'alāḳa-yı e.+ iye 1243/17
e.+ ki 1244/29
e.+ kinde 1247/15

evvelā *Ar. z.f.* Birinci olarak, birinci derecede, her şeyden evvel, ibtida, en evvel. -1-
zāl-i e.+ ni 1247/14

eyle- Etme, yapma. İsimlerle birlikte kullanılan yardımcı fiil. -40-

hücūm e.- di 1247/32
kāzib e.- di 1247/33
redd e.- di 1048/40
ta'mim e.- di 1046/36
delālet e.- diği 1246/33
mübāşeret e.- diği 1247/38
telakkī e.- diğini 1244/25
ilkā e.- dik 1246/16
teslīm e.- dik 1049/20
ihzār e.- dikden 1242/13
īrād e.- dikden 1241/38
kırā'at e.- diler 1246/20
su'āl e.- diler 1246/28
taşvīb e.- memiştir 1242/03
endişe e.- meyerek 1247/32
pesend e.- meyub 1050/09
akdām e.- meyüp 1247/39
iz'ān e.- meyüp 1050/07
tereddūd e.- meyüp 1247/34
te'tir e.- meyüp 1244/32
1243/39 e.- miş 1243/39
kayd e.- miş olur 1244/04
kizb e.- miş olur 1246/24
zan e.- mişdi 1246/35
ağnā e.- miştir 1247/10
beyān e.- miştir 1241/39
istişhād e.- miştir 1244/28
iş'ār e.- miştir 1244/01
i'tirāz e.- miştir 1243/15
taşrih e.- miştir 1244/25
tebt e.- miştir 1243/14,
1247/20
tefsir e.- miştir 1243/37,
1245/28
tekzīb e.- miştir 1247/41
iddi'ā e.- mişlerdir 1247/26
bertaraf e.- se 1048/05
men' e.- se 1247/40
tenşit e.- sün 1246/18
bend e.- yecek 1244/09

eylemea. Eylemek işi.-4-
e.- leri 1242/11
zuhūr e.- ye 1247/28

faşd e.+ sini 1243/40

imlā e.+ sini 1243/35

eylemek (eylemeğ) Etme, yapma.
İsimlerle birlikte kullanılan yardımcı
fiil. -45-

muhtelif e.+ e 1048/25
ta'alluk e.+ le 1243/08
zuhūr e.+ le 1245/03
tahdit e.+ e 1246/26
cem' e. 1243/06
cimā e. 1047/31
edā e. 1245/02
ekl e. 1047/28
elemnāk e. 1241/29
hirāset e. 1049/07
hücūm e. 1245/12
icār e. 1049/22
infī'āl e. 1050/09
inkār e. 1247/35
ister istemez e. 1050/10
kebāb e. 1047/38
kupkuri e. 1047/30
lām e. 1048/25
mā'il e. 1048/21
mücāzāt e. 1047/41
nazar e. 1049/10
nişān e. 1050/11
red e. 1047/06
rüc'at e. 1050/16
rücū' e. 1049/04
tahvīl e. 1048/15
taqaddum e. 1049/28
taleb e. 1243/38, 1244/06
ta'līm e. 1243/32, 1244/15
tanzīm e. 1243/33
tefviz e. 1048/32
vaşf e. 1247/37
yumağ yumağ e. 1241/34
zıkr e. 1243/13
ilşak e.+ de 1243/07
tahrir e.+ de 1244/18, 1048/2
den 1048/27
īrād e.+ den 1048/24
mecrūr e.+ dir 1048/24
tazmīn e.+ dir 1247/03
izhār e.+ le 1244/04

taḥyīl e.+ leṭebātī 1246/31
 ḥavf e.- leṭ 1046/22

eylememek Etmemek, yapmamak. -2-
 im'ān e. 1243/14
 imtinā' e. 1243/22

ez-cümle *zf.* Bu arada, başlıca, özellikle. -1-
 e. 1247/08

ezdād *Ar. a.* Karşı olan şeyler, karşıtlar. -1-
 e.+ dandır 1246/39

ezhān *Ar. a.* İnsanda akıl, fikir, zekâ, hafıza, anlayış, kavrayış kudretleri. -1-
 teşviş-i e. 1243/13

fā *a.* Osmanlı Türkçesi alfabesinin yirmi üçüncü harfi olup ebced düzeninde 80 sayısının karşılığıdır. -8-
 f. 1047/17
 f.+ nıḡ 1048/12, 1048/15, 1048/34, 1049/02, 1049/03, 1242/36

fa'al* *Ar. a.* -1-
 f. 1049/36

fa'āl* *Ar. a.* -1-
 f. 1247/36

fa'alāl* *Ar. a.* -1-
 f. 1242/35

fā'et *Ar. a.* Geçen, geçip gitme. -1-
 f. 1247/06

fā'il *Ar. sf.* Yapan, yerine getiren işleyen. -6-
 ism-i f. 1245/03, 1245/04
 ism-i f.+ dir 1049/03, 1244/11, 1244/33
 f.+ i 1246/33

fākiḥe *Ar. a.* Yemiş, meyva. -1-
 f.+ sinden 1242/09

fa'lā'e* *Ar. a.* -1-
 f. 1049/36
 f. 1049/14

falān *Ar. a.* Söylenmesi istenmeyen veya gereksiz görülen bir sözün ya da bir kimsenin yerine kullanılır. -5-
 f. 1247/32
 f.+ aḡ 1048/40, 1047/26, 1048/39, 1247/34

fāris *Ar. sf.* Atlı. -1-
 f. 1048/04

fārisī *Ar. sf.* İran dili, Farsça, Acemce. -5-
 f.+ deḡ 1047/01, 1243/27, 1244/11, 1244/14, 1244/22

farz *Ar. a.* Allah'ın, işlenmesi kat'î olarak lüzumlu, terki günah olan emirleri. -2-
 f. 1243/07, 1243/28

faşd *Ar. a.* Kan alma. -1-
 f. eylemesini 1243/40

faşşād *Ar. a.* Kan alıcı, kan alan, hacamatçı cerrah. -1-
 f.+ ıḡ 1243/40

fay'alān *Ar. a.* -1-
 f. 1247/13

fāzıl *Ar. sf.* Faziletli, fazilet sahibi, erdemli. -1-
 f. 1246/38

fecā *Ar. a.* Kirişi çıkmış yay. -1-
 f. 1050/16

fenā *Ar. sf.* İstenilen ve gereken nitelikte olmayan. ā-1-
 f. 1047/10

ferāḡat *Ar. a.*
 Vazgeçme, el çekme. -1-
 f.+ lāḡ 1247/39

ferc *Ar. a.* Dişi yaratıklarda cinsel organ, avret veya edep yeri, utyeri. -5-
 f.+ eḡ 1245/29
 f.+ i 1245/29

f.+ ini 1243/18
f.+ lerini 1243/19, 1244/09

feres *Ar. a.* At, beygir. -1-
f.+ i 1242/19

fersūde *Far. sf.*
Yıpranmış, eskimiş, aşınmış; eski,
yırtık. -2-
f. olmak 1050/04, 1050/06

fesād *Ar. a.* Düzensizlik, bozukluk. -
1-
f. 1048/27

feth *Ar. a. gr.* Arapçada bir
harfin üstün (e,a) olarak okunması. -
33-
f.+ i 1046/30, 1046/37,
1047/02, 1047/22, 1047/27, 1048/12,
1048/15, 1048/34, 1049/37, 1050/01,
1050/12, 1050/14, 1241/22, 1241/31,
1242/10, 1243/02, 1244/37, 1245/05,
1245/31, 1049/07, 1245/37, 1246/04,
1047/14, 1049/02, 1049/40, 1050/13,
1242/35, 1242/36, 1242/39, 1245/25,
1247/16.

fethateyn *Ar. a. gr.* İki üstünlü
(e,a) okunan kelime. -6-
f.+ le 1245/38
f.+ le 1047/08, 1047/32,
1050/03, 1245/13
f.+ ledir 1245/10

fevkiyye *Ar. a.* Üst, üst taraf,
yukarı. -1-
tā-yı f. 1245/23, 1046/27

fevz *Ar. a.* Zafer, üstünlük,
selamet, kurtuluş. -1-
f. 1246/26

fıkrā *Ar. a.* **1.** Bend, madde,
paragraf. **2.** Kısım, fasıl, bölüm, [kitap
veya eserde]. -2-
f.+ ları 1246/24
f.+ sı 1246/22

fih *Ar. e.* "Onda, içinde"
mânâsını verir. -1-
mektübun f. olan 1243/11

fi'l *Ar. a.* İş, davranış,
amel. -11-
f. 1247/03
ism-i f. 1246/20
ism-i f.+ dir 1246/33
f.+ leri 1247/04
f.+ ini 1246/33
f.-i mâzīdir 1246/13
f.+ inde 1247/01
f.+ inç 1047/41
f.+ ini 1241/37, 1241/38,
1247/03

fi'l-aşl *Ar. zf.* Aslında, doğrusu. -2-
f. 1048/05
f.+ ı 1247/11

firāvān *Far. sf.* Bol,
fazla, çok. -5-
f. 1047/14
f. olmak 1046/41
f. olmak 1046/40, 1047/15,
1048/31

fu'lān *Ar. a.* -1-
f. 1247/16

fu'ul *Ar. a.* -1-
f. 1247/14

fütür *Ar. a.* Bezginlik, gevşeklik,
bıkkınlık. -1-
f. 1246/26

ğabgab *Ar. a.* -2-
ğ. 1242/22, 1242/39

ğafil *Ar. sf.* İhmâl eden,
ilerisini iyi düşünmeyen, dikkatsiz,
ihtiyatsız, dalgın, tembel. -1-
ğ. 1050/08

gāh *zf.* Bazen, bazı vakit, kimi
vakit, ara sıra. -8-
g. 1243/11, 1243/12, 1247/36,
1247/37
g.+ iç 1243/11

ġa'ib *Ar. zm. gr.* Üçüncü şahıs, o.-1-
zamir-i ġ. 1246/21

ġalaṭ *Ar. a.* Yanlış, yanılğı, yanılma,
hata, şevh. -1-
ġ.+ dır 1046/29
ġ.+ dır 1244/25
ġ.-ı mekrūhdur 1243/24
ġ.+ dır 1242/16

ġalebe *Ar. ç.a.* Galip gelme, yenme,
üstünlük.-1-
ġ. 1247/08

ġaleyān *Ar. a.* Kaynama,
çalkanma, coşma. -1-
ġ.+ a 1047/18

ġālib *Ar. sf.* Üstün gelen, yenen-1-
ġ. olmak 1047/23

ġālīz *Ar. sf. zf.* İri, kalın, kaba. -1-
ġ. 1242/33

ġālīzu'l cütte *Ar. sf. zf.+Ar. a.* İri
gövde-1-
ġ. 1047/12

ġalzatlan- *Ar. sf.* Kalınlaşmak,
kabalasamak. -1-
ġ.- ub 1047/35

ġam-ġīn *Ar.+Far. sf.* Kederli,
tasalı, hüzünlü. -2-
ġ. 1241/22, 1241/29

ġuraru'l-ḥaṣā'ış Eser adı. -1-
ġ. 1244/27

ġarīb *Ar. a.* -1-
ġ. 1241/25

ġarība *sAr. a.* -1-
ġ. 1244/33

ġayr *Ar. sf.* Ayrı, başka, özge, artık,
diğer. -2-
ġ.-ı nuṭuḳ ma'nāsındaolan
1247/08
ġ.-i kıyās 1049/39
ġ.-i muṣarıfdır 1049/35

gebe *a.* Karnında bebek bulunan,
yükü, hamile. -5-
g. 1246/11, 1247/28, 1247/31
g.+ lik 1246/11

gece *a.* Akşam güneşin
batımından gün ağarincaya kadar
geçen süre. -1-
g.+ den bir 1047/27

gecik- Geç kalmak, herhangi bir işi
kararlaştırılan zamandan sonra
yapmak. -1-
g.- diginden 1247/05

gecikmek Geç kalmak, herhangi
bir işi kararlaştırılan zamandan sonra
yapmak.-1-
g. 1047/05

geç *zf.* Kararlaştırılan, beklenen
veya alışılan zamandan sonra.erken
karşıtı. -1-
g. 1047/08

geçir- (geçür-) Etmek, yapmak.
-1-
g.- üp 1047/29

gel- **1.** Ortaya çıkmak. **2.** Olmak. -
20-
g.- en 1046/39
g.- mez 1243/13
g.- üp 1244/37
g.- ür 1047/25, 1048/14,
1049/38, 1242/19, 1242/35, 1244/24,
1245/15, 1245/24, 1247/36, 1247/37,
1242/41

gelecek *s.*Zaman
bakımından ileri olması,
gerçekleşmesi beklenen. -1-
g. 1048/37

gelme *a.* Gelme işi. -1-
g.- si 1242/17

gelmek Gelmek. -2-
g. 1245/08, 1246/26

gemi *a.* Su üstünde yüzen, insan ve
yük taşımaya yarayan büyük taşıt. -2-

g.+ lerin 1049/34
g.+ yi 1049/27

genç *sf.* Yaşı ilerlememiş olan, ihtiyar karşıtı. -1-
g. 1245/38

gerçek *sf.* Bir durum, bir nesne veya bir nitelik olarak var olma, varlığı inkar edilmeyen, olgu durumunda olan, hakikî. -1-
g.+ den hamlıya 1247/33

gerçi *bağ.* Her ne kadar ise de. -5-
g. 1046/36, 1047/13, 1243/12, 1244/06, 1244/17

gerek *a.* İster. -2-
g. 1049/12
g.+i 1046/33

gèri (gerü) *sf.* Arka, geri. -4-
g. 1046/22, 1047/06, 1247/39
g.+ sinç 1047/25

getir- (getür-) Gelmesini sağlamak. -1-
g.- diler 1246/01.çal-ar

gez- Bir yerde dolaşmak, yürümek. -1-
g.- dikden 1246/11

gılâl *Ar. a.* Tahıllar, mahsuller. -1-
ğ. 1245/18

gibi *e.* ...-e benzer. -44-
g. 1046/33, 1046/39, 1047/09, 1047/22, 1047/28, 1047/32, 1047/37, 1048/09, 1048/16, 1048/23, 1048/25, 1048/29, 1049/10, 1049/20, 1049/23, 1049/31, 1050/11, 11242/01, 1242/02, 1242/36, 1243/16, 1243/26, 1244/01, 1244/19, 1244/32, 1245/09, 1245/26, 1245/31, 1246/01, 1246/03, 1246/18, 1246/32, 1246/39, 1247/04, 1247/09, 1247/36, 1247/37, 1242/04, 1247/41, 1243/12, 1241/25, 1242/07

gir- Yer almak, katılmak, ilhak etmek. -1-
g.- üp 1048/04

girmek Dışarıdan içeriye geçmek. -2-
g. 1048/17, 1245/07

gitme Yok olmak. -1-
g.+ si 1046/26

gitmek Bir duruma ulaşmak. -3-
g.+ lç 1047/32, 1047/39, 1050/11

gömlek (gömleg) *a.* Vücudun üst kısmına giyilen ince kollu veya yarım kollu, yakalı giysi. -3-
g. 1246/01.çal-ar
g.+ ini 1245/41
g.- ç 1246/01.çal-ar

göre *e.* Bakılırsa, hesaba katılırsa, göz önünde tutulunca. -10-
g. 1048/28, 1050/05, 1242/28, 1243/37, 1243/38, 1243/40, 1245/09, 1246/20, 1247/01

görmek Bir şey hakkında bir yargıya vermek, değerlendirmek. -1-
g.+ lç 1050/09

görün- Görünür duruma gelmek, görünür olmak. -1-
g.- üyor idi 1246/01.çal-ar

göster- Görünmek, benzemek. -2-
g.- dikden 1247/28
g.- dikten 1247/31

götürmek Bir şeyi yakından uzağa götürmek. -1-
g. 1047/23

gövde *a.* İnsan bedeni. -1-
g.+ si 1242/34

göz *a. anat.* Görme organı. -2-
g. 1049/31
g.+ üyle 1049/10

gözetmek Korumak, bakmak, himaye etmek. -1-
g. 1048/03

ğufrân *Ar. a.* -2-
ğ. 127/19, 1246/10

güneç *Far. a.* Tarz, yol. -1-
g. 1048/27

gurâb* *Ar. a.* -2-
ğ. 127/19, 1242/22

güyâ *zf.* Sanki, diyelim ki. -8-
g. 1050/07, 1242/06, 1244/04, 1246/01, 1247/04, 1247/28, 1247/33, 1247/41

günâh *Far. a.* Allah'ın emirlerine aykırı olarak görülen iş, dînî suç. -1-
g. 1246/08

gür *sf.* Bol ve güçlü olarak çıkan veya fişkırın şey. -5-
g. 1046/29, 1046/34, 1046/35, 1047/14, 1047/15

gürûh *Far. a.* Cemâat, bölük, takım. -3-
g. 1242/06
g. 1242/18, 1243/01

hâ Osmanlı Türkçesi alfabesinin altıncı harfi olup ebced hesabında 8 sayısının karşılığıdır. Noktasız olmasından dolayı *hâ-i mühmele* olarak adlandırılmıştır. -14-
h. 1047/14, 1050/12, 1050/13
h.+ ylağ 127/19, 1242/38, 1245/32, 1246/04, 1247/12, 1247/16, 1247/24, 1245/39, 1245/31, 1242/03

habs *Ar. a.* Hapis, alıkoyma, bir yere kapama, salıvermeme, bir yere kapayıp dışarı çıkarmama. -1-
h. 1049/28

hac **Ar. a.* -3-
h. 1246/19, 1246/32, 1246/35

hac *Ar. a.* İslam'ın beş şartından biri olan ve zilhicce ayında Mekke-i

mükerremede Ka'be'yi ziyaret ve tavaf etmeyi öngören ibadet. -6-
h. 1246/21, 1246/23, 1246/34, 1246/36
h.+ ıı 1247/05

hacâlet *Ar. a.* Utanma, utangaçlıkla şaşırma. -1-
h.+ e 1241/31

hacâmet *Ar. a.* Boynuz veya şişe ile vücudun bir organına kanı topladıktan sonra neşter ve mengene denilen âletlerle kan alma, hacamat. Aslı hicâmet. -1-
h. 1243/40

haccâm *Ar. a.* Hacamat eden, kan alan. -1-
h. 1243/40

hâcib *Ar. a.* Kişi adı. -1-
ibn-i h. 1244/19

hadd *Ar. a.* Bir şeyin nihayeti, sonu. -1-
h.-i i'tidâlden 1048/19

hâdim *Ar. sf.* Hizmet eden, yarayan. -1-
h. 1246/23

hâdî *Ar. a.* Peygamberimizin söz, fiil ve onaylamaları. -2-
h.-i merkûmdağ 1246/19
h.+ indê 1241/38

hâdîte *Ar. a.* Yeni bir şey, ilk defa çıkan, macera olan bir nitelik ve durum. -1-
h.+ yi 1247/40

hâkîkat *Ar. a.* Bir şeyin aslı ve esâsı, mâhiyeti. -7-
h.-i luğaviyye 1243/14
h.-i luğaviyye olmak 1243/12
h.+ e 1244/30
h.+ i 1243/12, 1247/05
h.+ leri 1244/07
h. olmak 1243/13
h. olur 1242/29

hāl *Ar. a.* Durum. -1-
lisān-ı h.+ 1246/23

hālā *Ar.zf.* Şimdi, henüz. -1-
h. 1242/27

hālet *Ar. a.* Hâl, suret, keyfiyet,
durum, nitelik. -8-
h.+ in 1242/17
h.+ inç 1046/26, 1048/11,
1242/10, 1242/11, 1242/12, 1242/15,
1244/10

hāliş *Ar. sf.* Katkısız. -1-
h. 1246/03

hāliyā *Ar.zf.* Şimdiki zamanda,
şimdiki halde. -1-
h. 1244/22

halkā *Ar. a.* Ortası boş, yuvarlak
şekil, dâire biçiminde olan şey. -1-
h. 1243/18

halkāla- Hayvanların burnuna
demir halka takmak işi. -1-
h.- yub 1243/22

hāliyyet *Ar. a.* Mecaz-ı mürsel
alakalarından halliyet alakası. -1-
h. 1244/30

hamle *Ar. a.* Atılış, atılma, saldırış,
saldırma. -4-
h. 1242/11, 1245/12, 1247/32
h.+ sini 1247/33
h.- di 1247/33

hamz *Ar. a.* Ekşilik, kekrelilik. -1-
h. 1242/09

hareke *Ar. a.* Arap yazısında harflerin
ne türlü okunacağını göstermeye
yarayan işaret. -1-
h.-i harf 1048/29
h.+ ye 1048/30

hareket *Ar. a.* Kımıldanma,
deprenme, oynama. -1-
h.+ inçizden 1247/06

harf *Ar. a.* Alfabeyi
meydana getiren işaretlerden her biri. -

5-
h. 1048/28
hareke-i h. 1048/29
h.-i isti' lā 1247/03
h.+ 1048/28
h.+ lerini 1048/25

hasebiyle *zf.* Dolayısıyla, -dan
ötürü. -2-
h.1243/14, 1244/34

hāşıl *Ar. a.* Husule gelen, husul
bulan, peyda olan, olan, çıkan, üreyen,
türeyen, biten. -3-
h.+ dır 1245/01
h.+ mā 1048/35
h. olan 1048/36

haşr *Ar. a.* Konuşurken veya
okurken tutulup kalma. -2-
h. 1046/24
h. edüp 1241/37

hāşşā *Ar. a.* Bir kimseye, ya da bir
şeye özel olan nitelik. -1-
şifat-ı h. olmuşlardır 1247/28

hāşşeten *Ar.zf.* Husûsî olarak,
özellikle, ayrıca, yalnız. -1-
h. 1243/26

haṭā *Ar. a.* Yanlış; yanlışlık;
yanılma. -1-
h. 1246/07

haṭar *Ar. a.* Tehlike, bela. -1-
h. 1241/28

hattā *Ar. bağ.* Bile, o derece, öyle ki.
-2-
h. 1245/10, 1243/39

hātūn *Far. a.* Kadın <Tr. katun> -2-
h.+ 1245/29
h.+ 1242/38
h.+ 1246/02

havf *Ar. a.* Korku; korkma. -
2-
h. eylemekle 1046/22
h. 1247/32

havkala *Ar. a.* -1-
h. 1047/11

hayme *Ar. a.* Çadır. -1-
h.+ ye 1048/32

hayvān *Ar. a.* Dört ayaklı vahşi veya evcilleştirilmiş yaratık. -2-
h.+ in 1243/18, 1245/13

Hazreciye *Eser adı.* -1-
H. 1048/28

hazf *Ar. a.* Aradan çıkarma, yok etme, silme, ortadan kaldırma, giderme, düşürme. -1-
h. 1241/38

hazret *Ar. a.* Saygı göstermek üzere büyüklere verilen unvan. -2-
h.-i Mūsāya 1243/26
h.-i Yūsufuñ 1245/41

helāk *Ar. a.* Mahvolma, ölme. -2-
h. olan 1243/23
h. olmuş 1243/21

heli' a *Ar. sf.* Korku. -1-
cebn' -i h. 1046/25

hemān *Far. zf.* Hemen, derhal, o anda, çarçabuk. -3-
h. 1241/37, 1241/40, 1244/32

hemīşe *Far. zf.* Sürekli, daima, her zaman. -1-
h. 1242/08

hem-tā *Far. sf.* Benzer, taydar, denk, musavi. -1-
h. 1048/13

hemze *Ar. a.* -13-
h.+ niñ 1047/37, 1048/20, 1049/21, 1049/41, 1241/22, 1241/25, 1241/35, 1244/15, 1245/20, 1246/09, 1247/18, 1247/21, 1247/21

her *Far. e.* Hep, bütün. -3-
h. 1049/36, 1242/35, 1244/36

heybetlen- *Korkmak.* -1-
h.- üp 1050/14

hifz *Ar. a.* Saklama, koruma. -2-
h. 1049/14, 1049/34, 1049/07

hişrem *Ar. a.* Koruk. -1-
h. 1245/32

hiyār *a. bot.* Hıyar. -1-
h. 1047/28

hibe *Ar. a.* Bağışlama, bağış. -1-
h. 1048/40

hicāz *Arap yarımadasında, Mekke ve Medine'nin bulunduğu ülke.* -1-
h.+ da 1242/39

hiğmet *Ar. a.* İş, hizmet, vazife. -1-
şāyān-ı h. 1244/03

himāye *Ar. a.* Koruma, korunma. -1-
h. olundığı 1049/14

himmet *Ar. a.* Gayret, emek, çalışma, çabalama. -1-
h. 1246/27

hīn *Ar. a.* An, zaman, vakit, sıra. -2-
h.+ de 1246/11
tekellüm-i h.+ de 1242/31

hīrāset *Ar. a.* Koruma, gözetme, kollama. -2-
h. 1049/34
h. eylemek 1049/07

hiṭāb *Ar. a.* -1-
h. 1243/25

hitt *Ar. a.* Farkına varmak. -2-
h. 1246/28, 1246/34

hizy *Ar. a.* Rezil, rüsvâ ve kepaze olma. -1-
h. 1241/31

hoqqa *Ar. a.* İçine mürekkep konan mâden, cam veya topraktan yapılmış

küçük kap. -1-
 h.+ ya 1243/26

hoş *Far. sf.* Güzel; iyi. -2-
 h. 1046/29, 1047/16

hubbu'l-‘arūs *Ar. a.*
 Gelin sevgisi. ?-1-
 h. 1242/41

hulāşa *Ar. a.* Bir şeyin, bir sözün özü,
 özet. -3-
 h.-i beyānları 1246/32
 h. 1242/14
 h.+ sı 1247/10

hulyā *Ar. a.* Kuruntu, boş hayal. -1-
 h.+ larā 1246/16

humaza *Ar. a.* -1-
 h. 1247/15

hurma *Far. a.* Hurma ağacının
 meyvesi. -4-
 h. 1048/35, 1242/38, 1245/18
 h.+ ya 1047/17

hurūf *Ar. a.* Harfler. -1-
 h.+ u 1243/06

huşūl *Ar. a.* Üreme, türeme, çıkma. -1-
 h.+ ünē 1246/30

huşūmet *Ar. a.* Hasımlık,
 düşmanlık. -1-
 h. 1047/23

huşūş *Ar. a.* Konu. -2-
 h.+ a 1246/23
 h.+ undā 1246/07

hūy *Far. a.* Tabiat, mizaç, ahlāk;
 âdet. -1-
 h.+ u 1242/31

hücūm *Ar. a.* Saldırış, saldırma. -3-
 h. 1242/11
 h. eyledi 1247/32
 h. eylemek 1245/12

hüküm (hükm) *Ar. a.* Hüküm,
 emir, komuta. -1-

h.+ ünde oldu 1247/06
 h. 1243/28

hūzn *Ar. a.* Gam, keder, sıkıntı. -1-
 h. 1241/22
 h. 1241/24, 1241/30

iştlāh *Ar. a. ed.* Kinaye ve istiare
 yoluyla esas anlamın dışında
 terimleşmiş söz. -2-
 i.-ı mezbūr 1048/27
 i.+ indā 1048/23

ıflāk *Ar. a.* Salıverme, koyuverme. -20-
 1.-ol 1049/34
 1. éderler 1246/32
 1. édérler 1244/19
 1.+ ı 1244/23, 1244/30
 1.+ ımız 1242/28, 1242/29
 1. olunmuşdur 1244/39
 1. olunur 1048/39, 1049/33,
 1049/36, 1243/17, 1243/26, 1243/27,
 1244/11, 1244/23, 1244/31, 1244/33,
 1247/25, 1247/27
 i. olunur 1243/27, 1049/01
 i.+ ı 1049/14

i- Cevheri fiil. -4-
 görünüyor i.- di 1246/01,
 1244/17, 1244/14, 1244/19

‘ibāret *Ar. a.* ...dan meydana gelmiş;
 bir şeyin aynı; başkası, başka bir şey
 değil. -20-
 ‘i.+ dir 1048/38
 ‘i.+ dir 1046/38, 1048/01,
 1048/07, 1048/13, 1048/24, 1048/26,
 1048/27, 1048/29, 1048/30, 1049/16,
 1049/19, 1245/02, 1247/08
 ‘i.+ iyle 1244/27
 ‘i.+ iyle 1050/05, 1241/38,
 1242/29, 1245/11, 1247/05

ibn *Ar. a.* Oğul. -4-
 i.-i Eṭīr’ın Nihāyedē 1246/32
 i.-i Hācib 1244/19
 i.-i Kemāl 1243/13
 i.-i ‘Abbās razıyallāhu ‘anhumā
 1245/40

ibtidā 1. Başlama. 2. *zf.* İlkın, en önce, başta. -2-
i. 1243/08
i.-i kitāb 1245/03

ibtidā'en *Ar. zf.* Başlangıç olarak, en önceden. -1-
i. 1243/12

īcāb *Ar. a.* Lâzım gelme, gerek. -2-
ī. 1243/07, 1243/28

īcār *Ar. a.* Kiraya verme, verilme. -1-
ī. eylemek 1049/22

iç *a.* Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dahil, dış karşıtı. -2-
i. 1047/34
i.+ ini 1048/22

içeri *a.* İç, iç yüzey. -1-
i.+ si 1244/04

içirmek (içürmek) İçmek işini yaptırmak, içmesini sağlamak. -1-
i. 1245/20

içre *zf. e. esk.* İçinde. -2-
i. 1050/03, 1242/18

içün *e.* İçin. -16-
i. 1242/02, 1242/14, 1242/26, 1243/19, 1243/22, 1243/38, 1243/41, 1244/05, 1244/09, 1244/32, 1244/39, 1246/33, 1247/14
i. bir 1244/16
i.+ dir 1247/21
i.+ dür 1243/15

iddi'ā *Ar. a.* Savunulan düşünce, tez. -1-
i. eylemişlerdir. 1247/26

idrāk eyleme-*Ar. a.* Anlayış, akıl erdirme. -1-
i. yüp 1050/07

if'al *Ar. a.* -2-
i. 1245/10
i.+ den olarağ 1245/10

ifsād *Ar. a.* Fesada uğratma, uğratılma, bozma. -1-
i. 1048/26

ifti'al *Ar. a.* -1-
i. 1241/24

ifti'al *Ar. a.* -3-
i. 1048/33, 1049/30, 1243/33

iḥbār *Ar. a.* Haber verme, bildirme, anlatma. -2-
i. 1050/07, 1246/18

iḥcām *Ar. a.* Bir şeyden korkup vaz geçme, cayma. -1-
i. 1243/40

ihtimām *Ar. a.* Dikkatle, gayretle çalışma, özenle iş görme. -1-
i. 1246/34

iḥtirās *Ar. a.* Çekinme, sakınma, korunma. -1-
i. 1049/31

iḥtirāz *Ar. a.* Sakınma, çekinme. -1-
i. olunağ 1243/24

iḥvān *Ar. a.* Sâdık, samîmî, candan dostlar. -1-
i.+ ları 1245/41

iḥzār *Ar. a.* Hazırlama, hazır etme, edilme. -1-
i. eyledikten 1242/13

ikā'* *Ar. a.* -1-
i. 1050/15

ikā'atun* *Ar. a.* -1-
i. 1050/15

ikāb* *Ar. a.* -1-
i. 1241/25

iḳām *Ar. a.* -1-
i. 1050/15

iḳāmatun *Ar. a.* -1-
i. 1050/15

ikbāb *Ar. a.* -2-
i. 1241/37
i. bir 1241/40

ikbāb* *Ar. a.* -1-
i. 1241/35

ikdām *Ar. a.* Gayret ve sebatla çalışma, devamlı çalışma. -2-
i.+ a 1246/27, 1246/28

iken *zf.* Esasında, ...-dığı / -diği hâlde, ...-dığı / -diği zaman. -3-
i. 1046/39, 1047/06, 1047/29

ikfā' *Ar. a. ed.* Sesleri birbirine yakın olan harflerle kafiye yapma. -5-
i. 1048/28, 1048/14, 1048/23, 1048/26, 1048/31

ikfā'* *Ar. a.* -1-
i. 1048/20

iki *a.* Birden sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam. -16-
i. 1048/04, 1048/37, 1242/15, 1242/28, 1243/04, 1243/05, 1244/01, 1244/14, 1245/01, 1245/16, 1246/12, 1247/03, 1247/04, 1247/15, 1247/25

iklā'* *Ar. a.* -1-
i. 1049/21

ikmā* *Ar. a.* -1-
i. 1049/40

ikşā'u* *Ar. a.* -1-
i. 1047/37

iktāb *Ar. a.* Güzel yazı, kaligrafi öğretme. -1-
i. 1244/20

iktāb* *Ar. a.* -1-
i. 1244/15

iktāb* *Ar. a.* -1-
i. 1245/19

iktifā' *Ar. a.* Yeter bulma, yetinme. -1-
i. 1243/39

iktifā'* *Ar. a.* -1-
i. 1048/33

iktilā'* *Ar. a.* -1-
i. 1049/30

iktināb* *Ar. a.* -1-
i. 1241/24

iktişād *Ar. a.* Aşırı gitmeme, davranmama. Tutum -1-
i. 1243/40

iktībāb *Ar. a.* Yazılmış bir şeyin suretini alma, kopyasını çıkarma. -1-
i.+ dan 1244/33

iktītāb *Ar. a.* -4-
i. 1243/34, 1243/37, 1244/01
i. bir 1243/41

iktītāb* *Ar. a.* -1-
i. 1243/33

ikzāb* *Ar. a.* -1-
i. 1247/20

ile *e. bağ.* Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, işteşlik, beraberlik, araç, sebep veya durum anlatan cümleler yapmaya yarar. -49-
i. 1046/27, 1047/12, 1047/14, 1047/17, 1048/30, 1049/25, 1049/29, 1049/30, 1049/31, 1049/32, 1050/12, 1050/13, 1241/41, 1242/08, 1242/15, 1242/26, 1242/41, 1243/04, 1243/05, 1243/06, 1243/09, 1243/17, 1243/18, 1243/21, 1243/22, 1243/36, 1243/39, 1244./02, 1244/07, 1245/23, 1245/27, 1245/38, 1245/39, 1246/03, 1246/07, 1246/08, 1246/16, 1246/17, 1246/27, 1246/36, 1247/01, 1247/03
i.+ dir 1242/16
i.+ dür 1246/16
i. olursa olsun 1048/27

'ilim *Ar. a.* Bilme, biliş; bir şeyin doğrusunu bilme. -3-
'i.1244/12, 1244/22, 1244/23

ilkā *Ar. a.* Bırakma. -2-
i. eyledik 1246/16
i. olunan et 1242/26

'illet *Ar. a.* Hastalık; sakatlık. Sebep. -1-
'i.1242/37

‘ilm *Ar. a.* Bilme, biliş; bir şeyin doğrusunu bilme. -2-
ehl-i ‘i.1244/14
kuvvet-i ‘i.1244/15

ilşāk *Ar. a.* Bitiştirme, bitiştirilme; kavuşturma, kavuşturulma. -1-
i. eylemekde 1243/07

i‘māl *Ar. a.* -1-
i. 1048/14

imāle *Ar. a.* Meylettirme, bir tarafa eğme, yatırma. -2-
i. 1048/22, 1048/27

imām *Ar. a.* Namazda, kendisine uyulan kimse. -1-
i.+ ıñ 1242/40

im‘ān *Ar. a.* İnanma. -1-
i. eylememek 1243/14

imlā’ *Ar. a.* Söyleyip yazdırma, yazdırılma. -5-
i. eylemesini 1243/35
i. 1244/06, 1244/17, 1244/19

imlāl *Ar. a.* Usandırma, usandırılma, bezginlik verme, bıktırma. -1-
i. idi 1244/17

imtinā’ *Ar. a.* Çekinme, geri durma. -1-
i. eylememek 1243/22

imzā *Ar. a.* Bir kimsenin, mektup ve sâir resmî kâğıtların altına, kendi eliyle, her zaman aynı biçimde yazdığı kendi adı. -1-
i. olunmuşdur 1241/40

inan- Bir şeyi doğru olarak benimsemek. -1-
i.- mayub 1247/35

ince *sf.* Kalınlığı az olan, kalın karşıtı. -1-
i. 1047/34

‘ind *Ar. e.* Göre, düşüncesine göre. -1-
‘i.+ indē 1246/07

‘inda’l-ba‘z *Ar. a.* Bâzılarına göre. -2-
‘i.1246/14, 1246/34, 1048/25, 1048/24

infi‘āl *Ar. a.* -3-
i. 1049/04, 1242/07
i. eylemek 1050/09

in‘iḳād *Ar. a.* Anlaşma, kararlaştırma. -1-
medār-ı i. ola 1049/19

inkār *Ar. a.* Reddetme, tanımama. -1-
i. eylemek 1247/35

inkibāb* *Ar. a.* -1-
i. 1242/07

inkifā’* *Ar. a.* -1-
i. 1049/04

insānī *Ar. sf.* İnsana mensup, insanla ilgili, insanca. -1-
nefs-i i.+ ye 1247/24

inşirāf *Ar. a. gr.* İsimlerin kaideye göre çekilebilmesi. -1-
i.+ ı 1049/35

inşā *Ar. a.* Yapma, yapılma, vücûda, meydana getirme. -1-
1246/19, 1246/19

intāc *Ar. a.* Doğurma. -1-
i. edêrler 1048/37

intahā *Ar. a.* Son, sona erme, sonu gelme. -5-
i. 1046/36, 1048/30, 1048/38, 1050/06, 1243/17

intifā’ *Ar. a.* Ortadan yok olma, aradan çıkma. -1-
i. 1247/09

intisāh *Ar. a.* Bir şeye bakarak aynısını yazma, kopya etme. -1-
i. 1244/01

ip *a.* Dokuma maddelerinin bükülmüş liflerinden yapılan bağ. -3-
i. 1242/19

i.+ dir 1242/14
i.+ i 1241/34

iplik (iplig) *a.* Pamuk, keten, yün, ipek, naylon vb. dokuma maddelerinin her birinin bükülmüş ve çekilmiş durumu. -2-
i.+ i 1241/34
i. 1242/19

i' rāb *Ar. a. gr.* Arapça kelimelerin sonlarındaki harf veya hareketin değişmesi. -1-
i.+ larını 1048/24

īrād *Ar. a.* Söyleme. -3-
ī. eyledikten 1241/38
ī. eylemekden 1048/24
ī. olunmaktadır 1048/30

irāde *Ar. a.* Denir. Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü. -1-
i.+ olunur 1243/11, 1243/08

iri *sf.* Olağandan daha hacimli, olağanı aşan büyüklüğü olan. -2-
i. 1242/38, 1245/29

īṣāl *Ar. a.* -1-
ī. 1241/39

iṣe *Olunca, olursa, olsa da.* -1-
i. 1244/41

isim (ism) *Ar. a.* İsim, ad. -32-
i. 1246/12
i.+ lerdır 127/19, 1242/22
i.+ lerdır bir 1048/10
i. olarak 1247/12
i.-i cem'īdir 1049/39
i.-i fā'il 1245/03, 1245/04
i.-i fā'ildir 1049/03, 1244/11, 1244/33
i.-i fi'il 1246/20
i.-i fi'ildir 1246/33
i.-i mef'ūldür 1049/02, 1244/38
i.-i mef'ūl'ünvānı 1245/03
i.-i mekândır 1244/22
i.-i ve 1049/03

i.+ i olduğu 1243/16
i.+ idir 1047/01, 1047/20, 1242/19, 1242/21, 1242/33mużamma, 1242/38, 1242/39, 1242/41, 1243/16, 1244/10
i.+ ini 1244./02, 1244/04

iskele *İt. a.* Deniz taşıtlarının yanaştığı, çoğu tahta ve betondan yapılmış, denize doğru uzanan yer. -1-
i.+ ye 1049/33

ister istemez *zf.* Zorunlu olarak, elinde olmadan. -1-
i. eylemek 1050/10

isti'āre *Ar. a. ed.* Bir kelimenin mânâsını muvakkaten başka bir kelime hakkında kullanma. -1-
i.-i teb'ıyye 1247/01

istif'āl *Ar. a.* -1-
i. 1244/05

istifrağ *Ar. a.* Kusma, kay. -1-
i. 1047/09

istiklā' *Ar. a.* -1-
i. 1049/24

istiktāb *Ar. a.* -1-
i. 1244/05

istiktāb *Ar. a.* Dikte etme, yazdırma, yazdırılma; yazılmasını isteme. -1-
i. 1243/36

isti'lā *Ar. a.* Yükselme, üste çıkma. -1-
ḥarf-i i. 1247/03

istilā *Ar. a.* Yayılma, kaplama. -1-
i. kaydında olan bir 1247/40

isti'māl *Ar. a.* Kullanma. -22-
i. 1050/12
i.+ den 1247/08
i.+ i 1246/40
i. olundu 1243/06, 1243/07
i. olunmaz 1046/36

i. olunmuştur 1244/18,
1247/01, 1048/06, 1243/07
i. olunur 1048/04, 1050/07,
1050/11, 1241/41, 1242/02, 1242/08,
1243/28, 1244/05, 1246/13, 1247/24,
1247/31, 1247/35

istimlâ' *Ar. a.* Birine imlâ, yazı yazdırma. -2-
i. 1243/34, 1244/06

istişhād *Ar. a.* Delil göstermek. -1-
i. eylemiştir 1244/28

istivā *Ar. a.* Müsavi olma, denk olma. -1-
i. 1049/06

iş Bir değer yaratan emek. -6-
i.+ ç 1241/40, 1242/07
i.+ i 1050/09, 1050/10,
1247/34, 1247/35

iş'ār *Ar. a.* Haber verme. -1-
i. eylemiştir 1244/01

işbu *sf.* Bu, özellikle bu, uşbu. -7-
i. 1048/29, 1241/38, 1243/36,
1244/28, 1246/12, 1246/25, 1246/29

işle- Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek. -1-
i.- di 1247/34

iştirāk *Ar. a.* Ortak olma, ortaklık. -1-
'alā tarīki' l i. 1049/39

iṭbāt *Ar. a.* -1-
i. 1243/07

i'tibār *Ar. a.* Bir şeyin hakiki değil, kararlaştırılan değeri. -7-
'i.+ ıylā olur 1243/10
i. 1246/20
i.+ ıylādır 1244/24
i.+ ıylē olur 1242/27
i.+ ıylēdir 1245/35
i. olunmağla 1246/22
i. olunur 1246/21

i'tidāl *Ar. a.* Uygunluk, aşırı olmama hâli, ölçülülük. -1-
ḥadd-i i.+ den 1048/19

i'timād *Ar. a.* Dayanma, güvenme. -1-
i. 1243/39

i'tirāz *Ar. a.* Bir fikri, bir hükmü kabul etmeyip çürütmeye kalkışma. -1-
i. eylemiştir 1243/15

ittisā *Ar. a.* Bollaşma, genişleme. -1-
i. 1247/08

izale *Ar. a.* Giderme, giderilme; yok etme. -1-
i. 1244/39

iz'an *Ar. a.* Anlayış, kavrayış, akıl. -1-
i. eylemeyüp 1050/07

izār *Ar. a.* Belden aşağıya mahsus örtü, peştamal. -1-
i. 1048/09

izhār *Ar. a.* Gösterme, meydana çıkarma. -1-
i. eylemekle 1244/04

izmār *Ar. a.* Kalbde gizlemek saklamak, belli etmemek. -1-
i. olunmuştur 1246/33
k 1245/15

ka'a *Ar. a.* -1-
k. 1050/12

ka'āba* *Ar. a.* -1-
k. 1241/22

ka'b *Ar. a.*
k. 1241/21

ḳab *a.* İçi gaz, sıvı veya katı herhangi bir maddeyi alabilen oyuk nesne. -2-
ḳ. 1245/17
ḳ.+ ā 1046/37

kabāb* *Ar. a. -1-*
k. 1242/25

kabābā* *Ar. a. -1-*
k. 1242/40

kabākib *Ar. a. -3-*
k. 1242/35
k. bir 1242/36

ka'batu* *Ar. a. -1-*
k. 1241/22

kā'ba'u* *Ar. a. -1-*
k. 1241/29

kabba *Ar. a. -1-*
k.+ dir 1242/09

kabba* *Ar. a. -1-*
k. 1242/09

kabbāb* *Ar. a. -1-*
k. 1242/37

kabb'u* *Ar. a. -1-*
k. 1241/31

qabīl *Ar. a. zf. Türlü, gibi. -1-*
q.+ inden olur 1243/39

kabile *Ar. a. İptidâi ve göçebe*
insanlarda, aynı soydan sayılan ve bir
başâ itaat eden insan topluluğu, boy. -
5-
k.+ sinden 1247/26, 1243/02
k.+ si 1245/14s
k.+ sinden 1243/02, 1247/25
k.+ sine 1245/08

kabkab *Ar. a. -2-*
k. 1242/38, 1242/39

kabkab* *Ar. a. -1-*
k. 1242/22

kabkaba *Ar. a. -1-*
k. 1242/05

kabkaba *Ar. a. -1-*
k. 1242/06

kabkaba* *Ar. a. -1-*
k. 1242/20

kabkāba* *Ar. a. -1-*
k. 1242/38

kabkabatı* *Ar. a. 1-*
k. 1242/03

qable'l-iflāt *Ar. a. Kemend veya*
bağdan kurtulup kaçmadan önce. -1-
q. 1242/14

qable'l-naẓm *Ar. a. Uyaklı, vezinli*
sözden önce. -1-
q. 1243/17

ka'bu* *Ar. a. -1-*
k. 1241/25

qabuğ *a. Bir şeyin üstünü kaplayan ve*
onu dış etkilere karşı koruyan,
kendiliğinden oluşmuş sertçe
bölüm,kışır. -3-
q.+ ı 1047/38
q.+ ma 1047/13
q.+ unu 1047/30

qabz *Ar. a. Dışkılama sıklığının*
azalması veya zor ve ağırlı dışkılama,
peksizlik, kabızlık. -1-
q. olmak 1244/04

qaç- *Görünmeden gitmek,*
savuşmak, sıvışmak. -1-
q.- up 1046/26

qaçın- *Herhangi bir işi yapmaktan*
veya özverili davranmaktan geri
durmak, imtina etmek. -1-
k.- ulup 1046/22

kad'a* *Ar. a. -1-*
k. 1047/02

kadab* *Ar. a. -1-*
k. 1245/37

qadar *Ar. e. Dek. -4-*
q. 1047/37, 1048/08, 1048/10
q. ola 1244/35

kada'u* *Ar. a. -1-*
k. 1047/08

kadb * *Ar. a.* -2-
k. 1245/37

kadb *Ar. a.* -3-
k. 1245/39, 1246/02

kader *Ar. a.* İnanılması İslâmî îman esaslarından olmak üzere insanların başına gelecek her türlü işlere dâir Allah'ın ezeli hüküm ve takdiri. -1-
k. 1243/28

kādi`a* *Ar. a.* -1-
k. 1047/07

kāf Osmanlı Türkçesi alfabesinin yirmi beşinci harfi olup ebced düzeninde 20 sayısının karşılığıdır. -54-
k.+ ın 1245/38, 1046/30, 1046/37, 1047/02, 1047/14, 1047/20, 1047/21, 1047/25, 1047/26, 1047/27, 1047/40, 1048/11, 1048/12, 1048/15, 1048/34, 1049/05, 1049/07, 1049/37, 1050/01, 1050/12, 1050/14, 1241/21, 1241/30, 1241/31, 1242/08, 1242/10, 1242/18, 1242/35, 1243/02, 1243/03, 1244/10, 1244/37, 1245/16, 1245/25, 1245/31, 1245/37, 1246/04, 1246/09, 1247/11, 1247/13, 1247/15, 1247/16
k.+ ların 1242/21, 1049/07, 1050/13, 1242/21, 1242/33, 1242/38, 1243/01
k.+ la 1245/36

kaf* *Ar. a.* -1-
k. 1048/15

kaḫā *Ar. a.* İnsan başı, ser. -1-
k.+ sı 1047/26

kaf`a* *Ar. a.* -1-
k. 1048/34

kafā`a* *Ar. a.* -1-
k. 1048/10

kafa`u *Ar. a.* -1-
k. 1048/02

kāfī *Ar. sf.* Yeterli. -1-
k. 1246/24

kafī`u* *Ar. a.* -2-
k. 1048/11, 1048/41

kaḫfiye *Ar. a. ed.* Nazımda şiirlerin sonlarında tekerrür eden ve aynı sesi veren harflerin hareke ve sükûn hallerindeki birleşmeleri. -1-
k.+ lerin 1048/23

kaḫfiye *Ar. a. edb.* Manzum yazılan satırların ses bakımından sonlarının aynı olması. -1-
k.+ lerin 1048/25

kaf`u* *Ar. a.* -1-
k. 1048/12

kaḫıd *Far. a.* Kağıt. -1-
k. 1243/25

kaḫb *Ar. a.* -1-
k. 1245/32

kaḫb* *Ar. a.* -1-
k. 1245/31

kaḫbe *Ar. a.* -1-
k.+ dir 1245/32

kāḫiba* *Ar. a.* -1-
k. 1245/34

kaḫkab *Ar. a.* -1-
k. 1245/36

kaḫlab *Ar. a.* -1-
k. 1245/36

ka`ib* *Ar. a.* -1-
k. 1241/25

ka`ka`a *Ar. a.* -1-
k. 1046/24

ka`ka`a* *Ar. a.* -1-
k. 1046/22

ka`ka`u* *Ar. a.* -1-
k. 1046/25

kaḫ- Zaman, uzaklık, veya nicelik belirten miktarda bulunmak. -6-
k.- an 1245/17
k.- dı 1245/10, 1246/19,

1246/40
k.- ması 1047/33
k.- ur 1242/40

kal'a* *Ar. a. -1-*
k. 1049/14

kala'a *Ar. a. -1-*
k. 1049/12

kala'u *Ar. a. -1-*
k. 1049/14

kala'u* *Ar. a. -1-*
k. 1049/11

kalb *Ar. a. ed.* Bir sözün harflerinin yerlerinin değiştirilmesi ile oluşturulan "cinas" tarzı. -1-
k. 1048/27

kaldır- (kaldır) Yukarı doğru hareket ettirmek. -2-
k.- arak 1247/27
k.- ub 1247/31
k.- ub 1246/11

kālī* -1-Ar. a.
k. 1049/15

kalit'u *Ar. a. -1-*
k. 1049/15

kali'u* *Ar. a. -1-*
k. 1049/15

kalla'a *Ar. a. 2-*
k. 1049/35
k. 1049/36

kalla'u* *Ar. a. -1-*
k. 1049/33

kalmağ (kalmağ) Olmak, herhangi bir durumda bulunmak. -2-
şusuz k.+ la 1047/04
şāfī k. 1046/31

kal'u* *Ar. a. -1-*
k. 1049/07

kama' *Ar. a. -1-*
k. 1050/06

kam'a *Ar. a. -3-*
k. 1049/38, 1049/39, 1050/11

kam'ahu *Ar. a. -1-*
k. 1049/39

kama'u* *Ar. a. -1-*
k. 1050/03

kamma'u* *Ar. a. -1-*
k. 1050/02

kam'u *Ar. a. -1-*
k. 1049/39

kam'u* *Ar. a. -2-*
k. 1049/37, 1050/01

ķāmūs *Ar. a. Eser adı. -1-*
şāhīb-i k. 1243/14

ķan *a.* Atardamar ve toplardamarın içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı. -2-
k. 1246/01.çal-ar

ķanāt *Ar. a. -1-*
k. 1047/01

ķanğı *sf.* Hangi. -1-
k. 1246/29

ķanisa'u *Ar. a. -1-*
k. 1047/16

ķanṭa'a* *Ar. a. -1-*
k. 1046/40

ķapamağ Bir nesneyi tersine çevirmek. -5-
k. 1048/16, 1048/20, 1048/34, 1241/32, 1241/35

ķapan- Yüzü, gövdesi bir yere gelecek şekilde eğilmek. -4-
k.- ub 1242/02, 1242/07, 1242/37
k.- ur 11242/01

ķarāmağ *Ar. a. -1-*
k. 1241/22

ķaramtık Hüzünlü bir kimsenin yüzü gibi olan şey. ?-1-
k. 1241/25

ķarargāh Ar.+Far. a. Durulan veya kalınan yer. -1-
k.+ ıdır 1049/34

ķara'sā'a* Ar. a. -1-
k. 1047/16

ķarfa'a* Ar. a. -1-
k. 1047/18

ķarġa a. hay. b. Karga. -1-
k.+ nuġ 1047/08

ķarīb Ar. sf. Yakın, yakın olan. -2-
k. 1245/
k. olmak 1245/28

ķarībēn Ar. zf. Yakında, bir zaman sonra, çok vakit geçmeden. -1-
k. 1244/07

ķarisa'u* Ar. a. -1-
k. 1047/16

ķarsa'ahū Ar. a. -1-
k. 1047/19

ķarssa'a* Ar. a. -2-
k. 1047/14

ķarye Ar. a. Köy. -1-
k. 1245/16

ķas'a* Ar. a. -1-
k. 1046/30

ķas'a* Ar. a. -1-
k. 1047/21

ķasāt* Ar. a. -1-
k. 1047/01

ķaşd Ar. a. Demek, istemek. -1-
k. olunduķ 1243/09

ķāse Far. a. Cam, çini, toprak vb.nden yapılmış derince çanak. -1-
k. 1245/17

ķas'u* Ar. a. -1-
k. 1047/26

ķaşvā Ar. sf. Uzak. -1-
k.+ ya 1049/11

ķaş a. anat. Kaş. -1-
k.+ mıġ 1245/24

ķaři'u* Ar. a. -1-
k. 1047/36

ķaş'u* Ar. a. -1-
k. 1047/27

ķařy* Ar. a. -1-
k. 1047/36

ķat ķat zf. Çok, pek çok. -1-
k. 1047/12

ķat'ab* Ar. a. -1-
k. 1245/29

ķatab* Ar. a. -1-
k. 1245/13

ķataba Ar. a. -1-
k. 1243/34

ķat'an Ar. a. Hiçbir zaman, aslā, katiyen. -1-
k. 1247/32

ķatār Ar. a. Birbiri arkasına dizilmiş hayvan sürüsü. -1-
k. 1047/22

ķat'atu* Ar. a. -1-
k. 1046/27

ķat'atu* Ar. a. -1-
k. 1047/01

ķatb* Ar. a. -1-
k. 1243/02

ķatb* Ar. a. -5-
k. 1243/03, 1243/05, 1243/17, 1243/21, 1244/01

ķatbā'* Ar. a. -1-
k. 1245/25

ķatbkāf* Ar. a. -1-
k.+ ıġ 1245/05

katf* *Ar. a.* -4-
k. 1047/36, 1241/25, 1245/37,
1246/03

katıl- Katma işi yapılmak. -1-
k.- ub 1046/38

katırkatır (katır kutur) *zf.* Sert ve
kaba ses çıkararak. -1-
k. 1047/28

kātīb *Ar. a.* Kazanan, kazanmak için
çalışan, kazanç sahibi. -2-
k.+ eden 1245/08
k.+ eşi 1245/08

kātīb *Ar. a.* Yazan, yazıcı, kitâbet
eden. Usta yazıcı. -5-
k. 1244/11, 1244/21
k.+ inç 1244/06
k. olan 1244/12, 1244/14

kātīb* *Ar. a.* -1-
k. 1244/10

kātīb* *Ar. a.* -1-
k. 1245/24

katība* *Ar. a.* -1-
k. 1244/33

kātībatu* *Ar. a.* -1-
k. 1245/23

katīb' u* *Ar. a.* -1-
k. 1245/14

kātībūḡ *Ar. a.* -1-
k. 1244/29

katnab' u* *Ar. a.* -1-
k. 1245/30

kattan *Ar. a.* -2-
k. 1049/33, 1050/02

kā' u* *Ar. a.* -1-
k. 1050/12

kav'* *Ar. a.* -1-
k. 1050/13

kava' a* *Ar. a.* -1-
k. 1047/11

ḡavāfī *Ar. a.* Kafiyeler. -1-
ḡ.-i şî'ir bir 1048/26

kavhab *Ar. a.* -1-
k. 1245/36

ḡavl *Ar. a.* Lâkırdı, söz. -1-
ḡ.+ inden 1246/15

ḡavl *Ar. a.* Lâkırdı, söz. -8-
ḡ. 1243/08, 1247/07
ḡ.-i maddeye 1243/39
ḡ.-i mezbûrı 1244/25
ḡ.-i zarb 1247/08
ḡ.+ i 1244/25
ḡ.+ inden bir 1247/07
ḡ.+ iyle 1243/41

ḡavur- Bir şeyi bir kabın içinde
kendisinden başka bir malzeme
koymadan pişirmek. -1-
ḡ.- ur 1047/29

ḡavurma *a.* Kendi yağıyla
pişirilip kavurulduktan sonra yenen
veya dondurulup saklanan et. -1-
ḡ.+ lıḡ 1047/29

ḡavurmaḡ Bir şeyi bir kabın içinde
kendisinden başka bir malzeme
koymadan pişirmek-1-
ḡ. 1047/37

ḡavuştur- (kavuştır) Bir araya
gelmelerini sağlamak. -1-
ḡ.- ub 1244./02

kay' a *Ar. a.* Kusma, istifraḡ. -1-
k. 1047/09

kay' a* *Ar. a.* -1-
k. 1050/13

kaya' tu* *Ar. a.* -1-
k. 1050/13

ḡayd *Ar. a.* **1.** Bir şeyi bir yere
yazmak, **2.** Sınırlamak. -3-
ḡ. ettirmek 1244/03
ḡ. eylemiş olur 1244/04
istilâ ḡ.+ indaḡol-an bir 1247/40

ķaymaķ *a.* Sütün veya yoğurdun yzünde zar durumunda toplanan aķık sarı renkli, koyu yağlı katman, krema.

-1-

ķ.+ dan 1046/38

ķayna- Bir sıvı, sıcaklığı belli bir dereceyi bulduğunda buhar durumuna geķerek fokurdama. -2-

ķ.- r 1046/39

ķ.- rken 1046/37

ķays bin ğavt *Ar. a.* Kişi adı. -1-

ķ. 1242/19

ķays-ı kubba *Ar. a.* Kabile adı. -1-

ķ. 1243/02

ķay' u* *Ar. a.* -1-

k. 1050/12

ķayż *Ar. a.* Yaz mevsiminin en sıcak zamanları. -1-

ķ. 1047/13

ķayzabān* *Ar. a.* -1-

k. 1247/13

ķayzubān* *Ar. a.* -1-

k. 1247/13

ķayzu' l bayż *Ar. a.* Sıcak yumurta. -

1-

ķ. 1047/13

ķazā *Ar. a.* İlçe. -1-

ķ.+ sında 1245/16

ķazā' *Ar. a.* Olacağı ezelden Cenab-ı Hak tarafından takdİR olunan Şeylerin vukua gelmesi. -1-

ķ. 1243/28

ķazāb* *Ar. a.* -1-

k. 127/19

ķazālik *Ar. a.* Aynı

zamanda. -4-

k. 1046/34, 1242/11, 1243/06, 1246/37, 1050/13

ķazan- Kazanç sağlamak. -1-

ķ.- ub 1245/02

ķazba* *Ar. a.* -1-

k. 1246/04

ķazbān* *Ar. a.* -1-

k. 1247/13

ķāzib *Ar. sf.* Yalan, uydurma. -3-

k. 1247/37

k. eyledi 1247/33

k. oldu 1246/35

ķāzib* *Ar. a.* -2-

k. 1247/10, 1247/27

ķaziba *Ar. a.* -3-

k. 1246/33, 1247/07, 1247/09

ķāziba *Ar. a.* -1-

k. 1246/09

ķāzibā* *Ar. a.* -1-

k. 127/19

ķazūb* *Ar. a.* -1-

k. 1247/12

ķazzāb* *Ar. a.* -1-

k. 1247/10

ķazzabān* *Ar. a.* -1-

k. 1247/25

ķeb *Ar. a.* -1-

k. 1242/05

ķebāb *Ar. a.* Doğrudan doğruya ateşte veya kab iķerisinde pişirilen et. -1-

ķ.+ lık 1047/29

k. 1242/28

ķ.+ a 1242/28

k. eylemek 1047/38

ķ. yapmak 1242/29

ķebābe *Ar. a. bot.*

Baharattan kara biberi andırır tane, kuyruklu biber. -1-

k. 1242/41

ķebābiye *Ar. a. bot.* Baharattan

kara biberi andırır tane, kuyruklu

biber. -1-

k. 1242/41

kebb *Ar. a.* Hor ve zelil etmek, helâk etmek. -1-

k. 1242/26

keberçe *Ar. a. bot.* Gebre otu, kedi tırnağı. -1-

k. 1047/21

keçi *a. zool.* Keçi. -2-

k. 1048/38

k.+ lerçe 1242/23

ked`* *Ar. a.* -1-

k. 1047/05

k. 1047/07

kef`u`* *Ar. a.* -1-

k. 1049/01

kelâl *Ar. a.* Yorgunluk; bıkkınlık. -1-

k. 1246/26

kelâm *Ar. a.* Söz, lâkırdı. -4-

k.-ı `arabda 1246/37

k.+ a 1243/17

k.+ ı 1247/04, 1247/37

kelimât *Ar. a.* Kelimeler, lâkırdılar, sözler. -1-

k.-ı nazm 1243/06

kelime *Ar. a.* Bir fikir anlatan, bir veya birkaç heceden meydana gelen ses, söz. -15-

k.-i mezbûra 1049/35

k.+ leri 1246/18

k.+ leriyle 1243/37

k.+ si 1242/05, 1243/15,

1246/12, 1246/19, 1246/32, 1246/37, 1246/39

k.+ sindê 1246/21

k.+ sinden 1244/21

k.+ sinin 1242/35, 1242/35,

1244/19

kelle *Far. a.* Baş, kafa. -1-

k.+ sinç 1047/21

Kemâl *Ar. a.* 1. Kişi adı. 2. Bilgi,

fazilet. 3. Olgunluk. -3-

ibn-i K. 1243/13

k.-i meyl 1246/34

k.+ ini 1047/16

kendi *zm.* İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, zat. -18-

k. 1243/35, 1243/37, 1243/41, 1244./02, 1244/04, 1244/05, 1244/16, 1244/18, 1244/41, 1246/24

k.+ sinç 1243/25, 1246/15, 1246/34

k.+ sini 1243/40, 1244/40, 1247/23, 1247/27, 1247/31

kenteb* *Ar. a.* -1-

k. 1245/31

kerdeme *Yun. a. bot.* Tere, tere otu. -1-

şu k.+ si 1047/02

k.+ si 1046/27

kerih *Ar. sf.* İğrenç; çirkin. -1-

k. 1050/09

kerime *Ar. a.* Āyet. -1-

al-āyat-i k.+ sini 1243/37

kerse`u *Ar. a.* -1-

k. 1047/15

kesdirmek Tahmin etmek / karar vermek. -1-

k. 1244/41

keşeb *Ar. a.* Yakınlık, kurbiyet. -1-

k. 1245/09

kesif *Ar. sf.* Koyu. -1-

k. olan 1048/41

kesmek Bıçak, makas vb. bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak, doğramak. -1-

k. 1047/31

kesr *Ar. a. gr.* Bir harfin esre i okunması. -24-

k.+ i 1242/38, 1246/09

k.+ iyle 1047/20, 1047/37,

1048/12, 1049/03, 1049/06, 1049/07,

1049/15, 1049/21, 1049/41, 1241/25,

1241/35, 1242/22, 1242/30, 1243/03,
1244/10, 1244/15, 1246/04
k.+ iyle bir 1048/20, 1245/20,
1245/25, 1247/21, 1247/11

kesre *Ar. a.gr.* Esre, harfi i okutan
hareke. -1-
k. 1048/30

keşe* *Ar. a.* -1-
k. 1047/32

keṭb * *Ar. a.* -3-
k. 1245/07, 1245/08, 1245/09

keṭ'e* *Ar. a.* -2-
k. 1046/35
k.+ yi 1046/39

Keteb Taiyy' *Ar. a.* Kabile adı. -1-
K. 1245/14

keṭīb *Ar. a.* -1-
k. 1245/16

keṭīr *Ar. sf.* Çok çok olan, bol. -1-
k.+ dir 1246/37

ketret *Ar. a.* Çokluk, bolluk, ziyâ-
delik. -2-
k. 1242/12
k.-i 1047/37 1047/36

kettü'-lihye *Ar. a.* Sık ve gür sakallı.
-1-
k. 1046/29

kev' *Ar. a.* Bir nesneden
korkmak. -1-
k. 1050/14

kezzāb *Ar. a.* Yalancı, çok
yalan söyleyen. -3-
k. 1247/36
k. bir 1247/35
k.+ lardır 1247/26

kıdr *Ar. a.* Çömlek. -4-
k.+ da 1046/36
k. 1048/03, 1048/07, 1048/13

qıl *a.* Bazı hayvanların
derisinde, insan vücudunun belli

yerlerinde çıkan, üst deri olan ipliksi
uzantı. -1-
k. 1048/09

qıl- Etmek, yapmak. -3-
k.- aşız 1246/20
k.- mışdır 1246/10
k.- ub 1241/39

qılıç *a.* Uzun, düz veya eğri,
ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin,
kın içinde bele takılan, çekilen silah. -
2-
k.+ la 1047/24, 1047/31

qılın- Kılma işi yapılmak. -1-
ziyâde k.- mışdır 1247/14

qıllet *Ar. a.* -1-
k.+ idir 1245/15

qırā'at *Ar. a.* Okuma; devamlı ve
düzgün okuma. -1-
k. eylediler 1246/20
k. 1243/35

qırba *Ar. a.* Sakaların su taşıdıkları
köseleden kap. -6-
k.+ niṭ 1047/33
k.+ niṭ 1244/20
k. 1243/04, 1244/01, 1244/08,
1244/09

qışa *sf.* Boyu, uzunluğu az
olan. -1-
k. 1046/26

kısm *Ar. a.* Bölük, parça, takım;
çeşit, nevi. -1-
k.+ mıṭ bir 1048/38

qışrak (qışrağ) *a. hay. b.* Dişi
at. -3-
k.+ ı 1243/19, 1243/21
k.+ iṭ 1244/08

qış *a.* Kış mevsimi. -1-
k.+ iṭ 1242/17

qıṭ'a *Ar. a.* Parça, bölük, cüz. -1-
k.+ sıyla 1244/28

kıyās *Ar. a.* Karşılaştırma-2-
gayr-i k. 1049/39
k. olunur 1246/25

kızartmak Kızgın yağda pişirmek.
-1-
k. 1242/25

kı *Far. bağ.* Anlamları
bakımından birbirleri ile ilgili
cümleleri birbirine bağlayan bir söz. -
139-
k. 1046/35, 1046/36, 1046/37,
1046/38, 1047/01, 1047/07, 1047/13,
1047/17, 1047/19, 1047/20, 1047/21,
1048/08, 1048/09, 1048/11, 1048/25,
1048/28, 1048/37, 1049/01, 1049/02,
1049/13, 1049/17, 1049/19, 1049/33,
1049/36, 1049/38, 1049/39, 1050/04,
1050/07, 1241/23, 1241/25, 1241/31,
1241/41, 1242/06, 1242/12, 1242/14,
1242/21, 1242/22, 1242/28, 1242/31,
1242/33, 1242/35, 1242/40, 1243/05,
1243/07, 1243/10, 1243/23, 1243/25,
1243/26, 1243/27, 1243/28, 1243/35,
1243/36, 1243/38, 1243/40, 1244/01,
1244/04, 1244/06, 1244/07, 1244/08,
1244/10, 1244/11, 1244/14, 1244/15,
1244/17, 1244/18, 1244/22, 1244/25,
1244/35, 1244/38, 1244/41, 1245/01,
1245/03, 1245/04, 1245/08, 1245/09,
1245/10, 1245/15, 1245/19, 1245/23,
1245/27, 1246/01, 1246/02, 1246/07,
1246/09, 1246/10, 1246/12, 1246/19,
1246/20, 1246/21, 1246/25, 1246/27,
1246/28, 1246/35, 1246/36, 1246/38,
1246/39, 1246/40, 1247/02, 1247/04,
1247/06, 1247/07, 1247/08, 1247/11,
1247/14, 1247/16, 1247/17, 1247/20,
1247/21, 1247/25, 1247/27, 1247/28,
1247/33, 1247/34, 1247/36, 1047/41,
1048/02, 1048/07, 1048/13, 1048/30,
1049/16, 1243/34, 1246/15
k. ol 1247/41
k. 1243/39

kibkib* *Ar. a.* -1-
k. 1242/38

kibkiba* *Ar. a.* -1-
k. 1242/21

kifā' *Ar. a.* 1. Bir parça veya iki bez.
2. Eşitlik, beraberlik, müsâvât.-3-
k. 1048/33
k. 1048/07, 1048/14

kifā'* *Ar. a.* -1-
k. 1047/41

kifā'atu* *Ar. a.* -1-
k. 1048/10

kif'atu'l arzu *Ar. a.* Tarladan bir sene
boyunca toplanılan ürün. -1-
k. 1048/35

kif'atu'l libilu *Ar. a.* deveden bir sene
boyunca toplanılan ürün. (yün, süt,
yavru) -2-
k. 1048/35
k. ol 1048/37

kif'atu'l ğanamu *Ar. a.* Koyundan
bir sene boyunca toplanılan ürün.
(yün, süt, yavru) -1-
k. 1048/38

kifā'u* *Ar. a.* -1-
k. 1048/05

kif'u* *Ar. a.* -2-
k. 1048/12, 1049/05

kilā'* *Ar. a.* -1-
k. 1049/07

kila'atu* *Ar. a.* -1-
k. 1049/07

kilidle- Kilitlemek işi. -2-
k.- dikleri 1243/19, 1243/21

kilidlemek Anahtarla kilidi
kapamak. -1-
k. 1243/19

kilim *Far. a.* Döşeme, divan gibi
yerlere serilen, genellikle desenli,
havsız, kalın kıl veya yün dokuma. -1-
k.+ e 1048/09

kilit (kilid) *Far. a.* Anahtar, düğme gibi, takılıp çıkarılabilen bir parça yardımıyla çalışan kapatma aleti. -2-

k. 1243/21

k.+ e 1244/09

kimşe *zm.* Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi. -36-

k. 1048/39, 1050/11, 1243/38, 1243/41, 1244./02, 1244/05, 1245/12, 1247/23, 1247/38

k.+ niş 1049/05, 1241/25, 1242/19, 1242/32, 1246/15, 1247/22

k.+ ye 1048/32, 1049/32, 1050/01, 1050/02, 1050/03, 1242/18, 1243/32, 1243/34, 1244/16, 1245/20, 1245/28, 1247/39

k.+ ye 1242/31

k.+ yi 1241/32, 1247/21, 1247/22, 1247/37, 1247/40

kinda' u* *Ar. a.* -1-

k. 1047/11

kinta' u* *Ar. a.* -1-

k. 1046/41

kinta' vu *Ar. a.* -1-

k. 1047/01

kinta' vu* *Ar. a.* -1-

k. 1046/28

kirām *Ar. a.* -1-

k. 1048/14

kirfi' a* *Ar. a.* -1-

k. 1047/20

kirfi' u* *Ar. a.* -1-

k. 1047/17

kirsi' *Ar. a.* -1-

k. 1047/17

kirsi' u* *Ar. a.* -1-

k. 1047/12

kişi *a.* Kadın veya erkeğe verilen genel ad, şahıs, zat, nefer. -8-

k. 1047/26, 1048/04

k.+ ye 1046/27, 1046/29, 1047/37, 1048/41, 1050/13, 1241/25

kitāb *Ar. a.* Kitap. -24-

k. 1242/02, 1048/05, 1243/05, 1243/10, 1243/15, 1243/16, 1243/17, 1243/25, 1243/27, 1244/10, 1244/24, 1244/30, 1244/31, 1245/04, 1245/23, 1245/26, 1246/04

ibtidā-i k. 1245/03

k.+ dan 1244/28, 1244/29

k.+ e 1245/05

k.+ ma 1243/27

k.+ niş 1244/27

kitāb* *Ar. a.* -1-

k. 1245/26

kitāb* *Ar. a.* -2-

k. 1243/03, 1243/25

kitābet

Ar. a. 1. Yazı

yazma, bir maddeyi kaidelerine uygun şekilde kaleme alma. 2. Kâtiplik. -12-

k. 1243/08, 1243/08, 1243/09, 1243/34, 1243/38, 1244/22

mevzi'-i k. 1244/23

k.+ den 1244/11

ālet-i k.+ dir 1243/26

k.+ e 1244/41

kuvvat-i k. olacaktır 1244/15

kitāl *Ar. a.* -1-

ķ. 1047/41

kitātīb *Ar. a.* -1-

k. 1244/24

kitba* *Ar. a.* -1-

k. 1244/10

kizāb* *Ar. a.* -1-

k. 1246/04

kizb

Ar. a. Yalan söyleme,

yalan. -14-

k.+ niş 1246/40

k. 1246/07, 1246/08, 1246/12, 1246/21, 1246/24, 1246/36, 1246/39, 1246/41, 1247/03, 1247/08

k. eylemiş olur 1246/24
k. 1246/08

kizb* *Ar. a.* -1-
k. 1246/04

kizba* *Ar. a.* -1-
k. 1246/04

kizzāb *Ar. a.* -1-
k. 1246/09

kizzāb* *Ar. a.* -1-
k. 1246/05

ƙocaltmaƙ Kocalmasına yol
açmak, yaşlandırmak. -1-
ƙ. 1049/41

ƙoƙlamaƙ (ƙoƙlamaĝ)
Kokusunu duymak için bir şeyi
burununa yaklaştırmak veya bir yerin
havasını içine çekmek. -1-
ƙ.+ lā 1243/22

ƙomaƙ (koymak) Bir şeyi bir yere
bırakmak, belli bir yere yerleştirmek. -
1-
yapışı ƙ. 1047/03

ƙopar- Birden ve güçlü bir biçimde
başlamak veya başlatmak. -2-
ƙ.- ub 1242/12, 1242/13

ƙor *a.* İyice yanarak ateş durumuna
gelmiş kömür veya odun parçası. -1-
ƙ.+1242/26

ƙorƙ- Korku duymak, ürkemek,
drhşete kapılmak. -1-
ƙ.- ub 1050/16

ƙorƙak *sf.* Çabuk ve
olmayacak şeylerden korkan kimse. -
1-
ƙ. 1050/13

ƙorƙmaƙ Korku duymak,
ürkmek, drhşete kapılmak. -1-
ƙ. 1050/14

ƙoruk (ƙoruĝ) *a. bit. b.* Henüz
olgunlaşmamış ekşi üzüm. -2-

ƙ.+ ā 1245/32
ƙ.+ ı 1245/34

ƙoruƙlanmaƙ Asma dallarında üzüm
yemişinin çıkmaması. -1-
ƙ. 1245/33

ƙorunmaƙ Kendini korumak,
sıĝınmak, sakınmak. -1-
ƙ. 1049/31

ƙoř- Adım atışlarını artırarak
ileri doĝru hızla gitmek. -1-
ƙ.- ub 1242/10

ƙořmaƙ Adım atışlarını artırarak
ileri doĝru hızla gitmek. -2-
ƙ.+ dā 1242/10
ƙ. olaçaƙdır 1242/13

ƙořu atı Koşu için yetiştirilmiş
at. -1-
ƙ. 1242/14

ƙovmaƙ (ƙoĝmaƙ) Uzaklaştırmak,
savmak, defetmek. -1-
ƙ. 1048/18

ƙoy- Kendisini olduĝu halde
deĝil başka bir halde göstermek. -1-
şüretine ƙ.- ub 1247/23

ƙoyun *a. hay. b.* Koyun. (*Ovis aries*) -
6-
k. 1048/38, 11242/01,
1048/16, 1048/20, 1048/34
ƙ.+ larā 1242/23

ƙöpüklenmek Üstü köpük baĝlamak. -
1-
k. 1046/32

kuabatu* *Ar. a.* -1-
k. 1241/30

kubab* *Ar. a.* -1-
k. 1242/19

kubāb* *Ar. a.* -1-
k. bir 1242/24

kubāb* *Ar. a.* -1-
k. 1242/22

kubākib* *Ar. a.* -1-
k. 1242/34

kubb **Ar. a.* -1-
k. 1241/33

kubb* *Ar. a.* -1-
k. 1242/08

kubba* *Ar. a.* -1-
k. 1242/18

kubbē *Ḳays Bin Ḡavṭ* adlı kişinin
atının ismidir. -1-
k. 1242/19

kubkub* *Ar. a.* -1-
k. 1242/34

kubkub* *Ar. a.* -1-
k. 1242/33

kūbkūb* *Ar. a.* -1-
k. 1243/01

kūbkūbā* *Ar. a.* -1-
k. 1243/01

kubkuba'atu* *Ar. a.* -1-
k. 1243/01

kudayba'u* *Ar. a.* -1-
k. 1245/39

kudb* *Ar. a.* -1-
k. 1245/38

ḳudemā *Ar. a.* Eskiler. -1-
'örf-i ḳ.+ dā bir 1244/17

kudū'* *Ar. a.* -1-
k. 1047/03

kuf'u* *Ar. a.* -1-
k. 1048/11

kufū'u* *Ar. a.* -1-
k. 1048/12

ḳul *a.* Hizmet için satın alınmış
adam. -3-
ḳ. 1244/40, 1245/01
ḳ.+ ā 1245/03

kulū'* *Ar. a.* -1-
k. 1049/31

kulū'u'l 'ayn *Ar. a.* Uykusuzluğa
dayanan kimseye denir. -1-
k. 1049/32

kum *a. mad.* Kum. -1-

ḳumaş *Ar. a.* Pamuk, yün, ipek vb.den
makine ile dokunmuş her türlü
dokuma. -1-
ḳ. 1049/20

ḳumuk (ḳumluḡ) *sf.* Kumu çok
olan. -2-
ḳ.+ ā 1242/24
ḳ. Yığınınından olan 1245/15

ḳupḳuru (ḳupḳuri) *sf.* Çok kuru. -1-
ḳ. eylemek 1047/30

Kur'ān-ı Kerīm *Ar. öz. a.* Hz.
Muhammed'e gönderilen semavi
kitapların dördüncüsü ve sonuncusu
olan kutsal kitap. -1-
K.+ dē 1243/28

ḳur'āniyyē *sf.* Kur'ān ile ilgili. -1-
āyāt-ı ḳ.+ dē 1243/08

ḳurb *Ar. a.* Yakınlık, yakın. -1-
ḳ. 1245/09

ḳuru *sf.* Suyu nemi olmayan. -2-
ḳ.+ yub 1047/34
ḳ.+ yunca 1047/37

kusū'* *Ar. a.* -2-
k. 1047/24, 1047/25

kuş'u* *Ar. a.* -1-
k. 1047/40

ḳut *mit.* İlahi bir kaynaktan gelen
rahmet, bereket. -1-
ḳ.+ lu 1047/08

kuṭāb *Ar. a.* -1-
k. 1245/22

kuṭāb* *Ar. a.* -1-
k. 1245/

kutba* *Ar. a.* -1-
k. 1244/08

kuṭbatu* *Ar. a.* -1-
k. 1245/16

kutt'a* *Ar. a.* -1-
k. 1046/37

kuttāb* *Ar. a.* -1-
k. 1244/21

kuttāb* *Ar. a.* -1-
k. 1245/22

ku'ūd *Ar. a.* -3-
k. 1047/25, 1047/03, 1048/12

ḳuvvet *Ar. a.* Güç, takat, kudret. -3-
ḳ.-i 'ilm 1244/15
ḳ.-i kitābet olacaktır 1244/15
ḳ.+ lü 1244/14

ḳuyruk (**ḳuyriġ**) *a.* Pek
çok hayvanın etten veya uzun
kılımlardan oluşan kıcı. -4-
ḳ.+ mı 1246/11
ḳ.+ mı 1247/27, 1247/31
ḳ.+ lu 1242/41

ḳuyu *a.* Kazılmış, delik, çukur,
hufre. -1-
k. 1242/04

kuzaba* *Ar. a.* -1-
k. 1247/15

kuzbā *Ar. a.* -1-
k. 1246/10

kuzba* *Ar. a.* -1-
k. 1247/18

kuzbān *Ar. a.* -1-
k. 1246/10

kuzbān* *Ar. a.* -1-
k. 127/19

kuzūb *Ar. a.* -1-
k. 1246/31

kuzūb* *Ar. a.* -1-
k. 1247/24

kuzūba* *Ar. a.* -1-
k. 1247/12

kuzūbā* *Ar. a.* -1-
k. 1247/24

kuzubzub* *Ar. a.* -1-
k. 1247/13

kuzubzubān* *Ar. a.* -1-
k. 1247/16

kuzzubzub* *Ar. a.* -1-
k. 1247/14

küçük *sf.* Boyutları
benzerlerinininkinden daha ufak olan,
mikro. -1-
k. 1244/31

küf *a.* Ekmek, peynir vb. organik
maddelerin üzerinde, nem ve ısıнын
oluşan çoġu yeşil renkli mantar. -1-
k. almak 1046/32

küflen- Küf oluşmak. -1-
k.- üp 1046/32

küflenmek Küf oluşmak. -1-
k. 1047/18

küheylan (küheyl) *Ar. a.* Bir cins
arap atı. -1-
k. olan 1243/19

küme *a.* Birbirine benzer veya aynı
cinsten olan şeylerin oluşturduğu
bütün, takım, öbek, grup. -2-
k. 1245/18
k.+ sinç 1242/23

küpe *a.* Kulak memelerine takılan
süs eşyası. -1-
k. 1243/18

kütbān *Ar. a.* -1-
k. 1245/15

kütbe *Ar. a.* Bir parça süt ve hurma. -
1-
k. bir 1245/18
k. 1245/20

kütüb *Ar. a.* -1-
k. 1245/15

kütüb *Ar. ç.a.* Kitaplar. -1-
k.-i mukaddime 1244/18

lafz *Ar. a.* Söz. -8-
l.+ ı 1243/10, 1246/02,
1246/20, 1246/35
l.+ ından 1242/05
l.+ ınā 1246/21
l.+ ını 1246/10
l.+ ını 1243/41

lâkin *Ar. e.* Ama, fakat, ancak. -10-
l. 1046/36, 1241/36, 1243/12,
1243/31, 1244/07, 1244/30, 1245/03,
1246/35, 1247/10, 1247/20

lām Osmanlı Türkçesi
alfabesinin yirmi altıncı harfi olup
ebced düzeninde 30 sayısının
karşılığıdır. -3-

l. eylemek 1048/25
l.+ ın 1049/07, 1049/15

lazama *Ar. a.* -1-
l. 1247/03

lâzım *Ar. a.* 1. Gerek. 2. gr. Geçişsiz.
-8-

l. 1243/13, 1243/17, 1246/41
l.+ dır 1244/14
l.+ ā 1241/37
l. olur 1241/36, 1245/06
l.+ inē 1241/40

levh *Ar. a.* Levha. -1-
l. 1243/26

Leyt Kişi adı. -1-
L. 1244/25

libās *Ar. a.* Elbise, esvap. -1-
l.-ı melbūsu 1243/16

liman *Yun. a.* Gemi barınağı. -1-
l.+ ā 1049/27
l.+ ā 1049/34

lisān *Ar. a.* Dil. -3-
l.-ı hālē 1246/23
l.+ ımızda 1242/41, 1247/33
l.-ı ‘avām-ı Türkīde 1049/19

lisānu’l-‘arab Arap dili. -1-
l.+ da 1050/05 1050/04

luġat *Ar. a.* Kelime, söz. -6-
l.+ dır 1047/14
l.+ dir 1242/21, 1245/23,
1245/31, 1245/38
l.+ ē 1046/36

luġavī *Ar. sf.* Mecazî olmayıp hakiki
bir mânâya delâlet eden kelimeye ait
olan. -1-
l. 1244/20

luġaviyye *Ar. sf.* Sözüün gerçek
anlamı. -2-
ḥaḳīkat-i l. 1243/14, 1243/12

Lübeyd Kişi adı. -1-
L.+ in 1246/29

lüzüm *Ar. a.* Lâzım olma, gereklik. -
2-
l. 1246/41, 1247/01

m. 1244/38

m.+ dir 1243/31

maddē *Ar. a.* Lügat kitaplarında îzah
edilen kelimelerin her biri. -12-

m. 1245/10, 1050/17
ḳavl-i m.+ ye 1243/39
m.+ si 1050/17, 1246/12
m.+ sindē 1047/13, 1243/23,

1247/07, 1247/08

m.+ sinden 1048/02

m.+ yi 1244/17

m.+ ylē 1242/26

maf‘alān *Ar. a.* -1-
m. 1247/16

maḥall *Ar. a.* Yer. -3-
m.+ de bir 1242/39
m.+ ē 1244/22
m.+ inde 1246/28

maḥalliyet *Ar. a.* Mecaz-ı mürsel
alakalarından mahalliyet alakası. -1-
m. 1244/30

maḥbūba *Ar. a.* -1-
m. 1246/02

maḥmūl *Ar. a. gr.* Müsnet,
yüklem, haber. -1-
m.+ dūr 1244/31

maḥrec *Ar. a.* Ağızdan harflerin
çıktığı yer, çıkak, boğumlama yeri. -1-
rū-yı m.+ de 1048/28

maḥsūl *Ar. a.* Ürün. -1-
m.-i baḡ 1049/20

maḥşūş *Ar. sf.* Husûsîleşmiş,
başkasında bulunmayan, yalnız bir
kimseye ait olan. -2-
m. bir 1242/39, 1245/08

maḥḥūd *Ar. a.* Sözü edilen, adı
geçen. -2-
tarīka-i m.+ e 1244/07,
1242/28

maḥzūf *Ar. sf.* Hazfolunmuş,
silinmiş, kaldırılmış. -1-
m. olmuş olur 1246/22

maḥzūn *Ar. sf.* Hüzünlü, tasalı,
kaygılı. -1-
m. 1241/25

mā'il *Ar. sf.* Bir tarafa eğilmiş. -2-
m. 1048/22
m. eylemek 1048/21

maḥ'ad *Ar. a.* Oturak yeri, geri,
kış, makat. -3-
m. 1244/21
m.+ a 1245/32
m.+ inā 1245/33

maḥām *Ar. a.* Durulacak yer,
durak. -4-
m.+ dā 1246/17
m.+ a 1050/10
m.+ inā 1245/27
m.+ larında 1243/07

maḥbūl *Ar. sf.* Kabul olunmuş. -
1-
m. 1243/20

makdūba* *Ar. a.* -1-
m. 1246/02

makla'a* *Ar. a.* -1-
m. 1049/14

maḥlūb *Ar. sf.* Kalbolunmuş,
altı üstüne getirilmiş, ters
döndürülmüş, başka şekle sokulmuş. -
1-
m. olarak 1050/14

makma'a* *Ar. a.* -1-
m. 1049/40

makmū'a* *Ar. a.* -1-
m. 1049/40

maḥşūd *Ar. sf.* Kasdolunan,
istenilen şey, istek. -1-
m.+ a 1246/26

maktab* *Ar. a.* -1-
m. 1244/21

maḥūle *Ar. a.* Takım,
çeşit, soy. -11-
m.+ sinde olan 1244/09
m.+ sinin 1047/10
m.+ si 1048/38, 1243/18,
1244/08, 1247/09
m.+ sini 1050/07, 1243/04,
1243/05, 1244/01, 1245/07, 1048/31

makzaba *Ar. a.* -1-
m. 1246/09

makzaba* *Ar. a.* -1-
m. 127/19

makzabān* *Ar. a.* -2-
m. 1247/15, 1247/16

makzūb *Ar. a.* -1-
m. 1246/09

makzūb* *Ar. a.* -1-
m. 1247/18

makzūba *Ar. a.* -1-
m. 1246/09

makzūba* *Ar. a.* -1-
m. 1247/18

ma'lūm *Ar. sf.* Bilinen, belli. -1-
m. 1050/06

ma'nā *Ar. a.* Anlam. -223-
m.+ sınıdır 1243/33, 1245/13
m.+ sınıdır 1050/08, 1050/16,
1243/16, 1243/32, 1245/14
m.+ sına 1241/36
m.+ sına 1241/30
m.+ sınıdır 1049/09
m.-yı evvele 1246/25
m.-yı mezbürda 1243/16,
1245/04
m.+ dan 1246/40
m.+ da 1242/18
m.+ larda 1247/09
m.+ larında 1247/09
m.+ larına 1243/28
m.+ larınadır 1046/24,
1046/35, 1047/17, 1243/41
m.+ ların 1242/14
m.+ sı 1243/12, 1243/13
m.+ sında 1246/39
m.+ sındadır 1047/32
m.+ sındandır 1245/15
m.+ sında 1246/40, 1247/01,
1247/31
m.+ sında müstāmelolur
1246/24
ğayr-ı nuṭuk m.+ sındaol-an
1247/08
m.+ sına 1046/28, 1046/29,
1047/13, 1048/04, 1048/27, 1049/12,
1049/37, 1050/06, 1050/11, 1241/41,
1242/01, 1242/08, 1242/24, 1243/05,
1243/06, 1244/04, 1244/27, 1245/06,
1245/32, 1245/33, 1246/13, 1246/37,
1246/39, 1247/23, 1247/35, 1247/39,
1247/41
m.+ sına olduğunu 1244/01
m.+ sına olub 1246/41
m.+ sına olur 1050/06, 1243/38
m.+ sına dandır 1049/34
m.+ sınıdır 1046/22, 1046/23,
1046/25, 1046/31, 1046/32, 1046/33,
1046/34, 1046/35, 1046/39, 1046/40,
1046/41, 1047/01, 1047/03, 1047/05,

1047/06, 1047/07, 1047/09, 1047/10,
1047/11, 1047/15, 1047/16, 1047/18,
1047/19, 1047/22, 1047/23, 1047/24,
1047/28, 1047/30, 1047/31, 1047/32,
1047/34, 1047/35, 1047/38, 1047/39,
1047/40, 1047/41, 1048/02, 1048/03,
1048/07, 1048/13, 1048/15, 1048/16,
1048/17, 1048/18, 1048/19, 1048/20,
1048/21, 1048/22, 1048/25, 1048/31,
1048/32, 1048/33, 1048/34, 1049/02,
1049/03, 1049/04, 1049/05, 1049/06,
1049/07, 1049/08, 1049/09, 1049/10,
1049/11, 1049/12, 1049/13, 1049/16,
1049/19, 1049/21, 1049/22, 1049/23,
1049/24, 1049/25, 1049/26, 1049/27,
1049/28, 1049/29, 1049/30, 1049/31,
1049/41, 1050/01, 1050/02, 1050/04,
1050/09, 1050/14, 1241/23, 1241/25,
1241/28, 1241/29, 1241/32, 1241/33,
1241/34, 1241/35, 1242/04, 1242/05,
1242/07, 1242/12, 1242/21, 1242/29,
1242/37, 1243/03, 1243/04, 1243/19,
1243/22, 1243/31, 1243/34, 1243/35,
1244./02, 1244/03, 1244/06, 1244/07,
1244/15, 1244/16, 1244/17, 1244/20,
1244/37, 1244/40, 1244/41, 1245/05,
1245/07, 1245/08, 1245/09, 1245/12,
1245/20, 1245/26, 1245/28, 1245/34,
1245/39, 1246/05, 1247/21, 1247/22,
1247/23, 1247/30, 1247/38
m.+ sını 1243/14
m.+ sıyla 1050/10
m.+ ya 1243/28
m.+ yadır 1242/22, 1242/34,
1244/24, 1245/04
m.+ sına olur 1244/01

ma'nen *Ar. zf.* İç varlık
bakımından, duygucu, gönülce,
yürekçe, ruhça. -1-
m. 1246/23

mānend *Far. a.* Benzer, eş. -1-
m. olmak 1048/02

māni' *Ar. a.* Engel. -1-
m. olur 1246/26

ma' nīdār *Ar. sf.* Manâlı, bir şeye delâlet eden, bir şey demek isteyen. -1-

m. 1246/29

mañşüb *Ar. sf.* Nasbolunmuş, konmuş. -1-

m.+ dır 1246/35

mantar *Rum. a. bit. b.*

Mantar (*Fungi*) -8-

m. 1049/38, 1049/40, 1050/01, 1050/02, 1050/03, 1050/07

m.+ lu olmak 1049/41

ma' rifet *Ar. a.* Herkesin yapamadığı ustalık, her şeye görülmeyen hususiyet, ustalıkla yapılmış olan şey. -1-

m.+ le 1244/12

marratan ba' da uhrā *Ar. zf.*

Diğerinden sonra. -1-

m. 11242/06

maşdar *Ar. a. gr.* Fiillerin şahıs ve zaman göstermeyen, fakat müspet (olumlu) ve menfî (olumsuz) halleri bulunabilen ismi şekli, isim-fiil. 13-

m. 1247/12

m.-ı tñānīdir 1245/04

m.+ dır 1048/05, 1243/10, 1243/15, 1243/25, 1245/05, 1247/11

m. olarak 1246/08

m. olmak 1247/20

m. olur bir 1245/32

m. olur 1049/12, 1242/18

maşnū' a *Ar. sf.* San'atkârâne yapılan şeyler. -1-

şüret-i m.+ dır 1243/23

maşnū' a *Ar. sf.* Sanatla yapılmış. 2-1-

şüret-i m.+ ya 1243/21

maşraba *Ar. a.* -1-

m. 127/19

maṭlūb *Ar. a.*

Talebedilen, istenilen, aranılan şey. 1-
m.+ unu 1049/20

mayā *Far. a.* Verimli. -1-

m.+ lu 1047/07

maysūr *Ar. a.* -1-

m. 1247/18

māzī *Ar. a. gr.* Geçmiş zamanda

olan bir hâdiseyi anlatan fiil. -1-

fi'1-i m.+ dir 1246/13

mazra' a *Ar. a.* -1-

m. 1049/14

maẓrūbu' l-emīr *Ar. a.* Vurulmuş

bey. -1-

m. 1243/16

me' ānī *Ar. a.* Manalar. -1-

m.-i mezbûre 1243/10

mebde' *Ar. a.* Evvel,

başlangıç. -1-

m. olan 1243/09

m. 1243/08

mebnī *Ar. sf.* **1.** bina olunmuş, yapılmış, kurulmuş. **2.** ...den dolayı, den ötürü. -3-

m. 1244/39

m.+ dir 1049/36, 1244/12

Mebṣūṭ Kişi ismi. -1-

M. 1244/18

mecāz *Ar. a. ed.* Kendi öz manâsıyla kullanılmayıp, benzerlikle, benzetme yolu ile başka bir mânâda kullanılan söz. -6-

m. 1247/07

m.-i bi-nev' ayn olur 1247/02

m.+ dır 1242/15, 1244/30

m.+ ı 1243/13

m. olur 1242/28

mecma' *Ar. a.* Kavuşulan yer,

nokta, meclis. -1-

m. 1244/24

mecmū *Ar. sf.* Cem' olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey, top, tüm, toptan, hepsi. -2-
m.+ ında 1242/15
m.+ u 1247/17

mecrā *Ar. a.* Bir işin gidiş, oluş yolu. -1-
m.+ sına 1246/37

mecrūr *Ar. a.gr.* Harf-i cerr veya izafet hallerinde, son harfi i ile okunan kelimenin hâli. -1-
m. eylemekdir 1048/24

med *Ar. a.gr.* Bir harfi gerğinden fazla uzatarak telaffuz etmek. -1-
m. 1050/12

medār *Ar. a.* Dayanak, yardımcı. -3-
m.-1 in 'iḳād ola 1049/19
m.-1 tenşit olur 1246/27
m.+ dır 1246/30

medreş *Ar. a.* Eskiden, içinde dîni dersler okutulan yer. -1-
m. 1244/23

mef'ūl *Ar. a.4-*
ism-i m.+ dür 1049/02,
1244/38
m.+ ede 1246/12
ism-i m.+ ı 1245/03

me'haz *Ar. a.* Bir şeyin alındığı, çıkarıldığı yer; kaynak. -1-
m.+ ı 1050/06

me'hūz *Ar. a.* Ahz olunmuş, alınmış; çıkarılmış, tutulmuş. -4-
m.+ dur 1048/27, 1246/15,
1246/02
m. olur 1245/09

mekān *Ar. a.* Yer, mahal. -1-
ism-i m.+ dır 1244/22

mekkār *Ar. sf.* Çok mekreden, hileci, düzenbaz. -1-
m. 1242/32

mekrūh *Ar. sf.* Yapılması ve işlenmesi şeriat hükümlerine uymayan. -1-
ğalaṭ-ı m.+ dur 1243/24

mekteb *Ar. a.* Okul. -8-
m. 1244/23, 1244/27, 1244/29
m.-i şıbyān 1244/22
m. bir 1244/24
m.+ e 1244/24, 1244/30
m.+ i 1244/23

mektüb *Ar. a. 1.* Yazılmış. **2.** Mektup. -7-
m. 1243/15, 1243/17, 1243/27
şahīfe-i m.+ a 1243/11
m. olan 1243/11
m.+ u 1244/10
m.+ un fih olan 1243/11

mektuplaşmak (mektublaşmak)
Karşılıklı mektup yazmak ve göndermek. -1-
m. 1244/40

melbūs *Ar. sf.* Giyilmiş, kullanılmış. -1-
libās-ı m.+ uñ 1243/16

men' *Ar. a.* Yasak etme, bırakmama, durdurma; esirgeme, vermeme, önleme. -1-
m. eylesē 1247/40

menāfi *Ar. a.* Menfaatler, yararlar, çıkarlar. -1-
m.-i mezkūreşini 1048/40

menḳūl *Ar. sf.* Nakledilmiş, bir yerden bir yere taşınmış. -2-
m.+ dür 1243/21, 1243/29

menşūb *Ar. sf.* Bir kimseye, bir şeye nisbeti olan, bir şeyle ilgisi bulunan. -1-
m. 1048/24, 1246/20

menzilet *Ar. a.* Derece, yükseklik derecesi. -3-
m.+ de 1048/03, 1048/07,
1048/13

merām *Ar. a.* İstek, maksad, niyet. -1-
m.+ inç 1246/26

merfū *Ar. sf.* Refolunmuş, kaldırılmış, yükseltilmiş. -3-
m. 1048/24, 1246/19, 1246/35

merķūm *Ar. a. s.* Yazılmış, adı geçmiş. -1-
ahādīt-i m.+ e 1246/40
hadīt-i m.+ dā 1246/19

mersūm *Ar. sf.* Bahsi geçmiş, adı geçmiş. -4-
m.+ dūr 1245/10
m. olduğundan 1244/27
m. olmağla 1242/03, 1242/29

mertebe *Ar. a.* Derece, basamak. -1-
m.-i t̄anīyedē 1246/41

mesāvī *Ar. ç.a.* Kötülükler, zararlar. -1-
m. 1048/01

mesbūķ *Ar. sf.* Sebk etmiş, geçmiş. -1-
m. olan 1246/23

meşhūd *Ar. sf.* Gözle görülmüş, görülen. -1-
m.+ umuz 1243/19

meşīn *Far. a.* İşlenmiş veya tabaklanmış deri. -1-
m. 1243/05

meşrūh *Ar. sf.* Şerh olunmuş, açıklanmış. -2-
m.+ dır 1246/39
vech-i m.+ dır 1247/10

meṭālib *Ar. ç.a.* Arzulananlar, istenenler. -1-
m.-i ba'īdeleri 1246/16

meṭelā (mesela) *Ar. zf.* Misal olarak, şunun gibi, söz gelişi. -5-
m. 1046/38, 1048/24, 1048/25, 1049/20, 1049/22

metīn *Ar. sf.* Metanetli, sağlam, dayanıklı. -1-
m. 1046/28

mevāšī *Ar. a.* Davar (koyun, keçi) ve mal (öküz, inek) gibi hayvanlar. -1-
m. 1048/17

mevķi *Ar. a.* Yer. -1-
m.+ de 1247/34

mevşūf *Ar. sf.* Vasfolunmuş, vasıflanmış. -1-
te'nīt-i m. 1245/35

mevtūķ *Ar. sf.* Vesikaya dayanan, sağlam, inanılır. -1-
m.+ dan 1246/38

mevzi *Ar. a.* Yer. -11-
m. 1242/39, 1049/35, 1245/14, 1245/16, 1245/18, 1245/22, 1245/25, 1245/36
m.+ dir 1047/40
m.-i kitābet 1244/23
m.+ dir 1245/36

mevzū *Ar. a.* Konu. -1-
m. olub 1243/05

meyān *Far. a.* Meydan. -1-
m.+ inç 1048/04

meydan *Ar. a.1.* Yarışma veya karşılaşma yeri. **2.** Ortaya çıkarmak. -2-
m.+ a 1247/22
m.+ indā 1242/13

meyl *Ar. a.* Eğilme, eğiklik. -2-
kemāl-i m. 1246/34
m. edüp 1048/21

meyve *Far. a.* Meyva, yemiş. -2-
m.+ si 1047/21
m.+ sine 1048/35

mezāl *Ar. a.* -1-
m. olduğuna 1244/39

mezbūr *Ar. sf.* Yukarıd adı zikredilen, anılan. -9-

m. 1245/01
 iştilāh-ı m. 1048/27
 miṭl-i m. 1246/28
 m.+ dā 1244/20
 ma'nā-yı m.+ dā 1243/16,
 1245/04
 kelime-i m.+ ā 1049/35
 ma'ānī-i m.+ ē 1243/10
 kavlı-i m.+ ı 1244/25

mezkūr *Ar. sf.* Zikrolunmuş, adı
 geçmiş, anılmış. -2-
 vech-i m. 1241/25, 1246/19

mezkūrē *Ar. sf.* Zikrolunmuş, adı
 geçmiş, anılmış. -1-
 menāfi-i m.+ sini 1048/40

mezra'ā *Ar. a.* Ziraat olunacak,
 ekilecek tarla, yer. -1-
 m. 1049/20

mızrağ *Ar. a.* Uzun
 saplı, ucu sivri demirli harp âleti,
 kargı. -1-
 m.+ ıylā bir 1048/04

miḥnet *Ar. a.* Gam,
 musibet, keder, sıkıntı, dert. -1-
 m. 1246/31

miḥrāb *Ar. a.* -1-
 m. 1242/30

mikbāb* *Ar. a.* -1-
 m. 1242/30

miḫdār *Ar. a.* Bütünün
 parçası, bir bölüm. -3-
 m.+ ā 1047/27
 m.+ çasınıā 1245/17
 m.+ dā 1048/06

mīm Osmanlı alfabesinin yirmi
 yedinci harfi olup ebced hesabında
 kırk sayısının karşılığıdır. -7-
 m.-i tāniyeñiñ 1049/40
 m.+ iñ 1049/02, 1049/38,
 1050/02, 1242/30, 1247/16
 m.+ leriñ 1049/40

Miṣbāḥ *Ar. a.* Eser adı. -1-
 M.+ dā 1246/07

miṣenn *Ar. a.* -1-
 m. 1242/30

miṭāl *Ar. a.* Örnek. -1-
 m.-i 1244/19

miṭl *Ar. a.* Örnek. -6-
 m. 1048/01, 1048/07, 1048/12,
 1246/37
 m.-i mezbūr 1246/28
 m.+ i 1246/25

mu'āmalā* *Ar. a.* -1-
 m. 1047/41

mu'āmele *Ar. a.tic.* Alış veriş. -1-
 m.+ den 1049/16

mu'azzam *Ar. a.* -1-
 m. 1049/37

mu'ceme *Ar. sf.* Nokta konmuş,
 noktalanmış. -4-
 ḥā-yı m. 1242/16
 zāl-ı m. 1246/03
 zāl-i m. 1245/38
 ṣīn-i m.+ niñ 1047/28

mufā'alā *Ar. a.* -2-
 m. 1245/28
 m. 1244/40

mufa'īl* *Ar. a.* -1-
 m. 1247/37

mufaṣṣal *Ar. sf.* Tafsilatlı, uzun
 uzadıya anlatılan. -1-
 m.+ dır 1243/23

muḥaddit *Ar. sf.* Hadis ile meşgul
 olan, Hz. Muhammed'in sözlerini
 bildirmiş olan kimse. -2-
 m. 1247/27
 m. 1246/20

muḥāfaẓa *Ar. a.* Muhafızlık,
 koruyuculuk. -3-
 m. 1049/10
 m. 1243/19
 m. edēr 1049/31

muḥal *Ar. sf.* Mümkün olmayan, olamaz, olmaz, olmayacak. -1-
m.+ dir 1244/20

muḥālif *Ar. sf.* Birinin düşüncesine zıt düşüncede bulunan. -2-
m. 1048/24
m.+ dir 1046/36

muḥarrek *Ar. sf.* Hareketini sağlayan, devindiren, yürüten. -1-
m. olan 1048/28

muhtaş *Ar. sf.* Bir kimseye veya şeye mahsus olan. -1-
m.+ dır 1245/27

muhtelif *Ar. sf.* **1.** İhtilâf eden, birbirine uymayan, zıt. **2.** Türlü, çeşitli; çeşit çeşit. -3-
m. eylemeğe 1048/25
m.+ dir 1047/13
m. olmakdan 1048/26

muhteliḫ *Ar. sf.* Karışık, karma. -1-
m. olmak 1047/19

mukabbabatu* *Ar. a.* -1-
m. 1242/32

mukābil *Ar. zf.* Karşılık olarak. -3-
m. 1048/01
m.+ idir 1049/17
m.+ inde 1246/30

mukaddime *Ar. a.* Başlangıç, giriş, önsöz. -1-
kütüb-i m. 1244/18

mukāfa'a *Ar. a.* -2-
m. bir 1048/03
m.+ den 1049/02

mukāfa'a* *Ar. a.* -1-
m. 1049/02

mukāfa'atu* *Ar. a.* -1-
m. 1047/41

mukaffa'u* *Ar. a.* -1-
m. 1048/41

mukāfī'a *Ar. a.* -1-
m. 1049/03

mukalla'* *Ar. a.* -1-
m. 1049/36

mukarram *Ar. a.* -1-
m. 1048/41

mukārrin *Ar. sf.* Bir araya gelmiş, yakınlaşmış, bitişmiş. -2-
m. olmakdan 1048/28, 1048/30

mukātaba* *Ar. a.* -1-
m. 1244/40

mukātaba* *Ar. a.* -1-
m. 1245/28

mukattab* *Ar. a.* -1-
m. 1244/38

mukavves *Ar. sf.* Kavisli, bükülmüş, eğri. -2-
m. 1242/13, 1242/14

mukayyed *Ar. sf.* Kaydolunmuş, deftere geçmiş. -1-
m. olmağa 1244/03

mukazzib* *Ar. a.* -1-
m. 1247/26

mukta'ib* *Ar. a.* -1-
m. 1241/25

muktavtib* *Ar. a.* -1-
m. 1244/32

muktezāy *Ar. a.* -1-
m. 1243/38

mumezzik *Ar. a.* -1-
m. 1247/37

munāfi' *Ar. sf.* Zıt, uymaz, aykırı. -1-
m.+ ini bir 1048/32

munazzım *Ar. sf.* Tanzım eden, düzenleyen. -1-
m. 1242/06

munğabız *Ar. sf.* Toplanmış, çekilmiş, büzülmüş. -1-
m. olmak 1047/35

munşarîf *Ar. sf. gr.* Arap gramerinde her türlü hareke alabilen. -1-
ğayr-i m.+ dır 1049/35

muntazam *Ar. sf.* Düzenli, intizamlı. -1-
m. 1046/29

muntehâ *Ar. sf.* Son. -1-
m. olur 1243/08

murâd *Ar. a.* **1.** Arzu, istek, dilek. **2.** Maksat, meram. -13-
m. 1242/13, 1244/06, 1244/29, 1246/15, 1246/36, 1247/38
m.+ dır 1244/07
m.+ inâ 1246/34
m.+ in 1243/09
m. olunan 1050/16
m. olunmuşdur 1247/11

murâkabe *Ar. a.* Bakma, gözetme, göz altında bulundurma. -1-
m. 1048/03

Müsâ *Ar. öz. a.* Sînâ yarımadasında Eymen vadisinde Tur dağında Allah'ın lûtfuna mazhar olarak kavmine "Evâmir-i aşere" (on emir) adı altında ahlâk ve prensip kaidelerini bildiren peygamber. -1-
hâzret-i M.+ ya 1243/26

muşallaṭ *Ar. sf.* Eslit olunmuş, birinin üzerine düşmüş, sataşmış, ilişmiş; sataşan, rahat bırakmayan. -1-
m. olacağı 1247/41

musarracu* *Ar. a.* -1-
m. 1242/28

mustav'ib *Ar. a.* -1-
m. 1244/32

musviyyu* *Ar. a.* -1-
m. 1242/28

mutacâhil *Ar. a.* -1-
m. 1046/26

mutaka'ki'u* *Ar. a.* -1-
m. 1046/26

muṭâla'a *Ar. sf.* Okuma, ders çalışma. -1-
m. 1242/02

mu'tedil *Ar. sf.* Ne az, ne çok, orta halde bulunan. -1-
m. 1046/29

muṭlaḡ *Ar. sf.* Kayıtsız, şartsız. -1-
m. 1245/18

muṭlaḡâ *Ar. sf.* Kayıtsız, şartsız. -1-
m. 1048/26

muṭṭarid *Ar. sf.* Muntazam devam eden. -1-
m.+ dendir 1242/36

muttaşif *Ar. sf.* Vasıflanmış, vasfi mevcut olan. -1-
m. olduklarına 1244/12

muvâfiḡ *Ar. sf.* Uygun, yerinde, denk. -2-
m.+ dır 1243/12, 1246/25

muvaḡza' *Ar. sf.* İtibarsız kimse. -1-
m. 1242/26

muṣṭarib *Ar. sf.* Izdıraplı, acı çeken. -1-
m. 1241/25

muṣṭaribu'l-hâl *Ar. sf.* Izdıraplı hal. -1-
m. olmak 1241/23

mübâlaḡa *Ar. a.* Pek fazla, çok aşırı. -1-
m. 1243/15
m.-i vaşf 1247/11
m. 1247/14

mübāşeret *Ar. a.* Bir işe başlama, girişme. -1-

m. eylediği 1247/38

mübeyyen *Ar. sf.* Açıkça söylenmiş, açıklanmış. -1-

m.+ dir 1047/13

mücāzāt *Ar. a.* Bir suça karşı ceza çektirme. -1-

m. eylemek 1047/41

müctemi‘ *Ar. sf.* İctimâ eden, toplanan, toplanmış, toplu; birikmiş, birleşmiş. -1-

m. olmuş 1245/19

müdāvemēt *Ar. a.* Bir işe aralıksız çalışma. -2-

m. 1246/20

m. ederek 1241/41

müddet *Ar. a.* Zaman, vakit. -1-

m. 1247/30

mü‘ellif *Ar. sf.* Te'lif eden, kitap yazan, eser sahibi. -15-

m. 1243/12, 1243/41, 1245/28, 1246/08, 1247/20

m.+ e 1244/19

‘alayhi’r-raḥmatide’b-i m.+ e 1243/14

m.+ iñ 1050/06, 1243/11,

1243/39, 1244/30, 1246/32

m. 1046/36

m.+ iñ 1241/36, 1242/27

mü‘enneṭ *Ar. sf. gr.* Dişil, erkek karşıtı. -1-

m. 1049/35

müfā‘alā* *Ar. a.* -1-

m.+ den 1245/04

m.+ dir 1048/02

müfesser *Ar. sf.* Tefsir edilmiş, açıklanmış, mânâsı ancak açıklama ile anlaşılabilir âyet veya hadîs. -5-

m. 1050/05

m.+ dir 1242/26

m. olduğundan 1246/21

m. olmağla 1050/10

m. olub 1247/05

müfessirīn *Ar. sf.* Kur’ân’ı yorumlayan din âlimleri. -1-

m.+ den 1243/29

müfred *Ar. sf. gr.* Tekil. -5-

m. 1049/39, 1049/40

m.+ i 1242/09, 1245/32

m.+ leri 1245/39

müfredāt *Ar. a.* Toptan bilinen şeylerin ayrıntıları, dökümleri. -1-

M.-ı Rāğibda 1247/05

mühlike *Ar. sf.* Helak eden, öldüren, öldürücü. -1-

m.+ ye uğramak 1241/28

mühmele *Ar. a.* Alfabede noktasız harf. -3-

dāl-ı m.+ niñ 1245/37

ḥā-yı m.+ niñ 1245/31

ḥā-yı m.+ ye 1242/03

mühürlemek *Far.* Dişi hayvanı çiftleşmekten korumak için yapılan işlem. -1-

m. 1243/18

mükāfī *Ar. sf.* Beraber, eşit. 1-
m. olmak 1048/11

mükātabā *Ar. a.* -1-
m. 1244/40

mükebb *Ar. a.* Çalışmak, üzerine düşmek. -1-

m. olmak 1241/41

mükerrer *Ar. sf.* Tekrarlı, tekrarlanmış, tekrar olunmuş. -1-
m. olmağla 1242/05

mükte‘ib *Ar. a.* -1-
m. 1241/26

mülāḥaza *Ar. a.* Düşünce. -1-
m.+ sıyladır 1049/14

mülāyim *Ar. sf.* Uygun. -1-
m.+ dir 1050/10

mülāzemet *Ar. a.* Bir işle devamlı meşgul olma. -1-
m. 1246/20

mümātelet *Ar. a.* Benzeme, benzeyiş, andırma. -1-
m. 1048/02

mümted *Ar. sf.* Uzayan, uzanan, süren; sürekli. 1-
m. olmağla 1047/33

mümtelī *Ar. sf.* Mîde dolgunluğuna uğramış. -3-
m. olan 1047/37
m. Olmak 1047/39, 1047/32

münāfī *Ar. sf.* Zıt, uymaz, aykırı. -1-
m.+ dir 1241/36

münāfī' *Ar. sf.* Zıt, uymaz, aykırı-1-
m.+ lerine 1048/38

mün'aqid *Ar. sf.* Oluşturulmuş. -1-
m. olan 1049/16

münekkib *Ar. sf.* Yere kapanan, düşen. -1-
m. olur 1242/06

münfek *Ar. sf.* Ayrılan, ayrılmış, çıkmış. -1-
m. olmamak 1241/40

münhezim *Ar. sf.* Hezimete uğrayan, bozguna uğrayan, uğramış, bozgun. -1-
m. olup 1048/18

münşe'ab *Ar. sf.* Şubelenen, dallanan, çatallanan, kollara ayrılan, ayrılmış. -1-
m. bir 1243/02

müntehā *Ar. sf.* Son. -1-
m. olan 1243/09

mürādif -3-
m.+ dir 1243/36
m.+ idir 1047/20, 1241/31

müsāvī *Ar. sf.* Eşit, denk. -6-
m. 1049/02, 1049/03
m. 1048/11
m.+ dir 1246/07
m. olan 1048/06
m. olmağdır 1048/03

Müseyleme Kişi adı. -1-
M. 1247/26

müsta'mel *Ar. sf.* Kullanılmış. -5-
m. olduğu 1247/09
m. olur 1247/09, 1247/34
m.+ dir 1246/41
ma'nāsında m.- ur 1246/24

müstefād *Ar. sf.* Anlaşılmış. -1-
m. olan 1243/04

müşteri *Ar. sf.* İştira eden, satın alan, alıcı. -1-
m.+ ye 1049/20

mütbet *Ar. sf.* Tesbît edilmiş. -2-
m. 1243/12
m.+ dir 1245/11

müte'addī *Ar. sf.* 1. Zulmeden, saldıran. 2.gr. Geçişli. -3-
m. 1245/06, 1241/36
m. olan bir 1247/03

müte'ahhir *Ar. sf.* Sonraya kalan, geciken. -1-
m. olmak 1049/09

müte'arif *Ar. sf.* Bilinen, bilinir. -1-
m.+ dir 1242/41

mütedāvel *Ar. sf.* Tedavülde bulunan, elden ele gezen, geçen, kullanılan. -1-
m. olan 1245/04

müteğayyir *Ar. sf.* Tagayyür eden, değişen, başkalaşan. -2-
m. 1048/41
m. olmak 1049/05

müteğayyiru'l-beşere *Ar. sf.* Bozulan, deforme olan deri. -1-
m. 1241/23

mütehammil *Ar. sf.* Tahammül eden, dayanan. -1-
m. olan 1049/32

mütehayyil *Ar. sf.* Tahayyül eden, hayâle dalan, hayal kuran. -1-
m.+ eņizde 1246/17

mütekarib *Ar. sf.* Tekarübeden, yaklaşan, yakın. -2-
m. olan 1048/28, 1048/30

mütellete *Ar. sf.* Üçleştirilen, üçlü, üç. -3-
tā-yı m.+ niņ 1046/30 sâ-yı m. 1047/12
tā-yı m.+ niņ 1245/05

mütercim *Ar. sf.* Tercüme eden, bir dilden başka bir dile çeviren. -4-
m. 1048/27, 1243/36, 1244/25, 1246/25

mütezammin *Ar. a.* Kavrayan. -1-
m. olmağdır 1247/04

müzdehîm *Ar. sf.* Kalabalıklı. -1-
m. 1242/06

nā *Far. e.* Olumsuzluk eki. -2-
n. 1243/19, 1244/09

nā-bedîd *Far. b.sf.* Görünmez, bellisiz, kayıp. -1-
n. edüb 1050/11

nā'im *Ar. sf.* Uykuda olan uyuyan. -1-
n. 1247/23

nāqa *Ar. a.* Dişi deve, maya. -6-
n. 1246/10, 1247/30
n.+ niņ 1244/09

n.+ ya 1243/23, 1247/27
n.+ yı 1243/21

naķış *Ar. a.* Genellikle kumaş üzerine renkli iplikler veya sırma ve sim kullanılarak elle, makineyle yapılan işleme, el işi, ince iş. -1-
n. 1246/01.çal-ar

naķid *Ar. a.* Peşin para. -1-
n. 1049/17

naķîş *Ar. sf.* Kusuru olan, kusurlu. -1-
n.+ a 1047/40

nām *Far. a.* İsim, ad. -6-
n. 1242/19, 1242/39, 1244/27, 1244/28, 1246/38, 1247/26

nā-maţbū *Far. a.b.sf.* Tabiata uygun olmayan. -1-
n. 1050/09

nāme *Far. a.* Kitap, mecmua. -1-
n. 1243/27

nās *Ar. ç.a.* İnsanlar, halk, herkes. -1-
esāmî-i n.+ dandır 1245/37

naşb *Ar. a.* Dikme. -2-
n.-1 nefis 1241/41, 1242/07

nāşî *Ar. z.f.* Ötürü, dolayı, sebebiyle. -3-
n. 1247/06, 1242/24, 1246/21

nazar *Ar. a.* Bakma, göz atma. -3-
n. eden 1242/30, 1049/32
n. eylemek 1049/10

nāzil *Ar. sf.* Yukarıdan aşağı inen, inici. -1-
n. olan 1243/26

nazir *Ar. sf.* Benzer, eş. -1-
n. 1048/07

nazm *Ar. a. ed.* Vezinli, kafiyeli söz. -1-
kelimât-ı n. 1243/06

ne *zm.* Her şey. -3-
n. 1048/27, 1244/41
n. olursa olsun 1243/02

nebāt *Ar. a.* Topraktan biten, çıkan her türlü şey, bitki. -8-
n. 1046/27, 1046/33
n.+ dır 1047/02
n.+ ą 1046/27, 1047/14,
1049/38
n.+ ı 1047/08
n.+ ı olçaqdır 1047/21

nebātāt *Ar. ç.a.* Bitkiler. -1-
n.+ ı 1047/03

nebevī *Ar. sf.* Nebî'ye, peygambere ait, onunla ilgili. -1-
şecere-i neseb-i n. 1246/38

Neced *Ar. a.* Arap yarımadasının orta bölgesi. -1-
N. 1245/22

nefer *Ar. a.* Rütbesi olmayan asker, er. -1-
n.+ ę 1244/35

nefi *Ar. a.* -1-
n. 1245/27

nefis (nefs) *Ar. a.* Benlik, kendilik. -10-
n. 1246/41, 1246/31
naşb-ı n. 1241/41, 1242/07
n.-i insānīye 1247/24
n.+ i 1243/41, 1246/15,
1246/31
n.+ ī 1244/41
n.+ inę 1246/25

nefret *Ar. a.* Ürküp kaçma. -1-
n.+ lę 1247/41

nefy *Ar. a. gr.* Olumsuzluk. -1-
n.+ i 1244/30

nehr *Ar. a.* Akarsu, çay; ırmak. -1-
n.+ inę 1049/36

nema *Ar. a.* Büyüme, uzanma. -1-
n. bulmakla 1046/33

nemnāk *Far. b.sf.* Nemli, yaş. -1-
n. 1242/23

nes'ę *Ar. a.* Veresiye alış veriş yapma. -1-
n. 1049/16

neseb *Ar. a.* Nesil, soy. -1-
şecere-i n.-i nebevī 1246/38

nesne *a.* Varlık, madde, şey. -45-
n. 1047/15, 1241/33,
11242/01, 1243/22, 1244/08, 1245/25
n.+ den 1046/22, 1048/07,
1048/13, 1050/14
n.+ den bir 1050/16
n.+ dir 1046/38
n.+ lerę 1245/35
n.+ niņ 1047/25, 1047/30,
1047/38, 1048/22, 1246/31
n. olsun 1245/18
n.+ ye 1048/01, 1048/02,
1048/06, 1048/10, 1048/13, 1049/10,
1049/31, 1241/25, 1242/20, 1243/08,
1245/19, 1245/26, 1245/22
n.+ yi 1047/28, 1048/03,
1048/16, 1048/20, 1048/34, 1049/22,
1049/25, 1049/26, 1242/04, 1245/11
n.+ yi bir 1048/21, 1242/18

neşv *Ar. a.* Canlının büyümesi, boyatması; yeniden peyda olup hayâta gelme. -1-
n. 1046/33

netę kī Sonuç olarak, nitekim. -15-
n. 1047/13, 1242/21, 1243/07,
1243/23, 1243/25, 1243/28, 1244/07,
1244/14, 1244/18, 1245/23, 1245/27,
1246/36, 1247/20, 1247/25, 1247/34

nev' *Ar. a.* Çeşit, türlü. -7-
n.+ i 1242/33, 1242/38,
1242/39
n.+ ī 1247/07
n.+ idir 1049/38

n.+ in 1242/09
n.+ inç 1047/02

neyl *Ar. a.* Merama erişme, isteğine ulaşma. -1-
n. 1246/27

nihāyet *Ar. a.* Son uç. -3-
n. 1049/11, 1049/23, 1246/08

nişān *Far. a.* **1.** Nişan, iz, belirti. **2.** İşaret, **3.** Hedef, vurulması istenilen nokta. -2-
n.+  1244/32
n. eylemek 1050/11

nun Osmanlı alfabesinin yirmi sekizinci harfi olup ebced hesabında elli sayısının karşılığıdır. -3-
n.+ l 1245/30
n.+ l 1046/41
n.+ u 1245/31

nuuk *Ar. a.* Sz, lkırđı, konuşma. -1-
ayr-ı n. ma' nāsındaolan 1247/08

nübüvvet *Ar. a.* Nebilik, peygamberlik, Tanrı haberciliği. -1-
n. 1247/26

nüş *Ar. a.* **1.** Yazılmış bir yazıdan, kitaptan çıkarılan suret, kopya. **2.** Basılı ve süreli yayının yeni ve farklı baskısı, sayısı. -4-
n.+ ları 1046/28
n.+ sı 1242/16, 1244/10
n.+ sındaadit.i 1246/38 n.+ sı 1243/24, n.+ da 1242/03

o *sf.* Öteki, diğer. -1-
o. bir 1048/37

o *a.* Yayla atılan, ucunda sivri demir ve arkasında tüy bulunan ince ve kısa değnek, tır. -4-
o. 1245/26
o.+  1244/31, 1245/23
o.+ ı 1244/31

ol- **1.** Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak, gerekleşmek veya yapılmak. **2.** Bir durumdan başka bir duruma gemek. **3.** Sıfat-fiil eki almış kelimelerle birlikte başlama, bitirme vb. bildiren fiiller oluşturur. **4.** Bir ad veya sıfatın belirttiği durumu almak. **5.** Bir şeyi elde etmek, edinmek, bir grev, makam, san veya nitelik kazanmak. **6.** Ek fiilin geniş zamanı olan -dır (-dir) anlamında kullanılan bir sz. 151-
medār-ı in 'ikād o.- a 1049/19
altında o.- an 1242/23
aralığında o.- an 1245/19
'azım o.- an 1242/20
baar o.- an 1242/31
cārī o.- an 1247/07
dānā o.- an 1244/11
dêrtop o.- an 1243/01
diblerinde o.- an 1245/39
ok o.- an 1049/15
ebyāt-ı şi'irinde o.- an 1048/23
āřıl o.- an 1048/36
helāk o.- an 1243/23
kātib o.- an 1244/12, 1244/14
kesif o.- an 1048/41
kūheyl o.- an 1243/19
makūleřinde o.- an 1244/09
mebde o.- an 1243/09
mektüb o.- an 1243/11
mektübun fih o.- an 1243/11
mesbūk o.- an 1246/23
mesāy o.- an 1048/13
muarrek o.- an 1048/28
mun' aid o.- an 1049/16
mümteli o.- an 1047/37
müntehā o.- an 1243/09
müstefād o.- an 1243/04
mütedāvel o.- an 1245/04
müteammil o.- an 1049/32
mütearib o.- an 1048/28,
1048/30
nāzil o.- an 1243/26
řavāb o.- an 1245/10
sebeb o.- an 1241/31

şedîd o.- an 1245/31
senelerde o.- an 1048/38
tasâlu o.- an 1241/25
üzerê o.- an 1046/32, 1050/11
vâhidesîfat o.- an 1242/35
yumru o.- an 1245/29
yüksek o.- an 1047/12
müte'addî o.- an bir 1247/03
maqlûb o.- arâk 1050/14
müfesser o.- dıgından 1246/21
hükümünde o.- du 1247/06
kâzib o.- du 1246/35
beytinde o.- duğı 1048/29
ismi o.- duğı 1243/16
müsta'mel o.- duğı 1247/09
mezâl o.- duğına 1244/39
mersüm o.- duğundan 1244/27
ma'nâsına o.- duğunu 1244/01
muttaşîf o.- duklarına 1244/12
bitirür o.- â 1047/08
demek o.- â 1246/24
âzâd o.- â 1245/01
ekl olunmuş o.- â 1244/38
kadar o.- â 1244/35
muşallağ o.- açak 1247/41
bu o.- açaktır 1246/28
koşmak o.- açaktır 1242/13
kuvvet-i kitâbet o.- açaktır
1244/15
nebâtı o.- açaktır 1047/21
zaferyâb o.- âmazsın 1246/26
if'âlden o.- arâk 1245/10
isim o.- arâk 1247/12
maşdar o.- arâk 1246/08
vaşf o.- arâk 1247/12
alargâ o.- arâk bir 1244/34,
1245/23, 1245/23
senê o.- mayub 1048/36
helâk o.- muş 1243/21
müctemi' o.- muş 1245/19
maḥzûf o.- muş olur 1246/22
vârid o.- muşdır 1246/37
cârî o.- muşdur 1246/37,
1243/20 , 1243/20
vârid o.- muşdur 1243/08
şîfat-ı ḥâşşâ o.- muşlardır

1247/28
ile olursa o.- sun 1048/27
ne olursa o.- sun 1243/02
nesne o.- sun 1245/18
yâbis o.- sun 1049/12
beñizlü o.- ub 1242/33
1247/07 o.- ub 1247/07
ma'nâsına o.- ub 1246/41
mevzû' o.- ub 1243/05
müfesser o.- ub 1247/05
şedîdü'l-'ayn o.- ub 1049/32
vârid o.- ub 1244/30
ıtlâk o.- unur 1048/39
'âciz o.- up 1046/24
münhezim o.- up 1048/18
bâbından o.- ur 1243/40
bi-mertebeteyn o.- ur 1247/07
cemî' o.- ur 1049/40
demek o.- ur 1246/18, 1247/02,
1247/04, 1247/33
demek o.- ur 1246/21, 1246/19,
1246/19
gibi o.- ur 1241/25, 1242/07
ḥaḳîkât o.- ur 1242/29
'itibarıyla o.- ur 1243/10
i'tibarıyla o.- ur 1242/27
ḳabîlinden o.- ur 1243/39
ḳayd eylemiş o.- ur 1244/04
kizb eylemiş o.- ur 1246/24
lâzım o.- ur 1241/36, 1245/06
maḥzûf olmuş o.- ur 1246/22
ma'nâsına o.- ur 1050/06,
1243/38
maşdar o.- ur 1049/12, 1242/18
mâ'nâsına o.- ur 1244/01
mâni' o.- ur 1246/26
mecâz o.- ur 1242/28
mecâz-i bi-nev'ayn o.- ur
1247/02
medâr-ı tenşîḳ o.- ur 1246/27
me'ḥûz o.- ur 1245/09
muntehâ o.- ur 1243/08
münekkib o.- ur 1242/06
müsta'mel o.- ur 1247/09,
1247/34
öyle o.- ur 1242/31

şahīh o.- ur 1245/03
şebīh o.- ur 1047/21
şeklinde o.- ur 1050/07
top o.- ur 1242/33
vaşf o.- ur 1245/30
vārid o.- ur 1246/39
maşdar o.- ur bir 1245/32
ile o.- urş olsun 1048/27
ne o.- urş olsun 1243/02
da o. 1242/22
o. 1242/16, 1246/29
beraber o. 1048/07
müsāvī o. 1048/06
beyāz o.+ al-kazb 1246/03

ol *sf. esk. 1. O gösterme*
sıfatı. *2. zm. O gösterme zamiri. -6-*
kaf'atu'lwibilu o. 1048/37
kī o. 1247/41
taşşīş édüp o. 1048/40
ve o. 1244/19, 1246/23
vezninde o. 1242/34

olmağ (olmak) Meydana
gelmek, varlık kazanmak, vuku
bulmak.-72-

mümted o.- la 1047/33
o.+ a 1049/36
muqayyed o.+ a 1244/03
o.+ la 1049/36, 1050/05,
1241/36, 1244/39, 1245/06, 1246/19,
1247/01, 1247/02, 1247/07
mersüm o.+ la 1242/03,
1242/29
müfesser o.+ la 1050/10
mükerrer o.+ la 1242/05
firāvān o. 1046/41
mükāfī o. 1048/11
mümteli o. 1047/39
öter o. 1047/09
şarmaşık o. 1046/34
taķil o. 1241/33
muhtelif o.+ dan 1048/26
o.+ la 1047/10
boğuk o.+ la 1047/09
o. 1242/36, 1243/14, 1243/17,
1244/14, 1244/24, 1246/11, 1246/33

bī-şu'ūr o. 1050/08
1048/17 o. 1048/17
çayırılık o. 1049/12
çok o. 1049/21
çok o. 1049/24, 1245/34
fersüde o. 1050/04, 1050/06
firāvān o. 1046/40, 1047/15,
1048/31

ğālib o. 1047/23
haķīkat o. 1243/13
każ o. 1244/04
karīb o. 1245/28
mantarlu o. 1049/41
maşdar o. 1247/20
mānend o. 1048/02
muhtalī o. 1047/19
munkaḃiz o. 1047/35
mużtarabu'l-hāl o. 1241/23
mukebb o. 1241/41
mümteli o. 1047/32
müte'ahhir o. 1049/09
müteğayyir o. 1049/05
peyrev o. 1047/22
sākit o. 1247/23
taḃebkār o. 1243/35, 1243/40
taşalu o. 1241/23, 1241/28
tebāh o. 1047/10
uzun o. 1046/35
muķārin o.+ dan 1048/28,
1048/30
o.+ dır 1243/39, 1245/10
mutezammin o.+ dır 1247/04
müsāvī o.+ dır 1048/03
o.+ sınağır 1245/

olmamağ (olmamak) Olmak
fiilinin olumsuzu. -2-
o.+ la 1047/08
mümfek o. 1241/40

olun- Olma işine konu olmak. -87-
murād o.- an 1050/16
ta'bir o.- an 1048/09
ta'līm o.- an 1244/22
tā'bir o.- an 1046/27
zıkr o.- an 1046/39, 1048/32,
1245/20, 1246/02, 1246/17

ilkā o.- an et 1242/26
 te'vīl o.- dı 1246/19
 zıkr o.- dı 1047/01, 1047/18,
 1047/19, 1047/20, 1242/21, 1243/25,
 1243/28, 1247/20
 himāyē o.- dığı 1049/14
 1046/36 o.- du 1046/36
 isti'māl o.- du 1243/06,
 1243/07
 kaşd o.- duğ 1243/09
 iħtirāz o.- a 1243/24
 ĩrād o.- mağdır 1048/30
 ta'arruz o.- mayub 1241/40
 isti'māl o.- maz 1046/36
 taħb o.- muş 1242/27
 ekl o.- muş ola 1244/38
 zıkr o.- muşdı 1050/17
 isti'māl o.- muşdır 1244/18,
 1247/01
 ĩzmār o.- muşdır 1246/33
 ıtlāk o.- muşdur 1244/39
 imzā o.- muşdur 1241/40
 isti'māl o.- muşdur 1048/06
 murād o.- muşdur 1247/11
 te'līf o.- muşdur 1244/19
 isti'māl o.- muştur 1243/07
 vaż o.- ub 1046/37
 o.- ur 1241/23, 1246/20
 ıtlāk o.- ur 1049/33, 1049/36,
 1243/17, 1243/26, 1243/27, 1244/11,
 1244/23, 1244/31, 1244/33, 1247/25,
 1247/27
 irade o.- ur 1243/11
 isti'māl o.- ur 1048/04,
 1050/07, 1050/11, 1241/41, 1242/02,
 1242/08, 1243/28, 1244/05, 1246/13,
 1247/24, 1247/31, 1247/35
 i'tibār o.- ur 1246/21
 ıtlāk o.- ur 1243/27
 ıtlāk o.- ur 1049/01
 kıyās o.- ur 1246/25
 ta'bīr o.- ur 1048/11, 1049/16,
 1049/20, 1049/36, 11242/01, 1242/31,
 1243/27, 1245/19, 1247/17, 1247/33
 taşvīr o.- ur 1247/01
 tā'bīr o.- ur 1048/13, 1243/09

zarb o.- ur 1246/28
 zıkr o.- ur 1244/07
 zıkr o.+ du 1247/25

olunmak (olunmağ) Olma işine konu olmak. -2-

i'tibār o.+ la 1246/22
 taşarruf o. 1246/40

omuz *a. anat.* Omuz. -1-
o.+ u 1245/24

on *a.* Dokuzdan sonra gelen sayının adı. -1-
o. bir 1243/28

ora *a.* O yer. -2-
o.+ dan 1049/01
o.+ ya 1245/24

ot *a. bit. b.* Ot. -3-
o.+ u 1049/09, 1049/21,
1049/24

otlatmak Hayvanı veya sürüyü otlayabileceği bir yere götürmek, otklamaya bırakmak, otlamasını sağlamak. -1-
o. 1049/13

oturak *a.* Oturulacak yer veya şey. -1-
o.+ lu 1245/19

oyun *a.* Yetenek ve zeka geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence. -1-
o. 1242/39

ömür (ömr) *Ar. a.* Ömür, yaşama, yaşayış, hayat. -2-
'ö.1049/23
'ö.1049/11

öñ *a.* Bir şeyin esas tutulan yüzü. -1-
ö.+ üneğ 1242/14

örf *Ar. a.* Bilinen, ünlü, tanınmış. -4-
'ö.-i kudemāda bir 1244/17

‘ö.+ değ 1243/06, 1244/07
‘ö.+ ĩsi irāde olunmak 1244/20

öt- Kuş ve böcekler, değişik tonda ses çıkartmak. -1-
ö.- er olmak 1047/09

öte a. Konuşmanın temel olarak aldığı bir şeyden daha uzak olan yer veya şey,mavera. -1-
ö.+ ye 1048/04

öyle sf. Onun gibi olan, ona benzer. -1-
ö. olur 1242/31

öylece zf. O biçimde, tam öyle. -1-
ö. 1047/03

öz a. Bir şeyin en kuvvetli veya kıvamlı bölümü, hülasa, zübde, ekstre. -1-
ö.+ lü 1242/23

pahā Far. a. Değer, fiyat, eder. -1-
p.+ sıyla 1049/22

pek zf. Gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok. -4-
p. 1243/20, 1245/28, 1246/29, 1246/30

perde Far. a. Görüşü ışığı engellemek, bir şeyi gizlemek için pencereye veya bir açıklığın önüne çekilen örtü. -2-
p. çekmek 1048/33
p.+ ye 1048/08

pes İmdi , o halde, öyle ise, iken, öyle olunca, binaenaleyh. -7-
p. 1242/27, 1243/10, 1243/39, 1244/23, 1245/01, 1246/17, 1246/40

pesendFar. sf. "beğenen, beğenmiş" manâsıyla birleşik kelimeler yapar. -1-
p. eylemeyub 1050/09

pêşin Far. sf. Bir alışverişte, alışveriş yapıldığı anda, alınan şeyin tesliminden önce veya teslimiyetle birlikte ödenen, veresiye karşıtı. -3-

p. 1049/19, 1049/25, 1049/30, 1049/22

pey Far. a. Pey, pey akçesi. -1-
p. 1049/20

peyrevFar. a. Ardı sıra giden, tâbi olan, izinden giden, uyan. -1-
p. olmak 1047/22

poğur Far. b.sf. Arkası sıra giden; izinden giden, uyan. -1-
p. 1246/10

rā‘ Ar. a."rı" harfinin bir adı. -1-
r. 1048/25

rāci‘ Ar. a. gr. Birşahıstan kinaye olan zamir. -1-
r. 1246/21

rağbetAr. a. İstek, arzu. -1-
r. 1246/34

Rāğıb Ar. a. Kişi adı.-2-
R.+ dan 1243/04
R.+ iņ 1243/11
Müfredāt-ı R.+ da 1247/05

rāh Far. a. Yol. -1-
r.-ı rāsıtdan 1048/19

raħm Ar. s.Merhametli, acıyan, acıyıp esirgeyen. -1-
r. 1246/18

rākib Ar. s.Her hangi bir işte birbirinden üstün olmaya çalışanlardan her biri.-1-
r.+ iņ 1245/24

rāmī Ar. s.Atan, atıcı. -1-
r.+ niņ 1245/08

rāsıt Far. sf. Doğru. -1-
rāh-ı r.+ dan 1048/19

rātiba Ar. a.-1-
r. 1245/23

raziy‘allāhu ‘anhumā Allah her ikisinden hoşnut olsun.-1-
ibn-i‘abbās r. 1245/40

raziye *Ar. s.* Rızâ gösteren, kabul eden, boyun eğen. -1-
r. 1246/18

redd *Ar. a.* Kabul etmeme, kabul edilmeme. -3-
r. eylemek 1047/06
r. 1247/40
r. eyledi 1048/40

ref'i *Ar. a.* Yüksek, yüce. -1-
r. 1048/26

reng *Far. a.* Renk. -1-
r.-i rüyü 1048/41

rivâyet *Ar. a.* Söylenti, bir haber, söz veya hâdisenin hikâyesi. -1-
r. eder 1246/38

rû *Far. a.* Yüz, çehre. -2-
r.-yü mahredçe 1048/28
r.-yü tiktetde 1048/30

rummân *Ar. a.* -2-
r. 1244/21, 1245/22

ruṭûbet *Ar. a.* Nemlilik, ıslaklık. -1-
r.+ inden 1242/24

rûy *Far. a.* Tunç. -1-
reng-i r.+ ı 1048/41

rüc'at *Ar. a.* Geri durmak, geri çekilmek. -1-
r. eylemek 1050/16

rücû *Ar. a.* Dönme, geri dönme. -1-
r. eylemek 1049/04

sâ *a.* Se harfinin adı. -2-
s.-yü müselleş 1047/12
s.+ niñ 1046/37

sa'adet *Ar. a.* Mutluluk. -1-
zamân-ı sf. 1247/26

şabûr *Ar. a.* -1-
ş. 1247/12

şâfi *Ar. s.* Duru, temiz, katıksız. -2-
sîm-i ş. 1246/03
ş. kılmak 1046/31

şafra' *Ar. a.* Yer ismi. -1-
ş. 1242/39

şâgîr *Ar. s.* Küçük, ufak. -1-
sahm-i ş. 1245/27

saḥâb *Ar. a.* -2-
s. 1047/40
s. 1242/25

saḥâba *Ar. a.* -1-
s. 1242/40

şâhib *Ar. s.* Sahip. -4-
ş.+ i 1049/20
ş.+ inç 1048/40
ş.+ iniñ 1048/28
ş.-i kâmus 1243/14

şâhîfe *Ar. a.* Üzerine yazı yazılan veya basılan bir kâğıtyaprağının iki yüzünden her biri; kâğıt yaprağı. -2-
ş.-i mektûba 1243/11
ş.+ ye 1243/27

şâhiḥ *Ar. s.* Gerçek, doğru. -1-
ş. olur 1245/03

sâhil *Ar. a.* Deniz, nehir, göl kenarı, yalı, kıyı. -3-
s. 1049/37
s.+ inde bir 1245/16
s.+ inç 1049/36

şâhrâ'u *Ar. a.* -1-
ş. 1241/29

saḥtiyân *Far. a.* Sepilenecek boyanmış ve cilalanmış deri. -1-
s. 1243/05

sâ'ir *Ar. sf.* Başkası, diğer, özge. -3-
s. 1244/25, 1245/18
s. 1047/08

sâ'ire *Ar. sf.* Başkası, diğer, özge. -1-
ümmeḥât-ı s.+ de 1241/40

şakal *a.* Erkeklerde yüzün etrafında ve alt çenenin üzerinde biten kıllar. -5-
ş. 1046/34, 1046/40, 1046/41
ş.+ lu 1046/29
ş.+ luyā 1046/29

sākit *Ar. s* Susan, ses çıkarmayan. -1-
s. olmak 1247/23

şakun (sakin-) Olabileceği düşünülen kötülöklere karşı önlem almak. -1-
ş.- ub 1049/30

salkım *a.* Üzüm gibi bir çoğu sap üzerinde bir arada bulunan meyve. -1-
s.+ inā 1244/38

salsal *Ar. a.* -1-
s. 1046/25

samā' a *Ar. a.* -1-
s. 1048/10

samansā' a *Ar. a.* -1-
s. 1047/16

şapmak Doğruluktan şapmak. -1-
ş. 1048/19

şarf *Ar. a.* Değişme. -1-
ş. 1048/15

sarkān *Ar. a.* -1-
s. 1247/13

şarmaşık *mec.* Birbirine dolanmak. -2-
ş. 1047/14
ş. olmak 1046/34

şat- Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek. -1-
ş.- an 1050/03

şatmak Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek. -1-
ş. 1049/22

şatun almak Satın almak işi. -1-
ş. almak 1049/30

şavāb *Ar. a.* Doğruluk, dürüstlük; doğru hareket, doğru davranış, doğru düşünce. -2-
ş. 1242/16
ş. olan 1245/10

sa'y *Ar. a.* Geçinmek için iş işleme. -1-
s. 1246/27

şayd Avlanma av işi yapma. -1-
ş.+ in 1245/08

sebeb *Ar. a.* Sebep, neden. -5-
s.+ iyle 1048/41, 1241/22, 1241/24
s.+ leş bir 1241/29
s. olan 1241/31

sebk *Ar. a.* İleri geçme, ilerileme, evvelce geçme, vaki olma. -5-
s.+ inde 1247/02, 1247/06 1246/23
s.+ inde ol-ur 1246/23, 1243/39
s. 1049/28

sebze *Far. a.* Yeşillik, çimen. -1-
s. 1047/10

sefer *Ar. a.* Yolculuk. -1-
s. 1050/10

seğirtmek (seğirtmek) Sıçrayarak yakın bir yere doğru koşmak. -1-
s.+ deş 1242/10

sehāb *Ar. a.* Bulut.
s.+ ā 1047/13

sehm *Ar. a.* Ok. -1-
s.-i şağir 1245/27

selb *Ar. a.* İnkâr etmek. -1-
s. 1247/09

selef *Ar. a.* Bir yerde, bir işte, bir vazifede başka birinden önce bulunmuş olan kimse. -4-

s. 1049/22, 1049/25, 1049/30
s.+ de 1244/11

selem *Ar. a.* Peşin para ile veresiye mal alma.-1-
s. 1049/22

semiz (semüz) *sf.* Şişman. -1-
s. 1242/38

semt *Ar. a.* Taraf, cihet, yön. -1-
s.+ e 1244/34

sen *a.* Teklik ikinci kişiyi gösteren söz. -2-
s. 1246/25, 1246/26

senç *Ar. a.* Yıl. -10-
s. 1048/37
s.-i atiyede 1048/36
s.+ de 1048/37
s.+ lerede olan 1048/38
s.+ lik 1048/35, 1048/36,
1048/38, 1048/40
s. olmayub 1048/36

ses *a.* Kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün. -1-
s.+ i 1047/09

seyâhat *Ar. a.* Yolculuk, gezi. -1-
s. 1050/11

şıbyân *Ar. a.* Çocuklar. -2-
ş. 1244/23
mekteb-i ş. 1244/22

şidk *Ar. a.* Doğruluk, gerçeklik. -3-
ş. 1246/07, 1246/39, 1247/34

şifat *Ar. a.* Hal, keyfiyet, suret, şekil, varlık. -4-
ş.-i hâşşâ olmuşlardır 1247/28
ş.+ dır 1247/17
ş.+ ıdır 1242/32

şığ *sf.* Çok derin olmayan. -1-
ş.+ alarına 1247/17

şık *sf.* Benzerleri veya parçaları arasında çok az aralık bulunan seyrek karşıtı. -5-
ş. 1046/40, 1046/29, 1046/34, 1046/41, 1047/14

şıkı *sf.* Yoğun. -2-
ş. 1047/12, 1242/33

şıkış- Kalabalıktan dolayı birbirine çok yaklaşmak. -1-
ş.- ub 1243/01

şırım *a.* Bazı işlerde sicim yerine kullanılan, ince ve uzun, esnek deri parçası. -4-
ş. 1243/04, 1243/05, 1244./02
ş.+ a 1244/08

şihâbe *Ar. a.*-1-
s. 1048/10

Şihâh *Ar. a.*Eser adı. -1-
S.+ da 1050/04

şim *Far. a.* Gümüş. -1-
s.-i şâfî 1246/03

şin Osmanlı Türkçesi alfabesinin on beşinci harfi olup ebced hesabında altmış sayısının karşılığıdır. s-3-
s.+ in 1047/22, 1047/25,
1047/27

sinda'vu *Ar. a.*-3-
s. 1046/28, 1047/01, 1047/12

siyâh *Far. sf.* Kara. -1-
s. 1047/21

siz *zm.* Çokluk ikinci kişi zamiri. -5-
s.+ e 1246/23
s.+ in 1246/23, 1246/34,
1247/05
s.+ leri 1246/18

şoğuk *sf.* Isısı düşük olan. -2-
ş. 1047/03, 1047/05

şokmak Bir yere girmesini sağlamak, içeri almak. -1-
ş. 1049/27

şoñra *zf.* Daha ileri bir zamanda. -9-
ş. 1049/16, 1241/38, 1246/10, 1246/11, 1247/28, 1247/31
ş. bir 1242/13, 1046/37, 1247/30

soy- Bir şeyin üzerinden kabuk, deri, zar vb.ni çıkarmak. -1-
s.- ub 1047/30

şoysuz *sf.* Biyolojik ölçüler yüzünden kötü olmak. -1-
ş. 1047/10

şoyul- Soyma işine konu olmak. -1-
ş.- dıgından 1047/34

şoyulmak Soyma işine konu olmak. -1-
ş. 1047/38

söylemek Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak. -2-
s. 1247/30
yalan s. 1246/05

söylen- Söylemek işi yapılmak. -1-
s.- en 1246/08

söyletmek Söylemesine yol açmak. -1-
s. 1247/22

söz Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırdı, kelam, laf, kavi. -3-
s. 1246/07, 1247/22
s.+ edên-ür 1247/20

şu *a.* Su. -12-
ş. 1046/27, 1046/31, 1046/38, 1245/07, 1245/20
ş. kerdemesi 1047/02
ş. teręsi 1047/02
ş.+ ya 1245/17
ş.+ yu 1049/01
ş.+ yuñ 1046/30, 1242/24

su'âl *Ar. a.* Soru, sorma, sorulma. 1-
s. eylediler 1246/28

sühte *Far. sf.* Softa, medrese öğrencisi. -1-
s.+ larıñ 1242/02

şulb *Ar. sf.* Taş gibi. -1-
ş. 1245/31

sultân *Ar. sf.* Pâdişâh, hükümdar. -2-
defter-i dîvân-ı s.+ ye 1244./02
defter-i s.+ ye 1244/03

şun *Ar. a.* Yapış, yapma. -1-
ş. 1047/41

şur'â *Ar. a.* Güreşte ekseriya ters dönmüş kimse. -1-
ş. 1241/32

şurat (şurad) *Ar. a.* Yüz, çehre. -1-
ş. 1242/20

şüret *Ar. a.* Biçim, görünüş, kılık. -8-
ş.-i maşnû'adır 1243/23
ş.-i meşnû'aya 1243/21
ş.+ a 1246/35
ş.+ de 1243/13, 1246/24
ş.+ inde 1247/28, 1247/31
ş.+ inç koyub 1247/23

şusuz *sf.* Suyu olmayan, suyu bulunmayan. -1-
ş. kalmağla 1047/04

sükün *Ar. a. gr.* Hareketsizlik. -23-
s.+ ıylâ 1046/30
s.+ uylâ 1046/37, 1047/03, 1047/22, 1047/25, 1047/27, 1048/12, 1048/15, 1048/34, 1049/07, 1049/38, 1050/02, 1050/12, 1050/14, 1241/22, 1243/03, 1244/37, 1245/05, 1245/32, 1245/37,
1245/38
s.+ uylâ bir 1047/28

süküt *Ar. a.* Susma, söz söylememe. -1-
s. 1242/30

sünbül *Far. a.* Sünbül. -1-
s.+ çleri 1242/33mużamma

sünnet *Ar. a.* Muhammed'in sözleri,
işleri ve tasvibleri-1-
ehl-i s. 1246/07

sür- Önüne katıp götürmek.
-1-
s.- üp 1047/23

sürmek Yönetip yürütmek, sevk
etmek. -1-
s. 1242/12

sürü (süri) *a.* Evcil hayvanlar
topluluğu. -1-
s.+ süneğ 1242/20

süt (süt) *a.* Süt.-9-
s. 1046/30, 1046/37, 1048/31,
1048/38, 1243/22, 1245/20
s.+ e 1245/17
s.+ üñ 1046/31, 1245/13

süväri *Far. a.* Atlı asker. -2-
s. 1244/35
s.+ ler 1242/12

Süyüñi Müzehher *Ar. a.* Eser adı. -
1-
S.+ değ 1245/27

şabür *Ar. a.* -1-
ş. 1049/31

şaddād *Ar. a.* -2-
ş. 1245/23, 1247/10

Şahāb *Ar. a.* Kişi adı. s-2-
Ş. 1244/27
Ş.+ inđ 1247/01

şā'ir *Ar. a.* Şâir, ozan. -2-
ş. 1048/23
ş.+ inđ 1244/28

şākird *Far. a.* Talebe, öğrenci. -1-
ş.+ i 1244/18

şāriğ *Ar. sf.* Bir kitabı şerh eden, bir
kitaba açıklama yazan kimse. -11-
ş. 1046/36, 1048/36, 1049/13,

1050/04, 1242/03, 1242/28, 1242/35,
1244/25, 1245/03, 1247/36
ş.+ inđ 1245/09

şarğ *Ar. a.* Koşul. -2-
ş.+ ı 1245/01
ş.+ ıylā 1049/16

şāyān *Far. sf.* Yakışır, yaraşır, değer. -
1-
ş.-ı hığmet 1244/03

şebih *Far. sf.* Benzeyen, benzeyici. -
2-
ş. bir 1046/27
ş. olur 1047/21

şecer *Ar. a.* Ağaç. -3-
ş. 1242/09
ş.+ dir 1047/21
ş.+ i 1241/33

şecerē *Ar. a.* Küçük ağaç, bir tek ağaç.
-1-
ş.-i neseb-i nebevī1246/38

şedde *Ar. a. gr.* Arapçada ve
Farsçada iki defa okunması îcâbeden
bir harfin üzerine konulan işaret. -1-
ş.+ siyleğir 1246/09

şedid *Ar. sf.* Şiddetli, sert, katı, sıkı.-
3-
ş. olan 1245/31
ş. 1046/28
cemel-i ş. 1046/28

şedidü'l-ayn *Ar. a.* Çok iyi görmek. -
1-
ş. olub 1049/32

şekl *Ar. a.* Şekil, biçim, kılık.
-2-
ş.+ indē 1243/23
ş.+ indē olur 1050/07

şeml *Ar. a.* Topluluk, insan yığını. -
1-
ş. 1246/39

şerğ *Ar. a.* Bir kitabın
ibaresini kelime kelime açıp îzah

ederek yazılan kitap. -1-
ş.+ inde 1246/39

şerhâlan- *Ar. a.* Dilimlenmiş,
kesilmiş. -1-
ş.- miş 1242/25

şerîf *Ar. sf.* Şerefli, mübarek,
kutsal. -1-
ahādîṭ-i ş.-i ‘adîdeḏe 1246/36

şey’ *Ar. a.* Şey, nesne. -9-
ş.+ e 1048/07, 1049/29,
1241/31, 1243/25, 1244/33, 1245/18,
1245/31
ş.+ i 1049/16
ş.+ i bir 1242/20

Şeyhzāde Kişi adı. -1-
Ş.+ ye 1243/15

şın Osmanlı Türkçesi
alfabesinin on altıncı harfi olup ebced
hesabında 300 sayısının karşılığıdır. -
1-
ş.-i mu‘cemeniñ 1047/28

şiddet *Ar. a.* Sertlik. -1-
ş.+ le 1242/17

şî‘ir *Ar. a. ed.* Edebi ve
estetik değeri olan, belli şeylere göre
düzenlenmiş bulunan, vezinli kafiyeli
söz. -3-
kavāfî-i ş. bir 1048/26
ş.+ dir 1246/29
ebyāt-ı ş.+ inde olan 1048/23

şikeste *Far. sf.* Kırık, kırılmış. -1-
ş. 1241/22

şirin *Far. sf.* Tatlı. -1-
ş. 1047/17

şişkin *sf.* Şişmiş, şişirilmiş. -1-
ş. 1244/32

şol *sf. O.* -8-
ş. 1047/07, 1048/08, 1048/09,
1244/08, 1244/38, 1246/02, 1247/27

şukka *Ar. a.* Parça, kumaş veya kâğıt
parçası. -1-
ş.+ ya 1048/09
t. 1047/19

ṭā *a.* “se” harfinin adı. -3-
ṭ.-yı mütelleṭeniñ 1046/30
ṭ.-yı mütelleṭeniñ 1245/05
ṭ.+ nıñ 1245/25

tā *Ar. a.* “t” harfinin adı. -5-
t. 1244/41
t.-yı fevkiyye 1245/23
t.-yı fevkiyye 1046/27
t.+ nıñ 1243/03, 1247/10

ṭā *Ar. a.* “t” harfinin adı. -1-
ṭ.+ nıñ 1244/37

ta‘alluk *Ar. a.* İlişgi, ilgisi
olma. 2-
t. eylemeğle 1243/08
t. edêr 1246/08

ṭā‘ām *Ar. a.* Yemek, aş. -3-
ṭ.+ dan 1047/37
ṭ.+ ı 1047/32, 1047/39

ta‘arruz *Ar. a.* İlişme, sataşma,
takılma. -1-
t. olunmayub 1241/40

ṭabansızlık *mec.* Korkusuzluk,
yüreksizlik. -1-
ṭ. 1046/25

ṭabḥ *Ar. a.* Pişirme. -2-
ṭ. olunmuş 1242/27
ṭ. etmek 1242/25

tābi‘ *Ar. sf.* **1.** Birinin arkası sıra
giden, ona uyan. **2.** Boyun eğen, bağlı
kalan; birinin emri altında bulunan. -2-
t. 1047/22, 1048/16

tabī‘at *Ar. a.* Tabîat, yaratılış, huy,
âdet, mizaç. -1-
t.+ idir 1243/13

ta‘bîr *Ar. a.* İfâde, anlatma. -4-
t. olunan 1046/27

t. etdikleri 1244/31
t. olunur 1048/13, 1243/09

ta'bir *Ar. a.* İfâde, anlatma. -13-
t. 1049/17, 1241/23
t. olunan 1048/09
t. olunur 1048/11, 1049/16,
1049/20, 1049/36, 11242/01, 1242/31,
1243/27, 1245/19, 1247/17, 1247/33

ta'biye *Ar. a.* Yerli yerine koyup
hazırlama, tertîbetme. -1-
t. 1242/14

tadahraca *Ar. a.* -1-
t. 1047/15

ta'diye *Ar. a. gr.* Bir fiili,
geçişli hâle koyma. -2-
t.+ ye 1246/12
t.+ sine 1241/40

tafa'ala *Ar. a.* -1-
t. 1047/07

tafa'u *Ar. a.* -1-
t. 1242/36

tafâ'ul *Ar. a.* -1-
t. 1049/06

tafa'ul *Ar. a.* -5-
t. 1047/38, 1049/24, 1050/09,
1244/36
t.+ den 1247/11

tafa'ula *Ar. a.* -1-
t. 1046/35

tafave *Ar. a.* Sütün üzerindeki yağ. -1-
t.+ sine 1046/38

taf'il *Ar. a.* -10-
t. 1046/39, 1049/26, 1242/29,
1243/31, 1245/25, 1245/33, 1247/29,
1247/36
t.+ den 1246/08

taf'ila *Ar. a.* -1-
t. 1247/36

tağyir *Ar. a.* Başkalaştırma;
değiştirme; bozma. -1-
t. 1048/26

taḥakkuk *Ar. a.* Hakikat olarak
meydana çıkma, gerçekliği anlaşılma. -1-
t. 1246/41

tahānī *Ar. a.* -1-
t. 1242/03

taḥdīt *Ar. a.* Söyleme, anlatma, rivayet
etme. -2-
t. 1246/27
t. eylemeğe 1246/26

taḥkīk *Ar. a.* 1. Doğru olup olmadığını
araştırma. 2. sf. Doğru, gerçek. -2-
t. 1246/17
t.+ i 1246/32

taḥrir *Ar. a.* Yazma, yazılma. -1-
t. eylemekde 1244/18

taḥşīş *Ar. a.* Bir şeyi birine veya bir
yere mahsus kılma, ayırma. -1-
t. edüp ol 1048/40

tāḥtiye *Ar. a.* Hataya düşürmek,
yanıltmak. -1-
yā-yı t. 1242/16

taḥvīl *Ar. a.* Değiştirme, değiştirilme.
-1-
t. eylemek 1048/15

taḥyīl *Ar. a.* Akla, fikre getirme,
getirilme. -4-
t. 1246/16
t. 1246/27
t.-i emniye 1246/41
t. eylemekleṭebā'ī 1246/31

takabbub* *Ar. a.* -1-
t. 1242/36

takadda'a* *Ar. a.* -1-
t. 1047/06

taḥaddum *Ar. a.* Önce gelme, önce
davranma. -1-
t. eylemek 1049/28

takāfu' u* *Ar. a.* -1-
t. 1049/06

taka'ka'a* *Ar. a.* -1-
t. 1046/23

takallu'* *Ar. a.* -1-
t. 1049/24

takammu'* *Ar. a.* -1-
t. 1050/09

takarfa' u* *Ar. a.* -1-

takarsa' a* *Ar. a.* -1-
t. 1047/15

takarsa' u *Ar. a.* -1-
t. 1047/19

takaşşu' u* *Ar. a.* -1-
t. 1047/38

takattu' a* *Ar. a.* -1-
t. 1046/35

takattub* *Ar. a.* -1-
t. 1244/36

takbīb* *Ar. a.* -1-
t. 1242/29

taqdīm *Ar. a.* Öne geçirme,
geçirilme, öne alma.-1-
t.+ iyle 1245/31

taqdīr *Ar. a.* Değer biçme, değer
verme.-3-
t. 1243/07, 1243/28
t.+ indedir 1246/34

takhīb* *Ar. a.* -1-
t. 1245/33

taqīl *Ar. a.* Ağır.-2-
t. 1242/20
t. olmak 1241/33

taklī'* *Ar. a.* -1-
t. 1049/26

takrīr *Ar. a.* Anlatma, anlatış.-2-
t. eşdüb 1244/18, 1243/35

taktī* *Ar. a.* -1-
t. 1046/39

taktīb* *Ar. a.* -1-
t. 1243/31

taktīb* *Ar. a.* -1-
t. 1245/25

takzīb* *Ar. a.* -1-
t. 1247/29

ṭaleb *Ar. a.* İsteme, istenme, dileme.
-3-
t. eylemek 1243/38, 1244/06
t.+ indē 1246/31

ṭalebkār *Ar. + Far. b.sf.* İstekli. -
2-
t. olmak 1243/35, 1243/40

ta' līm *Ar. a.* Öğrenme, öğretme,
öğretim, öğretilme. -1-
t. 1244/31

ta' līm *Ar. a.* Öğrenme, öğretme,
öğretim, öğretilme. -3-
t. eylemek 1243/32, 1244/15
t. olunan 1244/22

ta' līm-gāh *Ar. + Far. b.i.* Tatbikî
olarak subay adayı yetiştirilen
ordugāh. -2-
t.+ inā 1244/23
t.+ larıdır 1244/22

ta' mīm *Ar. a.* Genelge. -2-
t. eyledi 1046/36
t. 1245/28

tamra *Ar. a.* -3-
t. 1046/27, 1047/01, 1049/39

ṭānī *Ar. sf.* İkinci, ikinciden sonra. -
6-
t.+ ye 1243/40
t. 1048/02, 1049/36, 1246/33
t.+ den 1244/29
maşdar-ı t.+ dir 1245/04

ṭāniye *Ar. a.* Mülkiye rütbesinden
ikincisi, **sālise** ile **ūlā sānisi** arasında
olup **izzetlü** vasfı ile anılmıştır. -2-
mīm-i t.+ niṭ 1049/40
mertebe-i t.+ de 1246/41

tanzīm *Ar. a.* Düzeltme, düzenleme, düzen verme, yoluna koyma. -1-
t. eylemek 1243/33

taraf *Ar. a.* Yan, yön. -7-
t.+ dan 1244/36, 1245/01,
1246/34
t.+ a 1048/21
t.+ ma 1048/09
t.+ larını 1048/08

ṭard *Ar. a.* Koğma, sürme, uzaklaştırma. -1-
t. 1048/18

ṭarīk *Ar. a.* Yol. -1-
t.+ ile 1049/22

ṭarīkaṭ *Ar. a.* Allah'a ulaşmak arzusuyla tutulan yol; tasavvufi meslek. -1-
t.-i mahhūde 1244/07

tarla *a.* Tarıma elverişli olan sınırlı ve belirli toprak parçası. -1-
t.+ nı bir 1048/35

ṭarz *Ar. a.* Şekil, biçim, suret, kılık. -1-
t.+ nda 1243/18

taşa *a.* Keder, gam, kaygı, dert, esef. -6-
t.+ lu 1241/25, 1241/29
t.+ lu olan 1241/25
t.+ lu olmak 1241/23, 1241/28
t.+ ya 1241/30

taşalanmak Kederlenmek, kaygılanmak, dertlenmek. -1-
t. 1241/25

tasalluṭ *Ar. a.* Musallat olma, sataşma, başına ekşime. -2-
t. 1247/39
t.+ ı 1247/41

taşarruf *Ar. a.* Sâhibolma. -2-
t. ederler 1246/12
t. olunmak 1246/40

taşgīr *Ar. a.* Küçültme, küçültülme, ufaltma, ufaltılma. -1-
bünye-i t. 1245/39

taşriḥ *Ar. a.* Açık açık söyleme, söylenme, açıktan açığa bildirme. -3-
t. 1245/27
t.-i e'imme 1046/36
t. eylemiştir 1244/25

taşvīb *Ar. a.* Doğru bulma. -1-
t. eylememiştir 1242/03

taşvīr *Ar. a.* Resmini yapma. -2-
t. 1246/17
t. olunur 1247/01

taş *a.* Taş. -1-
t. 1245/31

tavşiyē *Ar. a.* -1-
t. 1247/37

ta'yīn *Ar. a.* Ayrırma, belli etme. -1-
t. 1048/32

Tayy' Kabile adı. -1-
T. 1245/08

tazalzül *Ar. a.* -1-
t. 1046/23

taze *Far. sf.* Bozulmamış, bayatlamamış olan. -3-
t. 1047/17, 1049/12, 1245/38

tazmīn *Ar. a. ed.* Başkasına ait olan bir mısra veya beyti isim tasriḥ ederek veya etmeyerek intihal ve tevārüd olmaksızın kendi şiirine alma sanatı. -1-
t. eylemekdir 1247/03

tebāh *Far. a. sf.* Bozuk, çürük, berbat, harap, mahvolma. -1-
t. olmak 1047/10

tebe'iyē *Ar. a.* Tabi olmak. -1-
isti'āre-i t. 1247/01

teb'īd *Ar. a.* Kovma. -1-
t. 1048/18

tebt *Ar. a.* Yazma, kaydetme, deftere geçirme. -2-
t. eylemiştir 1243/14, 1247/20

tecemmu' *Ar. a.* Toplanma, yığılma, birikme. -1-
t. 1046/23

te'emmül *Ar. a.* İyice, etraflıca düşünme. -1-
t. 1049/29

tefāvūt *Ar. a.* İki şeyin birbirinden farklı olması. -1-
t.+ leri 1247/17

tefrīk *Ar. a.* Ayırma, seçme, ayırt etme. -1-
t. 1246/39

tefsīr *Ar. a.* **1.** Yorum. **2.** Kur'ân-ı Kerīm'in mānā bakımından izāhı. -6-
t.+ ç 1242/28
t. etmiştir 1245/28
t. eylemiştir 1243/37, 1245/28
t.+ i 1242/27
t.+ indē 1243/41

tefvīz *Ar. a.* Dağıtım. -1-
t. eylemek 1048/32

tehyic *Ar. a.* Heyecanlandırma, coşturma. -1-
t. 1246/27

tekāsül *Ar. a.* Üşenme, tenbellik; ilgisizlik. -1-
t. etti 1246/31

tekellūf *Ar. a.* Külfetli, zahmetli iş görme. -1-
t.+ ünü 1243/38

tekellüm *Ar. a.* Söyleme, konuşma. -2-
t.-i hīndē 1242/31
t.+ den 1046/24

tekemmü' *Ar. a.* Mantar koparmak. -1-
t. 1050/10

tekerrüh *Ar. a.* İğrenme. -1-
t. bir 1050/10

tektīb *Ar. a.* Yazdırma. -1-
t.+ den 1244/38

tektīr *Ar. a.* Çoğaltma, çoğaltılma. -1-
t.+ i 1243/31

tekzīb *Ar. a.* Yalanlama, yalan olduğunu söyleme. -3-
t. 1247/35
t. bir 1247/37
t. eylemiştir 1247/41

telakki *Ar. a.* Alma, kabul etme. -1-
t. eylediğini 1244/25

telāte *Ar. sf.* Üç. -1-
esfār-ı t. 1246/17

te'lif *Ar. a.* Kaleme alma, yazma, tertip ve tahrir etme. -1-
t. olunmuştur 1244/19

temenni *Ar. a.* Dileme, dilek, istek. -1-
t. 1246/16

temren *a.* Ok ucuna takılan ve demir veya sarıdan yapılan parça. -2-
t.+ i 1245/22
t.+ siz 1244/31

tencerē *a.* Ateşte yemek pişirmeye yarayan bakırdan kap. -3-
t. 1046/32
t.+ den 1046/32
t.+ yi 1048/16

te'nīt *Ar. a. gr.* Bir kelimeyi müennes, dişî kılma, kılınma. -1-
t.-i mevşūf 1245/35

tenşīt *Ar. a.* Şenlendirme, keyiflendirme, ferahlandırma. -2-
t. eylesün 1246/18
medār-ı t. olur 1246/27

tepe *a.* Tümsek yer, küçük dağ. -1-
t.+ ye 1245/15

terā *Ar. a.* Toprak. -1-
t. 1242/24

tere *a. bot.* Tere. -4-
t. 1047/02, 1047/10
t.+ si 1046/27
şu t.+ si 1047/02

tereddūd *Ar. a.* Kararsızlık, duraksama. -1-
t. eylemeyüb 1247/34

tergīb *Ar. a.* Arzu ettirme, istek verme, isteklendirme. -1-
t. 1246/18

tergīb *Ar. a.* Rağbet ettirme, istek uyandırma. -1-
t.+ dır 1246/15

ters *Ar. a. sf. zf.* Aşağısı ve yukarısı aşağı dönmüş, alt üst olmuş. -4-
t.+ ine 1048/16, 1048/20, 1048/34
t.+ ini 1048/22

tertīb *Ar. a.* Dizme, sıralama, hazırlama, düzene koyma. -1-
t. 1243/33

tervīc *Ar. a.* Kıymet ve itibârını artırma. -1-
t. ederek 1246/27

teslīm *Ar. a.* Bir şeyi yeni sahibine verme. B-1-
t. eyledik 1049/20

tesmiye *Ar. a.* Ad koyma, adlandırma, isim verme. -1-
t.+ si 1243/15

tesviye *Ar. a.* Beraber etme, düz etme, düzleme. -1-
t. 1242/14

teşdīd *Ar. a. gr.* Bir harfi çift okutan ve şedde denilen işaretin adı. -4-

t.-i zālle 1247/11
t.+ iyle 1241/31, 1242/09,
1247/14

teşvīk *Ar. a.* Şevke ve gayrete getirme, şevklendirme, isteklendirme. -1-
t. 1246/18

teşviş *Ar. a.* Karıştırma, karmakarışık etme. -1-
t.-i ezhān 1243/13

teşyīh Kocaltmak, yaşlandırmak. -1-
t. 1049/41

te'tīr *Ar. a.* Alâmet, nişan bırakma. -1-
t. eylemeyüb 1244/32

tetniye *Ar. a. gr.* İkilenen, ikilik cem'ini gösteren ve kelimenin sonuna "-an" veya "-eyn" getirilerek yapılan kelime. -1-
t. 1247/25

tevaqquf *Ar. a.* Durma. -1-
t. 1247/34

tevessü' *Ar. a.* Genişleme, yayılma. -1-
t. 1244/23

tevessü'ât *Ar. ç.a.* genişlemeler, yayılmalar. -1-
t.+ ı 1246/41

te'vīl *Ar. a.* Sözü çevirme, söze ayrı manâ vermeye kalkışma. -2-
t. 1241/39
t. olundu 1246/19

tevkīd *Ar. a.* Sağlamlaştırma, pekiştirme. -1-
t.+ i 1243/09

tevkīf *Ar. a.* Alıkoyma. -1-
t. 1049/28

Tevrat *Ar. öz. a.* Dört mukaddes kitaptan Hz. Musa'ya inen semāvī kitap. -1-
T. 1243/27

tezkīr *Ar. a.gr.* Bir kelimeyi müzekker (erkek) kılma. -1-
t. 1049/35

tırnağ *a.* İnsan ve hayvanın el ve ayak parmaklarının ucundaki set ve hissiz kemik. -2-
t.+ ları 1245/39
t.+ larıda 1245/38

tırşra (dışarı) *a.* Dış çevre, dış yer, hariç. -1-
t. 1048/22

tifi ‘al *Ar. a.* -2-
t. 1247/11, 1247/12

tikizzāb* *Ar. a.* -1-
t. 1247/10

tiklet *Ar. a.* Ağırılık, sıkıntı.-1-
rū-yı t.+ de 1048/30

tir- *Far. a.* Ok. -1-
t.- şeyç 1244/08

tirek Ağaç. -1-
t. 1047/02

toğuşma *a.* Tokuşma işi. -1-
t.- ları 1242/15

top *sf.* Yuvarlak biçimde olan, toparlak. -2-
t. 1244/34
t. olur 1242/33

topaç (topac) *a.* Toparlak sepet veya küçük küfe. -1-
t. 1242/34

topağ *a.* Bir kütle ve yığının içinde toz veya küçük parça durumundaki şey. -1-
t. 1244/31

toplān- Toplanma işine konu olmak. -1-
t.- miş 1242/24

toprağ (toprag) *a.* Yer kabuğunun toz durumuna gelmiş türlü kütle kırıntılarıyla, çürümüş organik

cisimlerden oluşan ve canlılara yaşam ortamı sağlayan yüzey bölümü. -5-
t.+ a 1242/24, 1245/25
t.+ ı 1047/07
t. 1242/23, 1245/18

torıtop *sf.* Bütünüyle top biçiminde olan. -1-
t. 1242/06

tuabağ *Ar. a.* -1-
t. 1241/30

tulum *a.* Bazı yiyecek ve içecekler için koruyucu kap olarak kullanılan, önü yarılmadan bütün olarak yüzülen hayvan derisi. -7-
t. 1047/32
t.+ uş 1244/20
t. 1047/37, 1244/08, 1244/09, 1244/32, 1047/33

tut- Bağlamak. -1-
t.- duğu 1046/38

tutruk Ocak, soba vb. şeyleri tutuşturmak için kullanılan çalı çırpı, çıra gibi kuru yakacaklar. -1-
t. edüb 1241/33

tutuş- Birbirini tutmak, birbirine ilişip dokunmak. -1-
t.- ur 1242/09

tülāṭī *Ar. gr.* Aslı üç harf olan. -1-
t.+ den 1245/05

tülek (tüleg) Okun arkasındaki tüy.-1-
t.+ inç 1245/08

Türkī *sf.* Türk ulusuna veya diline mensup ve ilişkin. -4-
T.+ de 1047/02, 1048/11, 1048/13
lişān-ı ‘avām-ı T.+ de 1049/19

tüy *a.* İnsan ve hayvanın teni üzerinde biten ince kıl. -1-
t. 1048/31

ucūr *Ar. ç.a.* Sevaplar. -1-
u.-ı emniyetini 1246/17

uğramak Kötü duruma konu
olmak. -1-
mühlikeye u. 1241/28

uğrı *a. esk.* Hırsız,
vurguncu, harami. -1-
u.+ niğ 1046/26

uğur *a.* Yol. -2-
u.+ dan 1242/10, 1242/13

uğrā *Ar. sf.* Öteki, başka, diğer. -1-
cümle-i u. 1246/22

uğrevī *Ar. sf.* Āhirete ait, āhiretle
ilgili. -1-
u. 1246/17

ukzūba *Ar. a.* -1-
u. 1246/09

ukzūba* *Ar. a.* -1-
u. 1247/18

‘ulābiṭ *Ar. a.* -1-
‘u.1242/34

‘umda *Ar. a.* -1-
‘u.1244/08

‘umre *Ar. a.* Hac mevsiminin dışında
Kabe'yi ve Mekke-i Mükerrreme'nin
mübarekyerlerini ziyaret etme. -1-
‘u.1246/24

umūr *Ar. a.* İşler, hususlar, maddeler,
şeyler. -1-
cümle-i u. 1246/30

‘urbūn *Ar. a.* Pey akçesi. -1-
‘u. 1049/19

Urmağ (urmağ, vurmağ) **1.** Zarar
vermek. **2.** Batıcı ve kesici aletleri
saplamak. -4-
u.+ lā 1047/05
u. 1047/24, 1049/08, 1245/33

uşūl *Ar. a.* Yol, yöntem,
tertip, metod, nizam, kaide, düzen. -1-
u.+ deāl-laḥm 1242/28

uşb *Ar. a.* Taze ot. -1-
u. 1049/11

uykusuzluk (uykusuzluğ) *a.* Uyku
uyuyamama veya uyumamış olma
durumu. -1-
u.+ a 1049/32

uza- Uzun duruma gelmek,
boyu uzamak. -2-
u.- yub 1046/33, 1049/11

uzun uzun *çf.* Uzun olarak, uzunca.
-1-
u. 1242/25

uzun *sf.* İki ucu arasında fazlalık
olan, kısa karşıtı. -3-
u. 1046/40, 1046/41
u. olmak 1046/35

üç *a.* İkiden sonra gelen
sayının adı. -1-
ü. 1247/15

ülke *a.* Bir devletin
egemenliği altında bulunan toprakların
tümü, diyar, memleket. -1-
ü.+ sindē bir 1245/22

ümmehāt *Ar. a.* Temeller, esaslar.
-2-
ü.-ı sā'irede 1241/40
ü.+ da 1245/10

‘ünvān *Ar. a.* **1.** Kitap,
mecmua, makale başlığı. **2.** Ad, isim,
lâkab, san. -3-
ü.+ ında 1242/03
‘ü.+ ı 1245/04
‘ü.+ ıylā 1241/39

ürper- Yerden bitkinin çıkması. -1-
ü.- üp 1046/33

üst *a.* Bir şeyin yukarı,
göğe doğru olan yanı fevk, alt karşıtı. -
2-
ü. 1047/13
ü.+ ünde 1246/01.çal-ar

üstād *Far. a.* Muallim, öğretmen;
usta, sanatkâr. -1-
ü. 1244/17

üzere *zf.* Amacıyla, şartıyla. -36-
ü. 1047/26, 1047/33, 1048/10,
1241/25, 1241/32, 1241/35, 1241/36,
1241/41, 11242/01, 1242/02, 1242/04,
1242/07, 1242/11, 1242/13, 1242/26,
1242/37, 1243/12, 1243/14, 1244/18,
1244/35, 1244/41, 1245/02, 1245/12,
1245/28, 1246/11, 1246/19, 1246/32,
1246/33, 1247/06, 1247/15, 1247/20,
1247/32

ü.+ dir 1049/39, 1244/23
ü. olan 1046/32, 1050/11

üzeri *a.* Bir şeyin yukarı, göğe doğru
olan yanı. -1-
ü.+ nde 1245/41

üzerine *zf.* Üstüne. -2-
ü. 1241/41, 1242/02

üzüm *a. bot.* Üzüm. -2-
ü. 1244/38
ü.+ ün 1244/38

vacaba *Ar. a.* -2-
v. 1246/13, 1247/03

vāhid *Ar. sf.* Yalnız, tek. -1-
v.+ eşifāt olan 1242/35

vaḥşi *Ar. sf.* Yabani, insandan kaçan.
-1-
v. 1247/41

vāқи'ā *Ar. zf.* Gerçek, gerçi, her
nekadar. -1-
v. 1244/26

vāқи'an *Ar. a.* Var olmuş vuku
bulmuş. -2-
v. 1243/38, 1246/30

vāқи' *Ar. sf.* Vuku' bulan, olan,
düşen; olagelen-1-
v. 1246/19
v. 1241/38

vaḳt (**vaḳit**) *Ar. a.* Vakit, zaman. -2-
v. 1247/27
v.+ i 1247/05

var *a.* Mevcut, evrende veya
düşüncede yer alan, yok karşıtı. -2-
v.+ dır 1247/15, 1247/17

vārid *Ar. sf.* Gelen, vâsıl olan, erişen.
-5-
v.+ dir 1247/12
v. olmuşdur 1246/37, 1243/08
v. olup 1244/30
v. olur 1246/39

vaşf *Ar. a.* Nitelik, bir
kimsenin veya şeyin taşıdığı hal, sıfat.
-4-

mübālağa-i v. 1247/11
v. eylemek 1247/37
v. olaraḳ 1247/12
v. olur 1245/30

vasıf *Ar. a.* Ortasında bulunan. -1-
v.+ inā 1049/01

vāsıḳa *Ar. a.* Aracı, arada bulunan,
araya, giren, meyancı. -1-
v. 1246/08

vāv Osmanlı Türkçesi
alfabesinin yirmi dokuzuncu harfi olup
"ebced" hesabında altı sayısının
karşılığıdır. -2-
v.+ in 1049/02, 1050/14

vaż *Ar. a.* Koyma, konulma.
-1-
v. olunub 1046/37

ve *bağ.* İki kelime veya iki
cümle arasına girerek aralarında bir
bağ olduğunu anlatan söz. -594-

v. 127/19, 1046/23, 1046/24,
1046/26, 1046/27, 1046/28, 1046/29,
1046/30, 1046/32, 1046/33, 1046/34,
1046/35, 1046/36, 1046/37, 1046/40,
1046/41, 1047/01, 1047/02, 1047/03,
1047/05, 1047/08, 1047/09, 1047/10,
1047/12, 1047/13, 1047/14, 1047/15,
1047/16, 1047/17, 1047/19, 1047/22,

1047/23, 1047/24, 1047/25, 1047/27,
1047/28, 1047/29, 1047/31, 1047/32,
1047/33, 1047/35, 1047/36, 1047/39,
1047/40, 1047/41, 1048/01, 1048/02,
1048/03, 1048/05, 1048/06, 1048/07,
1048/08, 1048/10, 1048/11, 1048/12,
1048/13, 1048/14, 1048/15, 1048/16,
1048/17, 1048/18, 1048/19, 1048/21,
1048/22, 1048/23, 1048/24, 1048/25,
1048/26, 1048/27, 1048/29, 1048/30,
1048/31, 1048/32, 1048/34, 1048/35,
1048/37, 1048/38, 1048/40, 1048/41,
1049/01, 1049/02, 1049/07, 1049/08,
1049/09, 1049/11, 1049/12, 1049/13,
1049/14, 1049/15, 1049/19, 1049/20,
1049/22, 1049/23, 1049/25, 1049/27,
1049/28, 1049/29, 1049/30, 1049/34,
1049/35, 1049/36, 1049/38, 1049/39,
1049/40, 1049/41, 1050/02, 1050/03,
1050/04, 1050/06, 1050/07, 1050/08,
1050/09, 1050/10, 1050/11, 1050/12,
1050/13, 1050/15, 1241/22, 1241/23,
1241/24, 1241/25, 1241/28, 1241/29,
1241/30, 1241/31, 1241/32, 1241/33,
1241/34, 1241/36, 1241/37, 1241/39,
1241/40, 1241/41, 1242/02, 1242/04,
1242/05, 1242/06, 1242/09, 1242/10,
1242/11, 1242/12, 1242/14, 1242/15,
1242/16, 1242/18, 1242/19, 1242/20,
1242/21, 1242/22, 1242/23, 1242/24,
1242/25, 1242/26, 1242/27, 1242/30,
1242/31, 1242/32, 1242/33, 1242/34,
1242/35, 1242/36, 1242/38, 1242/39,
1242/41, 1243/01, 1243/03, 1243/05,
1243/06, 1243/07, 1243/08, 1243/10,
1243/11, 1243/12, 1243/17, 1243/18,
1243/21, 1243/23, 1243/25, 1243/26,
1243/27, 1243/28, 1243/32, 1243/33,
1243/34, 1243/40, 1243/41, 1244/01,
1244/04, 1244/06, 1244/07, 1244/08,
1244/09, 1244/10, 1244/11, 1244/12,
1244/15, 1244/17, 1244/18, 1244/20,
1244/22, 1244/23, 1244/24, 1244/25,
1244/29, 1244/30, 1244/31, 1244/32,
1244/33, 1244/37, 1244/40, 1245/01,
1245/03, 1245/04, 1245/05, 1245/06,

1245/07, 1245/08, 1245/12, 1245/13,
1245/14, 1245/15, 1245/16, 1245/17,
1245/18, 1245/19, 1245/22, 1245/23,
1245/27, 1245/29, 1245/31, 1245/32,
1245/35, 1245/37, 1245/38, 1245/40,
1246/01., 1246/04, 1246/05, 1246/07,
1246/08, 1246/09, 1246/10, 1246/11,
1246/12, 1246/15, 1246/16, 1246/17,
1246/18, 1246/19, 1246/20, 1246/21,
1246/22, 1246/24, 1246/26, 1246/27,
1246/28, 1246/30, 1246/31, 1246/32,
1246/33, 1246/34, 1246/35, 1246/36,
1246/37, 1246/39, 1246/40, 1246/41,
1247/01, 1247/03, 1247/04, 1247/05,
1247/07, 1247/08, 1247/09, 1247/10,
1247/11, 1247/12, 1247/13, 1247/14,
1247/15, 1247/16, 1247/18, 1247/24,
1247/26, 1247/27, 1247/30, 1247/32,
1247/34, 1247/35, 1247/36, 1247/37,
1247/38, 1247/40, 1247/41, 1049/03,
1047/27, 1047/30, 1048/01, 1048/04,
1048/16, 1048/21, 1048/22, 1049/05,
1049/10, 1049/22, 1049/25, 1049/29,
1050/01, 1050/14, 1241/28, 1241/29,
1241/33, 11242/01, 1242/04, 1242/07,
1242/18, 1242/24, 1243/32, 1244./02,
1244/04, 1244/16, 1245/11, 1245/12,
1245/14, 1245/18, 1247/22, 1247/23,
1247/39

v. ol 1244/19, 1246/23

vecih (vech) *Ar. a.* Sebep, neden,
vesile, münasebet. -7-

v. 1244/18

v.-i evvel 1049/35

v.-i meşrûhdır 1247/10

v.-i mezkûr 1241/25, 1246/19

v.+ i 1241/41

v. 1247/03

vefâ' *Ar. a.* Sözünde durma, sözünü
yerine getirme. -1-

v. 1245/01

veled *Ar. a.* Çocuk, erkek evlâd. -2-

v. 1242/02

v.+ i 1243/21

ve'l-kay'a *Ar. a.* -1-
v. 1050/13

vêreşiye *Ar. zf.* Bedeli ileride
ödenmek üzere. -3-
v. 1049/16, 1049/25, 1049/26

vêrmek **1.** Üzerinde, elinde veya
yakınında olan bir şeyi birisine
eriştirmek, iletmek. -3-
ceza v.+ den 1048/01
v. 1049/16
v.+ den 1243/22

vezin (vezn) *Ar. a. ed.* Şiirin önemli
unsurlarından biri olan ölçü, ahenk
unsuru. -134-
v.+ i 1049/35
v.+ indë 1241/30, 127/19,
1046/23, 1046/25, 1046/26, 1046/27,
1046/28, 1046/35, 1046/39, 1046/41,
1047/01, 1047/03, 1047/07, 1047/11,
1047/12, 1047/14, 1047/15, 1047/16,
1047/17, 1047/18, 1047/20, 1047/36,
1047/41, 1048/05, 1048/10, 1048/11,
1048/12, 1048/14, 1048/33, 1048/41,
1049/04, 1049/06, 1049/11, 1049/14,
1049/16, 1049/30, 1049/33, 1049/37,
1049/38, 1049/39, 1050/02, 1050/15,
1241/22, 1241/25, 1241/30, 1242/04,
1242/07, 1242/20, 1242/22, 1242/25,
1242/29, 1242/30, 1242/39, 1243/25,
1243/31, 1243/33, 1244/08, 1244/21,
1244/32, 1244/33, 1244/36, 1244/38,
1244/40, 1245/14, 1245/16, 1245/22,
1245/23, 1245/26, 1245/29, 1245/30,
1245/33, 1245/37, 1246/02, 1246/03,
1246/05, 1247/10, 1247/11, 1247/12,
1247/13, 1247/15, 1247/18, 1247/27,
1247/30
v.+ indë bir 1046/22, 1047/25,
1047/38, 1047/40, 1048/41, 1049/25,
1049/26, 1049/31, 1050/09, 1241/24,
1242/20, 1242/33, 1242/38, 1242/40,
1244/05, 1245/25, 1245/28, 1245/36
v.+ indë ol 1242/34
v.+ indëdir 1246/10, 1247/14,

1247/16, 1247/17
v.+ iniş 1242/36

vicdān *Ar. a.* **1.** Bulma, bir şeyi bir
halde görme. **2.** İnsanın içindeki iyi ile
kötüyü ayırdeden duygu. -2-
v. 1247/21
v.+ imda 1246/30

vuķūf *Ar. a.* Durma, duruş. -1-
v.+ da 1242/40

vücüb *Ar. a.* Vacip ve lüzumlu olma. -
2-
v. 1246/40, 1247/01

vücüd *Ar. a.* İnsan veya hayvan
gövdesi. -1-
v.+ unda 1245/01

vürüd *Ar. a.* Geliş gelme, varma;
yetişme. -2-
v.+ ı 1243/29
v.+ unu 1244/27

ya *Far. bağ.* Ya da, yahud,
veya. -2-
y. 1049/20
y. bir 1242/18

yā Osmanlı Türkçesi
alfabesinin otuz birinci harfi olup
"ebced" hesabında on sayısının
karşılığıdır. -5-
y. 1048/24, 1243/18
y.-yı tāhtiye 1242/16
y.+ niş 1050/12
y.+ yla 1242/03

yabānī *Far. sf.* Yabana mensup,
ıssız yerde yaşayan, vahşi. -1-
y. 1047/02

yābis *Ar. sf.* Kuru. -1-
y. olsun 1049/12

yāhūd *Far. e.* Veya. -29-
y. 1048/09
y. 1046/33, 1047/21, 1047/37,
1048/26, 1048/36, 1049/22, 1049/39,
1050/05, 1050/14, 1242/10, 1243/16,
1243/18, 1243/35, 1243/37, 1244/23,

1244/34, 1245/17, 1245/20, 1246/23
y. bir 1245/25, 1247/40
y. 1046/37, 1047/29, 1048/19
y. bir 1245/25, 1247/40

yağ- Yanmasına sağlamak
veya yanmasına yol açmak,
tutuşturmak. -1-
y.- dış 1243/22

yakınlık a. Yakın olma durumu.
-1-
y. 1245/13

yalan a. Aldatmak amacıyla bilerek
ve gerçeğe aykırı olarak söylenen söz,
kıtır. -7-
y. 127/19, 1246/06, 1247/22,
1247/30
y.+ dır 1247/37
y.+ ını 1247/22
y. söylemek 1246/05

yalancı a. Yalan
söylemeyi huy edinmiş olan kimse. -4-
y. 1247/21, 1247/25
y.+ lıklâ 1247/37
y.+ ya 1247/17

yalı Yun. a. Su kıyısına
yapılmış büyük görkemli ev. -2-
y. 1049/36
y.+ ya 1049/37

yalın hlk. Çıplak. -2-
y. 1050/05
y. ayak 1050/05

yalnız zf. Belli bir durumun, işin veya
şartın dışına çıkılmaksızın, ancak, tek,
sırf, salt, sadece. -1-
y. 1244/23

yan- Birleşiminde karbon
bulunan maddeler, ısı ve ışık yayarak
kül durumuna geçip yok olmak. -1-
y.- ub 1242/09

yā' nī -19-
y. 1243/25, 1048/39, 1241/32,
1242/25, 1242/30, 1242/40, 1243/11,

1243/28, 1243/35, 1244/24, 1244/41,
1245/20, 1245/34, 1245/39, 1246/06,
1246/25, 1246/34
y. bir 1246/31
y. 1245/41

yapış- 1. Bir maddeye bulanmış olan
bir şey ayrılmayacak bir biçimde bir
yere tutunup kalmak. 2. sf. Bir yere
yapışmış olan. -2-
y.- ı komağ 1047/03
y.- ub 1242/24

yapışkan sf. Yapışma özelliği
olan. -1-
y. 1242/23

yapmak Ortaya koymak,
gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana
getirmek. -1-
kebâb y. 1242/29

yarıl- Üzerinde yarık açılmak. -2-
y.- ub 1047/35, 1050/06

yarış sp. Yarışma. -1-
y. 1242/13

yaşda-(yaslamak) Bir şeyi bir yere
dokunur duruma getirmek ve bu
durumda bırakmak veya tutmak,
dayamak. -2-
y.- yub 1047/03, 1243/33

yavru a. Yeni doğmuş hayvan
veya insan. -2-
y.+ su 1243/23

yaz- Söz ve düşüncüyü özel
işaret veya harflerle anlatmak. -2-
y.- açak 1243/26
y.- il-çak 1243/25

yazdırmak Yazma işini yaptırmak.
-5-
y. 1243/35, 1244/07, 1244/16,
1244/41
y.+ dır 1244/06

yazı (yazu) a. Düşüncenin belli
işaretlerle tespit edilmesi, yazma işi. -
18-

y. 1243/06, 1243/25, 1243/26, 1243/27, 1243/31, 1243/32, 1243/33, 1243/34, 1243/35, 1243/37, 1243/38, 1244/01, 1244/06, 1244/15, 1244/16, 1244/32, 1244/40

yazıcı *a.* İşi yazma olan kimse. -1-
y.+ ya 1244/11

yazıl- Yazma işi yapılmak. -2-
y.- açak 1244/17
y.- mış 1243/27

yazınmak- Yazılmak. -2-
y. 1244/01, 1244/10

yazışmak Yazılı olarak haberleşmek, birbirine yazmak. -1-
y. 1244/40

yazma *a.* Basım tekniğinin gelişmediği dönemlerde elle yazılmış kitap, yazma nüsha. -3-
y.+ larından 1245/02
y.+ sını 1243/38, 1244/06

yazmak Söz ve düşüncüyü özel işaret veya harflerle anlatmak. -11-
y. 1243/03, 1243/12, 1243/13, 1243/14, 1243/31, 1243/33, 1243/34, 1243/37, 1244/07, 1244/17, 1245/01

yed *Ar. a.* El. -1-
y.+ iyle 1244/04

yedirmek Yemesini sağlamak. -2-
y. 1050/01, 1050/02

yek-inām *Far. s.+Ar. a.* Tek dizgin. -1-
y. 1242/12

yelek(yeleğ) *a.* Okun yay kirişine takılan bölümündeki tüy. -1-
y.+ i 1245/22

yelmek Koşmak, telaş ve acele ile yürümek. -1-
y. 1047/11

yemek Ağızda çiğneyerek yutmak. -1-
y. 1046/39

Yemen Arap
Yarımadasının batı-güney tarafını teşkil eden bölge. -1-
Y. 1245/16

yemiş *a.* Meyve. -1-
y.+ iniş 1047/21

yer *a.* Bir şeyin bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mekan, mahal. -22-

y. 1049/12, 1049/41
y.+ de 1047/26, 1247/33,
1247/34

y.+ den 1046/33, 1050/03
y.+ e 1047/03, 1047/06,
1049/15, 1049/40, 1241/32,
1242/30, 1242/31, 1245/19
y. elması 1049/38
y.+ i 1047/10
y.+ iş 1049/09, 1049/21,
1049/24, 1242/23

yerine *zf.* Bir şeyin veya bir kimsenin yerini almak üzere. -1-
y. 1243/24

yerliyerinde *meç.* Uygun, yakışır bir biçimde, gerektiği gibi. -1-
y. 1243/32

yığın (yığın) *a.* Bir şeyin yığılmasıyla oluşturulan küme, tepe. -2-

y. 1245/18
kum y.+ indanol-an 1245/15

yık- İnsan, hayvan, veya ağaç devirmek. -2-
y.- ib 1241/32
y.- ub 1241/35

yıkamak Su veya başka bir sıvı kullanarak bir şeyi temizlemek. -1-
y. 1242/04

yıkıl- Devrilmek, yığılmak. -1-
y.- ub 1241/36

yine *zf.* Yeniden, bir daha, tekrar, gene. -3-
y. 1047/06, 1048/40, 1247/07

yok *sf.* Bulunmayan, mevcut olmayan, var karşıtı. -2-
y.+ dır 1246/08, 1247/12

yol *a.* Karada insanların ve hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşmuş yürümeye uygun yer. -1-
y.+ unâ 1048/17

yudumluk *a.* Ağza alınan az miktarda sıvı. -1-
y. 1245/17

yuğarı *a.* Bir şeyin üst bölümü, fevk. -1-
y.+ sından 1048/08

yumak (yumağ) *a.* Yuvarlak biçimde sarılmış iplik, yün vb. şey. -2-
y.+ inâ 1242/19
y. 1242/07

yumağyumak *zf.* Yuvarlak bir biçimde. -1-
y. eylemek 1241/34

yumru *sf.* Şişkin, kabarık, yuvarlak biçimli. -2-
y. 1242/34
y. olan 1245/29

yumurta *a. biy.* Yumurta.-1-
y.+ nuğ 1047/13

Yüsuf *Ar. a.* İsrailoğullarından Hz. Ya'kub'un oğlu olup kardeşleri tarafından kuyuya atılmıştır.-1-
hâzret-i Y.+ uğ 1245/41

yük *a.* Araba, hayvan vb.nin taşıdığı şeylerin hepsi. -1-
y. 1048/38

yüksek *sf.* Altı ile üstü arasındaki uzaklık çok olan. -2-
y. 1245/35
y. olan 1047/12

yüreksiz *sf.* Yüreği olmayan, cesaretsiz, cüretsiz, tabansız. -1-
y. 1050/13

yürümek (yürimek) Adım atarak ilerlemek. -2-
y.+ den 1050/05
y. 1050/05

yürüyüş *a.* Yürüme işi. -1-
y. 1242/10

yüz *a.* **1.** Başta alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat. **2.** Yüzey. -17-
y. 1241/35, 1242/04, 1242/07, 1242/37
y. döndürmek 1048/18
y.+ i 1047/18, 1048/16, 1048/20, 1048/34, 1241/32, 1241/36, 11242/01
y.+ inç 1046/30, 1046/37, 1046/38, 1046/39
y.+ iniğ 1047/34

yüz *a.* Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı. -1-
y.+ den 1244/35

zafer *Ar. a.* -1-
z.+ den 1246/02

zaferyâb *Ar. Far. sf.* Üstün gelen, galib olan, zafer kazanan. -1-
z. olamazsın 1246/26

zâhir *Ar. sf.* Görünen, aşikar, meydan da olan. -1-
z. 1246/21

zâhiren *Ar. zf.* Görünüşte, görünüşe göre, görüldüğü gibi, meydanda olarak. -2-
z. 1244/30
z. 1242/21

zâ'id *Ar. sf.* Artan, artıran. -1-
z.+ i 1247/17

zâ'ifu'l-ğalb *Ar. a.* Korkak. -1-
z. 1050/13

zal *Ar. a.* “Zel” harfinin adı. -9-

z.+ ıñ 1247/16
z.-ı mu‘cemeğ 1246/03
z.-i evvelānıñ 1247/14
z.-i mu‘cemeğ 1245/38
z.+ ıñ 1246/09, 1247/13,
1247/16
z.+ larıñ 1247/13
teşdīd-i z.+ le 1247/11

zalzala *Ar. a.* -2-
z. 1046/22, 1242/20

zamān *Ar. a.* Vakit, çağ. -2-
z. 1244/41
z.-ı sa‘ādet 1247/26

zamīr *Ar. a. gr.* Bir ismin yerini tutan kelime. -2-
z.-i ğa‘ib 1246/21
z.+ de 1246/41

zamm *Ar. a. gr.* Bir harfin mazmum, zammeli yānî o ile okunması. -24-
z. 1243/06
z.+ ı 1046/37, 1047/25,
1048/11, 1048/34, 1049/02, 1242/08,
1245/38
z.+ ıylā 1047/40, 1049/40,
1241/30, 1242/10, 1242/18, 1242/21,
1242/34, 1243/01, 1243/02,
1247/13, 1245/16, 1247/14, 1247/15,
1247/16, 1247/18
z.+ ıyladır 1246/09

zamme *Ar. a.* Ötre denilen ve o, ö, u, ü okunan Arap harekesi. -1-
z. 1048/30

zammeteyn *Ar. a.* İki zamme. -1-
z.+ le 1245/15

zann *Ar. a.* Sanma, sanı, sezme. -2-
z. eylemişdi 1246/35
z.+ ı 1246/35

zar *a.* Bir iç organı kaplayan veya ayıran ince deri. -1-
z.+ ı 1047/34

zarb *Ar. a.* Vurma, döğme. -2-
kavl-i z. 1247/08
z. olunur 1246/28

zarba *Ar. a.* -1-
z. 1241/22

zardu‘l-emīr *Ar. a.* Vurma emri. -1-
z. 1243/16

zāt *a.* Kimse, kişi. -1-
z.+ a 1244/11

Zemaḥşerī *Ar. a.* Kişi adı. -1-
Z.+ niñFā‘iğ.de 1246/32
Z.+ de 1247/09

zemīn *Far. a.* Yer, yeryüzü. -1-
z.+ e 1048/10

zeng *Far. a.* Zenci. -1-
z.+ i 1047/21

zeyl *Ar. a.* Ayırma. -1-
z.+ indē 1050/17

zibric *Ar. a.* -2-
z. 1047/12, 1047/17

ziḥām *Ar. a.* Kalabalık, sıkışıklık. -1-
z. 1242/11

zıkr *Ar. a.* Anma, anılma. -18-

z. 1046/35
z. eylemek 1243/13
z. olunan 1046/39, 1048/32,
1245/20, 1246/02, 1246/17
z. olundu 1047/01, 1047/18,
1047/19, 1047/20, 1242/21, 1243/25,
1243/28, 1247/20
z. olundu 1247/25
z. olunmuşdı 1050/17
z. olunur 1244/07

zīrā *Far. sf.* Çünkü, şundan dolayı ki. -6-
z. 1241/37, 1246/07, 1246/35,
1246/41, 1247/11
z. bir 1243/08

zirāʿat *Ar. a.* Ekincilik, çiftçilik, tarım.

-1-

z. 1048/35

ziyāde *Ar. a.* Artma. -5-

z. 1246/10, 1247/09, 1247/15

z. kılınmıştır 1247/14

zū kaṣāʾ *Ar. a.* -1-

z. 1047/40

zuhūr *Ar. a.* Görünme, meydana çıkma, başgösterme, türeme. -3-

z. eylemeğle 1245/03

z. eylemeğle 1247/28

z.+ uylā 1050/16

zümre *Ar. a.* -1-

z. 1245/16

zünüb *Ar.ç. a.* Günahlar, kabahatler. -

1-

z.+ ıñızı 1246/23

XIV. KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan, Her Yönüyle Dil, TDK yay. Ankara 2007.
- AKSAN, Doğan; Türklerde Sözlükçülük, Bugün Türkiye’de Sözlük, Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırma Dergisi-1, sayı: 6, s. 115, Ankara 1998
- AKSOY, Ömer Asım; Gaziantep Ağzı III (Sözlük Ve Kullanılmayan Kelimeler), İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul 1946.
- AKSOY, Ömer Asım; Mütercim Asım, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962.
- ALPAK, Mehmet Nuri; Arap Dilinde Sözlük Çalışmaları Ve Nazım Efendi’nin “Tercümanı’l-Lügat” Adlı Eserinin İncelenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Van 2006.
- ANDREWS, Walter G.; İnan, Murat; Kebeli, Sevim; Waters, Stacy; “Osmanlıca Metinlerin Transkripsiyonunu Yeniden Düşünmek: Geri Dönüştürülebilir Transkripsiyon”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/2 Spring 2010, s.1210-1240 (Ert: 06.05.2013).
- AYAN, Hüseyin; “Mütercim Asım Efendi”, Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu 22 Ekim 1999, Gaziantep 2000, s. 23-28.
- AYVERDİ, İlhan; Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Yayınevi, İstanbul 2011.
- BİNGÖL, Zekeriya; Sözlük Ve Sözlükçülük Üzerine Bir Araştırma, Muğla Üniversitesi, Akademik Bakış Dergisi, sayı:9, Muğla 2006.
- CLAUSON, Sir Gerard; An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish, Oxford 1972.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar; Ötüken Türkçe Sözlük, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2007.
- DAĞLIOĞLU, Hikmet Turhan; “Asım, Mütercim Seyyid Ahmed Asım”, İslam-Türk Ansiklopedisi, İstanbul 1360/1940, s. 564-581.
- DEVELLİOĞLU, Ferit; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat (Eski Ve Yeni Harflerle), Yayına Hazırlayan: Aydın Sami Güneyçal, 17. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara 2000.
- DİLÇİN, Cem; Yeni Tarama Sözlüğü, 2. Baskı, TDK yay., Ankara 2009.

- EBU'L-ULÂMARDİN; “Antepli Seyyit Ahmed Asım Efendi”, Huzur Dersleri; İstanbul 1966, C. II, III, s. 207-212, 876-903.
- ELBİR, Bilal; Yıldız, Hasan, Türkçe öğretiminde sözlük kullanımı ve sözlükçülük, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilgiler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Özel Sayısı, sayı:11, Ocak 2013, s.249.
- ELMASOĞLU, İsmail; Arap Dilinde Cemiler, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.
- ER-RÛDÂNÎ, İmam Muhammed b. Muhammed b. Süleyman; Büyük Hadis Külliyyatı – Cem’ul-fevâid min Câmi’il usûl ve Mecma’iz-zevâidI-II-III-IV-V, İz Yayıncılık, İstanbul 2000.
- MARCEL, Erdal; Old Turkic Word Formation, A Functional Approach to the Lexicon, Vol. 1-2., Otto Harrassowitz, Wiesbaden 1991.
- EREN, Ali Cüneyt; “Arapça Alfabetik Sözlüklerin Tanıtımı”, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, IX (2009), S. 1, s. 129- 151.
- EREN, Hasan; “Türk Dilinin Étymologique Sözlüğüne Katkılar”, Ömer Asım Aksoy Armağanı [87-89]. Ankara 1978.
- EREN, Hasan; Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Ankara 1998.
- ESENTÜRK, Emel; Türkçe Sözlük ve Kâmûs-ı Türki’de Bulunan Deyimlerin Karşılaştırılması, Kocaeli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2000.
- FÎRÛZÂBÂDÎ; Al-Kâmûsu’l-Muhît, Beyrut, 1406/1986.Erdal
- FURAT, Ahmet Suphi; Al-Firûzâbâdî’nin As-Sihâh’ı Tenkidi, İstanbul 1978, s. 46-61.
- GÜREL, Zeki; “Âsım”, Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, Ankara 2002 c.I, S.470.
- HEKİMOĞLU, İsmail- YEĞİN, Abdullah- BADILLI Abdülkadir- ÇALIM, İlham; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat, İstanbul 2006.
- İZZEDDİN, İsmail, El-Meşâdirü’l-Edebiyye ve’l-Lugaviyye, Beyrut 1976, s. 387-395.
- KAÇALIN, Mustafa S.; Niyâzî – Nevâyî’nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar – El-Lugatu’n-Nevâiyye ve’l İstişâdâtü’l-Çağatâiyye- Giriş-metin-dizinler-tpkibaskı, TDK yay., Ankara 2011.

- KARSLI, İlyas; Mütercim Ahmed Asım Efendi ve Arap Lügatçılığındaki Yeri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2000.
- KİRİŞÇİOĞLU, Mehmet Fatih; Mütercim Asım Efendi'nin Kamus Tercümesi'ndeki Uzuv İsimleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 1988.
- KOÇ, Mustafa; El-Okyânûsu'l-Basît Fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi, Pasifik Ofset yay, İstanbul 2013.
- KOÇAK, İnci; «Bazı Arap Ülke ve Şehir Adları», Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, XXXVI, 1-2 (1993) 127-135; <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1255/14413.pdf> (ET: 06.05.2013).
- MARZOUK, Taher; Mütercim Âsım'ın “Kâmus Tercümesi”ne Eklediği Türkçe Kelimelerin Etimolojik Açından İncelenmesi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2012.
- NİŞANYAN, Sevan; Sözlere Soyağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü, Everest Yayınları, İstanbul 2009.
- OTAP (Osmanlı Metinleri Arşiv Projesi), Washington Üniversitesi, <http://courses.washington.edu/otap> (Ert: 06.05.2013).
- ÖZÖN, Mustafa Nihat; Osmanlıca Türkçe Sözlük, İnkilap Yayınevi, İstanbul 2008.
- PARLATIR, İsmail; Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Yargı Yayınları, 3. Bs., Ankara 2011.
- REDHOUSE, Sir James W.; A Turkish and English Lexicon / Kitâb-ı Ma'ânî-i Lehçe, Costantinapole 1890.
- ŞEMSETTİN Sami; Kâmûs-ı Türkî, Çağrı Yayınları, İstanbul 2010.
- ŞEMSETTİN Sami; Kamûsu'l-A'lâm I-II-III-IV, İstanbul Bâb-ı Âlî 1889.
- STEINGAS, F.; A Comprehensive Persian – English Dictionary including then Arabic Words and Phrases to be met with in Persian Literature. London 1947.
- TDK; Tarama Sözlüğü, TDK yay., Ankara 2011.
- TDK; Türkçe Sözlük, TDK yay., Ankara 2012.
- TDK; Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü: Ankara 1963, I (A), 31-178-189 s.; 1968, III (C-Ç), 1078 s.; 1969, IV (D), 1456-1519-1637 s.; 1975, VIII (K),

2651 s.; 1977, IX (L-R), 3406-3484 s.;1978, X (S-T), 3937-3940-4001-4007 s.; 1979, XI (U-Z), 4027-4470-4192-4238 s. Türk Dil Kurumu Yayınları- Sayı: 211 [1]-12

Yazım Kılavuzu, TDK yay., Ankara 2012.

TIETZE, Andreas; Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı, 1. Baskı, Simurg, İstanbul 2002.

TOPALOĞLU, Bekir- Karaman, Hayreddin; Arapça-Türkçe Yeni Kâmus- El-Kâmusü'l-Cedîd, Nesil Yayınları, İstanbul 1989.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul - Ankara 1996 -2014.

WENSINCK, Arent Jean; el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfazi'l-Hadisi'n-Nebevi: Concordance et Indices de la Tradition Musulmane I-II-III-IV-V-VI-VII, çev. Muhammed Fuad Abdülbaki, E. J. Brill, Leiden 1936.

YAZAR, İlyas;“Transkripsiyonlu Metinlerin web Tabanlı Öğrenme Ortamlarında Kullanımına Dair Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-,www.turkishstudies.net, Volume 3/6 Fall 2008, p. 733-754.(ET: 06.05.2013).

YAZAR, İlyas; “Klâsik Türk Edebiyatı Çalışmalarında Bilişim Teknolojisinden Yararlanma ve E-Kütüphane Uygulamaları", Journal of Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, www.turkishstudies.net,(Ed. Doç. Dr. Atabey KILIÇ, Arş.Gör. Sibel ÜST), Volume 2/3, Summer 2007, p. 572-584.(ET: 06.05.2013).

YAZICI, Numan; Dünya Çapında Dil Âlimi Anteppli Mütercim Âsım Efendi, İstanbul Mayıs 2001.

YAZICI, Numan; Mütercim Asım Ve Kamus Tercümesi (Hadis İlimleri Yönünden Değerlendirme), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1999.

YILDIRIM, Suat; Kuran-ı Hakim'in Açıklamalı Meali, İstanbul 1423/2003

YÜCE, Nuri; “Zemahşeri (Hayatı ve Eserleri)”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. XXVI 1986-1993, s. 289-316.